

**T.C.
KASTAMONU ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İLKÖĞRETİM ANABİLİM DALI
SOSYAL BİLGİLER EĞİTİMİ BİLİM DALI**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

**SOSYAL BİLGİLER DERSİNDE VATANSEVERLİK
DEĞERİNİN KAZANDIRILMASINA YÖNELİK ÖĞRETMEN
VE ÖĞRENCİ GÖRÜŞLERİ**

Ahmet Ali AVCI

**Danışman
Jüri Üyesi
Jüri Üyesi**

**Prof. Dr. B. Ünal İBRET
Doç. Dr. Kadir KARATEKİN
Yrd. Doç. Dr. A. Çağatay KILINÇ**

KASTAMONU – 2015

TEZ ONAYI

Ahmet Ali AVCI tarafından hazırlanan "Sosyal Bilgiler Dersinde Vatanseverlik Değerinin Kazandırılmasına Yönelik Öğretmen ve Öğrenci Görüşleri" adlı tez çalışması aşağıdaki jüri üyeleri önünde savunulmuş ve **oy birliği** ile Kastamonu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü **İlköğretim Anabilim Dalı**'nda **YÜKSEK LİSANS TEZİ** olarak kabul edilmiştir.

Danışman

Prof. Dr. B. Ünal İBRET
Kastamonu Üniversitesi

Jüri Üyesi

Doç. Dr. Kadir KARATEKİN
Kastamonu Üniversitesi

Jüri Üyesi

Yrd.Doç. Dr. A. Çağatay KILINÇ
Karabük Üniversitesi

16/10/2015

Enstitü Müdürü

Doç. Dr. Duran AYDINÖZÜ

TAAHHÜTNAME

Tez içindeki bütün bilgilerin etik davranış ve akademik kurallar çerçevesinde elde edilerek sunulduğunu, ayrıca tez yazım kurallarına uygun olarak hazırlanan bu çalışmada bana ait olmayan her türlü ifade ve bilginin kaynağına eksiksiz atıf yapıldığını bildirir ve taahhüt ederim.

İmza

Ahmet Ali AVCI

ÖZET

Yüksek Lisans Tezi

SOSYAL BİLGİLER DERSİNDE VATANSEVERLİK DEĞERİNİN KAZANDIRILMASINA YÖNELİK ÖĞRETMEN VE ÖĞRENCİ GÖRÜŞLERİ

Ahmet Ali AVCI
Kastamonu Üniversitesi
Sosyal Bilimler Enstitüsü
İlköğretim Ana Bilim Dalı

Danışman: Prof. Dr. B. Ünal İBRET

Bu çalışma, Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin ve 7.sınıf öğrencilerinin vatanseverlik değerine ilişkin görüşlerini belirlemek amacıyla, 2014–2015 eğitim-öğretim yılında Kastamonu il merkezinde görev yapan Sosyal Bilgiler öğretmenleri ve belirlenen A, B, C okullarının 7.sınıflarından seçilen birer şube ile gerçekleştirilmiştir.

Bu çalışmada nitel araştırma yöntemi kullanılmıştır. Veriler Sosyal Bilgiler öğretmenleri ile yarı yapılandırılmış görüşme yapılarak; öğrencilere kompozisyon yazdırarak resim ve karikatür çizdirerek toplanılmıştır. Öğretmenlere uzman görüşü alınarak hazırlanmış 11 soru sorulmuştur. Veriler içerik analizi yoluyla çözümlenmiştir.

Bu çalışmadan elde edilen sonuçlar şunlardır: Sosyal Bilgiler öğretmenleri vatanseverlik değerini en çok İnsanlar, Yerler ve Çevreler öğrenme alanı 7. sınıf Ülkemizde Nüfus ünitesinde verildiğini, vatanseverlik değerini kazandırırken en fazla gösteri yöntemini geçmişte yaşananları anlamaları ve tarihi kahramanları tanımaları sırasında kullandıklarını belirtmişlerdir. Sosyal Bilgiler ve vatanseverlik arasındaki ilişkiyi Sosyal Bilgiler dersinin iyi insan yetiştirme amacının olması, Sosyal Bilgiler dersinin tanıtma amacının olması ve Sosyal Bilgiler dersinin içeriğinin vatanseverlik değeri ile ilgili olması ile açıklamışlardır. Sosyal Bilgiler öğretmenleri vatanseverliği vatanını ve milletini sevmek olarak ifade etmişlerdir. Vatanseverlik değerini kazandırırken yaptıkları diğer çalışmaları ödevler vermek, vatanseverlik değerini anlatmak, geziler düzenlemek, proje ödevleri vermek, etkinlikler yapmak olarak belirtmişlerdir. Vatanseverlik değerinin önemini, toplumsal düzeni ve devamlılığı sağlamak olduğunu, bilinçli bireyler yetiştirmek ve ülkemizin gelişmesini sağlamak şeklinde ifade etmişlerdir. Öğretmenlerinin vatanseverlik anlayışı ile öğrencilerin vatanseverlik anlayışı arasında benzerlikler ve farklılıklar olduğunu, öğrencilerin vatanseverlik değerini kazanıp kazanmadıklarını öğrencilerin davranışlarını gözlemleyerek, soru-cevap yaparak, kompozisyon yazdırarak değerlendirdiklerini belirtmişlerdir. Öğretmenler vatanseverlik değerini en fazla çalışkanlık, sorumluluk, fedakârlık, bayrağa ve İstiklal Marşı'na saygı, doğa sevgisi, doğal ve kültürel mirasa duyarlılık ve dürüstlük değerleri ile ilişkilendirmişlerdir. Sosyal Bilgiler

öğretmenlerinin ifadelerinden vatanseverlik tutumlarının yapıcı, demokratik, ılımlı, aktif vatanseverlik yönünde olduğu görülmektedir.

Vatanseverlik değerine yönelik görüşlerini tüm okullardaki öğrenciler vatanını ve milletini sevmek olarak ifade etmişlerdir. Üç okulun (A, B, C) öğrencileri vatanseverlik değerini en fazla fedakârlık, çalışkanlık ve bayrağa ve İstiklal Marşı'na saygı değerleri ile ilişkilendirmişlerdir. Öğrencilerin çizmiş oldukları resim ve karikatürlerin ve öğrencilerin ifadelerinin daha çok yapıcı, demokratik, ılımlı, aktif vatanseverlik tutumlarına sahip oldukları görülmektedir.

Bu çalışma vatanseverlik değerine dikkat çekmesi ve vatanseverlik değeri öğretimi ile ilgili bir araştırma olması nedeniyle önemlidir. Vatanseverlik değeri ile ilgili öğretmen ve öğrenci görüşleri ortaya çıkarılmıştır. Öğretmenlere vatanseverlik değerinin nasıl kazandırılması ve hangi vatanseverlik tutumlarını vurgulaması gerektiğine yönelik görüşler önerilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Değer, Değer Eğitimi, Sosyal Bilgiler, Vatanseverlik, Öğretmen ve Öğrenci Görüşleri

206sayfa

Bilim Kodu: 6041

ABSTRACT

MSc. Thesis

THE TEACHER AND STUDENT'S VIEWS RELATED WITH THE VALUE OF
THE PATRIOTISM IS GIVEN AT SOCIAL SCIENCES LESSON

Ahmet Ali AVCI
Kastamonu University
Social Sciences Institute
Department of Primary Education

Supervisor: Prof. Dr. B. Ünal İBRET

Abstract: This study, with the aim of determining Social Sciences teachers and the students' views about patriotism, was carried out with Social Sciences teachers and one for each branches of selected grades 7 of A, B, C schools determined in the center of Kastamonu city during 2014-2015 Education Year.

Qualitative research method was used in this study,. The data was collected by making the students write essays, paint and cartoon, as a means of Social Sciences' half structured interviews. The eleven questions prepared by the experts were answered by the teachers. The data have been analyzed with the content analysis method.

According to the results obtained from this study, social sciences teachers indicates that the value of the patriotism is mostly taught at population in our country unit at Grade 7 related with the learning area named people, places and environments, they uses the demonstration method in order for the students to understand the past experiences and know historic heroes while making them teach the value of the patriotism. They explain the relationship between social sciences and the patriotism that social science lesson have the aim of well-educated person and the introduction of social sciences and the content of social sciences is related with the value of the patriotism. Social sciences teachers describe that the patriotism is like loving the nation and country. They indicate it as assigning studies done to them, expressing the value of the patriotism, arranging the excursions, giving the project homework, conducting activities by making them give the value of the patriotism. They state that the importance of the value of the patriotism is keeping social order and continuance, raising conscious individuals, and the development of our country. They state that there are similarities and differences between the teachers' patriotism views and the students' patriotisms views, and they assess whether the students have learned the value of the patriotism or not by observing the students' behaviors using question-answer method, making them write essays. The teachers have mostly associated the value of the patriotism with the value of the diligence, reliability, altruism, the respect to our flag and Turkish National Anthem, the love of the nature, the sensitivity to natural and cultural heritage and honesty. It is seen that social sciences teachers' statements expresses the attitude of the patriotism as constructive, democratic, moderate, active patriotism.

The students express their views for the patriotism as loving the nation and the country at all schools. These three schools' (A, B, C) students mostly associate the value of the patriotism with the altruism, diligence and the values of the respect to our flag and Turkish National Anthem. It is seen that the students' paints and cartoons' statements have mostly constructive, democratic, moderate and active patriotism attitudes.

This study is important as it caught the attention to the value of the patriotism and as it is related with the research about the value of the patriotism education. The teachers and students' views related with the value of the patriotism were revealed. The views were suggested to the teachers that how the value of the patriotism is given and which patriotism attitudes are emphasized on.

Key Words: value, value education, social sciences, patriotism, the teachers and the students' views

206pages

Science Code: 6041

ÖNSÖZ

Sosyal Bilgiler dersi, hayatla doğrudan bağlantılı bir ders olması nedeniyle toplumsal hayatı düzenleyici konumda olan değerlerin öğretiminde önemli bir role sahiptir. Vatanserverlik değeri de Sosyal Bilgiler dersi aracılığıyla kazandırılan değerlerden birisidir.

Vatanserverlik genel anlamda vatani ve milleti sevmek anlamında kullanılsa da günümüz dünyasında vatani ve milleti sevmenin nelerden ibaret olduğu, hangi davranışların ve tutumların sergilenmesi gerektiği vatanserver olmanın ya da olmamanın ifadesi olarak karşımıza çıkmaktadır. Artık vatanserver olmak sadece yaşanan ülkeyi ve milletini sevmekten ibaret değildir. Bireylerin görev ve sorumluluklarını yerine getirmesi, ülkesi için hizmet etmesi, doğal ve kültürel varlıkları koruması, çevreyi temiz tutması, kaynakları doğru kullanması, Atatürk'ü ve Türk büyüklerini sevmesi, farklılıklara saygı duyması, dürüst olması, atalarını tanınması, hukuk kurallarına uyması, ülkenin gelişimi ve kalkınmasına katkı sağlaması, toplumun kültürünü ve değerlerini benimsemesi, bayrağına ve İstiklal Marşına saygı duyması, gerektiğinde ülkesi için fedakârlıklar yapabilmesi gibi özellikler de vatanserver olmanın gereği olarak görülmektedir. Bu özelliklere sahip bireyin *Yapıcı- Demokratik- İlmî- Aktif Vatanserverlik* tutumuna sahip olduğu söylenebilir.

Bu çalışmada, Sosyal Bilgiler dersinde vatanserverlik değerinin kazandırılmasına yönelik öğretmen ve öğrenci görüşlerinin ortaya çıkarılması amaçlanmıştır. Öğretmen ve öğrencilerin vatanserverlik tutumları tespit edilmiştir. Araştırmadan elde edilen sonuçlara göre öneriler ileri sürülmüştür.

Uzun süren ve yoğun bir çalışmanın ardından hazırlanmış olan bu çalışmanın birinci bölümünde araştırmanın problem durumu, amacı, önemi, varsayımları, sınırlılıkları, sayıtları ve tanımlar; ikinci bölümünde kuramsal temeller; üçüncü bölümünde yöntem; dördüncü bölümde bulgular; beşinci bölümde tartışma; altıncı bölümde ise sonuç ve önerilere yer verilmiştir.

Benimle birlikte bu tezin hazırlanmasında büyük gayretleri olan danışmanım Prof. Dr. B. Ünal İBRET'e ve sevgili eşim Arş. Gör. Emine KARASU AVCI'ya teşekkürlerimi sunarım. Lisansüstü eğitimimde bilgi ve önerileriyle destek olan Doç. Dr. Duran AYDINÖZÜ'ne, Doç. Dr. M. Serhat YILMAZ'a, Doç. Dr. Cevdet YAKUPOĞLU'na, Doç. Dr. A. Oğuzhan KILDAN'a ve Yrd. Doç. Dr. Muammer ERGÜN'e teşekkür ederim. Ayrıca tezin yazımında desteğini benden esirgemeyen Türkçe öğretmeni Tefik KOÇAK'a teşekkür ederim.

Çalışmanın Sosyal Bilgiler Eğitimi alanına yararlı olması dileğiyle...

Ahmet Ali AVCI
Kastamonu, Ekim, 2015

İÇİNDEKİLER

TAAHHÜTNAME	iii
ÖZET	iv
ABSTRACT	v
ÖNSÖZ	vi
İÇİNDEKİLER	vii
SİMGELER ve KISALTMALAR DİZİNİ	ix
ŞEKİLLER DİZİNİ	x
TABLolar DİZİNİ	xi
1. GİRİŞ	1
1.1. Problem Durumu	2
1.2. Problem Cümlesi	5
1.3. Araştırma Soruları	5
1.4. Araştırmanın Amacı	5
1.5. Araştırmanın Önemi	5
1.6. Sayıtlılar	7
1.7. Sınırlılıklar	7
1.8. Tanımlar	7
2. KURAMSAL TEMELLER	9
2.1. Sosyal Bilgiler Dersinin Tanımı	9
2.2. Sosyal Bilgiler Öğretim Programının Yapısı	12
2.3. Değerler	13
2.4. Değer Eğitiminde Yaklaşımlar	17
2.4.1. Telkin Etme Yaklaşımı	18
2.4.2. Değer Açıklama	19
2.4.3. Değer Analizi	21
2.4.4. Ahlaki Muhakeme	23
2.5. Değer Eğitiminin Önemi	24
2.6. Sosyal Bilgilerde Değer Eğitimi ve Önemi	26
2.7. Değerler Eğitiminde Öğretmenin Rolü	30

2.8. Vatanseverlik Değeri.....	31
2.9.Vatanseverlik Tutumları.....	33
2.9.1. Yapıcı Vatanseverlik (Demokratik- İlmli- Aktif Vatanseverlik).....	33
2.9.2. Tutucu Vatanseverlik (Otoriter- Aşırı- Kır/Müspet Vatanseverlik).....	33
2.10. Vatanseverlik Tutumlarının Karşılaştırılması.....	34
2.11. Vatanseverlik Değerinin Önemi.....	35
2.12. Sosyal Bilgiler ve Vatanseverlik.....	37
2.13. İlgili Araştırmalar.....	40
2.13.1. Yurtiçinde Yapılan Araştırmalar.....	40
2.13.2. Yurtdışında Yapılan Araştırmalar.....	46
3. YÖNTEM.....	50
3.1. Araştırmanın Modeli.....	50
3.2. Çalışma Grubu.....	50
3.2.1. Araştırmaya Katılan Öğretmenlerin Demografik Özellikleri.....	51
3.3. Veri Toplama Aracı.....	52
3.4. Veri Toplama Aracının Geliştirilmesi.....	52
3.5. Verilerin Toplanması.....	54
3.6. Verilerin Çözümlemesi ve Yorumlanması.....	55
4. BULGULAR.....	58
4.1. I. Alt Probleme İlişkin Bulgular.....	58
4.2. II. Alt Probleme Ait Bulgular.....	96
4.2.1. A Okulu Öğrencilerine Ait Bulgular.....	96
4.2.2. B Okulu Öğrencilerine Ait Bulgular.....	103
4.2.3. C Okulu Öğrencilerine Ait Bulgular.....	109
4.2.4.Öğrencilerin Vatanseverlik Değeri İle İlgili Çizdikleri Resimlere İlişkin Bulgular.....	115
4.2.5.Öğrencilerin Vatanseverlik Değerine İlişkin Görüşlerinin Karşılaştırılması.....	127
4.3. Öğretmenlerin ve Öğrencilerin Vatanseverlik Değerine İlişkin Görüşlerinin Karşılaştırılması.....	136
5. TARTIŞMA.....	139
6. SONUÇLAR VE ÖNERİLER.....	155
6.1. Öğretmenlerin Görüşleri İle İlgili Sonuçlar.....	155

6.2. Öğrencilerin Görüşleri İle İlgili Sonuçlar.....	157
6.3. Öneriler.....	158
KAYNAKÇA.....	161
EKLER.....	178
Ek- 1: Araştırmada Kullanılan Görüşme Formu (Öğretmen ve Öğrenci).....	178
Ek- 2: Yemin Belgesi.....	181
Ek-3: Görüşme Formu Uygulama İzni.....	182
Ek-4: Öğrencilerin Çizmiş Oldukları Resim ve Karikatürler.....	183
ÖZGEÇMİŞ.....	206

SİMGELER ve KISALTMALAR DİZİNİ

MEB	Milli Eğitim Bakanlığı
TDK	Türk Dil Kurumu
NCSS	National Council for Social Studies
Akt.	Aktaran
Vd.	Ve diğerleri
Vs.	Vesaire
TEOG	Temel Ortaöğretime Geçiş
TÜİK	Türkiye İstatistik Kurumu

ŞEKİLLER DİZİNİ

Şekil 3.1. Araştırma Sürecinin Aşamaları.....	57
Şekil 4.1. A34 Kodlu Öğrencinin Çizimi (Ölüm Kategorisi)	116
Şekil 4.2. A29 Kodlu Öğrencinin Çizimi (Fedakârlık Kategorisi).....	117
Şekil 4.3. A23 Kodlu Öğrencinin Çizimi (Özgürlük/Bağımsızlık Kategorisi)	117
Şekil 4.4. A6 Kodlu Öğrencinin Çizimi (İşini İyi Yapmak Kategorisi).....	118
Şekil 4.5. A13 Kodlu Öğrencinin Çizimi (Bayrak Sevgisi Kategorisi).....	118
Şekil 4.6. A11 Kodlu Öğrencinin Çizimi (Kendi Ülkesine Karşı Özel Bir Sevgi Besleme Kategorisi).....	119
Şekil 4.7. B15 Kodlu Öğrencinin Çizimi (Ölüm Kategorisi).....	120
Şekil 4.8. B18 Kodlu Öğrencinin Çizimi (Savaş Kategorisi)	120
Şekil 4.9. B9 Kodlu Öğrencinin Çizimi (Kendi Ülkesine Karşı Özel Bir Sevgi Besleme Kategorisi).....	121
Şekil 4.10. B25 Kodlu Öğrencinin Çizimi (Bayrak Sevgisi Kategorisi)	121
Şekil 4.11. A30 Kodlu Öğrencinin Çizimi(Vatanı Korumak Kategorisi).....	122
Şekil 4.12. C2 Kodlu Öğrencinin Çizimi (Ölüm Kategorisi).....	123
Şekil 4.13. C17 Kodlu Öğrencinin Çizimi (Fedakârlık Kategorisi)	123
Şekil 4.14. C27 Kodlu Öğrencinin Çizimi (Savaş Kategorisi).....	124
Şekil 4.15. C8 Kodlu Öğrencinin Çizimi (Kendi Ülkesine Özel Bir Sevgi Kategorisi)	124
Şekil 4.16. C5 Kodlu Öğrencinin Çizimi (Bayrak Sevgisi Kategorisi)	125
Şekil 4.17. C18 Kodlu Öğrencinin Çizimi (Özgürlük/Bağımsızlık Kategorisi)	125
Şekil 4.18. C11 Kodlu Öğrencinin Çizimi (Vatanı Korumak Kategorisi).....	126
Şekil 4.19. C31 kodlu öğrencinin çizimi.....	183
Şekil 4.20. C25 kodlu öğrencinin çizimi.....	183
Şekil 4.21. B21 kodlu öğrencinin çizimi	183
Şekil 4.22. B3 kodlu öğrencinin çizimi.....	183
Şekil 4.23. A27 kodlu öğrencinin çizimi	183
Şekil 4.24. B6 kodlu öğrencinin çizimi.....	183
Şekil 4.25. B20 kodlu öğrencinin çizimi.....	184
Şekil 4.26. C4 kodlu öğrencinin çizimi.....	184

Şekil 4.27. C7 kodlu öğrencinin çizimi.....	184
Şekil 4.28. C16 kodlu öğrencinin çizimi.....	184
Şekil 4.29. A15 kodlu öğrencinin çizimi.....	184
Şekil 4.30. A8 kodlu öğrencinin çizimi.....	185
Şekil 4.31. A37 kodlu öğrencinin çizimi.....	185
Şekil 4.32. B1 kodlu öğrencinin çizimi.....	185
Şekil 4.33. C37 kodlu öğrencinin çizimi.....	185
Şekil 4.34. C26 kodlu öğrencinin çizimi.....	186
Şekil 4.35. C9 kodlu öğrencinin çizimi.....	186
Şekil 4.36. B11 kodlu öğrencinin çizimi.....	186
Şekil 4.37. C24 kodlu öğrencinin çizimi.....	187
Şekil 4.38. C19 kodlu öğrencinin çizimi.....	187
Şekil 4.39. C23 kodlu öğrencinin çizimi.....	187
Şekil 4.40. C15 kodlu öğrencinin çizimi.....	187
Şekil 4.41. B10 kodlu öğrencinin çizimi.....	187
Şekil 4.42. B32 kodlu öğrencinin çizimi.....	187
Şekil 4.43. B7 kodlu öğrencinin çizimi.....	188
Şekil 4.44. A33 kodlu öğrencinin çizimi.....	188
Şekil 4.45. A35 kodlu öğrencinin çizimi.....	188
Şekil 4.46. A32 kodlu öğrencinin çizimi.....	188
Şekil 4.47. A17 kodlu öğrencinin çizimi.....	188
Şekil 4.48. A22 kodlu öğrencinin çizimi.....	188
Şekil 4.49. A15 kodlu öğrencinin çizimi.....	189
Şekil 4.50. C21 kodlu öğrencinin çizimi.....	189
Şekil 4.51. C20 kodlu öğrencinin çizimi.....	189
Şekil 4.52. C14 kodlu öğrencinin çizimi.....	190
Şekil 4.53. A1 kodlu öğrencinin çizimi.....	190
Şekil 4.54. A4 kodlu öğrencinin çizimi.....	190
Şekil 4.55. A7 kodlu öğrencinin çizimi.....	190
Şekil 4.56. B13 kodlu öğrencinin çizimi.....	190
Şekil 4.57. B22 kodlu öğrencinin çizimi.....	191
Şekil 4.58. A40 kodlu öğrencinin çizimi.....	191
Şekil 4.59. B27 kodlu öğrencinin çizimi.....	191

Şekil 4.60. C6 kodlu öğrencinin çizimi.....	191
Şekil 4.61. A41 kodlu öğrencinin çizimi.....	192
Şekil 4.62. B31 kodlu öğrencinin çizimi.....	192
Şekil 4.63. A19 kodlu öğrencinin çizimi.....	193
Şekil 4.64. A16 kodlu öğrencinin çizimi.....	193
Şekil 4.65. A18 kodlu öğrencinin çizimi.....	193
Şekil 4.66. A24 kodlu öğrencinin çizimi.....	193
Şekil 4.67. A25 kodlu öğrencinin çizimi.....	193
Şekil 4.68. A9 kodlu öğrencinin çizimi.....	193
Şekil 4.69. B12 kodlu öğrencinin çizimi.....	194
Şekil 4.70. B17 kodlu öğrencinin çizimi.....	194
Şekil 4.71. B24 kodlu öğrencinin çizimi.....	194
Şekil 4.72. B28 kodlu öğrencinin çizimi.....	194
Şekil 4.73. B29 kodlu öğrencinin çizimi.....	194
Şekil 4.74. C12 kodlu öğrencinin çizimi.....	194
Şekil 4.75. C22 kodlu öğrencinin çizimi.....	195
Şekil 4.76. C29 kodlu öğrencinin çizimi.....	195
Şekil 4.77. C33 kodlu öğrencinin çizimi.....	195
Şekil 4.78. B14 kodlu öğrencinin çizimi.....	195
Şekil 4.79. B38 kodlu öğrencinin çizimi.....	195
Şekil 4.80. C1 kodlu öğrencinin çizimi.....	195
Şekil 4.81. C10 kodlu öğrencinin çizimi.....	196
Şekil 4.82. A2 kodlu öğrencinin çizimi.....	196
Şekil 4.83. A10 kodlu öğrencinin çizimi.....	196
Şekil 4.84. A20 kodlu öğrencinin çizimi.....	196
Şekil 4.85. A21 kodlu öğrencinin çizimi.....	196
Şekil 4.86. A31 kodlu öğrencinin çizimi.....	197
Şekil 4.87. A26 kodlu öğrencinin çizimi.....	197
Şekil 4.88. A36 kodlu öğrencinin çizimi.....	197
Şekil 4.89. B4 kodlu öğrencinin çizimi.....	197
Şekil 4.90. C30 kodlu öğrencinin çizimi.....	197
Şekil 4.91. C35 kodlu öğrencinin çizimi.....	198
Şekil 4.92. C36 kodlu öğrencinin çizimi.....	198

Şekil 4.93. A14 kodlu öğrencinin çizimi.....	198
Şekil 4.94. A28 kodlu öğrencinin çizimi.....	198
Şekil 4.95. B23 kodlu öğrencinin çizimi.....	199
Şekil 4.96. B2 kodlu öğrencinin çizimi.....	199
Şekil 4.97. B30 kodlu öğrencinin çizimi.....	199
Şekil 4.98. B5 kodlu öğrencinin çizimi.....	200
Şekil 4.99. B26 kodlu öğrencinin çizimi.....	200
Şekil 4.100. B33 kodlu öğrencinin çizimi.....	200
Şekil 4.101. B36 kodlu öğrencinin çizimi.....	201
Şekil 4.102. B35 kodlu öğrencinin çizimi.....	202
Şekil 4.103. B37 kodlu öğrencinin çizimi.....	202
Şekil 4.104. C3 kodlu öğrencinin çizimi.....	203
Şekil 4.105. C13 kodlu öğrencinin çizimi.....	203
Şekil 4.106. B34 kodlu öğrencinin çizimi.....	203
Şekil 4.107. C34 kodlu öğrencinin çizimi.....	203
Şekil 4.108. C38 kodlu öğrencinin çizimi.....	203
Şekil 4.109. B8 kodlu öğrencinin çizimi.....	204
Şekil 4.110. B16 kodlu öğrencinin çizimi.....	204
Şekil 4.111. C32 kodlu öğrencinin çizimi.....	204
Şekil 4.112. A12 kodlu öğrencinin çizimi.....	204
Şekil 4.113. C28 kodlu öğrencinin çizimi.....	205
Şekil 4.114. A38 kodlu öğrencinin çizimi.....	205
Şekil 4.115. A39 kodlu öğrencinin çizimi.....	205

TABLOLAR DİZİNİ

	Sayfa
Tablo 2.1. 4. sınıf Sosyal Bilgiler dersi üniteleri ve değerleri.....	29
Tablo 2.2. 5. sınıf Sosyal Bilgiler dersi üniteleri ve değerleri.....	29
Tablo 2.3. 6. sınıf Sosyal Bilgiler dersi üniteleri ve değerleri.....	29
Tablo 2.4. 7. Sınıf Sosyal Bilgiler dersi üniteleri ve değerleri.....	30
Tablo 2.5. Otoriter ve demokratik vatanseverlik.....	34
Tablo 2.6. Aşırı ve ılımlı vatanseverlik.....	34
Tablo 3.1. Öğretmelerin demografik bilgilerine yönelik istatistiksel veriler.....	51
Tablo 4.1. Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin vatanseverlik değerinin kazandırıldığı düşündükleri öğrenme alanları ve ünitelere ilişkin görüşleri.....	58
Tablo 4.2. Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin vatanseverlik değerinin öğrenme alanları ve ünitelerde verilme nedenlerine ait görüşlerinin istatistiksel verileri...	60
Tablo 4.3. Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin belirttikleri öğrenme alanları ve üniteleri Sosyal Bilgiler dersinin disiplinleriyle ilişkilendirmelerine ait istatistiksel verileri.....	62
Tablo 4.4. Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin belirttikleri öğrenme alanları ve üniteleri Sosyal Bilgiler dersinin disiplinleriyle ilişkilendirme nedenlerine ait istatistiksel verileri.....	64
Tablo 4.5. Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin vatanseverlik değerini kazandırırken kullandıkları yöntem ve tekniklere ait istatistiksel verileri.....	66
Tablo 4.6. Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin vatanseverlik değerini kazandırırken kullandıkları yöntem ve teknikleri tercih etme nedenleri	69
Tablo 4.7. Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin Sosyal Bilgiler dersi ve vatanseverlik değeri arasındaki ilişkiye ait istatistiksel verileri	71
Tablo 4.8. Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin Sosyal Bilgiler dersinde vatanseverlik değerinin kazandırılmasının önemine ait görüşlerinin istatistiksel verileri	74
Tablo 4.9. Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin vatanseverlik değerine dair görüşlerine ait istatistiksel verileri.....	76

Tablo 4.10. Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Vatanseverlik Değerinin Kazandırılmasına Yönelik Yaptıkları Çalışmalara Ait Görüşlerinin İstatistiksel Verileri.....	78
Tablo 4.11. Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin öğrencilere vatanseverlik değerinin kazandırılmasının önemine ait görüşlerinin istatistiksel verileri.....	82
Tablo 4.12. Sosyal Bilgiler öğretmenleri ile öğrencilerin vatanseverlik kavramına yönelik bakış açılarının benzerlikleri ve farklılıklarına ait istatistiksel verileri.....	84
Tablo 4.13. Sosyal Bilgiler öğretmenleri ile öğrencilerin vatanseverlik kavramına yönelik bakış açılarında benzerlikler ve farklılıklar oluşmasındaki nedenlerine ait istatistiksel verileri.....	86
Tablo 4.14. Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin öğrencilerin vatanseverlik değerini kazanma durumlarını değerlendirmeye ait görüşlerinin istatistiksel verileri.....	89
Tablo 4.15. Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin vatanseverlik değeri kazanmış öğrencilerden beklentilerine ait görüşlerinin istatistiksel verileri.....	92
Tablo 4.16. Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin vatanseverlik değerini diğer değerler ile ilişkilendirmelerine ait istatistiksel verileri.....	94
Tablo 4.17. Öğrencilerin vatanseverlik değerine dair görüşlerine ait istatistiksel verileri.....	97
Tablo 4.18. Öğrencilere göre vatansever olmanın nedenlerine ait istatistiksel verileri	100
Tablo 4.19. Öğrencilerin vatanseverlik değerini diğer değerlerle ilişkilendirmelerine ilişkin istatistiksel verileri	101
Tablo 4.20. Öğrencilerin vatanseverlik değerine dair görüşlerine ait istatistiksel verileri.....	103
Tablo 4.21. Öğrencilere göre vatansever olmanın nedenlerine ait istatistiksel verileri	105
Tablo 4.22. Öğrencilerin vatanseverlik değerini diğer değerlerle ilişkilendirmelerine ilişkin istatistiksel verileri	107
Tablo 4.23. Öğrencilerin vatanseverlik değerine dair görüşlerine ait istatistiksel verileri.....	109

Tablo 4.24. Öğrencilere göre vatansever olmanın nedenlerine ait istatistiksel verileri	111
Tablo 4.25. Öğrencilerin vatanseverlik değerini diğer değerlerle ilişkilendirmelerine ilişkin istatistiksel verileri	113
Tablo 4.26. Öğrencilerin vatanseverlik değerine dair görüşlerinin karşılaştırmasına ilişkin istatistiksel veriler	129
Tablo 4.27. Öğrencilerin vatansever olmanın nedenlerine dair görüşlerinin karşılaştırılmasına ilişkin istatistiksel veriler	131
Tablo 4.28. Öğrencilerin vatanseverlik değerini diğer değerlerle ilişkilendirmelerine dair görüşlerinin karşılaştırılmasına ilişkin istatistiksel veriler.....	133

1. GİRİŞ

Eğitim ve öğretimin genel amaçları incelendiğinde, yetiştirilmek istenen insan tipinin beden, zihin, ahlâk, ruh ve duygu bakımından dengeli, geniş bir dünya görüşüne sahip, topluma karşı sorumluluk duyan, yapıcı, yaratıcı, Türk milletinin millî, ahlâkî ve kültürel değerlerini benimseyen, koruyan, geliştiren, hür ve bilimsel düşünebilen özelliklere sahip olmasının beklendiği görülmektedir (Akyol, 2010). Bütün toplumlar kendi kültürel değerlerini yeni kuşaklara aktarmak isterler. Toplumlar kendi kültürel değerlerini yeni kuşaklara ancak eğitim kanalıyla aktarabileceklerinden, gelişmek isteyen toplumların eğitime önem vermeleri gerekmektedir. Eğitimle sadece toplumlar kendi kültürel değerlerini yeni kuşaklara aktarmakla kalmayıp, aynı zamanda çağın gelişen değerlerini, teknolojisini ve bilgi birikimini de yeni kuşaklara aktarır ve yeni bilgi ve değerler ortaya koyarlar (Izgar, 2013: 3). Bu durum toplumların devamlılığı açısından önem taşımaktadır.

Eğitimin temelini oluşturan tek şeyin bilgi olmadığı düşünüldüğünde bireylerin nasıl davranacağını ve ne yapacağını kişilerin değerler sistemi belirler (Gül, 2013: 2). Değerlerin kazanılması noktasında uygulayıcı konumda olan okullara önemli görevler düşmektedir (Yel ve Aladağ, 2013: 123). Türkiye’de öğrencilere, hayatları boyunca kullanacakları bilgi, beceri ve değerleri ilkökul ve ortaokullarda okutulan Hayat Bilgisi ve Sosyal Bilgiler dersleri yoluyla kazandırılır. Bu nedenle Sosyal Bilgiler dersi öğretim programında yer alan en önemli derslerden biridir (Öğretici, 2011: 2). Temel işlevi, bireyin içinde yaşadığı topluma uyumunu ve sosyalleşmesini sağlayarak onu yaşama hazırlamaktır. Bu açıdan bakıldığında, Sosyal Bilgiler dersinin bireylere değer kazandırmadaki rolü açıkça görülmektedir (Yel ve Aladağ, 2009: 135).

Sosyal Bilgiler dersinde bireyler demokratik değer, tutum ve inançlar geliştirme, var olan değerlerin farkına varma ve bunların diğer insanlarla ve çevreleriyle etkileşimlerini nasıl etkilediğinin bilincine varmalarına yardımcı olma sorumluluğu vardır (Doğanay, 2009: 230). Değerler açısından olgunlaşmamanın sonucunda, insanlar yalnızca çevrelerine karşı değil, kendilerine ve diğer insanlara karşı da

olumsuz eylemlerde bulunabilirler. Yalnızca kendinden farklı düşündüğü ve farklı inançlara sahip olduğu için, başkalarına hoşgörü ile yaklaşmayan insanlar vardır. Tüm bunlar Sosyal Bilgiler eğitiminin bir parçası olarak değerler eğitiminin gereği ve önemini vurgulamaktadır (Çelikkaya, Filoğlu ve Öktem, 2013: 125).

Araştırmanın bu bölümünde problem durumuna, araştırmanın amacı ve önemine, problem cümlesine, alt problemlere, sayılılara, sınırlılıklara, tanımlara ve ilgili araştırmalara yer verilmiştir.

1.1. Problem Durumu

Vatandaşlık eğitimi ülkelerin sahip oldukları siyasal, toplumsal, kültürel ve eğitimsel yapıya göre farklılık gösterse de tüm eğitim programlarında örtük veya açık bir biçimde yer alır. Günümüz eğitim sistemlerinde değerler ve yurttaşlık eğitimi programlarının bir parçası olarak yer alan yurtseverlik eğitiminin Türk eğitim sisteminde planlı bir biçimde yer alması Tanzimat ile başlar. Devleti ve onun yurttaşlarını bir arada tutan bağları güçlendirmek amacıyla yurtseverlik eğitime önem vermek Tanzimat Dönemi'nde gerçekleştirilen eğitimdeki yenileşme çabalarının bir parçası olmuştur (Yazıcı ve F. Yazıcı, 2010: 649).

Türkiye'nin 1920 ve 30'lu yıllarındaki sosyo-ekonomik yapısına dönüldüğünde, Mustafa Kemal o yıllarda savaştan yeni çıkmış bir ülkenin, ayağa kalkabilmesi ve temel kaygısı olan muasır medeniyetler seviyesine ulaşabilmesi için, Türk milletinin azmi ve ilerleme inancını taşıyordu. Mustafa Kemal, geldiği noktada yeni görevin ülke sınırlarının içerisinde olduğunu vurguluyordu. Düzenlenen kurumlar, kamusal hayat, ekonomik oluşum yaratma çabaları ve yeni eğitim müfredatları ulus devleti sağlam temeller üzerine oturtmaya çalışmaktaydı. Hedeflenen temel ise ulus devletin temel dayanağı olan vatana bağlılıktan geçiyordu. Düşüncenin başına dönülecek olunursa, bu anlamda Mustafa Kemal ve yeni Türkiye Cumhuriyeti için önemli olan kişilerin zihinlerini değiştirmekti. Bu ise devletleştirilmiş insana ihtiyaç olduğu anlamına geliyordu. Daha yumuşak bir dille vatan, vatandaşlık ve vatanseverlik duygularını taşıyan bireylere ihtiyaç vardı. Çağın koşulları ve ihtiyaçları doğrultusunda bunun en yaygın yapılabileceği olan kurum ise okullardı. Bu nedenle

temel olarak, yetişen yeni neslin vatanseverlik duygusu ile donanabilmesi için yapılması gereken en önemli hareket eğitim sistemine dair olan düzenlemelerdi. Bu düşünceden hareketle, temel eğitime vatanseverlik duygularının aşılacağı bir müfredat programları oluşturulma çabasına girilmişti (Can Beken, 2010: 23). Bu bağlamda, vatanseverlik değeri başta Tarih, Sosyal Bilgiler ve Vatandaşlık Bilgisi dersleri olmak üzere bazı derslerin doğrudan kazandıracığı hedefler arasında yer almaktadır (Yazıcı ve F. Yazıcı, 2010: 649).

Vatanseverlik değerinin kazandırılabilceği ortamlardan birinin, belki de en önemlisinin, okullar olduğu düşünüldüğünde ilkokul ve ortaokul düzeyinde okutulmakta olan Sosyal Bilgiler dersinin önemi ortaya çıkmaktadır. Çünkü Sosyal Bilgiler dersi, bizzat hayatın kendisini öğreten bir ders olması özelliğine sahiptir. Sosyal Bilgiler dersinin bu özelliğe sahip olmasını içeriğinin birçok bilim dalından yararlanması sağlamaktadır.

Özen, Güteryüz ve Bulut Özen (2012) çalışmasında Sosyal Bilgiler dersinin içeriğinin vatanseverlik değerinin kazandırılması için uygun bir ders olduğu sonucuna varılmıştır. Gömleksiz ve Cüro (2011) çalışmasında Sosyal Bilgiler dersi öğretim programında yer alan vatanseverlik, kültürel değerler, saygı, çevre ve doğa, sorumluluk ve bilimsel tutum gibi değerlere ilişkin ilköğretim öğrencilerinin tutumları ortaya konulmuştur. Sosyal Bilgiler dersi öğretim programının öğrencilere belirtilen değerleri kazandırmada etkili olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Vatanseverlik değeri de bu değerlerden birisidir. Bakioğlu ve Kurt (2009) çalışmasında öğretmenlerin görüşlerine göre öğrencilere vatanseverlik eğitimi verilmesi ve niteliği üzerine yoğunlaşılması gerektiği sonucuna varılmıştır. Tay ve Yıldırım (2009)'ın çalışmasında öğrenci velileri öncelikli olarak öğretilmesi gereken değerleri vatanseverlik, dürüstlük, aile birliğine önem verme, sorumluluk ve çalışkanlık değerleri olarak belirtmişlerdir. Yiğittir ve Öcal (2011)'ın çalışmasında tarih öğretmenlerinin değerler eğitimine ilişkin görüşleri incelenmiştir. Buna göre Tarih öğretmenleri öğrencilerine vatan ve millet sevgisi, tarih bilinci ve şuuruna sahip olma, tarihsel ve kültürel mirasa duyarlı olma, milli ve manevi değerlere sahip olma, birliktelik, saygılı olma, bağımsızlık, İstiklal Marşı ve bayrağa saygılı olma, çalışkanlık gibi milli değerleri kazandırmak istediklerini belirtmişlerdir. Yiğittir ve

Öcal (2010)'ın diğer bir çalışmasında ise vatanseverlik değerinin öğrenciler tarafından en az tercih edilen değerler arasında olduğu görülmektedir. Merey, Kuş ve Karatekin (2012) çalışmasında Türkiye ve ABD Sosyal Bilgiler öğretim programının değerler eğitimi açısından karşılaştırılmıştır. Türkiye Sosyal Bilgiler öğretim programında en çok vurgulanan değerlerin duyarlılık, sorumluluk, dayanışma, bilimsellik, yardımseverlik, vatanseverlik olduğu sonucu elde edilmiştir. Çelikkaya (2013) çalışmasında 2012–2013 eğitim –öğretim yılında 8.sınıflarda Vatandaşlık ve Demokrasi Eğitimi Dersinde kullanılan öğretmen kılavuz kitabı, ders kitabı ve çalışma kitaplarını incelemiştir. Ünitelerin tamamı dikkate alındığında en fazla bahsedilen değer sorumluluk olup bunu sırasıyla, millî, manevi ve evrensel değerlere duyarlı olma ve eşitlik değerleri olurken; en az ele alınan değer vatanseverlik olduğu görülmektedir. İbret, Karatekin ve Avcı (2015)'nin çalışmasında vatanseverlik değerinin Sosyal Bilgiler dersinde Coğrafya disiplini yoluyla kazandırılacak birinci değer olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Yapılan tez çalışmalarına bakıldığında değerlere yönelik birçok çalışmanın yapıldığı ancak vatanseverlik değerinin Sosyal Bilgiler dersinde kazandırılmasının önemine dair bir çalışmaya (Dilmaç (1999), Dilmaç (2007) Keskin (2008), Can (2008), Keskinoğlu (2008), Aslan (2009), Aladağ (2009), Türk (2009), Çengelci (2010), Yalar, (2010), Akyol (2010), Kunduroğlu (2010), Öğretici (2011), Sönmez (2011), Bulut (2011), Kumbasar, (2011), Öztürk Samur (2011), Atmaca (2011), Arslan Parlak (2011), Aktürk (2012), Kaynak (2012), Büyükbingöl Yağcı (2012), Mazman Budak (2012), Başçı (2012), Baysal (2013), Izgar (2013), Çakıroğlu (2013), Gül (2013), Yuvacı (2013), Özalp Kaplan (2014), Oran (2015)) rastlanılmadığı görülmektedir.

Sosyal Bilgiler eğitimi alanında ve Sosyal Bilgilerin disiplinleri ile ilgili yapılan değerler eğitimi çalışmalarının bulgularında vatanseverlik değeri ile ilgili çeşitli sonuçların elde edildiği görülmektedir. Bu durum Sosyal Bilgiler dersinin vatanseverlik değerini kazandırmak için uygun bir ders olduğunu göstermektedir. Bu değerlendirmeler dikkate alındığında, literatürde Sosyal Bilgiler dersinde vatanseverlik değeri ile ilgili doğrudan herhangi bir çalışmanın yapılmamış olması bu araştırmanın ortaya çıkmasını sağlamıştır.

1.2. Problem Cümlesi

Sosyal Bilgiler dersinde vatanseverlik değerinin kazandırılmasına yönelik öğretmen ve öğrenci görüşleri nelerdir?

1.3. Araştırma Soruları

1. Sosyal Bilgiler dersinde vatanseverlik değerinin kazandırılmasına yönelik Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin görüşleri nelerdir?

2. Sosyal Bilgiler dersinde vatanseverlik değerinin kazandırılmasına yönelik 7.sınıf öğrencilerinin görüşleri nelerdir?

1.4. Araştırmanın Amacı

Bu araştırmanın amacı, Sosyal Bilgiler dersinde vatanseverlik değerinin kazandırılmasına yönelik öğretmen ve öğrenci görüşlerini ortaya çıkarmaktır.

1.5. Araştırmanın Önemi

Değerler; sağlıklı, güçlü ve sorumluluğunun farkında bir toplumun oluşmasında, insanın toplum içindeki davranış biçimini belirleyen normlar ile sosyal ilişkilerin gelişmesinde ve ayrışmaların önlenmesinde etkilidir. Kültürün bir parçası olan değerlerin, o kültürde yaşayan bireylerce sahiplenilmesi, toplumsal ve kültürel amaç ve hedeflere ulaşarak başarılı olma yolunda önemli bir yere sahiptir (Çakıroğlu, 2013: 31). Değerler, çevredeki olayları belirli bir süzgeçten geçirip, davranışlara yön vermeyi sağlayan olgulardır. Bireyin değerlerinin bilinmesi, yaşantısındaki durumlar karşısında onun davranışlarının tahmin edilmesine yardımcı olabilir (Çalışkur, Demirhan ve Bozkurt, 2012: 220).

Sosyal Bilgiler dersi ise bir değer eğitimi dersidir. Bu ders, içeriğinin tarihsel bir nitelik taşıması, değişik kültür ve yaşam hikâyelerini anlatması ve çok disiplinli bir yapıya sahip olması açısından değer öğretimi bakımından önemlidir (Kan, 2010: 140). Tüm eğitim uygulamaları düşünüldüğünde demokratik değer, tutum, inanç

kazandırma amacının olduğu görülmektedir. Sosyal Bilgiler dersinin de bireylere sahip oldukları değerlerin farkına varma sorumluluğu bulunmaktadır.

Değerler eğitimi kavramına ilk defa doğrudan yer veren ve değerlerin çocuklara aktarımında kullanılacak yaklaşımları ayrıntılı olarak açıklayan tek program 2004 yılında yayınlanan son ilköğretim Sosyal Bilgiler öğretim programıdır. Diğer tüm Sosyal Bilgiler öğretim programlarında değerler eğitiminin varlığı ancak dolaylı olarak görülmektedir (Keskin, 2010: 72). İlkokul ve ortaokul çağındaki çocukları etkin ve sorumlu vatandaşlar olarak yetiştirmeyi hedef alan Sosyal Bilgiler dersi öğretim programı, çocukları toplumsal yaşama hazırlamaktadır. Bu doğrultuda Sosyal Bilgiler dersi öğretim programında yer alan değerleri bireylere kazandırmayı hedeflemektedir (Gömlüksiz ve Cüro, 2011: 95).

Ulusal ve evrensel eğitim değerleri arasında çocuklarımızı çağın gerektirdiği bilgi, beceri ve teknolojik donanım ile yetiştirmenin yanında onları milli ve evrensel değerlere sahip bireyler olarak yetiştirmek önemli bir yer tutar (Aslan, 2009: 6). Vatanseverlik değeri de bu hedeflere ulaşmak için kazanılacak değerlerden biridir. Elban (2011)'a göre, Batı'da vatanseverliğin öğrencilere kazandırılmasında tarih disiplini önemli bir araçtır. Doğanay (1993) ise coğrafya disiplinini, vatan sevgisi duygusunun gelişip kökleşmesinde esas kaynak olarak göstermektedir. Ortaöğretim Coğrafya Dersi Öğretim Programının amaçlarının 14. maddesi öğrencilere vatan bilincinin kazandırılmasını hedeflemektedir (Milli Eğitim Bakanlığı [MEB], 2011: 8). Bu anlamda ilkokul ve ortaokullarda bu disiplinlerin Sosyal Bilgiler dersi aracılığıyla öğrencilere kazandırıldığı düşünüldüğünde vatanseverlik değerinin kazandırılmasında Sosyal Bilgiler dersinin önemi ortaya çıkmaktadır.

Vatanseverlik değerini kazanmış bireylerden haklarını bilip kullanması, sorumluluklarını yerine getirmesi, dünya ve ülke sorunlarına karşı duyarlı olması ve çözüm üretmesi, hayvanlara ve doğal mirasa karşı duyarlı olması, tarihsel mirası koruması, tarihsel süreç içinde kendi toplumuna düşen rol ve sorumlulukların farkında olması, toplumsal değerleri benimsemesi beklenir. Vatanseverlik değeri ile toplumsal düzen ve devamlılık sağlanır. Bireyin toplum içindeki rolünü öğretmek yaşamı için uyum sağlama ve sosyalleşmesini sağlar. Ersoy ve Öztürk (2015) de

etkili vatandaşların yetiştirilmesi ve daha iyi gelecek için yurtseverliğin önem taşıdığını vurgulamaktadırlar.

Vatanseverlik ile ilgili çalışmalar daha çok olgusal boyutta çalışılmıştır. Değerler eğitimi ile ilgili yapılan çalışmalarda çeşitli değerlerin ele alındığı ancak doğrudan vatanseverlik değerine yönelik bir çalışmanın yapılmadığı görülmektedir. Dolayısıyla alandaki bu boşluğu doldurmak ve vatanseverlik değerine yönelik öğretmen ve öğrenci görüşlerini tespit etmek açısından bu araştırma önemlidir. Böylece Sosyal Bilgiler eğitimi ve öğretmen yetiştirme açısından eğitim programlarının geliştirilmesine katkı sağlayacak bulgulara ulaşılması amaçlanmıştır.

1.6. Sayıtlar

Araştırmaya katılan Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin araştırma sorularını içtenlikle cevapladıkları ve 7.sınıf öğrencilerinin çalışmanın amacını anlayarak kompozisyon yazdıkları ve resim yaptıkları varsayılmaktadır.

Araştırmada elde edilen bulguların yüzdelik oranları belirtilirken virgülden sonraki tüm sayılar yazılmadığı için toplam yüzde (100) olarak varsayılmaktadır.

1.7. Sınırlılıklar

Bu araştırma 2014- 2015 eğitim- öğretim döneminde Kastamonu il merkezinde görev yapan Sosyal Bilgiler öğretmenleri ve sosyo-ekonomik durumları ve TEOG başarısına göre seçilmiş üç okul ile sınırlıdır.

1.8. Tanımlar

Sosyal Bilgiler: Sosyal Bilgiler, ilköğretim okullarında iyi ve sorumlu vatandaş yetiştirmek amacıyla, sosyal bilimler disiplinlerinden seçilmiş bilgilere dayalı olarak, öğrencilere toplumsal yaşamla ilgili temel bilgi, beceri, tutum ve değerlerin kazandırıldığı bir çalışma alanıdır (Erden, tarihsiz: 8).

Değer: Bireyi ve toplumu tanıma ve tanımlamada kullanılan, davranışları yönlendiren, birey ve toplum açısından varlık ve devamlılık sağlayan ölçütlere değer denilmektedir (Yeşil ve Aydın, 2007: 80)

Vatanseverlik: Vatanseverlik kavramı devleti, milleti ve vatani korumak, hatta vatan ve millet için ölmek anlamına gelmektedir. En üstün sevginin vatan ve millet sevgisi olduğu ve bunun üzerinde hiçbir sevginin olamayacağı duygusu olarak ifade edilmiştir (Ertürk, 2006: 147).

2. KURAMSAL TEMELLER

2.1. Sosyal Bilgiler Dersinin Tanımı

Sosyal Bilgiler, sosyal bilimlerin bulgularını entegre edip öğrencilerin düzeyine göre basitleştiren, bunları kullanarak öğrencilere, sosyal yaşama uyum sağlamada ve sosyal sorunlara çözüm üretmede ihtiyaç duyacakları bilgi, beceri, tutum ve değerleri kazandırmayı amaçlayan bir yurttaşlık eğitimi programıdır (Öztürk, Coşkun Keskin ve Otluoğlu, 2012: 2). Sosyal Bilgiler, toplumsal gerçekle kanıtlanmaya dayalı bağ kurma süreci ve bunun sonunda elde edilen dirik bilgiler bütünüdür (Sönmez, 2010:3). Savage ve Armstrong'a (1996) göre Sosyal Bilgiler, vatandaşlık becerilerini geliştirmek üzere insani ve sosyal bilimlerden oluşmuş bir çalışma alanıdır (Akt.:Yanpar, 2010: 9). Sosyal Bilgiler, insan ilişkilerini göz önünde tutarak insanların toplumsal ve fiziksel çevreleriyle olan ilişkilerini inceleyen bir bilimdir (Demirtaş ve Barth, 1997: 6). Acun ve diğerleri (2006) ise Sosyal Bilgileri, hemen her bakımdan değişen ülke ve dünya koşullarında bilgiye dayalı karar alıp problem çözebilen etkin vatandaşlar yetiştirmek amacıyla sosyal ve beşeri bilimlerden aldığı bilgi ve yöntemleri kaynaştırarak kullanan bir öğretim programı olarak ifade etmektedir. Bu anlamda Sosyal Bilgiler dersi toplumsal hayatın kendisi olan bir karaktere sahip olduğu söylenebilir. Aslında Sosyal Bilgiler dersinin bu özelliğinin özelde formatif öğretim okullar için genelde ise tüm eğitim sistemi için ne kadar önemli olduğunun bir göstergesi olarak düşünülebilir.

Sosyal Bilgiler, kişinin sosyalleşmesine yardımcı olmak amacıyla; sosyoloji, psikoloji, felsefe, siyaset bilimi, hukuk, antropoloji, tarih, coğrafya ve ekonomi gibi sosyal bilimleri ve vatandaşlık bilgisi konularını yansıtan; öğrenme alanlarını bir ünite altında birleştiren; insanın sosyal ve fiziki çevresiyle etkileşimini, geçmiş, günümüz ve gelecek bağlamında inceleyen toplu öğretim anlayışından yola çıkarak oluşturulmuş bir derstir (MEB, 2005: 41). Sosyal Bilgiler, etkin, üretken, hak ve sorumluluklarını bilen, karşılaştığı sorunlara çözüm üretebilen aktif insan tipleri ve iyi vatandaşlar yetiştirmek ideali bulunan derslerden biridir (Akpınar ve Kaymakçı,

2012: 606). Sosyal Bilgiler, yüzyılı aşkın süredir dünya eğitim sistemini etkileyen, bir felsefi temele sahip ve belli öğretim gelenekleri olan bir derstir (Kaymakçı ve Ata, 2012: 35). Sosyal Bilgiler dersinin iyi vatandaş yetiştirme ve bireyi sosyalleştirme amacının olması aslında değerlerle iyi donatılmış bireylerin yetiştirilmesi ile eşdeğer olarak düşünülebilir. Dolayısıyla Sosyal Bilgiler dersinin değerler eğitimindeki önemi de ortaya çıkmaktadır.

Sosyal Bilgiler, sosyal bilimler ve beşeri bilimlerin bütünleştirilmesidir. Sosyal Bilgiler, antropoloji, arkeoloji, ekonomi, coğrafya, tarih, hukuk, felsefe, politika, psikoloji, din ve sosyoloji derslerinin sistematik hale getirilmesini sağlar (Michaelis ve Garcia, 1996: 2). Doğanay (2003, 17)'a göre Sosyal Bilgiler, sosyal ve insanla ilgili diğer bilimlerin içerik ve yöntemlerinden yararlanarak, insanın fiziksel ve sosyal çevresiyle etkileşimini zaman boyutu içinde disiplinler arası bir yaklaşımla ele alan ve küreselleşen bir dünyada yaşamla ilgili temel demokratik değerlerle donatılmış, düşünen ve becerili demokratik vatandaşlar yetiştirmeyi amaçlayan bir çalışma alanıdır. Sosyal Bilgiler dersi, sosyal alandaki tarih, coğrafya, vatandaşlık, turizm, tarım, sanayi, ekonomi ve çevre eğitimi gibi derslerin bileşkesinden oluşan disiplinler arası bir derstir. (Duman ve İkiel: 2002: 255). Engle ve Ochoa (1988) Sosyal Bilgileri demokratik vatandaşlık için sosyalizasyon süreci olarak görmektedirler. Sosyal Bilgiler vatandaşlık eğitimi amacıyla insan ilişkileriyle ilgili bilgi ve deneyimlerin birleştirilmesidir (Barr, Barth ve Shermis, 1977: 69).

Sosyal Bilgiler eğitimiyle ilgili uluslar arası en büyük kuruluşlardan biri olan ABD Sosyal Bilgiler Ulusal Konseyi (NCSS) ise Sosyal Bilgiler şu şekilde tanımlamıştır: Sosyal Bilgiler, vatandaşlık yeterlilikleri kazandırmak için sanat, edebiyat ve sosyal bilimlerin disiplinler arası bir yaklaşımla birleştirilmesinden oluşan bir çalışma alanıdır. Okul programı içinde Sosyal Bilgiler, Antropoloji, Arkeoloji, Ekonomi, Coğrafya, Tarih, Hukuk, Felsefe, Siyasal Bilimler, Psikoloji, Din, Sosyoloji ve Sanat, Edebiyat ve Doğa Bilimlerinden uygun ve ilgili içeriklerden süzülen sistematik ve eşgüdümlü bir çalışma alanı sağlar. Sosyal Bilgilerin temel amacı, birbirlerine bağımlı, global bir dünyada, kültürel ve sosyal farklılıkları olan demokratik bir toplumun vatandaşları olarak, kamu yararına bilgiye dayalı, mantıklı kararlar

verebilme yeteneğini geliştirmek amacıyla genç insanlara yardımcı olmaktır (National Council for Social Studies [NCSS], 1993:3).

Sosyal Bilgiler dersi, tarih ve coğrafya gibi çeşitli sosyal bilimlerin temel kazanımlarından oluşmaktadır (Yeşilbursa, 2008: 209). Yaşamı ve insanı konu alan Sosyal Bilgiler, sosyal bilimlerin içinde yer alan ve farklı tanımlara ait birçok disiplinden oluşur. (Çuhadar, 2005: 1). Bu yönüyle bu ders, disiplinler arası bir öğretim programı olarak nitelendirilebilir. Yani sosyal bilim disiplinlerinin oluşturduğu (eğitim bilimleri de dâhil) bir öğretim programıdır (Bilgili, 2012: 36). Aynı zamanda Sosyal Bilgiler dersi, iyi ve etkili vatandaş yetiştirmede temel işleve sahip derslerden biridir (Şimşek, Aydınöz ve İbret, 2009: 513). Gerçek yaşam problemlerinin üstesinden gelebilmek için bireysel ve toplumsal bağlamda öğrencileri sosyal yaşama hazırlamaya en elverişli ders Sosyal Bilgiler dersidir. Sosyal Bilgiler dersiyle demokratik bir sistem içerisinde etkin bir vatandaş olarak öğrencilere mantıklı ve iyi kararlar alabilmeyi, sorumluluk sahibi vatandaş gibi davranmayı, toplumsal gelişmeye katkıda bulunabilmeyi, kendisiyle barışık çevresine karşı duyarlı olması hedeflenmektedir (Duman ve İkiel: 2002: 255).

Sosyal Bilgiler dersi, çocukların toplum ve sorunları hakkında bilgi sahibi olmaları ve bir vatandaş olarak sorumluluklarını öğrenmede, insan ilişkilerini anlamada, ulusal özellikleri kavramada en gerekli olan derslerden birisidir (Yanpar, 1994: 43). Sosyal Bilgiler bireyin içinde yaşamış olduğu toplumu ve dünyayı daha iyi tanımaya, içinde bulundaki topluma etkin bir şekilde katılmalarını sağlayacak bilgi, beceri, değer ve tutumları kazandırmayı sağlayan bir öğretim alanıdır. Yapısı ve doğası gereği bireyin kendi yaşantısından hareketle ve yine kendi yaşantısına doğrudan etki yapacak bilgi ve becerileri içeren bir öğrenme alanıdır, disiplindir (Kamber, Acun ve Akar: 2011: 196). Mindes (2006) çocukların sosyal bilimlerin tekniklerini kullanarak araştırabilecekleri ve yaşayacakları toplum hakkında bilgi sahibi olması Sosyal Bilgiler dersinin yaşamın içinde önemli bir yer tutmasını sağladığını ifade etmektedir.

Sosyal Bilgiler ile yapılan tanımlar ve açıklamalardan yola çıkarak Sosyal Bilgiler alanının ve dersinin özellikleri kısaca şu şekilde ifade edilebilir (Tay, 2011:7):

- Etkili vatandaş yetiştirme,
- Kültürleme,
- Çocuğa görelik,
- Bilgi temelli,
- Yöntem,
- Zaman (geçmiş, bugün, gelecek),
- Alan ve ders boyutu olduğu görölmektedir.

Sosyal Bilgiler dersine ilişkin yapılan tanımlar ve içeriği ile ilgili verilen bilgilerden yola çıkılarak Sosyal Bilgiler dersinin toplumsal hayata uyum sağlama, sosyalleşme, iyi vatandaş olma; aynı zamanda toplumsal problemlerin farkında olma ve problemlere çözümler üretmeye katkıda bulunmayı sağlayan bir ders olduğu ifade edilebilir. Aslında tüm bu ifadelerin değerlerle iyi donatılmış bireyler yetiştirme ile ilgili olduğu görölmektedir. Sosyal Bilgiler dersinin üstlenmiş olduğu misyon ve sahip olduğu disiplinler arası içerik ile değerlerin kazandırılabilceği derslerden birisidir. Belki de toplumun devamlılığı ve bu devamlılık için gerekli olan kişiler arasında sosyal uyum düşünöldüğünde Sosyal Bilgiler dersinin en önemli derslerden birisi olduğu söylenebilir.

2.2. Sosyal Bilgiler Öğretim Programının Yapısı

2005 Sosyal Bilgiler dersi öğretim programı, Türkiye'ye 1940'lı yıllarda giren üniversite anlayışını devam ettirmektedir. Öte yandan Sosyal Bilgiler dersini bir tarih ünitesi, bir coğrafya ünitesi, bir vatandaşlık bilgisi ünitesi anlayışından kurtarmaya çalışmaktadır. Yeni Sosyal Bilgiler Öğretim Programı;

- Kazanım,
- Öğrenme alanı,
- Beceri,
- Kavram,
- Değer öğretimi,
- Etkinlik,
- İlişkilendirme,
- Ara disiplinleri içermektedir (Ata, 2009: 36).

Bu araştırmada değerler konusu ele alındığından dolayı değerler ile ilgili gerekli bilgilere aşağıda geniş olarak yer verilmektedir.

2.3. Değerler

Değer kavramı üzerinde birçok araştırma yapılmasına rağmen, hala değer kelimesinin anlamının tam olarak ne olduğuna dair ortak bir grrşe varılamamıştır (Ergün, 2013: 7). Değer kavramının felsefe, sosyoloji, antropoloji, din, psikoloji vb. disiplinler açısından farklı tanımları olabileceği gibi değeri toplumsal ve bireysel bakış açısına göre değişik şekillerde tanımlamak da mümkündür (Dilmaç, 2010: 145).

Değerler, insanların bütün yaşamı sürecinde davranışların yönlendirmede etkili olan ve hayatın şekillenmesinde önemli olan ögelerdir (Yel ve Aladağ, 2009: 118). Değerler hangi durumda nasıl davranmamız gerektiğini bizlere söyleyen çoğu zaman bilgi, düşünce ve tutumlarımızdan daha fazla kalıcı etkiye sahip kabullerimiz ve inanlarımızdır (Dilmaç, 2010: 145). Değer; toplumun kabul edebildiği, öğrencinin kendini tanıma ve topluma uyum sağlamasında yapması ya da yapmaması gereken kurallar içerisinde iyi insan özelliklerini taşımasıdır (Yuvacı, 2013: 9). Değerler, sosyal ve kültürel yönden kabul edilmiş normlar veya davranış kuralları olarak değerlendirilmektedirler (Huitt, 2011: Akt.: Izgar, 2013: 45). Değer, yaşamda davranışlara yön veren; iyi, doğru, güzel gibi istenen nitelikleri simgeleyen ilke, standart ve düşünceler olarak tanımlanabilir (Çengelci, 2010: 3). Değerler, davranışlarımıza rehberlik eden temel ilke ve inançlardır (Lewis, Mansfield ve Baudains, 2008: 138). Değerler, sosyal dayanışma oluşturarak toplumda uyulması gereken ortak davranış kalıplarını belirlerler (Yaman, Taflan ve olak, 2009: 107). Değerler, insanın tüm varlığa dair algısı ve var oluş amacına dayanarak tüm tercihlerini etkileyen inançlarının kalıcı bir organizasyonudur (Kaymakcan ve Meydan, 2011: 29). Değerler, bireyin, yaşamı boyunca sergilediği tutum, tavır ve davranışları yansıtın kavram olarak da görülür (Bakır Arabacı ve Akgl, 2013: 9). Bu tanımlardan yola çıkılarak değerlerin toplumsal hayatta davranışlarımızı belirleyen bir g olarak görüldüğü söylenbilir. Sosyal Bilgiler dersi ise bu davranışların öğretilmesinde rolü bulunan önemli derslerden birisidir. Bu anlamda

Sosyal Bilgiler dersinin davranışlarımıza yön veren değerlerin öğretiminde yeri ortaya çıkmaktadır.

Değer, hayata bakış açımızı ve amaçlarımızı belirleyen aldığımız kararları etkileyen, inançlarımızı yansıtan ve prensiplerimizi oluşturan bir tercihtir (Aktepe ve Yel, 2009: 608). Değerler, insan hayatını etkileyen ve önem verilen düşüncelerdir (Taşdemir, 2009: 295). Değerler, toplumu oluşturan bireylere, nelerin önemli olduğunu, nelerin tercih edilmesi gerektiğini ve kısaca nasıl yaşanılması gerektiğini belirtir (Akbaş, 2008: 10). Değerler hem kişilerin hem de toplumdaki sosyal kontrol mekanizmalarının kaynağıdır. Kişilerin bireysel olarak olay ve durumlara yönelik yaklaşımlarında, kişiler arası ilişkileri düzenleyip, karar verme, seçme, değerlendirme süreçlerinde ölçüt oluştururlar. Bu yönleriyle değerler bireylerin hayatında düzenleyici ve yönlendirici işlevlere sahip güçlü bir olgudur (Demir ve Özdemir, 2013: 58–59). Değerler, toplumun üyeleri tarafından kabul edilen ve iyi ile kötüyü, doğru ile yanlış, istenilir olanla istenilir olmayı tarif eden ölçütlerdir (Avcıoğlu, 2011: 3). Değerler, bireylerin yaşamı anlamlandırma ve tercih ettikleri yaşam biçimini oluşturmalarını sağlayan kavramdır (Girmen, 2013: 118). Buradan yola çıkılarak değerlerin toplumsal yaşamdaki tercihlerimizde bir ölçüt olarak görüldüğü sonucuna ulaşılabilir. Sosyal Bilgiler dersi de bir anlamda toplumsal hayatta nasıl davranmamız gerektiği noktasında gerekli içeriğe sahip derslerden birisidir. Dolayısıyla bu durum Sosyal Bilgiler dersinin toplumsal hayatta ideal davranışları kazandırmadaki rolünü ortaya koymasından oldukça önemlidir.

Değerler, insanları ve toplumu ayakta tutan kişisel, ahlaki ve toplumsal duygulardır. (Kan, 2010: 139). Değer kavramı, bir sosyal grup veya toplumun kendi varlık, birlik, işleyiş ve devamını sağlamak ve sürdürmek için üyelerinin çoğunluğu tarafından doğru ve gerekli oldukları kabul edilen ortak düşünce, amaç, temel ahlakî ilke ya da inançlar olarak tanımlanmaktadır (MEB, 2005: 89). Değerlerin bu ifadelerle toplumsal devamlılığı sağlamada önemli rolleri olduğu üzerinde durulmaktadır. Aslında Sosyal Bilgiler dersinin orta çıkış amacı düşünüldüğünde toplumsal kaos ortamını önleme yani toplumsal devamlılığı sağlama konusundaki amacı ortaya çıkmaktadır.

Değer, bir şeyin önemini belirlemeye yarayan soyut olgu, bir şeyin değdiği karşılık, kıymet, kişinin isteyen, gereksinim duyan bir varlık olarak nesne ile bağlantısında beliren şeydir (Türk Dil Kurumu [TDK], 2005: 483). Değerler; genelde inanılan, arzu edilen ve davranışlar için bir ölçüt olarak kullanılan olgulardır. Değer, belirli bir durumu bir diğerine tercih etme eğilimi olarak tanımlanmakla beraber, davranışlara kaynaklık eden ve onları yargılamaya yarayan anlayışlar olarak da gösterilmektedir. Değer, bireylerin topluma uyumunu sağlayan standartlardır. Bu bağlamda değerler, bilinçli ve amaçlı davranışın genel ölçütü olup sosyal eylemde bulunan bir kişinin sosyal olarak kabullenilebilen olgu ve istekleri için temel atıf noktası görevini görmektedir (Özensel, 2003: 23). Değer, hayata bakış açımızı ve amaçlarımızı belirleyen aldığımız kararları etkileyen, inançlarımızı yansıtan ve prensiplerimizi oluşturan bir tercihtir (Aktepe ve Yel, 2009: 608). Bazı ifadelerden ise değerlerin ölçüt olarak kullanıldığı ortaya çıkmaktadır.

Değerler, insan hayatını etkileyen ve önem verilen düşüncelerdir (Taşdemir, 2009: 295). Değer, örgüt üyelerine ortak çalışma sonucu ulaşabilecekleri hedefleri gösteren yapılardır (Karaköse ve Altınkurt, 2009: 51). Bu durum değerlerin ulaşılması gereken hedefler olarak görüldüğünün bir göstergesidir.

Değerler birey veya grup olarak birbirinden bağımsız değildir. Ortak yaşamışlıkları bulunan insanların kültürel, tarihsel, geleneksel, dinsel ve felsefi değerleri bir bütünlük ve uyum içerisindedir. (Çakıroğlu, 2013: 15). Bu durum değerlerin bütünlük ve uyum için gerekli bir ögesi olduğunun ifadesidir.

Değerler, yurttaşlık bilgisi, karakter eğitimi ve etik konularda toplumları etkilediği için AIDS, terörizm, ırkçılık gibi günümüz dünya sorunlarına yeni yollar bulmada uluslararası bir yoldur (Lovat, 2009: 2). Hem küresel hem de yerel boyutta yaşadığımız ırkçılık, cinsiyet ayrımcılığı, şiddet, hoşgörüsüzlük, kin ve nefret söylemleri gibi pek çok problemin altında her bir düzeydeki bireylerin belli değer ve tutumları yeterince geliştirememiş ve daha da önemlisi içselleştirememiş olmasının önemli bir payı bulunmaktadır. Bu nedenle, değerler eğitiminin eğitim sistemimizin en temel taşlarından biri haline getirilmesi zaruri önem taşımaktadır. Değerler eğitimi gençlerin zihnini ve kalbini olgunlaştırmalı ve özgürleştirmelidir. Bu olgunlaşma ve

özgürleşme süreci hem toplum hem de birey için önemlidir. Bir bireyin öncelikle kendi değerlerinin farkında olması ve analiz edebilmesi, başkalarının da bu değerleri paylaşmak zorunda olmadığını kabul etmesi, başkalarının değerleriyle kendi değerleri arasındaki benzerlikleri ve farklılıkları görebilmesi ve bu farklılıkların nereden kaynaklandığını (sosyolojik, kültürel, politik, ekonomik, tarihsel dini vs.) anlayabilmesi gerekir. Böylece özlemle andığımız demokratik bir toplumun temelleri olan özgürlük, barış, adalet, çeşitlilik ve dayanışma, ancak bu yönde verilecek değerler eğitimi ile mümkün olacaktır (Doğanay, Seggie ve Caner, 2012: 80).

Bu tanımlardan yola çıkarak kısaca değerlerin özelliklerini şöyle sıralayabiliriz (MEB, 2005: 83):

- Değerler toplum ya da bireyler tarafından benimsenen birleştirici olgulardır.
- Toplumun sosyal ihtiyaçlarını karşıladığına ve bireylerin iyiliği için olduğuna inanılan ölçütlerdir.
- Sadece bilinç değil duygu ve heyecanları da ilgilendiren yargılardır.
- Değerler bireyin bilincinde yer alan ve davranışı yönlendiren güdülerdir.
- Değerlerin normlardan farkı normlardan daha genel ve soyut bir nitelik taşımasıdır. Değerler normları da içerir.

Değerler, kalıtsal olmayıp öğrenme sonucu oluşurlar. Hayata denge ve anlam katarak, toplumu oluşturan bireyler ile birlikte yaşama imkânı sunarlar. Değerler doğuştan getirilmeyip gözlem ve etkileşim sonucunda öğrenilirler (Akbaş, 2013: 349). Değerlerin sonradan öğrenilebilme ve değişebilme özellikleri toplumsal hayatta geçirilen deneyimlerle ilgili olduğu kadar eğitim sistemleri ile de mümkündür. Eğitim sistemlerinde bu durumun dersler aracılığıyla gerçekleştirildiği düşünüldüğünde Sosyal bilgiler dersinin sahip olduğu çok disiplinli içeriği nedeniyle değerlerinden kazandırılmasında önemli derslerden birisi olduğu söylenebilir.

Yukarıda yapılan tanımlar ve verilen bilgilerden yola çıkılarak değerlerin davranışlarımıza, tercihlerimize, ulaşmak istediğimiz hedeflerimize, değerlendirme ölçütlerimize yön verdiği görülmektedir. Toplumsal devamlılığı sağlamak için toplumsal sorunlara çözüm bulma, toplumsal bütünlük ve uyuma önem verdiği görülmektedir.

2.4. Değer Eğitiminde Yaklaşımlar

Değerlerin öğretilmesi ile ilgili şimdiye kadar yapılan gerek yurtiçi gerekse yurtdışı çalışmalarda sosyal bilimlerde yaygın olarak kullanılan birçok yaklaşım, strateji ve yöntemlerden bahsedilmiştir. Bu konuda pek çok fikir öne sürülmüş ve değerlerin uygun bir şekilde öğretilmesi amacıyla pek çok yaklaşım kullanılmıştır (Yel ve Aladağ, 2009: 127).

Değerlerin değişik toplumlarda değişik şekiller alması ve farklı olarak değerlendirilmesi de onların sonradan öğrenilmiş olduğunu göstermektedir. Bireyler hangi durumda nasıl davranılması gerektiğini, içinde yaşadıkları toplumun yetişkin bireylerinden veya yaşlılarından öğrenmektedir. O hâlde değerler her şeyden önce bir eğitim konusudur (Bağcı, 2013: 4) .

Okullarda değer öğretiminin nasıl yapılması gerektiği konusunda farklı yaklaşımlar bulunmaktadır. Okullarda seçilen değerler, geleneksel telkin yöntemiyle aktarılabilceği gibi değer açıklama yaklaşımı ile öğrencinin kendi değerlerinin farkına varması sağlanabilir. Ayrıca öğrencinin değerlerini anlamak ve değerinin sistematik analizini yapmak amacıyla ahlâkî muhakeme ve değer analizi yaklaşımları da kullanılabilir. Sosyal Bilgiler Öğretim Programı'na göre değer öğretiminde kullanılan farklı yaklaşımlar aşağıda verilmiştir:

- Telkin yoluyla değer öğretimi
- Değer açıklama
- Değer analizi
- Ahlaki muhakeme

Değer eğitimine yönelik yaklaşımlar ana hatlarıyla aşağıda tanıtılmaya çalışılmıştır.

2.4.1. Telkin Etme Yaklaşımı

Telkin Etme Yaklaşımı, bireylerin istenmedik değerlerini istedik değerlerle oluşturmasını sağlamaktadır. Bu yaklaşımın amaçları, öğrencilere belirli değerleri

aşlamak veya bunların öğrenciler tarafından içselleştirmelerini sağlamak, öğrencilerin sahip oldukları değerleri değiştirmektir (Yuvacı, 2013: 13).

Telkin yaklaşımında öncelikle kazandırılacak değerler belirlenir, belirlenen değerler zamanı belirlenmiş ve programlanmış etkinlikler aracılığıyla kazandırılmaya çalışılır. Yetişkinler doğru ve gerekli olarak düşündükleri temel değerleri (adalet, doğruluk, dürüstlük, vb) belirler ve bunları empoze etmeye dayalı bir yaklaşımla ve efsanevi kahramanlar, öyküler, töresel oyunlar gibi çeşitli yollarla çocuklara aktarır (Kumbasar, 2011: 36).

Telkin kelimesinin sözlük manasından da anlaşılacağı üzere bu yaklaşımın amacı bireye hedeflenen değerleri aşılama yoluna gitmektir. Telkin yöntemi, öğretmenler ve yetişkinler tarafından öğrencilere tekrar ettirme yoluyla neyi öğrenip neyi öğrenmemeleri gerektiğini ifade eder. Bu yöntemle bireye kazandırılmak istenen değerler, yetişkinler tarafından önceden belirlenmiş olup sistematik bir şekilde verilir. Bu yöntemle kontrol yetişkindedir. Telkin yönteminde sorgulama fırsatı olmayan bireyin, sunulan değerleri olduğu gibi kabullenmesi beklenir. Değerler öğretiminde telkin yaklaşımı yaygın bir şekilde kullanılması ihtimali yüksektir. Çünkü içsel ve dışsal kullanımı mümkündür. Yetişkinlerin yönlendirmesine göre bireyler davranışlarına şekil verecektir. Uygulama kolaylığı sebebiyle de çokça tercih edilmesi mümkün bir yoldur. Bir öğretim yöntemi olarak da kullanılan telkin yönteminde esas, bilgiyi alıcıya aktarmaktır. Burada alıcı pasif durumdadır. Öğrenme esnasında kaynaktan gelen veriler kadarını alır ve doğruluğunu kabul eder. Değerler eğitiminde kullanılan telkin yöntemi de alıcının pasif olarak üzerinde durulan değerlere bağlı kalması yönüyle benzerdir. Bu yöntemle kazandırılması arzu edilen değerlerin doğrudan öğretilmesi esastır. Telkin yöntemi öğretmekten ziyade ezberletmeye dayalı bir benimsetme çalışması özelliği taşımaktadır. Kazandırılmak istenen ya da kazandırılan değerlerin kalıcılığının sağlanması isteniyorsa sadece telkin yöntemine bağlı kalınmamalı, bireyi de aktif kılacak ve kazanımlarını kalıcı kılacak faaliyetlerde bulunması sağlanılmalıdır (Bulut, 2011: 34). Telkin yaklaşımı genellikle şu işlem basamaklarından oluşur (Öğretici, 2011: 9- 10).

- Telkin edilecek değer belirlenir.

- Değerler kendi aralarında seviyelendirilir, önem ve öncelik sırasına konur.
- Değerin davranıştaki tezahürlerinin neler olacağı belirlenir.
- Uygun metotlar ve araçlarla değerlerin ve davranışlardaki yansımalarının çocuk tarafından anlaşılması sağlanır.
- Ulaşılan sonuçların (düşünce, tutum, davranış vb.) hedeflerle mutabık olup olmadığı değerlendirilir.

2.4.2. Değer Açıklama

1960'ın ortalarında ABD'de Sidney Simon ve arkadaşları tarafından geliştirilen değer açıklama yaklaşımı, 1970'lerin başlarında Kohlberg ve arkadaşları tarafından geliştirilen ve uygulanan adil topluluk okulları gibi yaklaşımlar ile telkine dayalı değer öğretimine alternatif öğretim yolları geliştirilmiştir. 1980'lerden sonra vatanseverlik, aile, sorumluluk ve güven gibi geleneksel değerlere dönüş başlamış, 1992 yılında ise Lickona tarafından karakter eğitimi akımına yeniden dikkatler çekilmiştir (Akt.: Akbaş, 2008: 11).

Simon ve arkadaşları özellikle de bu çağın çocuk ve gençlerinin geçmişe nazaran daha çok seçimle karşı karşıya kaldıklarını, alternatiflerin çok olmasının onların daha çok karmaşaya, anlaşmazlığa ve değer çatışması yaşmasına neden olduğunu ifade etmişlerdir. Karar alma sürecinde insanlar inançlarını, değerlerini ve tutumlarını kullandıklarından değerleri üzerine düşünmüş, değerlerini açıklığa kavuşturmuş kişilerin karar alma süreci kolaylaştırılabilir. Bu nedenle gençlerin değerlerini açıklığa kavuşturmaları için yardım edilmelidir (Akbaş, 2008: 13).

Bu teknik, bireyin kendi duygu, inanç, öncelik ve değerlerinin farkında olmasını, güçlü ve zayıf yönlerini bilmesini ve hayat onuruna sahip olmasını kapsar. Bu teknik, bireyin hayat değerlerini fark etmesine, karar almasına, kararını uygulamasına ve başarmasına yardım eder. Değişen dünyada öğrencinin hayatının tümünde ona rehberlik edecek bilgi, beceri ve duyguları öğrenmesine yardım eder. Veliler ve öğretmenler tarafından telkine dayalı doğrudan değer eğitimi etkisini yitirmeye başlamıştır. Çünkü genç bireyler veli ve öğretmenlerinin dışında, akran gruplarından, televizyondan, yazılı basından, sinema ve sanat dünyasının yıldızlarından

etkilenmeye başlamıştır. Genç insanın kendisine örnek alabileceği insan sayısı artmış, öğretmen ve velinin öğrenci üzerindeki etkisi azalmıştır. Öğrencinin modeli velisi, öğretmeni olabileceği gibi bir şarkıcı, politikacı veya sinema yıldızı da olabilmektedir. Bu yüzden hayatlarında önemli kararlar alma durumlarında akran gruplarının baskısı ve propagandanın etkisi altında kalmaktadırlar. Öğrencilerin hayatını nasıl yaşayacakları, seçimlerinde ve karar almada nasıl davranacakları ve akla gelen soruların cevaplarını doğru verebilmeleri için kendi değerlerini açıklığa kavuşturmaları gerekir. Genç veya yaşlı herkes otorite, çalışma, arkadaşlık, para, cinsellik, din, siyaset, boş zaman, okul gibi konularda anlaşmazlığa düşer, karmaşa ve değer çatışması yaşar. Bugünün genç ve çocukları geçmişe göre daha çok seçenekle karşı karşıyadır. Alternatiflerin çok olması onları daha çok karmaşaya ve görgüsüzlüğe itmiştir. Bu karmaşıklık ve anlaşmazlık karşısında öğrencilere yardım gereklidir (Gül, 2013: 71- 72). Eğitimciler onlara önceden belirlenmiş bir değer listesi sunmaz. Aksine sahip oldukları değerleri gözden geçirmelerini sağlayarak değerlerinin farkına varmasını sağlar (Kumbasar, 2011: 37).

Bu yaklaşım değerlerin empoze ve zorlama olmaksızın yedi basamakta kazandırılmasını temele alır (Yalar, 2010: 41). Sosyal Bilgiler Programında (MEB, 2009: 85) bu yedi basamak şöyle yer almıştır:

Seçme

- Özgürce seçim ya da bağımsız seçim yapma,
- Bir dizi mevcut seçeneği değerlendirdikten sonra alternatifler arasından seçebilme,
- Her alternatifin olası seçimlerini düşünerek değerlendirdikten sonra seçebilme,

Ödüllendirme

- En önemli ve değerli olduğu düşünülen şeyleri değerlendirme ve değer verme,
- Özgürce seçilen bir değeri açıkça söyleyebilme,

Hareket

- Özgürce seçilen değerle uyumlu olan bir hareket tarzı belirleyebilme,

- Seçilen değerle uyum içerisindeki hareket tarzında tekrar tekrar hareket edebilme.

2.4.3. Değer Analizi

Bireyin kendi değerlerini oluşturmasına ve yaşam becerileri geliştirmesine yardım etme amacıyla kullanılan öğretim yaklaşımlarından biri de değer analizidir. Değer analizi yaklaşımında değer içeren problemler üzerinde akılcı, mantıklı ve sistematik bir şekilde durulur. Bu yaklaşımda öğrenciler çözüme yönelik görüşler ortaya atılır, değerlendirme yapılır ve sonuçlara ulaşılır.

Değer analizi yaklaşımında birey akıl yürütme süreçlerini kullanarak kendisine sunulan değerlerin neden önemli olduğuna kendi karar verir. “Bu değer doğrudur.” Gibi peşin kabuller yerine değerlerin neden doğru olduğu ile ilgili kanıtlar değerlendirilerek çok yönlü tartışılır. Böylece kişi değerleri başkalarının yönlendirmesiyle değil, kendi mantık süzgecinden geçirerek benimser (Kumbasar, 2011: 40- 41).

Ryan (1991) bu yaklaşımda öğrencilerin örnek olaylardan hareketle ahlaki düşünme becerisini kazandıklarını ifade eder. Ona göre öğrenciler aynı zamanda bilimsel problem çözme yöntemini sosyal problemlere uygulamayı öğrenirler. Bu yaklaşım ile öğrenciler, değerlerin neden önemsenmesi ve neden değerlere uygun yaşanması gerektiği konusunda ikna olur (Akt.: Baysal, 2013: 15).

Değer analizi yaklaşımı, telkinde bulunmaktan daha çok, ilgili olgu ve kanıtları değerlendirerek çocukların kendi davranışlarına kendilerinin karar vermesine dayanmaktadır. Mantıklı dayanaklar arandığı ve bilişsel süreçler işe koşulduğu için kullanılması elverişli bir yöntemdir. Neyin yapılması gerektiğine dair telkinlerde bulunmaktansa öğrencilerin sonuçlardan yola çıkarak ve empati kurmaları sağlanarak kendi kararlarını vermeleri sağlamak esastır. Bu yaklaşım ile öğrenciler, değerlerin neden önemsenmesi ve neden değerlere uygun yaşanması gerektiği konusunda ikna olur. Bu yaklaşımda bazı davranışları sergilememenin gerekliliğinden önce davranışın gerçekleşmesi halinde ortaya çıkabilecek sonuçlar üzerinde durulur. Sergilenen

olumlu veya olumsuz davranış sonucunda etkilenen şahısların durumu betimlenmeye çalışılır. Bu nedenle öğütler vermekten daha etkilidir (Bulut, 2011: 37).

Aşağıda değer analizi yapılabilecek bir örnek olay verilmiştir (MEB, 2005: 87- 88):

Köpek ve Kurt

Açlıktan ölmek üzere olan bir kurt varmış. Öyle zayıfmış ki kemikleri kısa tüylü kürkünden bile belli oluyormuş. Zar zor yürüyormuş. Yiyecek bulmaya da pek ümidi yokmuş.

Bir ağaca yaslanmışken bir köpek ona doğru yaklaşmış “Çok kötü görünüyorsun, çok uzun zamandır yemek yememiş gibisin.” demiş.

“Doğru söylüyorsun.” demiş kurt. “Sen ve arkadaşların koyunları çok iyi koruduğunuz için uzun zamandır açım. Şimdi çok güçsüzüm ve yiyecek bulma konusunda ümitsizim. Sanırım yakında öleceğim.”

“O hâlde neden bize katılmıyorsun?” diye sormuş köpek. “Ben düzenli olarak çalışıyorum ve karnımı doyuruyorum. Sen de aynısını yapabilirsin. Bana yardım edersen ve beraber koyunları koruruz. Böylece biz de senin koyun çalmandan korkmayız. Sen de aç kalma konusunda endişelenmezsin. Bu hepimiz için iyi bir anlaşma olur.” demiş köpek.

Kurt, birkaç dakika düşünmüş ve köpeğin haklı olduğuna karar vermiş. Birlikte köpeğin yaşadığı kulübeye doğru ilerlemeye başlamışlar. Fakat yürürken kurt, köpeğin boynundaki tüylerin azalmış, boynunun incelmış olduğunu fark etmiş. Köpeğe bunu sormaya karar vermiş ve sormuş.

“Bunun için endişelenme.” demiş köpek. “O boynuma bağladıkları tasmanın yeri, sahibim beni geceleri bağlar.”

“Bağlamak” diye bağırmış kurt. “Sen geceleri bağlandığımı mı söylüyorsun? Öyleyse seninle gelirim benim de boynuma tasma takıp bağlayacaklardır.” demiş kurt.

“Bu doğru!” diye cevap vermiş köpek. “Fakat buna sonra alışacaksın. Ben bunu artık düşünmüyorum bile.”

“Fakat tasmayla bağlanırsam istediğim gibi yürüyüşe çıkamam ve koşmak istediğim yere koşamam.” demiş kurt. “Eğer seninle gelirim özgür olamam.” ve böyle dedikten sonra kurt dönmüş ve kaçmaya başlamış.

Köpek kurdun arkasından bağırmış. “Bekle geri dön, istediğim zaman istediğim her şeyi yapamıyorum. Ama ben sağlıklıyım ve uyumak için sıcak bir yerim var. Sen hayattan zevk alarak yaşamak için çok endişeleniyorsun. Ben senden daha özgürüm.” demiş.

Sorular:

- 1.Köpeğin değerleri nelerdir?
- 2.Kurdun değerleri nelerdir?
- 3.Öğrencilerin köpeğin değerlerini desteklemeleri için nedenleri nelerdir?
- 4.Öğrencilerin kurdun değerlerini desteklemeleri için nedenleri nelerdir?
- 5.Kurdu ve köpeği nasıl bir yaşam beklemektedir?
- 6.Köpek mi yoksa kurt mu doğru seçimi yapmıştır?
- 7.Bu tip bir değer çatışması hayatta nasıl karşımıza çıkabilir?
- 8.Böyle bir durumla karşılaştığımızda nasıl hareket etmeliyiz?

2.4.4. Ahlaki Muhakeme

Kohlberg'in geliştirmiş olduğu metot pek çok araştırmacıyı etkilemiş, halen de etkililiğini sürdürmektedir. Bunun sebebi olarak çağdaş bir metot geliştirmiş olduğu gerçeği yatmaktadır. Kohlberg, Piaget'in çalışmalarını biraz daha geniş kapsamlı olacak şekilde ele alarak belli yaş aralığındaki erkek çocuklarla ikişer saatlik mülakatlar yaparak onları bazı ikilemlerle karşı karşıya getirmiş ve bu durumda verdikleri kararlara göre altı ahlakî gelişim safhası ortaya koymuştur. Bu safhalar da üç farklı ahlaki düşünce tipini temsil etmektedir (Bulut, 2011: 38). Bu düzey ve basamaklar şöyle sıralanmıştır (MEB, 2009: 86):

I- Gelenek Öncesi Düzey: Değerler dışa bağımlı ve kişinin kendi ihtiyaçları ön plandadır.

1. Aşama: Ceza ve itaat (4- 6 yaş); kişi cezadan kaçtığı için kurallara uyar.

2. Aşama: Çıkara dayalı alış veriş (6- 9 yaş); kişi ödüle ulaşmak için kurallara uyar.

II- Geleneksel Düzey: Başka kişilerin ve grupların ihtiyacını dikkate alır. Geleneksel değerler benimsenir.

3. Aşama: Kişiler arası uyum (10- 15 yaş); iyi çocuk evresinde olup başkalarının onayını almak için kurallara uyar.

4. Aşama: Kanun ve düzen (15- 18 yaş); otoriteye sosyal kurallara ve suçluluk ve dışlanma kaygısıyla uyar.

III- Gelenek Ötesi Düzey: İnsan Haklarının gözetildiği evrensel değerleri benimser.

5. Aşama: Sosyal anlaşma (18- 20 yaş); davranışlarına insanlığın ortak mutluluğu için gerekli olan ahlaki ilkeler yön verir.

6. Aşama: Evrensel ahlaki ilkeler (20 ve üstü); davranışlarına insan hakları, eşitlik, demokrasi ve özgürlük gibi evrensel ilkeler yön verir.

Kohlberg'den uyarlanan bir öykü aşağıda verilmiştir (MEB, 2005: 86- 87):

Ege bölgesindeki bir ilçede, bir kadın kanserden ölmek üzeredir. O ilçedeki bir doktor da bitki özlerinden yaptığı bir ilâcın kanseri tedavi ettiğini söylemektedir. Gerçekten de ilâcı kullanan bazı hastalar iyileşmiş görünmektedir. Ancak doktor ilâcı kendisine mal oluşunun 10 katı fazlasına satmakta, bir doz ilâç için bir milyar TL istemektedir. Hasta kadının kocası ilâcı satın alabilmek için her türlü çareye başvurmuş, gerekli paranın ancak yarısını toplayabilmiştir. Bunun üzerine doktora giderek karısının ölmek üzere olduğunu anlatmış ya ilâcı kendisine daha ucuz vermesini ya da ilâcın parasını taksitle almasını rica etmiştir. Ancak doktor bunu kabul etmemiş "Bu ilâcın isteklisi çok fazla, parası olana satarım" demiştir. Çaresiz kalan hasta kadının kocası sonunda bir gece gizlice ilâcı çalmıştır.

Sizce ilâcı çalmalı mıydı?

Adam suçlu mudur?

Suçluysa neden suçludur?

Suçsuzsa neden suçsuzdur?

Öykünün sonunda öğrencilerin görüşleri alınır. Öğrenci değerlendirme yaparken birçok bileşeni dikkate alır. Verdiği kararında dayanakları bireyin ahlâkî gelişimi hakkında bilgi verir. Burada öğrencinin çözümü önemli değildir. Önemli olan öğrencinin çözüme ulaşırken kullandığı akıl yürütme ve neden o çözüme ulaştığıdır.

İlâç çalma ikilemine ilişkin muhtemel öğrenci cevapları aşağıda verilmiştir.

Gelenek öncesi düzey:

Adam suçludur. Nedeni ne olursa olsun çalmak kötüdür.

Adam suçsuzdur, çünkü karısı da onun için aynı şeyi yapardı.

Geleneksel düzey:

Adam suçludur. Toplumdaki insanlar onu ayıplar.

Adam suçludur, çünkü kanunlara aykırı davranmıştır.

Adam suçlu değildir. Çünkü iyi bir eş, karısının hayatını kurtarmak için elinden geleni yapmalıdır.

Gelenek ötesi düzey:

Adam suçludur. İnsanlar toplum içinde birbirlerinin özel eşyalarına saygı göstermek zorundadır.

Adam suçsuzdur. Çünkü insan yaşamının devamı için çaba göstermek, her şeyin üzerinde olmalıdır.

2.5. Değer Eğitiminin Önemi

Değerler eğitiminin bireylerin kişisel gelişimini sağlama misyonu yanında toplumun ihtiyaç duyduğu faydalı ve üretken bireyler yetiştirme, sosyal denetim mekanizmalarını işler halde tutacak öz bilinç yeteneğini geliştirme misyonu vardır. Bu misyon, dayanağını eğitimin temel amaçlarından alır (Akyol, 2010: 41- 42).

Toplumlar uzun süre yaşayabilmek için bireyelerine kendi değer hükümlerini aktarmak durumundadırlar. Birey de, içinde bulunduğu toplumsal ortamda sağlıklı

yaşayabilmek ve ilişkilerini sürdürebilmek için toplumsallaşmak durumundadır. Bireyin toplumsallaşma aşaması doğumdan itibaren başlar. Bireyin doğumla birlikte içinde bulunduğu sosyal ve kültürel çevresi aracılığıyla toplumsallaşması devam eder. Bu süreçte eğitim en temel faktördür. Toplumsal zemini oluşturan bu düşünceler, o toplum içinde doğup büyüyen ve hayatını o toplum içerisinde geçirecek bireylerin şekillenmesi ve de topluma uyumunda etkisini göstermektedir (Özkan, 2011: 334). Toplumsal yaşam için değer ve normların ne kadar önemli olduğunu görülmektedir. Hayatın maddi ve manevi bir düzen içinde yürümesini değer ve normların oluşturduğu sistem sağlamaktadır (Oktay, 2011: 14).

Toplumsal değerler toplumun üyelerince paylaşılmış ölçütler ya da hükümler olarak toplumsal yaşamın sürdürülmesinde önemlidir. Değerler sosyalleşme sürecinde üyeler arası etkileşimle aktarılırlar. Sosyalleşme sürecinde kuşaklar arası etkileşim (Canatan, 2008: 62), toplumsal kültürün sürdürülmesi açısından önem taşımaktadır. Değerler toplumun temel yapı taşı oluşturur. Bunun içindir ki milletler varlıklarını korumak ve devam ettirmek için sahip oldukları değerleri korumak zorundadırlar. Değerlerin hatırlanması, yeni içeriklerle zenginleşerek yeniden hayata aktarılması o millet için büyük bir güç kaynağı oluşturur. Bu yönüyle millet hafızasında saklanan maddi ve manevi değerlerin süreklilik göstermesi büyük önem taşır. Bu yüzden milleti millet yapan temel değerlerin hafızalarda sürekli tekrarlanarak gelecek nesillere aktarılması gerekir. Bu aktarım eğitim yoluyla gerçekleşir. Birey, değer sistemlerini içselleştirebildiği oranda, davranışlarını düzenler, kendini ve sosyal çevresini anlamlandırır (Tekşan, 2012:1).

Değerlerin en önemli özellikleri davranış için yol gösterici olmaları ve davranışla ilgili tercihler üzerinde etkili olmalarıdır (Gümüş, 2009: 13). Değerler, bireylerin daha kontrollü davranışlarda bulunmalarını sağlaması yanında, suça yönelmelerini engellemesi bakımından da önemli bir işlevi yerine getirmiş olmaktadır (Bayraktutar, 2011: 10).

Toplumda meydana gelen sorunlar, bireyleri bunalıma iten çıkmazlar, intihar, uyuşturucu kullanımı, cinayet işleme gibi sapmalar, bazı yönlerin eksik kaldığına ilişkin sorgulamalara neden olmuştur. Toplumun sahip olduğu değerleri dikkate

almayan, bu değerleri sosyalleşme sürecindeki bireylere aktarma yükümlülüğünü görev edinmeyen ve değerlerin eğitim sürecinde motive edici bir unsur olduğunu kabul etmeyen bir eğitim sisteminin başarısı beklenenin çok altında olacaktır. Değerler, bir toplumun kimliğini belirleyerek kendini o toplumun geleneğinde, sanatında, dilinde, eğitiminde, zevk anlayışında, üretim, tüketim ve alışkanlıklarında gösterir. Toplumun yapı taşları olan bu özellikleri içerisine etiksel ve ahlaksal normlar iyice yerleşmelidir. Böylelikle geleneği ve karakteri güçlü bir toplum oluşturulabilir. Ancak böyle bir toplumda barış ve huzur ortamı sağlanabilir (Çakıroğlu, 2013: 6-7).

2.6. Sosyal Bilgilerde Değer Eğitimi ve Önemi

Hızlı değişen dünyada, bireyin sosyal ilişkilerinde sorun yaşamaması için evrensel olarak kabul edilen değerlere uygun davranması ve karşılaştığı ahlaki problemleri nasıl çözeceğini bilmesi gerekmektedir. Bu durum, öğretmenlerin öğretim-öğrenme sürecinde değer eğitimine yönelik etkinliklere vermesi gereken önemi arttırmaktadır (Can Aran ve Demirel, 2013: 151). Hayatta sadece başarılı değil aynı zamanda ahlaki ve sosyal değerlere sahip bireylerin yetiştirilmesi için, moral değerler ve moral otorite ihtiyacını da göz ardı etmeyecek bir anlayışın eğitim sistemine dâhil edilmesi gerekmektedir (Yaşaroğlu, 2013: 851). Bir erdem veya bir gereklilik olarak görülen değerler eğitimi, çeşitli şekillerde yürütülmeli ve öğrencilerin sağlam karakter sahibi olmaları için çaba harcanmalıdır (Yaşaroğlu, 2013: 1455). Değerler toplumu bir arada tutan yapı taşlarından olmakla birlikte bireylerin bu evrenin içerisinde, onun bir parçası olarak varlığını sürdürmesini sağlayan evrensel gerçeklerdir. Bu gerçeklerin bozulmadan aktarılabilmesi bireylere verilecek değerler eğitimi sayesinde gerçekleştirilmektedir (Elbir ve Bağcı, 2013: 1324).

Toplumsal yapıyı teşkil eden temel toplumsal kurumların tümünün kendine ait değerleri vardır. Aile, eğitim, din gibi toplumsal kurumların ve bu kurumların değerlerinin benimsenmesi, yaşatılması, yaygınlaştırılması, sonraki kuşaklara aktarılması gereklidir. Toplumdaki iyi ve kötünün belirlenmesi, ideal düşünme ve davranma yollarının tamamı değerler tarafından oluşturulur (Özensel, 2003: 218).

Eğitim programlarında yer alan değerlerin büyük çoğunluğu Sosyal Bilgiler derslerinin genel amaçlarıyla ilişkilidir. Sosyal Bilgiler programları öğrencilerin sosyal sorunlar karşısında duyarlılık sahibi olan, siyasal haklarının ve ödevlerinin bilincinde olan, fikir üreten, eleştiren bu sayede toplumsal hayata katılan aktif bireyler olarak yetişmelerini amaçlar (Aslan, 2009: 17).

Okulların görevlerinden biri, okul programında açık olarak belirtilen veya belirtilmeyen değerleri öğretmek, öğrencileri belirlenen kurallar doğrultusunda disipline etmek, onların ahlaki gelişimine katkıda bulunmak ve karakterini olumlu yönde etkilemektir. Eğitim kurumlarının genel hedefleri incelendiğinde birçoğunun vatansever olma, temiz olma, sağlığına dikkat etme, düzenli olma, adil olma, yaratıcı olma, girişimci olma gibi birçok değer içerdiği görölmektedir. Eğitim kurumları bunlar ve benzeri değerler ile öğrencilere nelerin önemli olduğunu ve nasıl yaşanması gerektiği konusunda rehberlik eder. (Akbaş, 2008: 9–10). Eğitim kurumları olan okullarda öğrencilerin akademik yönden gelişiminin sağlanmaya çalışılması ile birlikte öğrencilere ders içi ve ders dışı etkinliklerle çeşitli değerlerin kazandırılması büyük bir önem taşımaktadır. Eğitimin insanlarda demokratik tutum, alışkanlık ve inançlar geliştiren iyi ve etkili vatandaşlar yetiştirme gibi amaçları da bulunmaktadır (Deveci ve Selanik Ay, 2009: 168).

Yaşamımızın bütününde yer alan değerlerin yarınlara hazırlamaya çalıştığımız öğrencilere eğitim yoluyla kazandırılması, değerlerin kazandırılacağı derslerin önemini daha da artırmaktadır. İlkokul ve ortaokullarda toplumsal yaşamla ilgili birtakım değerlerin öğrencilere kazandırılması önemli ölçüde Sosyal Bilgiler Programı aracılığıyla gerçekteşmektedir (Yalar ve Yanpar Yelken, 2011: 81). Sosyal Bilgiler dersinin öncelikli amacı vatandaş yetiştirmedir. Bu amaç doğrultusunda, değerler eğitimine önem verilmelidir. İyi vatandaşlar yetiştirmek için öncelikle milli değerlerini benimseyen, evrensel değerleri (barış, insan hakları, demokrasi gibi) destekleyen vatandaşların yetiştirilmesi gerekir (Kan, 2010: 142). Can Aran ve Demirel (2013)'e göre İlköğretim programları içerisinde değerlere ve değer kazandırma yaklaşımlarına en fazla vurgu Sosyal Bilgiler dersi öğretim programında yapıldığı düşünölmektedir. Günümüz toplumlarında yaşanan değer bunalımı nedeniyle okulda gerçekteştirilecek planlı değer eğitimi etkinlikleri de gittikçe önem

kazanmaktadır (Deveci, Belet ve Türe, 2013: 294). Karatekin, Gençtürk ve Kılıçoğlu (2013)'na göre de Sosyal Bilgiler dersi değer öğretiminde önemli bir misyona sahiptir. Sosyal Bilgiler dersi de, toplum içerikli bir ders olması ve değerlerin aktarılması bakımından önemli bir yere sahiptir. Sosyal Bilgiler dersi, aslında bir değer eğitimi dersidir. Çünkü tarihsel bir içeriğe sahip olması, farklı kültürleri ve yaşam hikâyelerini anlatması yönüyle iyi değerlerin verilmesi bakımından önemlidir. Sosyal Bilgiler dersinin çok disiplinli olması da, değer öğretimi bakımından bir zenginlik sayılabilir (Kan, 2010: 139- 140).

Sosyal Bilgiler öğretiminin üç geleneği;

- Vatandaşlık aktarımı olarak Sosyal Bilgiler öğretimi,
- Sosyal bilim olarak Sosyal Bilgiler öğretimi,
- Yansıtıcı inceleme olarak Sosyal Bilgiler öğretimidir (Tay, 2011: 11).

Vatandaşlık aktarımı olarak Sosyal Bilgiler öğretiminin amacı, toplumun değerlerini ve tutumlarını genç nesillere aktarmaktır. Bu değerler topluma uzun yıllar boyunca yerleşmiş olan değerlerdir. Sosyal Bilgiler dersi bu değerlerin kazandırılması görevini üstlenmiş olması nedeniyle vatanseverlik değerinin kazandırılması bakımından da önem taşımaktadır.

İlköğretim Sosyal Bilgiler öğretim programının vizyonu “21. yüzyılın çağdaş, Atatürk ilkeleri ve inkılâplarını benimsemiş, Türk tarihini ve kültürünü kavramış, temel demokratik değerlerle donanmış ve insan haklarına saygılı, yaşadığı çevreye duyarlı, bilgiyi deneyimlerine göre yorumlayıp sosyal ve kültürel bağlam içinde oluşturan, kullanan ve düzenleyen (eleştirel düşünen, yaratıcı, doğru karar veren), sosyal katılım becerileri gelişmiş, sosyal bilimcilerin bilimsel bilgiyi üretirken kullandıkları yöntemleri kazanmış, sosyal yaşamda etkin, üretken, haklarını ve sorumluluklarını bilen, Türkiye Cumhuriyeti vatandaşlarını yetiştirmeyi amaçlamaktadır” (MEB, 2010: 41). Burada da Sosyal Bilgiler dersinin vatandaş yetiştirmedeki rolünden bahsedilerek değerlerin vatandaş yetişmedeki önemi ortaya konulmuştur.

Sosyal Bilgiler dersinde doğrudan verilecek değerler programda şu şekilde belirtilmiştir (Yel ve Aladağ, 2009: 136- 137):

Tablo 2.1. 4. sınıf Sosyal Bilgiler dersi üniteleri ve değerleri

4.SINIF ÜNİTELERİ	DOĞRUDAN VERİLECEK DEĞERLER
KENDİMİ TANIYORUM	Duygu ve düşüncelere saygı, hoşgörü
GEÇMİŞİMİ ÖĞRENİYORUM	Türk büyüklerine saygı, aile birliğine önem verme, vatanseverlik
YAŞADIĞIMIZ YER	Doğa sevgisi
ÜRETİMDEN TÜKETİME	Temizlik, sağlıklı olmaya önem verme
İYİ Kİ VAR	Bilimsellik
HEP BİRLİKTE	Yardımseverlik
İNSANLAR VE YÖNETİM	Bağımsızlık
UZAKTAKİ ARKADAŞIM	Misafirperverlik

Tablo 2.2. 5. sınıf Sosyal Bilgiler dersi üniteleri ve değerleri

5.SINIF ÜNİTELERİ	DOĞRUDAN VERİLECEK DEĞERLER
HAKLARIMI ÖĞRENİYORUM	Sorumluluk
ADIM ADIM TÜRKİYE	Estetik
BÖLGEMİZİ TANIYALIM	Doğal çevreye duyarlılık
ÜRETTİKLERİMİZ	Çalışkanlık
GERÇEKLEŞEN DÜŞLER	Akademik dürüstlük
TOPLUM İÇİN ÇALIŞANLAR	Dayanışma
BİR ÜLKE, BİR BAYRAK	Adil olma, bayrağa ve İstiklal Marşı'na saygı
HEPİMİZİN DÜNYASI	Tarihsel mirasa duyarlılık

Tablo 2.3. 6. sınıf Sosyal Bilgiler dersi üniteleri ve değerleri

6.SINIF ÜNİTELERİ	DOĞRUDAN VERİLECEK DEĞERLER
SOSYAL BİLGİLER ÖĞRENİYORUM	Bilimsellik
YERYÜZÜNDE YAŞAM	Doğal çevreye duyarlılık
İPEK YOLUNDA TÜRKLER	Kültürel mirasa duyarlılık
ÜLKEMİZİN KAYNAKLARI	Sorumluluk
ÜLKEMİZ VE DÜNYA	Yardımseverlik
DEMOKRASİNİN SERÜVENİ	Hak ve özgürlüklere saygı
ELEKTRONİK YÜZYIL	Çalışkanlık

Tablo 2.4. 7. Sınıf Sosyal Bilgiler dersi üniteleri ve değerleri

7.SINIF ÜNİTELERİ	DOĞRUDAN VERİLECEK DEĞERLER
İLETİŞİM VE İNSAN İLİŞKİLERİ	Farklılıklara saygı
ÜLKEMİZDE NÜFUS	Vatanseverlik
TÜRK TARİHİNDE YOLCULUK	Estetik
ZAMAN İÇİNDE BİLİM	Bilimsellik
EKONOMİ VE SOSYAL HAYAT	Dürüstlük
YAŞAYAN DEMOKRASİ	Adil olma
ÜLKELER ARASI KÖPRÜLER	Barış

2005 yeni ilköğretim programına göre Sosyal Bilgiler öğretim programında yer alan değerler “*adil olma, aile birliğine önem verme, bağımsızlık, barış, bilimsellik, çalışkanlık, dayanışma, duyarlılık, dürüstlük, estetik, hoşgörü, misafirperverlik, özgürlük, sağlıklı olmaya önem verme, saygı, sevgi, sorumluluk, temizlik, vatanseverlik, yardımseverlik*” doğrudan verilecek değerler olarak belirlenmiş ve ünitelerle ilişkilendirilmiştir (MEB, 2005: 84).

2.7. Değerler Eğitiminde Öğretmenin Rolü

Değerler eğitimi gençlerin değer geliştirmelerine yardımcı olmaya ve bireyin tatmin edici yaşam kurmasına hizmet eder. Değerler eğitimi, eğitimin genel amaçları arasında her zaman yer almış ancak nasıl öğretileceği belirtilmediği için eksik kalmış, planlı olarak değil ancak az da olsa örtük bir şekilde formal eğitim içinde görülebilmektedir (Baysal, 2013: 27).

Değerler eğitiminde öğretmene önemli görevler düşmektedir. Öğretmenin model olması, çeşitli yaklaşımlarla değerleri sunması, öğrencileri teşvik etmesi ve bu konuda onları cesaretlendirmesi, çeşitli etkinliklerle değerleri ortaya çıkarması vb. durumlar öğretmenin değerler eğitiminde etkililiğini arttırmaktadır. Öğretmen, resmi programda yer alan etkinliklerle birlikte örtük program yoluyla da değerleri kazandırmaktadır. Öğretmenin iletişim biçimi, olaylar karşısında tutum ve davranışları, kullandığı yöntem ve teknikler, öğretimde kullandığı veya kullanmadığı pekiştireçler değer kazandırmada etkili olmaktadır (Özdaş, 2013: 49). Değerler eğitiminde öğretmenlerin rolü, öğrencilerin kalplerindeki toplumsal, ekonomik ve çevresel yönleriyle ilgili değerlerin gelişmesine yardım etmek (Hossain ve Marinova, 2004: Akt.: Tahiroğlu, 2011: 72) olmalıdır.

Öğretmenler uygulamada eğitim programından daha güçlü bir etkiye sahiptirler. Bu nedenle öğretmenlerin öğrencilerinde geliştirmek istedikleri değerlerin farkında olmaları önemlidir. Sınıf ve Sosyal Bilgiler öğretmenleri başta olmak üzere tüm öğretmenler doğrudan ya da dolaylı olarak öğrencilerin değerlerle ilgili duyarlılıklarını geliştirmede önemli görevler ve roller üstlenmektedirler (Yazar, 2014: 106–107).

Öğretmenlerin değerler eğitimi, karakter eğitimi ve ahlak eğitimi verebilmeleri için doğru model oluşturması gerekmektedir. Aslında öğretmenlerin doğru model oluşturması için eğitim programında geçen değerleri kendi hayatlarının bir parçası haline getirmeleri bu noktada önem taşımaktadır. Öğretmenler verecekleri değerleri ve bu değerlerle oluşturacakları modelleri yaşam tarzı haline getirmemiş ise öğretmenlerin her türlü davranışını inceleyen öğrenciler, bu davranışlardaki samimiyetsizliği hemen anlayacaklardır. Bu durum ise değerler eğitimine olumsuz olarak yansıtacaktır (Şahin, 2013: 57–58).

Öğretmenler hikâyelerde kullanılan kahramanların yaşadıkları dönemlerinin özellikleri ile birlikte anlatmalı, kahramanlarda bulunan değerlerin ve/veya o dönem insanların mevcut olan değerlerin öğrenciler tarafından daha kolay özümsemesini sağlamalıdır. Öğretim programlarının uygulayıcısı olan öğretmenler, değerlerin aktarılmasında etkin rol oynarlar (Baysal, 2013: 28). Öğretmenlerin öğretim programlarının uygulayıcıları olmaları öğrencilere değerleri kazandırmada öncü bir rol üstlendirmektedir (Çelikkaya vd. 2013: 129). Başarının yanında toplumsal yaşam için gerekli olan değerleri de öğrenmenin ve bunları içselleştirerek davranışlara yansıtmanın önemli olduğunu öğretmenler tarafından vurgulanması gerekmektedir. Bütün öğretim-öğrenme süreçlerinde olduğu gibi değerler eğitiminde de öğretmenler öğrenmeyi planlama ve uygulama, öğrenmeyi kolaylaştırma, rehberlik ve model olma gibi özelliklerle öğretim-öğrenme sürecinin en önemli öğesidirler (Yazar, 2010: 35).

2.8. Vatanseverlik Değeri

Vatan kelimesi Osmanlıca köken olarak “evtan” kelimesinden gelmektedir. “Evtan”, insanın doğup büyüdüğü, sevdiği memleket, uğrunda ölünen toprak anlamına gelir.

Bu nedenle vatan kavramı her zaman bireyle ilişkili olarak görülmüş ve bu kavrama üç farklı anlam yüklenmiştir. İlk olarak topraksal (teritory), ikinci olarak kökensele (ataların bıraktığı), son olarak da kolektif/ulusal (ulusun mekânsal boyutu) bir anlam taşır. Dolayısıyla vatan kelimesiyle ilgili olan bütün kavramlar vatanseverlik duygusuyla ifade edilir (Can Beken, 2010: 1).

Her devlet, vatandaşlık anlayışını belli bir temele/kritere dayalı olarak şekillendirmektedir (Dağ, 2012: 105). Vatandaşlık, bazı değerlere sahip olmayı gerektirir. Bunlar ulusal ve evrensel olan değerlerdir. Demokrasiyi benimsemiş olan ülkelerde, ulusal ve evrensel değerler birbirine tezat olamaz. Ulusal ve evrenselin bütünleştiği değerlerden bahsedilebilir (Kan, 2009: 898). Vatanseverlik değeri de bu değerlerden biridir. Vatanseverlik, vatandaşlığın duygusal boyutunu teşkil eder. İster vatandaşlık eğitimi yoluyla olsun, isterse bu derste işlenen konuların başka derslere, özellikle de tarih, sosyal derslerine yayılması suretiyle olsun, çocuklar eğitilirken kullanılan alanın belli bir kısmını vatanseverlik parsellemiştir. İyi vatandaş olmak isteyen bir bireyin vatanseverlik anlayışına sahip olduğu söylenebilir (Kurt, 2007: 58).

Yurtseverlik kavramı, ana hatlarıyla vatan, millet, siyasi yapı, grup, ulus-devlet, kimlik ve aidiyet duygusu kavramları etrafında ele alınır (Yazıcı ve F. Yazıcı, 2010: 650). Vatanseverlik, bireyin kendisini yaşadığı ülkeye ait hissetmesi olarak da tanımlanabilir (Zamir ve Horowitz, 2013). Can Beken (2010)'e göre vatanseverlik tipoloji, vatanını, devletini ve yaşamın sürdürüldüğü sınırlı toprak parçasını sevmek erdemidir. Elban (2011) da vatanseverliği milli gurur, milli kimlik, vatan sevgisi, millet sevgisi kavramlarıyla ilişkili olarak açıklamıştır. Yurtseverlik, kişinin ulusuna karşı beslediği yakınlık hissidir. Bu his geçmiş deneyimlerin, şimdiki algıların ve gelecekte beklenenlerin bir örgüsüdür (Ben, 2007; Akt.: Yazıcı, 2009: 21).

Hegel vatanseverliği, büyük fedakârlıklar ve işler yapmaktan öte, günlük işlerde bütün durumlarda varlığını sürdüren bir bilinç olduğunu belirtmiştir (Yazıcı ve F. Yazıcı, 2010: 650). Vatan sevgisi, bir insanın kendisinden başlayarak ailesinin, çevresinin, çalıştığı kurumun, ülkesinin ve vatandaşların farkında olması ve onları değerli bulmasıdır (Elban, 2011: 23). Modern dünyada vatanseverlik grup

bağlılığının tartışılabilir en önemli formlarından bir tanesidir (Schatz, Staub ve Lavine, 1999: 152). Vatanseverlik ile ilgili yapılan tanımlara bakıldığında pek çok tanım ortaya konmakla birlikte vatanseverliğin daha çok milli gurur, milli kimlik, vatan sevgisi, millet sevgisi kavramlarıyla ilişkili olduğu görülmektedir (Elban, 2011: 23).

2.9.Vatanseverlik Tutumları

Vatanseverlik ile ilgili yapılan araştırmalarda çeşitli vatanseverlik tutumları ortaya konulmuştur. Burada bu vatanseverlik tutumlarına kısaca değinilecektir:

2.9.1. Yapıcı Vatanseverlik (Demokratik- İlmli- Aktif Vatanseverlik)

Yapıcı vatanseverlik, eleştirel olmayan vatanseverlik yapısı yerine ülke politikalarının bazılarının alkışlanıldığı, bazılarının eleştirildiği, ülke ideallerini olumlu ve tutarlı yönde yükseltmek için çaba sarf edilen anlayıştır (Elban, 2011: 28). Yapıcı yurtseverlik içerdiği eleştirel bilinç ve değişim çabası ile demokratik değerlerle zenginleştirilmiş bir yurtseverlik anlayışı ile aktif ve katılımcı yurttaşlığı destekler niteliktedir (Yazıcı ve F. Yazıcı, 2010: 652).

2.9.2. Tutucu Vatanseverlik (Otoriter- Aşırı- Kör/Müspet Vatanseverlik)

Tutucu vatanseverlik, kişinin ülkesine koşulsuz şartsız sadakatle bağlı olmasıdır. Bu tip vatanseverlikte kişi ülkesiyle ilgili eleştirilere tamamen kapalıdır. Ülkelerini desteklerken sorgusuz bir tavır sergilerler. Eleştiriye asla kabul etmezler. Tutucu vatanseverler, ülkelerinin mükemmeliyeti ve diğer ülkeler üzerinde baskın olması için desteklerler. Bu vatanseverlik, eleştiriye açık olmadığı için eğitim ve demokrasi açısından uygun özellikler taşımamaktadır (Elban, 2011: 29).

2.10. Vatanseverlik Tutumlarının Karşılaştırılması

Schatz vd. (1999), yapıcı ve kör vatanseverlik arasındaki ilişkiyi bir ülkeye bağlılığın nasıl olduğu yönünde incelemişlerdir. Buna göre kör vatanseverlerle yapıcı vatanseverlerin bir ülkeyle özdeşleşme durumunu benzer bulurken, ülkeye bağlanma

yollarının farklılığına dikkat çekmişlerdir. Bağlanma yolundaki bu farklılığı Westheimer (2006) şu şekilde sınıflandırmıştır (Yazıcı ve F. Yazıcı, 2010: 651–652):

Tablo 2.5. Otoriter ve demokratik vatanseverlik

Otoriter Vatanseverlik	Demokratik Vatanseverlik
İdeoloji	
<ul style="list-style-type: none"> ➤ Ülkesinin aslında diğerlerinden daha üstün olduğuna inanmak ➤ Öncelikle toprağa, doğuştan gelen haklara, yasal yurttaşlığa ve hükümetin amaçlarına sadakat ➤ Sorgusuz bağlılık ➤ Liderleri refleks olarak takip etmek, onları kayıtsız şartsız desteklemek ➤ Ulus içindeki kusurları ve sosyal çatışmaları görmemek ➤ Farklılıkları tehlike ve istikrarsızlık olarak görme 	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Her milletin fikirleri takdire ve saygıya değerdir ➤ Öncelikle demokrasinin altında yatan prensiplere sadakat ➤ Sorgu dolu, eleştirel, bilinçli ➤ Toplumdaki insanları belirli ilkeler temelinde gözetmek (özgürlük, adalet vb.) ➤ Özellikle ulus içerisindeki aksaklıkları açıkça kınamak ➤ Farklılıklara saygı, hatta onları desteklemek
Slogan	
<ul style="list-style-type: none"> ➤ Haklı ya da haksız benim ülkem ➤ Ya sev ya terk et 	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Farklılıklar yurtsever unsurlardır ➤ Sessiz kalmama hakkına sahipsin

Nathanson (1997) da yurtsever tutum ve eğilimlerine yönelik şu sınıflandırmayı yapmıştır (Yazıcı ve F. Yazıcı, 2010: 651):

Tablo 2.6. Aşırı ve ilımlı vatanseverlik

Aşırı Vatanseverlik	İlmlı Vatanseverlik
<ul style="list-style-type: none"> ➤ Ülkesinin daha üstün olduğu inancı ➤ Diğer ülkeler üzerinde egemenlik kurma isteği ➤ Ülkesine karşı ayrımcı bir ilgi ➤ Ülkesinin amaçlarının peşinden giderken hiçbir ölçüye tabi olmamak ➤ Ülkesinin askeri politikalarını kendiliğinde desteklemek 	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Ülkesine karşı özel bir sevgi ➤ Ülkesinin başarılı ve gelişmiş bir ülke olmasını istemek ➤ Ülkesine karşı özel fakat ayrımcı olmayan bir ilgi ➤ Ulusal hedefleri ahlaki çerçevede takip etmeyi desteklemek ➤ Ülkesinin politikalarını, koşullara bağlı olarak desteklemek

Bir başka görüşe göre de vatanseverlik tutumları *eleştiriye karşı tutum (kör ve müspet vatanseverler)* ve *aktif vatanseverlik* olarak sınıflandırılmıştır. *Körü körüne vatanseverler (Blind patriotism)*, vatana sembolik davranışlar ile bağlı olup, yapılan eleştirileri inkâr ederler. Yapılan araştırmalara göre kör vatanseverler, milliyetçiliğe yatkın olup kendi ülkelerinin diğer ülkelerden güçlü olmasını isterler. *Müspet vatanseverler (Constructive patriotism)*, kör vatanseverliği benimsemek yerine ülkelerinin eylemlerini yapıcı ve pozitif bir yönde eleştirip değişimi toplumun idealleri ile uyumlu hale getirmeye çalışırlar. *Aktif Vatanseverler (Active patriotism)*, demokratik katılım ve desteklerini kendilerine göre belirleyip ülkesi için en iyisi ne ise onu desteklerler. Ülkelerinin değişip gelişmesi için gayret sarf ederler (Kurt, 2007: 63- 64).

Kahne ve Middaugh (2006) kör vatanseverliği, kendi ülkesinin alegorik ve sembolik değerlerini vurgulayan, ülkesinin durumunu sorgulamadan kabul eden bir anlayışa sahip olduklarını ifade ederler. Bu konuda yapılan çalışmalar kör vatanseverliğin milliyetçilikle sıkı bir ilişki olduğu yönünde bulguları ortaya koymuştur. Buna göre kör vatanseverler, kendi milletlerinin üstünlüğünü savunan ve kendi ülkelerinin değerleri üzerindeki egemenliğini destekleyen bir tutuma sahiptirler. Bu tür vatanseverlik anlayışında demokratik kurumların uzun süreli yaşaması söz konusu değildir. Kör vatanseverliğin aksine yapıcı vatanseverler, pozitif değişim ve tutarlılığı teşvik etmek için çaba gösterirler. Devletin eylemlerine körü körüne bağlı olmayı eleştirirler. Onlara göre, vatanseverliğin demokratik bir yolla ima edilmesi çok önemlidir (Kurt, 2007: 59).

2.11. Vatanseverlik Değerinin Önemi

Tarihsel süreç içinde değerlendirildiğinde, her geçen gün birey toplum içinde kendisine doğumu ile birlikte atfedilen bir “yurttaşlık” aidiyeti ile içinde bulunduğu toplumun ve hatta uluslararası hukuk açısından ele alındığında içinde yaşadığı dünyanın bir parçasını teşkil etmektedir. Bir toplumu meydan getiren bireyler aynı zamanda o toplumun kendine hukuki bir bağ ile bağladığı yurttaşlarıdır. Doğal olarak, yurttaşların biyolojik varlıkları ile nesilden nesile aktarabilmelerini, kendilerine koruyuculuk yapan ve içinde yaşadığı toplum içinde yer alan sosyo-

ekonomik ve kültürel kurumları sağlamaktadır. Diğer taraftan unutulmaması gereken nokta, kurumlaşan bir toplum ulusu, ulus da, tüm bu kurumları somutlaştıran devleti oluşturmaktır (Özgün ve Sözen, 2012). Bireylerin yurttaşlık bilincinin oluşması, vatanseverlik duygularının gelişmesi ile (Aktan ve Saylan, 2013: 55) paralellik taşımaktadır. Vatanseverlik değerinin kazandırılması da bu noktada önem taşımaktadır.

Cumhuriyet'in ilanından sonra devrimin amaçlarına ulaşabilmesi, eğitim sistemlerinin iyi vatandaşlar yetiştirilmesiyle mümkündür. Ulus-devlet anlayışıyla kurulan dünya düzeninde bireylere vatanseverlik duygusu aşılması gerekiyordu (Can Beken, 2010: 9). Ravitch (2006), öğrencilerinin Amerikan kültürünün değerini anlamaları için okulların onları nasıl teşvik ettiğini araştırmıştır. Ona göre, öğrenciler kendileri, aileleri ve çevrelerini önemsedikleri gibi aynı zamanda yaşadıkları ülkeyi de önemsemelilerdir. Bireylerin yaşadıkları ülkeyi sevmeleri, benimsemeleri, diğer ülkeleri reddetme anlamına gelmemelidir. Aksine vatansever olmak, diğer insanlara saygı duymayı öğretir (Kurt, 2007: 62).

Vatanseverlik değerinin romantik yanı dışında devletin, ülkenin var olmasına ve dünya genelinde varlığını kanıtlamasına yardımcı olur. Devletler, ülkelerin tarih bilincini tüm uyruklarına kavratması ve yeniden bir şeyler üretmesi ile var olurlar. Vatanseverlik aslında devletin pratikte dayattığı çerçeveleme, kuşatma yoluyla oluşturduğu toplumsal algılama ve düşünce biçimini oluşturur. Var olabilmek ve devamlılığın sağlanabilmesi için bu kaçınılmazdır (Can Beken, 2010: 12). Ülkenin birlik ve devamlılığını sürdürmek için ulusal kurumlar politikalar ve yaşam tarzları oluştururlar. Vatanseverlik değeri de bu ulusal kurumların politikalarının ve değerlerinin bir görüntüsüdür (Parker, 2009: 1).

Yiğittir ve Öcal (2010) bir çalışmada öğrencilerin en çok tercih ettikleri değerler çevre temizliği, saygı, güzel söz ve davranış, dürüstlük, çalışkanlık, çevre duyarlılığı, yardımseverlik, iyi insan olma, hoşgörü, doğa sevgisi, temizlik, sevgi, güvenirlilik olarak saptamışlardır. Yiğittir (2010) ilköğretim öğrenci velilerinin değer tercihleri ile ilgili çalışmada ise okulda en çok aile birliğine önem verme, çalışkanlık, bayrağa ve İstiklal Marşına saygı, vatanseverlik, sorumluluk, dürüstlük, doğruluk,

saygı, yardımseverlik ve cesaret değerlerine öncelik verdiklerini tespit etmiştir. Öğrencilerin tercih ettikleri bu değerler arasında vatanseverlik değerinin olmadığı, velilerin ise vatanseverlik değerini tercih ettikleri görülmektedir. Vatanseverlik değeri tüm bu değerlerin temelini oluşturur. Vatanseverlik değerine sahip olan bir bireyin diğer bu değerleri kazanmış olması doğaldır. Li ve Brewer (2004) vatanseverliğin gruplar arasında işbirliği ve uluslar arası normlara uygun bir değer olduğunu vurgulayarak vatanseverliğin farklılıklara karşı hoşgörülü ve uyumlu olduğunu ifade etmişlerdir. Nathanson (1993) da vatanseverliği insanları birleştiren güçlü bir bağ olarak görmektedir.

2.12. Sosyal Bilgiler ve Vatanseverlik

Vatansever bir eğitim için güçlü ve milli bir tarih öğretimi önem taşımaktadır (Blum, 2006: 2). Bu bakımdan Sosyal Bilgiler dersinin yararlandığı disiplinlerden biri olan tarih disiplininin, milli- manevi, dini, ahlaki ve sosyal değerlerin kazandırılmasında önemli etkilerinin olduğu görülmektedir. Tarih disiplini öğrencilerin analitik, eleştirel ve demokratik düşünme becerilerini geliştirir. Vatan, millet, bayrak, devlet, yönetim biçimi, hak ve sorumluluklar gibi kavramlar öğretilerek öğrencilerde vatandaşlık bilinci oluşturur (Demircioğlu ve Tokdemir, 2008: 69).

Sosyal Bilgiler dersinin bir diğer disiplini olan coğrafya disiplini de genel kültür veren, bireylerin dünya olaylar sistematiğini daha kolay kavramasını sağlayan bir bilim dalı olduğu kadar aynı zamanda bireylerde yurt sevgisinin gelişip kökleşmesinde de önemli rol oynar (Memişoğlu ve Öner, 2013: 348). Yaşanılan yerin sevilmesi, savunulması ve yönetilebilmesi için iyi bir coğrafya eğitimi gereklidir (Meydan, 2011: 164). Sosyal Bilgiler dersinde vatandaşlık eğitimi, milli birlik ve beraberliğin sağlanmasında dayanışmanın önemini vurgular. Hukuk kuralları ve toplumsal yaşamı düzenleyici kuralları tanıtarak bireylerin benimsemelerini sağlar. Bir arada yaşamayı kolaylaştıran, uyumu sağlayan uzlaşma ve hoşgörü gibi toplumun iyiliğini düşünen değerlere atıfta bulunur (Akbaş, 2013: 354).

Kılıçoğlu (2009)'na göre Sosyal Bilgiler dersinin, antropolojiden biliminin kültür ile ilgili, sosyolojiden temel toplumsal kurumlar ve rolleri kazandırmada, siyaset biliminden etkin ve duyarlı vatandaş yetiştirme, ekonomiden çocukları ekonomik değerlerle ile yetiştirmede, psikolojiden her bireyin kendine özgü olduğunu anlamasında yararlanmakta olduğunu belirtmiştir. Bu yönüyle Sosyal Bilgiler dersi bireyin içinde bulunduğu toplumsal grubu tanıyıp benimsemesi yönünde en önemli derslerden birisi olarak görülebilir.

Gerek vatandaşlık görevleri bağlamında gerekse kazandırılması hedeflenen değer ve davranışlar bağlamında Türkiye Cumhuriyeti'nde yaşayan, birbirlerine Atatürk milliyetçiliği ile bağlı, cumhuriyetin kazanımlarına sahip çıkan, geleneksel değerlerimizi koruyan, ağdaş ve evrensel değerleri kabul etmeye hazır yeni nesiller yetiştirmek Sosyal Bilgiler eğitimin başlıca görevleri olarak görülmektedir. Vatansız bireyler yetiştirmenin yolu iyi bir Sosyal Bilgiler eğitiminden geçer (Safran, 2011: 14).

Sosyal Bilgiler ğretim Programı Genel Amaçları (MEB, 2005: 5):

1. Özgür bir birey olarak fiziksel, duygusal özelliklerinin; ilgi, istek ve yeteneklerinin farkına varır.
2. Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı olarak, vatanını ve milletini seven, haklarını bilen ve kullanan, sorumluluklarını yerine getiren, ulusal bilince sahip bir vatandaş olarak yetişir.
3. Atatürk İlke ve İnkılâplarının, Türkiye Cumhuriyetinin sosyal, kültürel ve ekonomik kalkınmasındaki yerini kavrar; lâik, demokratik, ulusal ve ağdaş değerleri yaşatmaya istekli olur.
4. Hukuk kurallarının herkes için bağlayıcı olduğunu, tüm kişi ve kuruluşların yasalar önünde eşit olduğunu gerekçeleriyle bilir.

5. Türk kültürünü ve tarihini oluşturan temel öge ve süreçleri kavrayarak, millî bilincin oluşmasını sağlayan kültürel mirasın korunması ve geliştirilmesi gerektiğini kabul eder.

6. Yaşadığı çevrenin ve dünyanın coğrafi özelliklerini tanıyarak, insanlar ile doğal çevre arasındaki etkileşimi açıklar.

7. Bilgiyi uygun ve çeşitli biçimlerde (harita, grafik, tablo, küre, diyagram, zaman şeridi vb.) kullanır, düzenler ve geliştirir.

8. Ekonominin temel kavramlarını anlayarak, kalkınmada ve uluslararası ekonomik ilişkilerde ulusal ekonominin yerini kavrar.

9. Meslekleri tanır, çalışmanın toplumsal yaşamdaki önemine ve her mesleğin gerekli olduğuna inanır.

10. Farklı dönem ve mekânlara ait tarihsel kanıtları sorgulayarak insanlar, nesnelere, olaylar ve olgular arasındaki benzerlik ve farklılıkları belirler, değişim ve sürekliliği algılar.

11. Bilim ve teknolojinin gelişim sürecini ve toplumsal yaşam üzerindeki etkilerini kavrayarak bilgi ve iletişim teknolojilerini kullanır.

12. Bilimsel düşünmeyi temel alarak bilgiye ulaşma, bilgiyi kullanma ve üretmede bilimsel ahlâkı gözetir.

13. Birey, toplum ve devlet arasındaki ilişkileri açıklarken, sosyal bilimlerin temel kavramlarından yararlanır.

14. Katılımın önemine inanır, kişisel ve toplumsal sorunların çözümü için kendine özgü görüşleri ileri sürer.

15. İnsan hakları, ulusal egemenlik, demokrasi, lâiklik, cumhuriyet kavramlarının tarihsel süreçleri ve günümüz Türkiye'si üzerindeki etkilerini kavrayarak yaşamını demokratik kurallara göre düzenler.

16. Farklı dönem ve mekânlardaki toplumlararası siyasal, sosyal, kültürel ve ekonomik etkileşimi analiz eder.

17. İnsanlığın bir parçası olduğu bilincini taşıyarak, ülkesini ve dünyayı ilgilendiren konulara duyarlılık gösterir.

Sosyal Bilgiler Programının genel amaçları incelendiğinde de birçok maddesinin (2, 3, 4, 5, 6, 8, 15, 17) doğrudan vatanseverlik değeri ile ilgili olduğu görülmektedir. Ancak Sosyal Bilgiler programının genel amaçlarının diğer bazı maddelerinde de vatanseverlik değerinden dolayı olarak bahsedildiği söylenebilir. Vatanseverliğe Sosyal Bilgiler Programının genel amaçlarının bu kadar çok maddesinde vurgu yapılıyor olması aslında bu ders için bu değer ne kadar önemli olduğunu göstermektedir.

2.13. İlgili Araştırmalar

Yapılan bu çalışmanın konusu ve yöntemi açısından eğitim çalışmalarında tamamen benzer araştırmalara rastlanılmasa da özellikle yurt dışı çalışmalarda vatanseverlik üzerine yapılan çalışmalar vatanseverliğin kör ve yapıcı tutumlara ayrılıp ayrılmadığını saptamaya yöneliktir. Hem ülkemizde yapılan çalışmalara hem de yurt dışında yapılan çalışmalara bakıldığında eğitim alanında değerler eğitime yönelik birçok çalışmanın yapıldığı görülmektedir. Ancak vatanseverlik değeri ile ilgili çalışmaların azlığı dikkat çekmektedir. Yurt içinde yapılan çalışmalarda vatanseverlik çalışmalarının daha çok sosyoloji alanında yapıldığı görülseyse de yeterli seviyede olmadığı söylenebilir.

2.13.1. Yurtdışında Yapılan Araştırmalar

Kurt (2007), "Öğretmenlerin Demokrasi, Vatandaşlık ve Vatanseverlik Algılarının Nitel Olarak İncelenmesi" yüksek lisans tez çalışmasında yüz yüze görüşme

yöntemiyle yarı yapılandırılmış görüşme uygulanarak veriler toplanmıştır. Araştırmanın çalışma grubunu 45 öğretmen oluşturmuştur. Araştırmadan elde edilen sonuçlara göre öğretmenler aktif katılımın gerekliliğini savunmuşlardır. Buna göre, bireylere vatanseverlik eğitimi verilmelidir. Bu eğitimin tek bir ders ya da müfredata yayılmış olarak verilmesinden ziyade niteliği üzerine yoğunlaşılmalıdır. Vatanseverlik anlayışının gelişiminde okul, çevre ve ailenin birlikte hareket etmelerinin gerekliliği sonucuna ulaşılmıştır.

Keskin (2008), “Türkiye’de Sosyal Bilgiler Öğretim Programlarında Değerler Eğitimi: Tarihsel Gelişim 1998 ve 2004 Programlarının Etkililiğinin Araştırılması” isimli doktora tezi çalışmasında II. Meşrutiyet’ten günümüze kadar yayınlanmış olan Sosyal Bilgiler öğretim programlarında doğrudan ve dolaylı yer verilen değerlerin analizi neticesinde ulaşılan genel bazı sonuçlar şunlardır: Sosyal Bilgiler öğretim programlarında doğrudan veya dolaylı, az ya da çok değerlere yer verildiği tespit edilmiştir. Sosyal Bilgiler öğretim programlarının hemen hemen tamamında ahlâk ve karakter eğitimine vurgu yapılmıştır. Tüm programlarda ortak olarak vurgu yapılan ana değerler dayanışma/yardımlaşma, duyarlılık, bağımsızlık ve sorumluluktur. Değerler Eğitimi Ölçeği’nin 2005 ve 2006 yıllarında gerçekleştirilen iki uygulamasına ait genel sonuçlar ise şöyledir: Her iki uygulamada da kızların değerlere sahip olma düzeyleri erkeklerden daha yüksektir. Ailenin sosyo-ekonomik düzeyi arttıkça öğrencilerin değerlere yönelik puanları da artmaktadır. Her iki program ilköğretim beşinci sınıf düzeyinde- değerleri öğrencilere aynı düzeyde kazandırmaktadırlar.

Can (2008), “Dördüncü ve Beşinci Sınıf Öğretmenlerinin Sosyal Bilgiler Dersinde Değerler Eğitimi Uygulamalarına İlişkin Görüşleri” isimli yüksek lisans çalışmasında araştırmanın çalışma grubunu, 2007- 2008 öğretim yılında Milli Eğitim Bakanlığına Bağlı Ankara ili Çankaya Merkez İlçesinde yer alan; OKS sınavı sonrasında herhangi bir ortaöğretim kurumuna yerleştirdikleri öğrenci yüzdelerine göre ayrılmış ilköğretim okullarında görev yapan 102 sınıf öğretmeni oluşturmuştur. Betimsel yöntemle gerçekleştirilen araştırmanın verileri araştırmacı tarafından geliştirilen anket ve yarı yapılandırılmış görüşme formlarıyla elde edilmiştir. Araştırmada elde edilen bazı sonuçlar şu şekildedir: Öğretmenlerin Sosyal Bilgiler

dersinde değerler eğitimi uygulamalarında en çok sorumluluk sahibi olmaya ilişkin etkinlikler düzenledikleri yönündedir. Öğretmenler değerler eğitiminde en çok işbirliğine dayalı öğrenme ve yaratıcı drama yöntemlerini kullanmaktadırlar. Öğretmenlerin cinsiyetlerine göre değerler eğitimi uygulamalarına ilişkin görüşleri arasında fark anlamlı bulunmuştur. Öğretmenlerin eğitim durumlarına göre değerler eğitimi uygulamalarına ilişkin görüşleri arasında anlamlı bir fark bulunmamıştır. 7. Öğretmenlerinin kıdem durumlarına göre değerler eğitimi uygulamalarına ilişkin görüşleri arasında anlamlı bir fark bulunmamıştır.

Aslan (2009), “Değerler Eğitiminde Kahramanlardan Yararlanma” isimli yüksek lisans tezinde mevcut Sosyal Bilgiler Programı ve 2007–2008 eğitim-öğretim yılında ilköğretim okullarımızda okutulan 4, 5, 6. ve 7. sınıf Sosyal Bilgiler ders kitaplarının rol model olarak kahramanları içerme durumu incelenmiştir. Ders kitaplarında, programda yer alan 20 değerın öğretiminde rol model olarak 38 kahraman kullanıldığı tespit edilmiştir. Bunun yanı sıra, Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi Eğitim Fakültesi’nde okuyan öğretmen adaylarının kahraman seçimleri uygulanan anket aracılığıyla tespit edilmiştir. Anket sonuçlarından 20 değer için en fazla rol model gösterilen 8 farklı kahraman çıkmıştır.

Çengelci (2010), “İlköğretim 5.sınıf Sosyal Bilgiler Dersinde Değerler Eğitiminin Gerçekleştirilmesine İlişkin Bir Durum Çalışması” isimli doktora tezi çalışması sonucunda ilköğretim 5.sınıf Sosyal Bilgiler dersinde değerler eğitiminde kullanılan yaklaşımları telkin yoluyla değer eğitimi, soru-cevap yoluyla değer eğitimi, değer açıklama yoluyla değer eğitimi ve örtük program yoluyla değer eğitimi gerçekleştirdiği belirlenmiştir. Programda yer alan ve yer almayan kimi değerlerin çeşitli etkinlik ve materyaller yoluyla öğrencilere kazandırılmaya çalışıldığı görülmüştür. Öğrencilerin değerler eğitimi ile ilgili olarak sorumluluk, yardımlaşma ve dayanışmayı öğrendiklerini düşündükleri; saygı, hoşgörü ve yardımseverlik değerlerini günlük yaşama aktarmaya çalıştıkları görülmüştür.

Yalar (2010), “İlköğretim Sosyal Bilgiler Programında Değerler Eğitiminin Mevcut Durumunun Belirlenmesi ve Öğretmenlere Yönelik Bir Program Modülü Geliştirme” isimli doktora tezi çalışmasında nicel ve nitel araştırma yöntemlerinin bir arada kullanıldığı karma araştırma yöntemi benimsenmiştir. Diyarbakır’da görev yapan

423 sınıf öğretmeni araştırmanın evrenini oluşturmuştur. Araştırma kapsamında 320 öğretmene ulaşılmış ve bu öğretmenler araştırmanın örneklemini oluşturmuştur. Araştırmaya ilişkin sonuçlardan bazıları şunlardır: Öğretmenler kitle iletişim araçlarındaki şiddet ve saldırganlık içeren bazı yayınların okulda verilen değerler eğitimi olumsuz etkilediği görüşünde birleşmektedir. Öğretmenlerin tamamına yakını etkili bir değerler eğitimi için görsel-işitsel araç-gereçlerin eksiksiz olarak okullarda bulunması gerektiği görüşünde birleşmiştir. Erkek öğretmenlerin değerleri kazandırmak için kadın öğretmenlerden daha fazla görsel-işitsel araç gereçleri kullandıkları sonucuna ulaşılmıştır. Bitirdiği yüksek öğretim alanı “diğer” olan öğretmenlerin drama tekniğini “sınıf öğretmenliği” alanındaki öğretmenlere oranla daha çok kullandıkları ortaya çıkmıştır.

Tahiroğlu (2011), “İlköğretim 4. sınıf Sosyal Bilgiler dersinde “doğa sevgisi, temizlik ve sağlıklı olmaya önem verme” isimli doktora tezinde değerlerinin öğretimi ve öğrencilerin bu değerlere ilişkin tutumlarının belirlenmesi amaçlamıştır. Bu amaçla doğa sevgisi, temizlik ve sağlıklı olmaya önem verme değerlerinin kazandırılmasına yönelik hazırlanan etkinlikler uygulanmış ve bu etkinliklerin öğrencilerin tutumlarına etkisi tespit edilmiş, öğrenci görüşleri ve uygulama süreci değerlendirilmiştir.

Can Beken (2011), “Türkiye’de Ulus Devletin İnşasında Üniversite Mezunlarının Vatanseverlik Olgusuna Katkıları” yüksek lisans tez çalışmasında Cumhuriyet’in ilanından sonra eğitilmiş insan kaynaklarının yaşam tarzlarındaki değişim vatanseverlik bağlamında açıklanmaya çalışılmıştır. Bu süreçte yaşanan değişim görüşmelerle betimlenmiştir.

Baysal (2013), “Ortaokul Sosyal Bilgiler Derslerinde Değerler Eğitimi Uygulamalarının Öğretmenler Yönüyle Değerlendirilmesi” isimli yüksek lisans tezinde çalışma grubunu, 2012- 2013 öğretim yılında Milli Eğitim Bakanlığına bağlı Konya ili büyük şehir sınırları içerisinde yer alan tesadüfi küme örnekleme yöntemi ile seçilen 44 ortaokulda görev yapan 94 sosyal bilgiler öğretmeni oluşturmuştur. Öğretmenlerle ilgili veri toplamak amacıyla; araştırmacı tarafından geliştirilen 5 alt bölümden oluşan ölçek kullanılmıştır. Araştırmada elde edilen bazı sonuçlar

şunlardır: Öğretmenler en çok dürüstlük değerini kazandırmaya yönelik etkinlikler düzenlemişlerdir. Değer eğitimi uygulamalarından en çok ahlaki ikilem yaklaşımını uygulamışlardır. Değerleri kazandırmada en çok örnek olay tekniğini kullanmışlardır. Öğretmenlerin değerler eğitimine yönelik uygulamaları öğretmenlerin mesleki kıdemine göre anlamlı düzeyde farklılaşır. Mezuniyet alanlarına göre değer eğitimi uygulamalarında anlamlı bir farklılık yoktur. Değerler eğitimi ile ilgili seminer ya da kursa katılan öğretmenlerin materyal kullanımında, katılmayan öğretmenlere göre daha başarılı oldukları belirlenmiştir.

Yuvacı (2013), “Okul öncesi Değer Eğitimi Uygulanan Okullardan Seçilen Değerlerin ve Etkinliklerin İncelenmesi” isimli yüksek lisans tezi çalışması nitel bir çalışma olup nitel veri toplama yöntemleri kullanılmıştır. Araştırma, 2012- 2013 eğitim-öğretim yılında Ankara ili Yenimahalle ilçesine bağlı değer eğitimi müfredatı uygulayan iki okul öncesi eğitim kurumunda gerçekleştirilmiştir. Bu kurumlarda çalışan iki okul öncesi öğretmeni beş ay boyunca gözlemlenmiştir. Ayrıca Yenimahalle bölgesinde bulunan ve değerler eğitimi uygulayan 22 öğretmenin yarı yapılandırılmış görüşme tekniği kullanılarak görüşlerini almıştır. Araştırmada şu sonuçlara ulaşılmıştır: Öğretmenlerin öğrencilere değer eğitimi verirken evrensel değerler vermeyi hedefledikleri, araştırmanın bir diğer sonucu ise, öğretmenlerin değer eğitimi verirken öğrencilere model olması ve onlara konuyu anlatırken kendisinin de yapmaya çalışması, değer eğitimi uygulamalarında öğrencilerin konuya adaptasyonunu sağlamak için daha fazla yöntem kullanılması gerektiği sonuçlarına ulaşılmıştır.

Çepni, Bacanak ve Küçük (2003), “Fen Eğitiminin Amaçlarında Değişen Değerler: Fen- Teknoloji ve Toplum” başlıklı makale çalışmasında fen okuryazarlığının anlamı, fen okuryazarı bir bireyin özellikleri, fen okuryazarlığının felsefi temeli, FTT hareketi, geleneksel ve FTT öğrenme ortamının özellikleri ile fen okuryazarı öğrencilerin yetiştirilmesinde öğretmenin rolü konuları değerler eğitimi kapsamında tartışılmıştır.

Akbaş (2008), “Değer Eğitimi Akımlarına Genel Bir Bakış” başlıklı makale çalışmasında değer eğitimi akımlarından değer gerçekleştirme, karakter eğitimi,

vatandaşlık eğitimi ve ahlak eğitimi akımlarının genel özellikleri açıklamış, bu çerçevede değer gerçekleştirme, karakter eğitimi, vatandaşlık eğitimi ve ahlak eğitimi akımlarının tanımları, kapsamaları, öğretim yaklaşımları, öğretmen rolleri ve temel değerlerinden bahsetmiştir.

Yılmaz (2009), “Öğretmenlerin Değer Tercihlerinin Bazı Değişkenler Açısından İncelenmesi” başlıklı makalesinde öğretmenlerin değer tercihlerinin bazı değişkenlere göre farklılaşıp farklılaşmadığını saptamak amaçlanmıştır. Araştırmanın sonuçlarına göre kadın öğretmenlerin evrensellik, yardımseverlik, uyum ve güvenlik boyutlarının puan ortalaması erkek öğretmenlerin puan ortalamasından anlamlı bir şekilde yüksektir. Medeni durum değişkenine göre güç boyutu hariç tüm boyutlarda anlamlı bir farklılaşma gözlenmiştir. Kıdem değişkenine göre ise öğretmenlerin değer tercihleri tüm değer boyutlarında anlamlı düzeyde farklılık göstermiştir.

Elban (2011), “Ortaöğretim 11. Sınıf Öğrencilerinin Tarih Dersine Yönelik Tutumları İle Vatanseverlik Tutumları Arasındaki İlişkilerin İncelenmesi” yüksek lisans tez çalışmasında 2009–2010 eğitim-öğretim döneminde Ankara-Kazan ilçesinde bulunan 5 ortaöğretim okulu arasından tesadüfi (random) yöntemi ile seçilen 3 ortaöğretim okulunun 11. sınıf öğrenime devam eden, 131“i kız ve 109“ü erkek olmak üzere toplam 240 öğrenciden oluşan örneklem seçilmiştir. Seçilen bu örnekleme Tarih dersi tutum ölçeği ve yurtseverlik tutum ölçeği uygulanmıştır. Araştırmadan elde edilen bazı sonuçlara göre, öğrencilerin tarih dersine yönelik tutumlarıyla yapıcı vatanseverlik tutumları arasında orta düzeyde anlamlı, tutucu vatanseverlik tutumlarıyla da düşük düzeyde anlamlı korelasyona sahip olduğunu yönündedir. Araştırmaya katılan öğrencilerin vatanseverlik tutum düzeyleri öğrencilerin yüksek düzeyde yapıcı vatansever tutumlara, orta düzeyde tutucu vatansever tutumlara sahip olduğu görülmektedir. Öte yandan ne yapıcı ne de tutucu vatanseverlik tutumlarında cinsiyete göre anlamlı bir farklılık olduğu belirlenmiştir.

Çengelci, Hancı ve Karaduman (2013), “Okul Ortamında Değerler Eğitimi Konusunda Öğretmen ve Öğrenci Görüşleri” adlı makale çalışmasında araştırma verilerinin toplanmasında nitel ve nicel araştırma yöntemleri birlikte kullanılmıştır. Araştırma sonucunda öğretmenlere göre okulda kazandırılmaya çalışılan temel

değerlerin sevgi, saygı, hoşgörü, dayanışma ve sorumluluk olduğu belirlenmiştir. Öğretmenler değerler eğitimine yönelik olarak değerlerin öğretim süreci, okul personeli ve okul-aile-toplum işbirliği konularında öneriler getirmişlerdir. Öğrenciler okullarında en çok dürüstlük değerinin kazandırılmaya çalışıldığını düşünmektedirler. Öğrencilerin okulun temizliği ve sınıf kurallarının oluşturulması konusundaki maddelere ise daha düşük oranda katıldıkları belirlenmiştir.

Kuş, Merey ve Karatekin (2013), “İlköğretim 4. ve 5. Sınıf Sosyal Bilgiler Ders Kitaplarında Yer Alan Değerler” isimli makale çalışmasında 4. ve 5. sınıf Sosyal Bilgiler ders kitapları Milli Eğitim Bakanlığı tarafından 2009 yılında basılmıştır. Araştırma nitel araştırma yöntemlerinden doküman incelemesi ile gerçekleştirilmiş ve tümevarım analizi kullanılmıştır. Çalışmada elde edilen sonuçlara göre ilköğretim 4 ve 5. sınıf kitaplarında en sık vurgulanan değerler duyarlılık, vatanseverlik, sorumluluk, sevgi ve dayanışmadır. Sosyal Bilgiler programında yer almasına rağmen en az vurgulanan değerler ise temizlik, dürüstlük ve hoşgörü değerleridir.

Türkiye’de yapılan çalışmalara bakıldığında vatanseverliğin daha çok olgusal boyutta çalışıldığı söylenebilir. Değerler eğitiminde yapılan çalışmalar ise daha çok öğretim programlarında değerler eğitiminin uygulama ve değerler eğitiminin öğretim programındaki yeri ile ilgili boyutlarının çalışıldığı görülmektedir. Ancak yapılan bazı araştırmalarda vatanseverlik değerinin en çok kazandırılması istenen değerlerden biri olması önemlidir. Sosyal Bilgiler programında en çok vurgulanan değerlerden biri olması ancak doğrudan vatanseverlik değeri ile ilgili bir çalışmanın yapılmamış olduğu görülmektedir.

2.13.2. Yurtdışında Yapılan Araştırmalar

Schatz vd. (1999), “Milli Bağlılığın Çeşitleri Üzerine: Yapıcı Vatanseverliğe Karşı Kör Vatanseverlik” makale çalışmasında kör ve yapıcı vatanseverlik arasındaki teorik ayırım araştırılmıştır. Kör vatanseverlik, ülkesindeki uygulamaları sorgulayamayan, olumlu değerlendiren bakış açısıdır. Yapıcı vatanseverlik de ise mevcut grubun uygulamalarını eleştiren, olumlu sonuçlara yol açmayı amaçlayan bir bakış açısı vardır. Ayrı araştırmalarda lisans öğrencisi iki grubun yönetildiği milli

bağlılığın bu boyutlarının araştırılması için maddeler tasarlanmıştır. Faktör analizinden elde edilen cevapların geçerli ve güvenilir olduğu kanıtlanmıştır. Araştırmada elde edilen sonuçlara göre kör vatanseverlik, milliyetçilik, politik kopuşlar, yabancı tehdit algılarıyla ilişkili bulunurken yapıcı vatanseverlik, siyasal katılımı gösteren ilgi, bilgi ve davranış dâhil olmak üzere birden fazla gösterge ile ilgili bulunmuştur.

Li ve Brewer (2004), “Amerikalı Olmak Ne Anlama Gelir? 11 Eylül Sonrası Vatanseverlik, Milliyetçilik ve Amerikan Kimliği” çalışmasında 11 Eylül 2001 terörist saldırıları sonrasında milliyetçiliğin yükselen bir değer olduğu ifade edilmiştir. Bu bağlamda vatanseverlik, milliyetçilik ve milli kimlik arasındaki ilişki araştırılmak istenmiştir. Kültürel çeşitlik ve milli birliğin devamı için vatanseverlik, milliyetçilik ve hoşgörü alınabilecek önlemler arasında görülmüştür.

Bryan (2005), “Bir Varmış Bir Yokmuş: Karakter Eğitimi İçin Bir Grimm Yaklaşımı” başlıklı makale çalışmasında karakter eğitiminde çocuk edebiyatının kullanımını tartışmıştır. Öğrenim hayatı boyunca çocuk edebiyatının yaygın bir biçimde kullanıldığını ve insan ilişkilerini düzenlemede öneminden bahsedilmiştir. Bu yönüyle yazar bu çalışmada, çocuk edebiyatının karakter eğitiminde kullanılması gerektiğini vurgulamaktadır.

Thomson (2006), “Yeni Zelanda Okullarında Değerler Eğitimi Üzerine Rapor” isimli çalışmasında değerler eğitimi programının işlerliğini doğrulamak için okulları bir grup ziyaret etmiştir. Değerler eğitimi programının yerinde değerlendirilmesi amaçlanmıştır. Çalışmanın sonunda değerler eğitiminin her okulun öğrenme ve öğretme kültüründe bir fark oluşturduğu sonucuna ulaşılmıştır. Bu nedenle başarılı okullar diğer okullara model olarak gösterilmiştir.

Lewis vd. (2008), “Değerler Eğitiminde Sürdürülebilirlik” çalışmasında, Avustralya’da Batı Perth metropol bölgesinde yer alan bir ilköğretim okulunda değerler eğitimi ve çevre eğitiminin sürdürülebilirliği araştırılmıştır. Altı okul sürdürülebilirlik perspektifi için çevre eğitimin değerler eğitimiyle ilişkisini göstermek için birlikte çalışmıştır. Değerler ve çevre eğitimi için üç mini proje incelenmiştir.

Yerel bir gölde sazlık bir alanda kaplumbağanın yuvalaması için perma kültür bahçesi oluşturulmuştur. Mini projelerden elde edilen kanıtlara göre, sürdürülebilirlik perspektifiyle değer öğretiminin anlamlı ve etkili olduğu ifade edilmiştir. Sürdürülebilirlik için değerler eğitimi ve çevre eğitimi arasındaki ilişki gerçek yaşamla bağlantılarla izah edilmiştir.

Parker (2009), “Kör Vatandaşlığa Karşı Sembolik Vatandaşlık” makale çalışmasında sembolik ve kör vatandaşlık arasındaki ayırım ortaya konulmak istenmiştir. Sembolik vatandaşlık, millet ve onu temsil eden değerlerle ifade edilirken kör vatandaşlık, ulusal ve politikalar ve uygulamalarını eleştirisiz desteklemeyi ifade eder. Fakat yazar, bu çalışmada iki vatandaşlığın de siyasal sonuçları arasındaki benzerliklere dikkat çekmiştir.

Latcheva (2010), “Vatandaşlığa Karşı Milliyetçilik: Komünizm Sonrası Bulgaristan’da Ulusal Kimlik ve Etnik Dışlanma” isimli çalışma teorik yaklaşımlar üzerine şekillendirilmiştir. Sosyal kimliğin bireysel tutumlar ve milliyetçilik üzerindeki etkilerine bakılmıştır. Eş zamanlı olarak iki grup üzerinde deneysel incelemeler yapılmıştır. 1995 ve 2003 yılları arasındaki Uluslar arası Sosyal Anket Programının (ISSP) “Ulusal Kimlik” ile ilgili topladığı veriler analiz edilmiştir. Deneysel araştırmadan elde edilen sonuçlara göre, vatandaşlık ve milliyetçilik kavramları Bulgaristan için henüz şovenizm ile ilgili değildir. Vatandaşlık ve milliyetçilik tutumlarına farklı tavırlar izlenmiştir.

Gries, Zhang, Crowson ve Cai (2011), “Vatandaşlık, Milliyetçilik ve Çin’in ABD Politikaları: Çin’in Ulusal Kimliğinin Yapısı ve Sonuçları”, çalışmasında Çin vatandaşlık ve milliyetçiliğinin Amerikan vatandaşlık ve milliyetçiliğinden farkını araştırmışlardır. Çin milliyetçilik ve vatandaşlığının doğası nedir? Amerika’nunkinden nasıl ayrılır ve Çinlilerin dış politikaları üstünde nasıl bir etki bırakmaktadır? sorularının cevabı aranmıştır. Çin milli kimliğinin yapısı ve önemini incelemek için 2009 yılında Çin’de ABD’de 3 çalışma yürütülmüştür. Milliyetçilik ve vatandaşlık ABD’de benzerken, Çin’de yüksek oranda farklılıklar görülmüştür. Çin vatandaşlığı ABD’de üzerinde tehditkâr bir etki yapmazken, milliyetçiliği

yapmıştır. Bu durum Çin'in tarihsel süreçlerinin milli kimliklerini etkilediği sonucuna ulaşılmıştır.

Yurt dışında yapılan çalışmalara bakıldığında vatanseverliğin daha çok olgusal boyutta çalışıldığı görülmektedir. Vatanseverlik ve milliyetçilik ilişkisi ile vatanseverlik tutumları ele alınmıştır. Eğitim çalışmalarında doğrudan vatanseverlik değeri ile ilgili çalışmalara rastlanılmamıştır.

3. YÖNTEM

3.1. Araştırmanın Modeli

Bu araştırmada, Sosyal Bilgiler dersinde vatanseverlik değerinin kazandırılmasına yönelik öğretmen ve öğrenci görüşlerini tespit etmek amaçlanmıştır. Bu amaç doğrultusunda nitel araştırma modeli benimsenmiştir. Bu araştırmada nitel model, bir durumu ya da olayı derinlemesine betimlemeye fırsat tanınması, verilerin bütün derinlik ve zenginliği ile betimlenebilmesi ve araştırmacıya olay ve olguları yakından izleme imkânı vermesi (Balcı, 2011: 37) nedeniyle tercih edilmiştir. Nitel araştırma, eylemleri, anlatıları ve bunların nasıl kesiştiklerini anlamaya çalışan bir yöntemdir (Glesne, 2013: 1). Nitel araştırma, üzerinde araştırma yapılan/yapılması planlanan kişilerin deneyimlerini sistematik olarak inceleyebilme, duygu, düşünce ve süreçleri daha iyi anlayabilmek, bulguların gerçeği daha iyi yansıtacağı düşünüldüğü durumlarda kullanılır (Strauss ve Corbin, 1988, Akt.: Ekiz, 2013: 29).

Nitel araştırmalar, kişilerin kendi bakış açısını, dünyaya ilişkin görüşünü ve anlamlandırmalarını onların perspektifinden kavramaya çalışır (Kuş, 2012: 113). Nitel araştırma doğal ortama duyarlı olma, nitel verilerle tümevarımcı bir analiz gerçekleştirme, bütüncül yaklaşım ortaya koyabilme ve uygun bulunduğu esneklik tanınması gibi temel özelliklere sahiptir (Balcı, 2011: 36).

Araştırmada nitel araştırma modellerinden durum çalışması (case study) kullanılmıştır. Durum çalışmaları, sınırlı sayıda değişkenleri incelemek için tek bir durum ya da olayın derinlemesine incelenebilmesini içerir (Davey, 2009: 1). Bu çalışmada bu model vatanseverlik değerine yönelik öğretmen ve öğrenci görüşlerine yönelik derinlemesine bir inceleme yapabilmek amacıyla tercih edilmiştir.

3.2. Çalışma Grubu

Araştırmanın çalışma grubunu, 2014–2015 eğitim öğretim döneminde Kastamonu ili Merkez ilçesinde görev yapan 28 Sosyal Bilgiler öğretmeni ile sosyo- ekonomik durumlarına göre belirlenen üç ortaokuldan seçilen 125 tane 7.sınıf öğrencisi

oluşturmuştur. Okullar Türkiye İstatistik Kurumundan (TÜİK) ulaşılan veriler incelenerek belirlenmiştir. Bu araştırmada, amaçlı örneklem kullanılmıştır. Amaçlı örneklem, görüşme yapılacak bireylerin bir evreni temsil etmesinden daha çok araştırılmak istenen konuyla ilgili olup olmamasını (Karataş, 2015: 71) ifade eder. Seçilen okullar öğretmenler, okul yöneticileri, velilerin görüşleri ve bu okulların sınavlardan elde ettikleri başarı sıralamaları doğrultusunda belirlenerek çalışmanın güvenilirliği sağlanmaya çalışılmıştır. Sınıf düzeyi olarak 7.sınıf öğrencilerinin belirlenmesinin nedeni, vatanseverlik değerinin 4.sınıf ve 7.sınıf düzeyinde veriliyor olmasıdır. 4.sınıflarda bu değeri, sınıf öğretmenleri kazandırdıkları için bu çalışmada 7.sınıflar seçilmiştir.

3.2.1. Araştırmaya Katılan Öğretmenlerin Demografik Özellikleri

Aşağıdaki tabloda öğretmenlere ait demografik bilgiler bulunmaktadır:

Tablo 3.1. Öğretmelerin demografik bilgilerine yönelik istatistiksel veriler

Öğretmenlerin Demografik Özellikleri		f	%	Toplam	%
Cinsiyet	Erkek	20	71,4	28	100
	Kadın	8	28,5		
Eğitim Durumu	Lisans	19	67,8	28	100
	Yüksek Lisans	7	25		
	Doktora	1	3,5		
Branş	Sosyal Bilgiler Öğretmenliği	14	50	28	100
	Tarih Öğretmenliği	7	25		
	Coğrafya Öğretmenliği	4	14,2		
	Diğer	1	3,5		
Mesleki Kıdem	0-5 yıl	2	7,1	28	100
	6-10 yıl	4	14,2		
	11- 15 yıl	13	46,4		
	16 ve üstü	9	32,1		
Görev	Öğretmen	25	89,2	28	100
	İdareci	3	10,7		

Tabloya göre araştırmaya katılan öğretmenlerin çoğunluğunun (%71,4) erkek olduğu görülmektedir. Eğitim durumlarının en çok lisans düzeyinde (%67,8) olduğu, çoğunluğunun Sosyal Bilgiler Öğretmenliği branşında (%50) olduğu anlaşılmaktadır. Mesleki kıdemleri incelendiğinde öğretmenlerin çoğunluğunun (%46,4) 11- 15 yıl

kıdem sahibi oldukları görülmektedir. Katılımcıların çoğunluğunu (%89,2) çalıştıkları okullarda öğretmen olarak görev yaptıklarını ifade etmişlerdir.

3.3. Veri Toplama Aracı

Araştırmada veri toplama aracı olarak yarı yapılandırılmış görüşme tekniği kullanılmıştır. Görüşme, araştırmaya katılan bireylerin belli bir konuda duygu ve düşüncelerini anlatma tekniği olarak tanımlanır (Yıldırım ve Şimşek, 2008: 120). Görüşme tekniği ile insanların neyi neden düşündüklerini, duygu, tutum ve hislerinin neler olduğunu, davranışlarını yönlendiren etkenleri ortaya çıkarılabilir. Yarı yapılandırılmış görüşme tekniğinde, araştırmacı görüşme sorularını önceden hazırlar; ancak görüşme sırasında araştırılan kişilere kısmi esneklik sağlayarak oluşturulan soruları yeniden düzenlenmesine ve tartışılmasına izin verir (Ekiz, 2013: 62–63). Bu teknikte araştırmacı önceden sormayı planladığı soruları hazırlar. Buna karşın araştırmacı görüşmenin akışına bağlı olarak değişik ya da alt sorularla görüşmenin akışını etkileyebilir (Türnüklü, 2000: 6). Bu araştırmada görüşme, bireylerin bakış açılarını anlamaya çalışmak, bireylerin bir konu hakkındaki tutumlarını, deneyimlerini, düşünceleri ve yorumları gibi gözlenemeyen bilgilere ulaşılması (Karataş, 2015: 71) amaçlanıldığından tercih edilmiştir.

3.4. Veri Toplama Aracının Geliştirilmesi

Bu araştırmada öğretmenlere ait veriler, yarı yapılandırılmış görüşme tekniği kullanılarak toplanmıştır. Görüşme sorularının hazırlanması için ilgili literatür taramasının yanı sıra öğretmenlere vatanseverlik değeri ile ilgili duygu ve düşüncelerini içeren bir kompozisyon yazdırılmıştır. Elde edilen veriler doğrultusunda soru taslağı hazırlanmıştır. Oluşturulan bu taslak form, 4 uzmanın (1 Eğitim Bilimci, 2 Sosyal Bilgiler Eğitimsi, 1 Coğrafya Eğitimsi) görüşüne sunulmuş ve çalışmanın kapsam geçerliliği sağlanmaya çalışılmıştır. Görüşme formunda yer alan sorular çalışma grubunda olmayan 5 Sosyal Bilgiler öğretmenine sorulmuştur. Uygulamada yaşanan problemler göz önünde bulundurularak sorular tekrar düzenlenmiştir. Bu ön uygulama görüşme sorularının kontrolünü sağlamada ön deneyim kazandırmıştır. Görüşme soruları araştırmaya katılan öğretmenlerin

profillerini belirleyebilmek amacıyla kişisel bilgiler ve araştırmanın birinci alt problemi doğrultusunda toplam 11 sorudan oluşmaktadır.

1. Vatanseverlik değerinin sizce Sosyal Bilgiler dersinde hangi öğrenme alanları ve ünitelerde verildiğini düşünüyorsunuz? Nedenini açıklar mısınız?
2. Bu öğrenme alanı ve üniteler Sosyal Bilgiler dersinin hangi disiplini ile ilgilidir? Nedenini açıklar mısınız?
3. Sosyal Bilgiler dersinde öğrencilere vatanseverlik değerini kazandırırken hangi yöntem ve tekniklerden faydalanıyorsunuz? Nedenini açıklar mısınız?
4. Sosyal Bilgiler dersi ve vatanseverlik değeri arasında sizce bir ilişki var mıdır? Nedenini açıklar mısınız?
5. Sosyal Bilgiler dersinde vatanseverlik değerinin kazandırılması sizce önemli midir? Nedenini açıklar mısınız?
6. Vatanseverlik kavramı sizin için ne ifade etmektedir? Açıklar mısınız?
7. Sosyal Bilgiler öğretmeni olarak öğrencilere vatanseverlik değerinin kazandırılmasına yönelik başka çalışmalar yapıyor musunuz?
8. Sosyal Bilgiler öğretmeni olarak öğrencilere vatanseverlik değerinin kazandırılması önemli midir? Nedenleri nelerdir?
9. Öğrencilerdeki vatanseverlik anlayışı ile sizin kazandırmak istediğiniz vatanseverlik anlayışı arasındaki benzerlikler ve farklılıklar nelerdir? Benzerliklerin ve farklıların nedenleri nelerdir?
10. Sosyal Bilgiler dersi alan bir öğrencinin vatanseverlik değerini derste kazanıp kazanmadığına dair sonuçları nasıl elde edersiniz?

11. Vatanseverlik değeri kazanmış bir öğrenciden beklentileriniz nelerdir?

Araştırmada 7.sınıf düzeyinde belirlenen 3 okuldan seçilen öğrencilerden vatanseverlik değeri ile ilgili kompozisyon yazmaları ve resim yapmaları istenmiştir. Öğrencilerin vatanseverlik değerine yönelik duygu ve düşüncelerinin ve vatanseverlik değeri ile ilgili tutumlarının neler olduğu tespit edilmeye çalışılmıştır.

3.5. Verilerin Toplanması

Görüşmelere başlamadan önce görüşülmesi planlanan öğretmenlere ulaşılarak çalışmanın amacı ve izlenecek yöntem hakkında bilgi verilir; araştırmaya katılmaya istekli olup olmadıkları sorulmuştur. Çalışmaya katkıda bulunmak isteyen öğretmenlerden randevu alınarak belirlenen gün ve saatlerde görüşmeler yapılmıştır. Öğretmenlerden kayıt cihazı kullanma izni istenmiş, 28 ğretmendenden 19’u kayıt cihazı kullanılmasına izin vermiştir. Kayıt cihazına izin vermeyen ancak görüşme yapabileceğini ifade eden öğretmenlerin kayıtları ise elle tutulmuştur. Çeşitli nedenlerden dolayı belirlenen gün ve saatte görüşme yapılamayan öğretmenlerden tekrar randevu alınarak okullar birkaç kez daha ziyaret edilerek görüşme yapılmıştır. Yapılan görüşmeler, 10–30 dakika arasında değişiklik göstermektedir. Görüşmeler gönüllülük esası uygun alınarak yapıldığından kayıt cihazlı ya da verilerin elle tutulması şeklinde hiçbir şekilde görüşme yapmak istemeyen öğretmenlere ısrarda bulunulmamıştır.

Belirlenen okullardaki 7.sınıf öğrencilerine vatanseverlik değeri ile ilgili kompozisyon yazdırıp, resim yaptırmak için okul yöneticisi ve Sosyal Bilgiler öğretmenlerinden iki ders saati izin alınmıştır. Çalışma öncesinde öğrencilere araştırmanın amacı ve öneminden bahsedilerek öğrenciler bilgilendirilmiştir. Öğrencilere önce vatanseverlik değeri ile ilgili önce kompozisyon yazdırılmış daha sonra ise resim ve karikatür çizmeleri istenmiştir. Belirlenen üç okuldan toplam 125 7.sınıf öğrencisine kompozisyon yazdırılıp, resim yaptırılmıştır.

3.6. Verilerin Çözümlemesi ve Yorumlanması

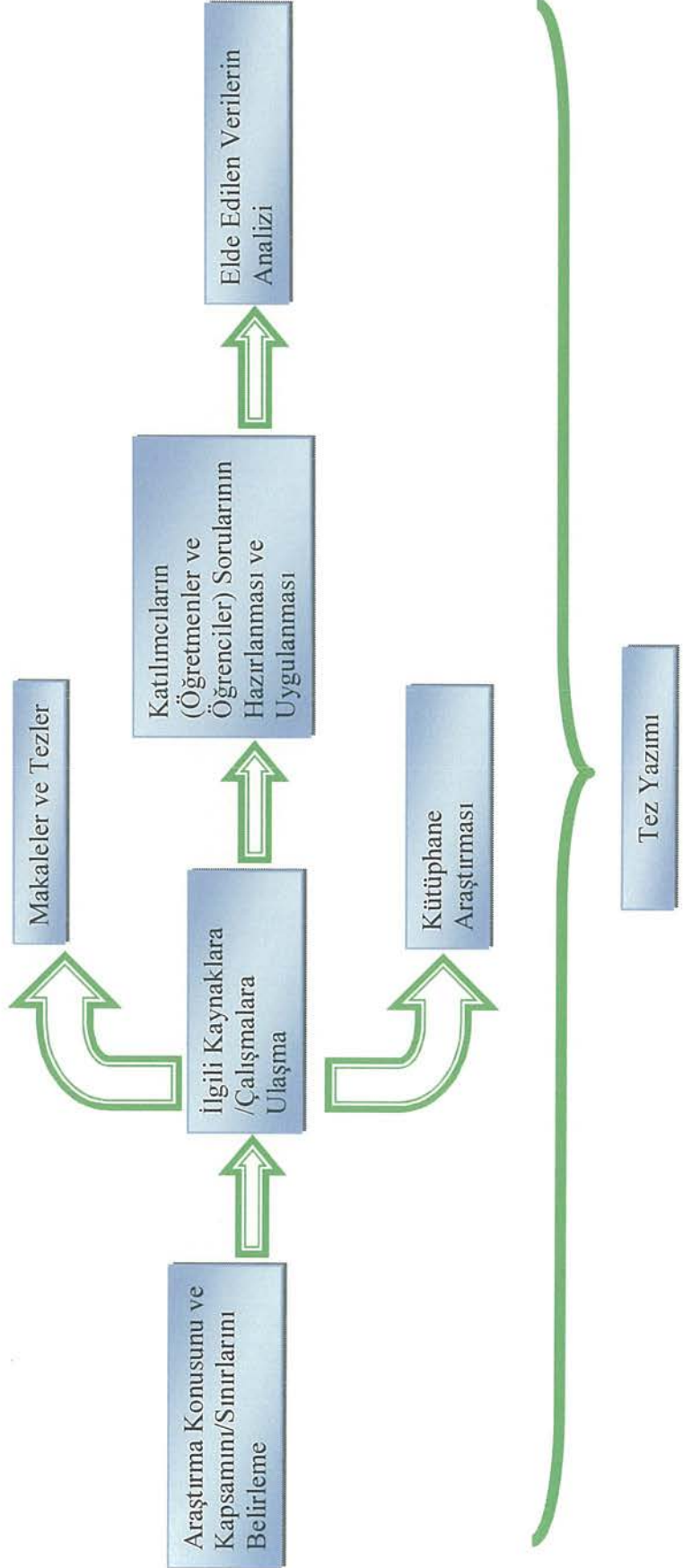
Öğretmenler ile yapılan görüşmelerden elde edilen veriler, metne dönüştürülmüş ve 81 sayfalık bir doküman elde edilmiştir. Dönüştürülen metin, içerik analizi yoluyla çözümlenmiştir. İçerik analizi yoluyla, veriler tanımlanmaya, verilerin içindeki saklı olabilecek gerçekler ortaya çıkarılmaya çalışılır. İçerik analizinde temel yapılan işlem, birbirine benzeyen verileri belirli kavramlar ve temalar çerçevesinde bir araya getirmek ve bunları okuyucunun anlayabileceği bir biçimde düzenleyerek yorumlamaktır (Yıldırım ve Şimşek, 2008: 227). Bu araştırmada içerik analizi, elde edilen verilerin derinlemesine incelenmek istenmesi, birbirine benzeyen belirli kavramlar ve temaları bir araya getirerek, bunları okuyucuların anlayabileceği şekilde yorumlanabilmesi (Karataş, 2015: 74) amacıyla tercih edilmiştir.

Çözümleme yapılırken görüşme yapılan öğretmenlere görüşme sırasına göre Ö1, Ö2, Ö3,....., Ö26, Ö27, Ö28 gibi kodlar verilmiştir. Önce tüm metin okunmuş olup, sonra her soruya verilen cevaplar tek tek analiz edilmiştir. Verilerden hareketle, kodların benzerlik ve farklılıkları, birbiriyle ilişkili olmaları dikkate alınarak kategoriler oluşturulmuştur. Her bir öğretmenin görüşü ilgili kategorilere yerleştirilmiştir. Araştırmanın sonuçlarına ilişkin ulaşılan kategoriler, frekanslar ve yüzdelik değerleri tablolar halinde çalışmada sunulmuştur.

Belirlenen okullardaki öğrenciler 7.sınıf öğrencilerine yazdırılan kompozisyonlar ve çizdirilen resimler önce her okul bazında ayrı ayrı çözümlenmiştir. Her okul başarıları temel alınarak A, B, C kodları ile kodlanmıştır. Çözümleme yapılırken görüşme yapılan öğrencilere AÖ1, AÖ2, ..., BÖ1, BÖ2,....., CÖ1, CÖ2,..... gibi kodlar verilmiştir. Resimler ve karikatürler okullar (A, B, C) temel alınarak konularına göre sınıflandırılmıştır. Daha sonra literatürde bulunan vatanseverlik tutumlarına göre, öğrencilerin çizmiş oldukları resimler ve karikatürler (*Tutucu/Otoriter/Aşırı Vatanseverlik- Yapıcı/Demokratik/İlimli Vatanseverlik*) tutumlarından hangisini ifade ettiği şeklinde yorumlanmıştır. Okullar birbirleri ile karşılaştırılmıştır. En son olarak öğretmenlerin ve öğrencilerin vatanseverlik değerine bakış açıları karşılaştırılarak vatanseverlik tutumlarına yönelik değerlendirme yapılmıştır.

Bu araştırmada güvenirlik, katılımcılara sorulan soruların verdikleri cevapların doğru anlaşılıp anlaşılmadığı, elde edilen verilerin analizinde bir başka araştırmacının daha kullanılarak ulaşılan sonuçların teyit edilerek ve katılımcıların vermeye çalıştıkları anlamlar ve yorumlarla onların amaçlarının bütün gerçekliği ile ortaya konulması sağlanmaya çalışılmıştır.

Şekil 3.1.Araştırma Sürecinin Aşamaları

4. BULGULAR

Araştırmanın bu bölümünde Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin vatanseverlik değerine yönelik görüşleri ile ilgili bulgulara yer verilmiştir. Birinci alt problem olan “*Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin vatanseverlik değerine yönelik görüşleri nelerdir?*” sorusuna Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin verdikleri görüşlere ilişkin tablolar aşağıda verilmiştir.

4.1. I. Alt Probleme İlişkin Bulgular

Araştırmanın birinci alt probleminin ilk sorusunda Sosyal Bilgiler öğretmenlerine “*Vatanseverlik değerinin sizce Sosyal Bilgiler dersinde hangi öğrenme alanları ve ünitelerde verildiğini düşünüyorsunuz? Nedenini açıklar mısınız?*” sorusu sorulmuştur. Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin bu soruya yönelik görüşlerine Tablo 4.1. ve Tablo 4.2’de yer verilmiştir.

Tablo 4.1. *Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin vatanseverlik değerinin kazandırıldığını öğrenme alanları ve ünitelere ilişkin görüşleri*

ÖĞRENME ALANI	f	%	Sınıf	ÜNİTE	f	Toplam %	%	Toplam %
Birey ve Toplum	8	16,32	5	Haklarımı Öğreniyorum	2		3,57	
			6	Sosyal Bilgiler Öğreniyorum	3	9	5,35	16,07
			7	İletişim ve İnsan İlişkileri	4		7,14	
Kültür ve Miras	11	22,44	5	Adım Adım Türkiye	4		7,14	
			6	İpek Yolunda Türkler	4		7,14	
			7	Türk Tarihine Yolculuk	5	13	8,92	23,21
İnsanlar, Yerler ve Çevreler	15	30,61	5	Bölgemizi Tanıyalım	4		7,14	
			6	Yeryüzünde Yaşam	1		1,78	
			7	Ülkemizde Nüfus	12	17	21,42	30,35
Üretim, Dağıtım ve Tüketim	3	6,12	5	Ürettiklerimiz	1		1,78	
			6	Ülkemizin Kaynakları	4	5	7,14	8,92
Güç, Yönetim ve Toplum	9	18,36	5	Bir Ülke Bir Bayrak	5		8,92	
			6	Demokrasinin Sertüveni	1		1,78	
			7	Yaşayan Demokrasi	3	9	5,35	16,07
Küresel Bağlantılar	3	6,12	6	Ülkemiz ve Dünya	1		1,78	
			7	Ülkeler arası Köprüler	2	3	3,57	5,35
TOPLAM	49	100	16	TOPLAM	56	56	100	100

Tablo 4.1 incelendiğinde Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin (%30,61)'i vatanseverlik değerini en çok “*İnsanlar, Yerler ve Çevreler*” öğrenme alanında, (%21,42)'si 7. sınıf “*Ülkemizde Nüfus*” ünitesinde verildiğini düşünmektedirler. Bu öğrenme alanını, Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin (%22,44)'üne göre “*Kültür ve Miras*” ve (%18,36)'sına göre “*Güç, Yönetim ve Toplum*” öğrenme alanları izlemektedir. Vatanseverlik değerinin en çok kazandırıldığı düşünülen üniteler ise Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin (%8,92)'sine göre Güç, Yönetim ve Toplum öğrenme alanının 5. sınıf ünitesi “*Bir Ülke Bir Bayrak*”, (%7,14)'üne göre Kültür ve Miras öğrenme alanının 5., 6. ve 7.sınıf üniteleri “*Adım Adım Türkiye*”, “*İpek Yolunda Türkler*”, “*Türk Tarihine Yolculuk*”, İnsanlar, Yerler ve Çevreler öğrenme alanının 5.sınıf ünitesi “*Bölgemizi Tanıyalım*” ve Üretim, Dağıtım ve Tüketim öğrenme alanı 6.sınıf ünitesi “*Ülkemizin Kaynakları*”nda geçtiği yönündedir.

Bu araştırmaya katılan Sosyal Bilgiler öğretmenlerden bazıları bu durumu aşağıdaki gibi ifade etmişlerdir:

“Gördüğüm kadarıyla Kültür ve Miras öğrenme alanı ve bir de İnsanlar, Yerler ve Çevreler adlı öğrenme alanlarıyla ilişkili. Bunların da üniteleri var. 5, 6 ve 7.sınıflarda 5'lerde Adım Adım Türkiye – ki şu anda o konudayız- 6.sınıfta İpek Yolunda Türkler, 7.sınıfta ise Türk Tarihinde Yolculuk.” (Ö1)

“Kültür ve Miras, İnsanlar, Yerler ve Çevreler, Güç, Yönetim ve Toplum, Küresel Bağlantılar öğrenme alanlarında. Üniteler Adım Adım Türkiye, Bölgemizi Tanıyalım, Ürettiklerimiz, Bir Ülke Bir Bayrak, Ülkemiz ve Dünya üniteleridir.” (Ö8)

“5.sınıflarda Haklarımı Öğreniyorum ünitesinde hak ve ödevleri verirken veriyoruz. Bir Ülke Bir Bayrak ünitesinde vatan, millet, bayrak sevgisini veriyoruz. 6.sınıfta Demokrasinin Serüveninde demokrasinin gereklerini, 7.sınıfta Türk Tarihinde Yolculuk ve Yaşayan Demokraside bu değeri kazandırıyoruz.” (Ö22)

“Öğrenme alanı Kültür ve Miras, ünite Adım Adım Türkiye. Ülkemizin kültürel özelliklerinin bilinmesi ve korunması ile ilgili. 5., 6. Ve 7.sınıflarda Birey ve Toplum öğrenme alanında grup ve kurumlardaki rolleri ve sorumlulukları yerine getirme konusunda” (Ö23)

“Benim tespitlerime göre 6.sınıf Ülkemizin Kaynakları ünitesinde vurgulanan değerdir. 7.sınıf İletişim ve İnsan İlişkileri Anadolu Ajansı etkinliğinde vurgulanan değer olarak veriliyor. 7.sınıf Ülkemizde Nüfus konusunda doğrudan verilecek değer olarak var. 7.sınıf Türk Tarihinde Yolculuk ünitesinde kurtuluş etkinliğinde vurgulanan değer olarak var. 7.sınıf Yaşayan Demokrasi belgesel izliyoruz konusunda vurgulanan değer olarak var. 7.sınıf Ülkeler arası Köprülerde Çanakkale Geçilmez konusunda vurgulanıyor. Bu ünitelerde vatanseverlik değeri daha çok görevlerimiz, sorumluluklarımız bağlamında yer alıyor.” (Ö25)

Araştırmaya katılan Ö1, Ö8, Ö22, Ö23 ve Ö25 kodlu Sosyal Bilgiler öğretmenleri vatanseverlik değerinin hangi öğrenme alanları ve ünitelerde verildiğine dair görüşlerini belirtmişlerdir. Öğretmenlerin Sosyal Bilgiler Öğretim Programında belirtilen öğrenme alanları ve ünitelerin dışında vatanseverlik değerinin hangi öğrenme alanları ve ünitelerde kazandırılabileceğini ifade ettikleri görülmektedir.

Tablo 4.2. Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin vatanseverlik değerinin öğrenme alanları ve ünitelerde verilme nedenlerine ait görüşlerinin istatistiksel verileri

GÖRÜŞLER	f	%	%
Konuların içeriğinin vatanseverlik ile ilgili olması	23	37,09	100
İyi vatandaş olmayı öğretmesi	7	11,29	
Bağımsızlığın önemini vurgulaması	8	12,90	
Ülkeyi tanıtmayı	7	11,29	
Doğal, tarihi ve kültürel mirası tanıtmayı	6	9,67	
Sosyal Bilgiler dersinin doğasının uygun olması	4	6,45	
Ülkenin stratejik ve politik önemini öğretmesi	4	6,45	
Ülkenin gelişimi ve kalkınmasına yönelik bilgi vermesi	1	1,61	
Atatürk'ü tanıtmayı	1	1,61	
Ülkenin siyasal ve askeri süreçleri hakkında bilgi vermesi	1	1,61	
TOPLAM	62	100	100

Tablo 4.2'ye göre, Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin (%37,09)'u ifade ettikleri öğrenme alanlarının ve ünitelerinin “Konuların içeriğinin vatanseverlik değeri ile ilgili olması”, (%12,90)'ı “Bağımsızlığın önemini vurgulaması”, (%11,29)'u “İyi vatandaş olmayı öğretmesi”, “Ülkeyi tanıtmayı” ve (%9,7)'si “Doğal, tarihi ve kültürel mirası tanıtmayı” olarak belirtmişlerdir. Buna göre Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin en çok (%37,09) “Konuların içeriğinin vatanseverlik değeri ile ilgili olması” olması şeklinde görüş belirtirken en az (1,61) “Ülkenin gelişimi ve

kalkınmasına yönelik bilgi vermesi”, “Atatürk’ü tanıtması” ve “Ülkenin siyasal ve askeri süreçleri hakkında bilgi vermesi” şeklinde düşüncelerini ifade etmişlerdir. Öğretmenlerin vatanseverlik değerinin kazandırabileceği düşündükleri öğrenme alanlarını ve ünitelerini ifade etmelerinin nedenlerini değişik açılardan değerlendirdikleri görülmektedir.

Araştırmaya katılan Sosyal Bilgiler öğretmenlerinden bazıları bu durumu aşağıdaki şekilde ifade etmişlerdir:

“Bu ünitelerde verilmesinin nedeni mesela Türkiye’nin doğal güzelliklerini ve tarihi güzelliklerini kapsamasıdır.” (Ö8)

“Ülkemizin coğrafi özellikleri konularını işlerken veriliyor. Ülkemizin coğrafi özelliklerini yansıtırken sadece dağ, taştan öte, neden sevmemiz gerektiğini, ülkemizin sadece dağdan, taştan, toprak parçasından ibaret olmadığını kavratmak bu konularda mümkün olduğu için.” (Ö12)

“Konu vatanseverlik olunca insan faktörü devreye giriyor. Bu noktada nüfus bilmek, bir yerde yaşayan insan sayısı aklımıza geldiği için ve yine bundan dolayı Ülkemizde Nüfus ünitesi üzerinde duruyoruz.” (Ö16)

“Özellikle işgal altına uğramış bir ülkenin nasıl işgal altından kurtulduğuna dair bilgilerin verilmesi yani içeriğinin ilgili olması.” (Ö19)

“Çocuk burada dünya üzerinde önce ülkesini buluyor. Sonra da ülkesinin önemini fark ederek vatanseverliğe ulaşmaya çalışıyor. 7. Sınıftaki bu ünitemizin de içeriğinin ilgili olduğu için.” (Ö23) şeklinde ifade etmişlerdir.

Araştırmaya katılan Ö8, Ö12, Ö16, Ö19 ve Ö23 kodlu Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin araştırmanın birinci sorusunun nedenlerine dair görüşlerini değişik şekillerde belirttikleri görülmektedir.

Araştırmanın birinci alt probleminin ikinci sorusunda “*Bu öğrenme alanı ve üniteler Sosyal bilgiler dersinin hangi disiplini ile ilgilidir? Nedenini açıklar mısınız?*” sorusuna cevap vermişlerdir. Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin bu soruya dair görüşlerine Tablo 4.3 ve Tablo 4.4’te yer verilmiştir.

Tablo 4.3. *Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin belirttikleri öğrenme alanları ve üniteleri Sosyal Bilgiler dersinin disiplinleriyle ilişkilendirmelerine ait istatistiksel verileri*

BİLİM DALLARI	Birey ve Toplum		Kültür ve Miras		İnsanlar, Yerler ve Çevreler		Üretim, Dağıtım ve Tüketim		Güç, Yönetim ve Toplum		Küresel Bağlantılar	
	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%
Tarih	7	50	7	30,43	10	31,25	4	44,44	5	33,33	1	50
Coğrafya	4	28,57	8	34,78	8	25	4	44,44	4	26,66	1	50
Vatandaşlık	2	14,28	1	4,34	4	12,50	-	-	4	26,66	-	-
Hukuk	-	-	-	-	-	-	-	-	1	6,66	-	-
Sosyoloji	-	-	-	-	3	9,37	-	-	-	-	-	-
Psikoloji	1	7,14	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Antropoloji	-	-	3	13,04	1	3,12	-	-	-	-	-	-
Arkeoloji	-	-	1	4,34	1	3,12	-	-	-	-	-	-
Ekonomi	-	-	-	-	-	-	1	11,11	-	-	-	-
Siyaset	-	-	-	-	-	-	-	-	1	6,66	-	-
Eğitim Bilimleri	-	-	2	8,69	4	12,50	-	-	-	-	-	-
Din	-	-	1	4,34	1	3,12	-	-	-	-	-	-
TOPLAM	14	100	23	100	32	100	9	100	15	100	2	100

Tablo 4.3 incelendiğinde Sosyal Bilgiler öğretmenleri Birey ve Toplum öğrenme alanı ve ünitelerini en fazla (%50) “*Tarih*”, daha sonra (%28,57) “*Coğrafya*” disiplini ile ilişkilendirmektedirler. Kültür ve Miras öğrenme alanı ve ünitelerini (%34,78) oranında “*Coğrafya*” disipliniyle, (%30,43) oranında da “*Tarih*” disipliniyle ilişkilendirmektedirler. İnsanlar, Yerler ve Çevreler öğrenme alanını ve ünitelerini (%31,25) “*Tarih*”, (%25) “*Coğrafya*” ve (%12,50) “*Vatandaşlık*” disipliniyle ilişkili görmektedirler. Üretim, Dağıtım ve Tüketim öğrenme alanı ve ünitelerini (%44,44) oranında “*Tarih*” ve “*Coğrafya*” ile ilgili olduğunu ifade etmişlerdir. Güç, Yönetim ve Toplum öğrenme alanı ve ünitelerini (%33,33) oranında “*Tarih*”, (%26,66) oranında hem “*Coğrafya*” hem de “*Vatandaşlık*”

disiplini ile ilgili görmüşlerdir. Küresel Bağlantılar öğrenme alanı ve üniteleri ise (%50) “Tarih”, (%50) “Coğrafya” disiplini ile ilgili bulunmuştur.

Bu araştırmaya katılan Sosyal Bilgiler öğretmenlerinden bazıları bu durumu aşağıdaki şekilde değerlendirmişlerdir.

“Vatanseverlik dediğimiz zaman iki şey aklımıza geliyor. Birincisi tarihtir. Ondan önce de coğrafyadır. Önce mekân tanınır. Mekâna yönelik değerler tanınır, tarih tanınır. Bundan dolayı Tarih ve Coğrafya ile ilgili bu iki öğrenme alanı.” (Ö1)

“İnsan Hakları ve Vatandaşlık disiplini ile ilgilidir. Çünkü iyi bir vatandaş aynı zamanda vatansever bir insandır.” (Ö11)

“Kültür ve Miras, coğrafya, tarih ve antropolojiyi kapsıyor. İnsanlar, Yerler ve Çevreler, coğrafya, tarih, vatandaşlık disiplinini; Üretim, Dağıtım ve Tüketim, ekonomi ve coğrafya disiplinini; Güç, Yönetim ve Toplum, tarih, siyaset, hukuk ve vatandaşlık gibi disiplinleri kapsıyor.” (Ö14)

“Sosyoloji, bir toplum bilimidir. Ve vatanseverlik de toplumla, insanla ilgili olduğu için sosyoloji ile alakalı olduğunu söyleyebilirim.” (Ö21)

“Tarih disipliniyle alakalı. Çünkü ben Malazgirt Savaşı'nı anlatıyorum. Miryakefolon Savaşı'nı anlatıyorum. Bir insan tarihini bilmeden vatansever olamaz.” (Ö24)

“Tarih konuları ile direkt ilgili. Bir de üzerinde yaşadığımız coğrafya ile ilgili.” (Ö26) şeklinde görüşlerini belirtmişlerdir.

Ö1, Ö11, Ö14, Ö21, Ö24 ve Ö26 kodlu Sosyal Bilgiler öğretmenleri belirttikleri öğrenme alanları ve üniteleri Sosyal Bilgilerin çeşitli disiplinleri ile ilişkilendirmişlerdir. Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin birçok disiplin içinde belirli disiplinler (tarih, coğrafya, vatandaşlık) üzerinde görüş belirttikleri görülmektedir.

Tablo 4.4. Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin belirttikleri öğrenme alanları ve üniteleri Sosyal Bilgiler dersinin disiplinleriyle ilişkilendirme nedenlerine ait istatistiksel verileri

BİLİM DALLARI	GÖRÜŞLER	f	%	%
Tarih	Geçmişimizi öğretmesi	9	20,45	27,27
	Ülkemizi tanıtması	2	4,54	
	Ülkemizin diğer ülkelerle olan ilişkileri öğretmesi	1	2,27	
Coğrafya	Ülkemizi tanıtır sevdirmesi	9	20,45	25
	Ülkemizin politik ve stratejik önemine dikkat çekmesi	1	2,27	
	Sosyal bilimlerin temeli olması	1	2,27	
Vatandaşlık	Atatürk'ü tanıtır sevdirmesi	2	4,54	20,45
	İyi vatandaş olmayı öğretmesi	3	6,81	
	İnsan hakları konusuna dikkat çekmesi	2	4,54	
	Türk milletinin tutumlarını öğretmesi	1	2,27	
	İyi vatansever olmayı öğretmesi	1	2,27	
	Vatanseverlik kavramının sosyal bir olgu olması	1	2,27	
Sosyoloji	Toplumla ilgili bir konu olması	1	2,27	9,09
	İnsan ilişkileri ile ilgili bir konu olması	1	2,27	
	Toplumsal hayatla ilgili bir konu olması	1	2,27	
Arkeoloji	Eski Türk devletlerinin kalıntılarını incelemesi	1	2,27	2,27
Antropoloji	Kültürünü tanıtırması	2	4,54	4,54
	Ülkemizin kaynaklarını tanıtırması	1	2,27	4,54
Ekonomi	Ülkemizin kaynaklarının değerini öğretmesi	1	2,27	
Siyaset	Ülkemizin diğer ülkelere bakış açısını tanıtırması	1	2,27	4,54
	Eski Türk devletlerinin siyasi yapısını tanıtırması	1	2,27	
Din	Atalarımızın dinlerini tanıtırması	1	2,27	2,27
TOPLAM		44	100	100

Tablo 4.4'e göre, Sosyal Bilgiler öğretmenleri (%20,45)'i ifade ettikleri öğrenme alanlarını ve ünitelerini Coğrafya disipliniyle ilişkilendirme nedenini "Ülkemizi tanıtır sevdirmesi" olarak belirtmişlerdir. Tarih disiplinini ilişkilendirme nedeni en fazla (%20,45) oranında "Geçmişimizi öğretmesi" şeklinde ifade etmişlerdir. Bunu (%4,54) ile "Ülkemizi tanıtırması" ifadesi takip etmektedir. Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin Vatandaşlık disiplini ilişkilendirme nedeni (%4,54) oranında "Atatürk'ü tanıtır sevdirmesi" ve (%6,81) oranında "İyi vatandaş olmayı öğretmesi" olarak görülmektedir. Sosyoloji disiplininin (%2,27) oranında hem "Vatanseverlik kavramının sosyal bir olgu olması" hem de "Toplumla ilgili bir konu olması"; Antropoloji disiplininin (%4,54) oranında "Kültürünü tanıtırması"; Ekonomi disiplininin (%2,27) oranında hem "Ülkemizin kaynaklarını tanıtırması" hem de

“Ülkemizin kaynaklarının değerini öğretmesi”; Siyaset biliminin (%2,27) oranında “Ülkemizin diğer ülkelere bakış açısını tanıtması”; Arkeoloji disiplinin (%2,27) oranında “Eski Türk devletlerinin kalıntılarını incelemesi”; Din bilimi ile de (%2,27) oranında “Atalarımızın dinlerini tanıtması” açısından ilgili bulunmuştur.

Araştırmaya katılan Sosyal Bilgiler öğretmenleri bu durumu aşağıdaki gibi ifade etmişlerdir:

“Şimdi bir kere 7.sınıf konularında coğrafya ile ilgisi var. Ülkesini, vatanını tanır, değerini kavrar, vatanını sever niteliğinde. Yine tarihle ilgisi var. Atalarının geçmişini, büyük Türk devletlerini tanınması bağlamında vatanseverlikle bir ilişki kurulmuş.” (Ö9)

“Bir insan tarihini bilmeden vatansever olamaz. Geçmişini, ecdadını bilmeden vatansever olamaz. Geçmişte ecdadı ne yapmış ki, Çanakkale Cephesi'nde insanlar ne yapmış ki bu vatana nasıl sahip çıkabilirim düşüncesiyle anlatıyorum ben.” (Ö13)

“Yani neden? Mesela bu coğrafyada yaşıyoruz. Bu coğrafya neden önemli? Türkiye'yi seviyoruz. Üç tarafı denizlerle çevriliden öte bunu sevmek için hangi nedenler var? Burada vatan giriyor devreye. Bu manada tabiki coğrafya önemli. Tarih de önemli. Tarihi de dikkate almak gerekiyor. Bu topraklar üzerinde yaşayan insanların, insan ilişkileri bakımından sosyoloji ile de ilgili.” (Ö17)

“Vatandaşlıkla ilgili bu. Bunlar direkt vatandaşlığın konusu. Eğitim hakkımız, sağlık hakkımız hepsini öğretiyoruz.” (Ö18)

“Bunlar içerisinde tarih vatanseverliğe vurgu yapılabilecek disiplinler arasında. Sosyolojinin de toplum psikolojisi ile ilgili olduğunu düşünüyorum. Vatanseverlik aslında sosyal bir olgu. Onun için sosyoloji diyorum.” (Ö25) şeklinde görüşlerini belirtmişlerdir.

Ö9, Ö13, Ö17, Ö18 ve Ö25 kodlu Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin belirttikleri öğrenme alanları ve üniteleri Sosyal Bilgiler dersinin disiplinleriyle ilişkilendirme nedenlerini çeşitli görüşlerle ifade ettikleri görülmektedir.

Araştırmanın birinci alt probleminin üçüncü sorusu “*Sosyal Bilgiler dersinde öğrencilere vatanseverlik değerini kazandırırken hangi yöntem ve tekniklerden faydalanıyorsunuz? Nedenini açıklar mısınız?*” şeklindedir. Araştırmanın bu sorusuna Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin verdikleri cevaplara yönelik istatistiksel verilere Tablo 4.5 ve Tablo 4.6’da yer verilmiştir.

Tablo 4.5. *Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin vatanseverlik değerini kazandırırken kullandıkları yöntem ve tekniklere ait istatistiksel verileri*

YÖNTEM ve TEKNİKLER		f	%	%
Örnek vererek	Güncel konuları	4	6,66	18,33
	Geçmişteki olayları	3	5	
	Tarihi şahsiyetleri	1	1,66	
	Bilim adamları	1	1,66	
	Sanatçıları	1	1,66	
	Mesleki rolleri	1	1,66	
Gösteri	Geçmişte yaşananları anlamaları	10	16,66	20
	Tarihi kahramanları tanımaları	2	3,33	11,66
Örnek Olay	Tarihi kahramanları inceleme	4	6,66	
	Güncel olayları inceleme	3	5	
Edebiyattan faydalanarak	Şiir okutma	1	1,66	8,33
	İstiklal Marşı ve Gençliğe Hitabe ezberletip anlamını kavratma	2	3,33	
	Hikâye ve menkıbeler okutma	2	3,33	
Rol Oynama	Tarihi kahramanları canlandırma	2	3,33	3,33
	Bilinmeyen bir konuya açıklık getirmek	3	5	13,33
Anlatım	Karşılaştırma yapmak için uygun olması	4	6,66	
	Bu yöntem olmadan hiçbir yöntem ya da tekniğin uygulanamaması	1	1,66	
Soru Cevap	Konuyu öğrenip öğrenmediklerine yönelik dönüt almak	4	6,66	6,66
Araştırma Ödevleri	Konu hakkında ön bilgi edinmesi	1	1,66	3,33
	Kahramanlar hakkında bilgi edinmelerini sağlamak	1	1,66	3,33
Drama	Günlük hayatı canlandırma	1	1,66	
	Tarihi kahramanları canlandırma	1	1,66	
Gezi- Gözlem	Yaşadığı mekânı tanıtmak	3	5	8,33
	Tarihi mekânı tanıtmak	1	1,66	
	Değerleri öğretmek	1	1,66	
Tartışma	Konunun farklı yönlerini görmesini sağlama	1	1,66	1,66
Beyin Fırtınası	Farklı görüşleri ortaya çıkarma	1	1,66	1,66
TOPLAM		60	100	100

Tablo 4.5’e bakıldığında Sosyal Bilgiler öğretmenleri vatanseverlik değerini kazandırırken en çok (%20) “*Gösteri*”yi kullandıklarını belirtmişlerdir. Öğretmenler, bu yöntemi (%16,66) oranında “*Geçmişte yaşananları anlamaları*” ve (%3,33)

oranında “*Tarihi kahramanları tanınmaları*” sırasında faydalandıklarını ifade etmişlerdir. Gösteri yöntemini (%18,33) oranında “*Örnek vermek*” izlemektedir. Sosyal Bilgiler öğretmenleri en çok (%6,66) oranında “*Güncel konuları*” ve (%5) oranında “*Geçmişteki olayları*” derslerinde örnek verdiklerini ifade etmişlerdir. “*Örnek Olay*” yöntemini (%11,66) oranında kullandıklarını ifade eden Sosyal Bilgiler öğretmenleri bu yöntemi (%6,66) “*Tarihi kahramanları inceleme*” ve (%5) “*Güncel olayları inceleme*” sırasında kullandıklarını ifade etmişlerdir. Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin (%8,33)’ü “*Edebiyattan faydalanarak*” şeklinde görüş bildirmişlerdir. Bu öğretmenler (%3,33) oranında hem “*İstiklal Marşı ve Gençliğe Hitabe ezberletip anlamını kavratma*” hem de “*Hikâye ve menkıbeler okutma*” şeklinde edebiyattan faydalandıklarını bildirmişlerdir. Öğretmenlerin (%13,33)’si “*Anlatım*” yöntemini tercih ettiklerini belirtmişlerdir. (%6,66) oranında “*Karşılaştırma yapmak için uygun olması*” ve (%5) oranında “*Bilinmeyen bir konuya açıklık getirmek*” amacıyla bu yöntemi tercih etmektedir. Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin en az tercih ettikleri yöntem ve teknikler ise (%1,66) oranıyla “*Tartışma*” ve “*Beyin Fırtınası*”dır. Bu yöntem ve tekniği de (%1,66) oranında “*Konunun farklı yönlerini görmesini sağlama*” ve “*Farklı görüşleri ortaya çıkarma*”yı amaçladıklarında kullandıklarını belirtmişlerdir.

Araştırmaya katılan Sosyal Bilgiler öğretmenlerinden bazıları bu durumu şu şekilde ifade etmişlerdir:

“Özellikle örnek olay incelemesinden faydalanıyorum. Örneğin sınıfta şehit yakınları olup olmadığını soruyorum. Ve eğer varsa o olaydan yola çıkarak; yoksa tarihimizdeki olaylardan örnekler vererek değeri kavratmaya çalışıyorum. Böylelikle bu değer ve değerlerin öneminin akıllarında daha iyi kaldığını düşünüyorum.” (Ö2)

“Burada genelde hayattan örnekleme yapıyoruz. Mesela bilim adamlarını örnek veriyoruz. Türkiye için çalışmış bilim adamlarını örnek veriyorum. İşte Oktay Sinanoğlu’ndan örnek veriyoruz. Neşet Ertaş’tan örnek veriyoruz. O da değerli bir vatansever. Çünkü kültürümüzü her yerde tanıtıyor. Daha çok Türk bilim adamları, Türk sanat adamlarından. Mesela Fazıl Say’ı da örnek verebiliriz.” (Ö5)

“Milli duyguları kuvvetlendiren yöntem ve tekniklerden faydalaniyorum. İşte bunlar ne? Marş, şiir ve kahramanlık türkülerinden faydalaniyorum. Bunun dışında sanal gezileri kullanıyorum. Çok fazla gezi yapamıyoruz. Mesela tarih konularında rol yapma yöntemini kullanıyoruz. Bazen padişahları canlandırıyorlar. Onun dışında Türk büyükleriyle ilgili albüm hazırlatıyorum.” (Ö8)

“Bu derste canlandırmalar yapmayı seviyorum ben. Çocukların da içinde olduğu, böyle rol vererek yapmayı çok seviyorum. Onların da hoşuna gidiyor. Televizyon kültürünün çocukları oldukları için böyle esprili, canlandırılmalı, kendilerinin de içinde oldukları şeyleri daha çabuk öğreniyorlar.” (Ö12)

“Anlatım tekniğini kullanıyorum. Anlatıyorum vatanseverliği. Vatanseverlik ne demektir? Avrupa ile Türkiye’yi mukayese ediyorum. Yani karşılaştırmalar yapıyorum.”

“Ben genellikle videolar kullanıyorum. Çünkü çok fazla somut şeyler yapamıyorum. Ders süresinin kısıllığından dolayı. Bir drama çalışması yaptırmayı çok isterim. Ama vakit yetmiyor. Bu yüzden de videolardan açıyorum.” (Ö18)

“Tek başına hiçbir teknik yeterli değil. Birçok değişik yöntemi bir arada kullanabiliyoruz. Anlatı, soru-cevap, drama, tartışma, gezi- gözlem en fazla da örnek olay yöntemini kullanıyoruz. Mesela gerçek hayatta karşılaşılan bir problemi sınıf ortamına taşıyıp incelenmesi ve bunun drama şeklinde canlandırılması gibi.”(Ö23)

Araştırmaya katılan Ö2, Ö5, Ö8, Ö12, Ö18 ve Ö23 kodlu Sosyal Bilgiler öğretmenleri vatanseverlik değerinin öğretiminde kullanılan birçok yöntem ve teknik ifade etmişlerdir. Bu durum öğretmenlerin çağdaş yöntem ve teknikler hakkında açıklayıcı bilgiye sahip oldukları şeklinde açıklanabilir.

Tablo 4.6. Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin vatanseverlik değerini kazandırırken kullandıkları yöntem ve teknikleri tercih etme nedenleri

YÖNTEM ve TEKNİKLER	GÖRÜŞLER	f	%	%
Örnek Olay	Kalıcılığı artırmak	2	4,25	14,89
	Konuyu somutlaştırmak	3	6,38	
	Birden fazla duyu organına hitap etmek	1	2,12	
	Etkili öğretim yapmak	1	2,12	
Örnekler vermek	Kalıcılığı artırmak	2	4,25	10,63
	Etkili öğretim yapmak	1	2,12	
	Konuyu somutlaştırmak	1	2,12	
	Milli duyguları kuvvetlendirmek	1	2,12	
Gösteri	Öğretimi kolaylaştırmak	2	4,25	42,55
	Konuyu somutlaştırmak	5	10,63	
	Milli duyguları kuvvetlendirmek	3	6,38	
	Tarihi şahsiyetleri tanıtmak	1	2,12	
	Öğrencinin derse aktif katılımını sağlamak	1	2,12	
	Etkili öğretim yapmak	3	6,38	
	Birden fazla duyu organına hitap etmek	3	6,38	
	Öğretimi kolaylaştırmak	2	4,25	
Edebiyattan yararlanma	Milli duyguları kuvvetlendirmek	1	2,12	2,12
Gezi- gözlem	Konuyu somutlaştırmak	1	2,12	4,25
	Birden fazla duyu organına hitap etmesi	1	2,12	
Rol oynama	Empati duygusu kazandırmak	1	2,12	2,12
	Karşılaştırma imkânı vermek	2	4,25	
Anlatım	Bağlantı kurmayı sağlamak	3	6,38	14,89
	Alışkanlık	1	2,12	
	Örnek vermeyi sağlamak	1	2,12	
Soru- cevap	Alışkanlık	1	2,12	2,12
	Konuyu somutlaştırmak	1	2,12	
Drama	Birden fazla duyu organına hitap etmesi	1	2,12	6,38
	Yaşayarak öğrenme fırsatı sunmak	1	2,12	
TOPLAM		47	100	100

Tablo 4.6’da Sosyal Bilgiler öğretmenleri derslerinde örnek olay, örnekler vermek, gösteri, edebiyattan yararlanma, gezi-gözlem, rol yapma, anlatım, soru- cevap, drama yöntem ve tekniklerinden faydalanma nedenlerini ifade etmişlerdir. Bu yöntem ve teknikleri kullanma nedenini en çok, (%10,63) oranında “*Kalıcılığı artırmak*” olarak düşünmektedirler. Bu nedeni (%6,38) oranında “*Konuyu somutlaştırmak*”, “*Milli duyguları kuvvetlendirmek*”, “*Etkili öğretim yapmak*”, “*Birden fazla duyu organına hitap etmek*” ve “*Bağlantı kurmayı sağlamak*” görüşleri takip etmektedir.

Araştırmaya katılan Sosyal Bilgiler öğretmenleri bazıları bu durumu şu şekilde açıklamışlardır:

“Çünkü şu anda öğrencilerimiz sınavlara hazırlanıyorlar. Ve genelde ezbere dayalı bir öğretim gördükleri için olayların nedenlerini ve sonuçlarını sadece ezberlemekle yetinmiyorlar. Bu nedenle onların duygularına inmek gerekiyor. Onları etkilemek için görsel ve işitsel filmler ve videolar kullanıyoruz.” (Ö6)

“Mesela rol yapmada çocuk empati kurarak o duyguyu daha yoğun bir şekilde hissedebiliyor. Milli marşı dinlerken vatanseverlik duygusunu çocuklar daha yoğun hissedebiliyor. Milli duyguları daha güçlü hale geliyor. O yüzden bu yöntemleri tercih ediyorum.” (Ö10)

“Alışkanlıklarımdan dolayı bu teknikleri kullanıyorum. Mesleğe başladığımdan dolayı bir deneyim oluştu.” (Ö11)

“Hem kulağa hem göze hitap ediyorlar. Teknoloji çağındayız ve çocuklar bunlarla çok haşır neşir. O yüzden de çok fazla dikkatlerini çekiyor.” (Ö18)

“Bu yaşanmışlıklar ve görsellikler konuyu öğrencilere kavratmada işe yarıyor. Öğrencilere daha kolay kavratıyor.” (Ö21)

“Bana kalırsa vatanseverlik kavramını öğrenebilmesi için öğrencilerimizin özellikle Kurtuluş Savaşı, Birinci Dünya Savaşı işgal altında olan bir ülkenin durumu, bu durumdan nasıl çıktığımızı anlamaları gerekiyor ki vatan, toprak, millet kavramlarını öğrensün. Bu anlamda da görsellerden, videolardan, slaytlardan yararlanıyoruz.” (Ö22)

Ö6, Ö10, Ö11, Ö18, Ö21 ve Ö22 kodlu öğretmenlerin yöntem ve teknikleri kullanma nedenlerini çeşitli bakış açılarıyla belirttikleri görülmektedir. Bu durum öğretmenlerin dersi somutlaştırmalarını göstermesi bakımından önem taşımaktadır.

Araştırmanın birinci alt probleminin dördüncü sorusu “Sosyal Bilgiler dersi ve vatanseverlik değeri arasında sizce bir ilişki var mıdır? Nedenini açıklar mısınız?” olarak belirlenmiştir. Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin tamamı (%100) Sosyal Bilgiler dersi vatanseverlik değeri arasında bir ilişki olduğunu düşünmektedirler. Sosyal

Bilgiler öğretmenlerinin araştırmanın bu sorusuna dair görüşlerinin istatistiksel verileri Tablo 4.7’de yer almaktadır.

Tablo 4.7. Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin Sosyal Bilgiler dersi ve vatanseverlik değeri arasındaki ilişkiye ait istatistiksel verileri

Sosyal Bilgiler ve Vatanseverlik Değeri Arasındaki İlişki	GÖRÜŞLER	f	%	%
Sosyal Bilgiler Dersinin İyi İnsan Yetiştirme Amacının Olması	Vatanını- milletini sevmeyi öğretmesi	14	17,07	48,78
	Vatani için çalışmayı öğretmesi	5	6,09	
	Toplumun kültürünü ve değerlerini benimsetmesi	6	7,31	
	Toprak bütünlüğünün önemini kavratması	3	3,65	
	Türk bayrağını sevmeyi öğretmesi	2	2,43	
	Kültürünü korumayı öğretmesi	2	2,43	
	Haklarını ve ödevlerini öğretmesi	3	3,65	
	Bilinçli bireyler yetiştirmeye çalışması	2	2,43	
	Diline sahip çıkmayı öğretmesi	1	1,21	
	Ülkemizin kaynaklarını doğru kullanmayı sağlaması	1	1,21	
Sosyal Bilgiler Dersinin Tanıtma Amacının Olması	Doğayı korumayı öğretmesi	1	1,21	28,04
	Yaşadığı mekânı tanıtması	6	7,31	
	Toplumu tanıtması	5	6,09	
	Ülkemizin kaynaklarını tanıtması	6	7,31	
	Doğal, tarihi ve kültürel değerleri tanıtması	4	4,87	
	Vatan, millet, bayrak kavramlarını tanıtması	1	1,21	
	Devletimizin siyasi ve askeri yapısını tanıtması	1	1,21	
Sosyal Bilgiler Dersinin İçeriğinin İlgili Olması	Vatanseverlik değerinin Sosyal Bilgiler ile ilgili olması	10	12,19	23,17
	Vatanseverlik değerinin diğer dersler ile ilişkilendirilememesi	6	7,31	
	Sosyal Bilgilerin tamamının vatanseverlik değerini vurgulaması	3	3,65	
TOPLAM		82	100	100

Tablo 4.7 incelendiğinde Sosyal Bilgiler öğretmenleri genel anlamda Sosyal Bilgiler ve vatanseverlik arasındaki ilişkiyi “*Sosyal Bilgiler dersinin iyi insan yetiştirme amacının olması*”, “*Sosyal Bilgiler dersinin tanıtma amacının olması*” ve “*Sosyal Bilgiler dersinin içeriğinin vatanseverlik değeri ile ilgili olması*” şeklinde ifade etmişlerdir. Buna göre Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin (%48,78)’si “*Sosyal Bilgiler dersinin iyi insan yetiştirme amacının olması*”, (%28,04)’ü “*Sosyal Bilgiler dersinin tanıtma amacının olması*” ve (%23,17)’si “*Sosyal Bilgiler dersinin içeriğinin vatanseverlik değeri ile ilgili olması*” olarak belirtmişlerdir. Sosyal Bilgiler öğretmenleri Sosyal Bilgiler dersinin iyi insan yetiştirme amacı ile ilgili olarak

(%17,07) oranında “*Vatanını- milletini sevmeyi öğretmesi*”, (%7,31) oranında “*Toplumun kültürünü ve değerlerini benimsetmesi*” ve (%6,09) oranında da “*Vatanı için çalışmayı öğretmesi*” olarak düşüncelerini ifade etmişlerdir. Sosyal Bilgiler dersinin tanıtma amacına yönelik olarak Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin (%7,31) oranında “*Yaşadığı mekânı tanıtması*” ve “*Ülkemizin kaynaklarını tanıtması*”, (%6,09) oranında “*Toplumunu tanıtması*” ve (%4,87) oranında da “*Doğal, tarihi ve kültürel değerleri tanıtması*” olarak belirttikleri görülmektedir. Sosyal Bilgiler dersinin içeriğinin vatanseverlik değeri ile ilgili olmasına yönelik Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin (%12,19)’u “*Vatanseverlik değerinin Sosyal Bilgiler ile ilgili olması*” ve (%7,31) oranında da “*Vatanseverlik değerinin diğer dersler ile ilişkilendirilememesi*” olarak düşüncelerini bildirmişlerdir.

Araştırmaya katılan Sosyal Bilgiler öğretmenleri bu durumu aşağıdaki şekilde açıklamışlardır:

“Çünkü Sosyal Bilgiler bu toprakları bizlere bırakan atalarımızın fedakârlıklarının ve vatanseverliklerinin en güzel anlatıldığı derstir. Gerek Osmanlı Devleti döneminde gerekse Kurtuluş Savaşı döneminde bu topraklar için yapılan savaşlar ve fedakârlıklar Sosyal Bilgiler dersinin konusuna girmektedir.” (Ö3)

“Sosyal Bilgiler ele aldığı ve incelediği konular bakımından bu değerleri vermeye müsait bir derstir.” (Ö9)

“Vatanseverlik değerini en etkili kazandırabileceğimiz derstir Sosyal Bilgiler dersi. Çünkü içerisinde birçok disiplin var. Coğrafya disiplinini kullanarak yaşadığı bölgeyi, çevreyi ve ülkesini çocuklara tanıtıyoruz. Tarih disiplinini kullanarak çocuk yaşadığı ülkenin geçmişini tanır. Ekonomi disiplinini kullanarak çocuk yaşadığı ülkenin yer altı ve yer üstü zenginliklerini bilir. Siyaset disiplinini kullanarak geçmişte hangi ülkelerle hangi siyasi ilişkiler içerisinde bulunulmuştur. Bugün bu ilişkiler nasıl? Bunu yorumlama imkânı bulur. Dolayısıyla vatanseverlik değerinin kazandırılabilceği en etkili derstir.” (Ö12)

“Diğer derslere göre vatanseverlik değeriyle daha çok ilişkisi var. Toplum içinde yaşayan insanlarız. Hepimiz o bilinci bu dersin disiplinleri içinde öğretiyoruz. Matematik ya da Fen derslerinde bu konulara girmenin imkânı yok.” (Ö15)

“Sosyal Bilgiler vatan kavramını içselleştirmeyi sağlar. Bir yeri vatan yapan değerleri öğretir. Vatani korumanın önemini verir.” (Ö19) şeklinde ifade etmişlerdir.

Araştırmaya katılan Ö3, Ö9, Ö12, Ö15 ve Ö19 kodlu Sosyal Bilgiler öğretmenleri Sosyal Bilgiler ve vatanseverlik değeri arasındaki ilişkiyi çeşitli görüşlerle ifade etmişlerdir. Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin araştırmanın bu sorusunu çok farklı görüşlerle açıklamaları oldukça önemlidir.

Araştırmanın birinci alt probleminin beşinci sorusu *“Sosyal bilgiler dersinde vatanseverlik değerinin kazandırılması sizce önemli midir? Nedenini açıklar mısınız?”* şeklindedir. Araştırmanın bu sorusunda, Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin tamamı (%100) Sosyal Bilgiler dersinde vatanseverlik değerinin kazandırılmasını önemli bulmaktadır. Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin bu sorunun nedenlerine yönelik verdikleri cevaplara dair istatistiksel verileri Tablo 4.8’de verilmiştir:

Tablo 4.8. Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin Sosyal Bilgiler dersinde vatanseverlik değerinin kazandırılmasının önemine ait görüşlerinin istatistiksel verileri

Vatanseverlik Değerlerinin Kazandırılmasının Önemi	Görüşler	f	%	%
Olumlu Görüşler	Vatanına-milletine bağlı bireyler yetiştirmesi	10	11,76	82,35
	Ülkesinin gelişmesine yardımcı bireyler yetiştirmesi	9	10,58	
	Bireylerin yaptığı işi düzgün yapmayı sağlaması	8	9,41	
	Bireylerin üretici hale gelmesi	8	9,41	
	Milli bilincin oluşmasını sağlaması	5	5,88	
	Vatanına- milletine faydalı olması	6	7,05	
	Devletine ve milletine karşı sorumluluklarını yerine getirmesi	6	7,05	
	Ülkemizin kaynaklarını doğru kullanmayı öğretmesi	6	7,05	
	Devletin ve milletin sürekliliğini sağlaması	6	7,05	
	Atatürk ilke ve inkılaplarına bağlı olmayı öğretmesi	2	2,35	
	Milli marşına ve bayrağının önemini kavratması	2	2,35	
	Geçmiş ile gelecek arasında ilişki kurmayı sağlaması	2	2,35	
	Diğer ülkelerle olan ilişkilerimizi öğretmesi	2	2,35	
	Sadece kendisi için çalışması	4	4,70	
Olumsuz Görüşler	Bireyin vatanını ve milletini sevmemesi	2	2,35	17,64
	Bireyin görev ve sorumluluklarını yerine getirmemesi	2	2,35	
	Bireyin üretici olmaması	2	2,35	
	Bireyin yaşadığı toprak için tehlike oluşturması	2	2,35	
	Milli marşına ve bayrağına değer vermemesi	1	1,17	
TOPLAM		85	100	100

Tablo 4.8'e göre, Sosyal Bilgiler öğretmenleri Sosyal Bilgiler dersinde vatanseverlik değerinin kazandırılmasını yönelik olumlu ve olumsuz görüşleri sürmüştür. Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin (%82,35)'i vatanseverlik değerinin kazandırılmasının önemine yönelik olumlu görüşler belirtmişlerdir. Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin (%15)'i vatanseverlik değerinin kazandırılmasının önemini olumsuz ifadelerle belirtmişlerdir. Buna göre, Sosyal Bilgiler öğretmenlerinden vatanseverlik değerinin önemini olumlu görüşlerle ifade edenler en fazla (%11,76) "*Vatanına-milletine bağlı bireyler yetiştirmesi*" olarak düşünülmektedirler. Bu ifadeyi (%10,58) ile "*Ülkesinin gelişmesine yardımcı bireyler yetiştirmesi*", (%9,41) ile "*Bireylerin yaptığı işi düzgün yapması*" ve "*Bireylerin üretici hale gelmesi*" ifadeleri takip etmektedir. Vatanseverlik değerini kazanılmasının önemini olumsuz ifadelerle belirten yani

vatanseverlik değerini kazanamayan öğrencilerde bulunacak özellikleri Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin (%4,70)'i "Bireylerin sadece kendisi için çalışması", (%2,35) oranında da "Bireyin vatanını ve milletini sevmemesi", "Bireyin görev ve sorumluklarını yerine getirmemesi", "Bireyin üretici olmaması" ve "Bireyin yaşadığı toprak için tehlike oluşturması" şeklinde düşüncelerini ifade etmişlerdir.

Bu araştırmada Sosyal Bilgiler öğretmenlerinden bazıları bu durumu şu şekilde ifade etmişlerdir:

"Devletin malını yememek, devlet için çalışmak açısından önemlidir. Çalışmak, üretmek, üretken olmak buna karşılık da devletin bireye olan sorumluluklarını yerine getirmesi için önemlidir." (Ö10)

"Vatanseverlik değerini kazanan insanlar bir ülkede çok olursa o ülke de o kadar güçlü olur. Çünkü bu değeri bilen insanların fazlalığı ülkemizin kalkınmasında etkilidir. Vatanını seven insanlar çok olursa o insanlar daha bilinçli olurlar. Milli duyguları daha güçlü olur. Gerektiğinde daha etkili fedakârlıklarda bulunabilirler. O nedenle önemlidir bu değerin kazandırılması. Ülkenin devamı, bekası, güçlenmesi ve gelişmesi için." (Ö15)

"Dostumuzu ve düşmanımızı tanıtır. Bizim düşmanlarımızın planları uzun sürelidir. Ve o planı harfiyen uyguluyorlar. Biz eğer bu değeri kazanamazsak başımıza ne geleceğini bilemeyiz. Çünkü bu topraklarda oturmak bu bilince sahip olmadan zor." (Ö18)

"Vatanseverlik değerinin kazanılması Sosyal Bilgiler dersinde çok önemli. Ülkelerin bana göre gelişebilmesi için gerçek anlamda insanların vatansever olması gerektiğini düşünüyorum. Ülkemizde milli bilincin yerleşmesi, ülkeneye, vatana sahip çıkmak ve ülkemizin iyi bir ekonomiye sahip olup işsizlik sorununun halledildiği, alım gücünün ülkede artması noktasında herkesin ülkesi için çok çalışıp, onu çağdaş olarak gördüğümüz ülkelerin üzerine çıkarmak için gayret sarf edilmesi gerektiğini düşündüğümünden önemli buluyorum." (Ö20)

“Vatanını seven her işini düzgün yapar. Vatanını sevmenin eskisi gibi canını kanını vermekten ibaret olmadığını; toplum içinde uğraşılan her işin layıkıyla yapmanın vatanseverlik olduğunu kavrayan bir vatandaş yetiştirmek açısından vatanseverlik değerinin verilmesi önemlidir.” (Ö24)

Araştırmaya katılan Sosyal Bilgiler öğretmenlerinden Ö10, Ö15, Ö18, Ö20 ve Ö24 Sosyal Bilgiler dersinde vatanseverlik değerinin kazandırılmasını olumlu ve olumsuz görüşlerle değişik bakış açılarıyla ifade etmişlerdir.

Araştırmanın birinci alt probleminin altıncı sorusu “Vatanseverlik kavramı sizin için ne ifade etmektedir? Açıklar mısınız?” şeklindedir. Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin araştırmanın bu sorusuna dair görüşlerinin istatistiksel verileri Tablo 4.9’da yer almıştır.

Tablo 4.9. Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin vatanseverlik değerine dair görüşlerine ait istatistiksel verileri

Öğretmenlerin Vatanseverlik Anlayışı	GÖRÜŞLER	f	%	%
Vatanını ve milletini sevmek	Vatanını ve milletini korumak	26	38,80	100
	Bireyin vatani ve milleti için hizmet etmesi, çalışması	19	28,35	
	Doğal, tarihi ve kültürel varlıkların değerini bilmek	8	11,94	
	Bayrağına, diline, dinine, şehitlerine, Atatürk ilke ve inkılâplarına sahip çıkmak	6	8,95	
	Vatani sıradan bir toprak parçası olarak görmemek	3	4,47	
	Türk kültürünü benimsemek	2	2,98	
	Vatani ve milleti için fedakârlık yapmak	2	2,98	
	Bireyin yaşadığı yere saygı duyması	1	1,49	
TOPLAM		67	100	100

Tablo 4.9 incelendiğinde Sosyal Bilgiler öğretmenleri vatanseverlik kavramını “Vatanını ve milletini sevmek” olarak düşünmektedirler. Ancak Sosyal Bilgiler öğretmenleri vatanını ve milletini sevmeyi çeşitli şekillerde ifade etmişlerdir. Buna göre Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin (%38,80)’i vatanını ve milletini sevmeyi “Vatanını ve milletini korumak” olarak görmektedirler. Daha sonra (%28,35) ile “Bireyin vatani ve milleti için hizmet etmek”, (%11,94) ile “Doğal, tarihi ve kültürel

varlıkların değerini bilmek” ve (%8,95) ile “Bayrağına, diline, dinine, şehitlerine, Atatürk ilke ve inkılâplarına sahip çıkmak” ifadeleri gelmektedir. Sosyal Bilgiler öğretmenleri vatanseverlik değerini en az (%1,49) “Bireyin yaşadığı yere saygı duyması” olarak düşündüklerini belirtmişlerdir.

Araştırmaya katılan Sosyal Bilgiler öğretmenlerinden bazıları bu durumu şu şekilde belirtmişlerdir:

“Vatanseverlik kavramı benim için ülkenin menfaatlerini, canı dâhil olmak üzere kendi menfaatlerinden üstün tutmayı ifade eder.” (Ö5)

“Vatanseverlik kişinin her türlü fedakârlığı yapabilmesidir. Yani en ilerisi insanın hayatını verebilmesidir ülkesi için, vatani için. Yaklaşık bin yıldır bu coğrafyadayız. Bin yıldır bu fedakârlıkları duyuyoruz. Günümüzde bunu en iyi şekilde yapmak bilim ve teknolojiye ileriye gidebilmektir. Belki elimize silah alıp geçmişteki gibi savaşlar yapamayız. Ama ülkemizi ileri seviyeye götürebilmek bile vatanseverliktir.” (Ö7)

“Bana göre vatanseverlik, gerçek anlamda ülkeni çok sevip, toplumsal yaşamda görevin neyse lafta değil icraatta onu en iyi şekilde yerine getirmektir. Toplumsal yaşamda görevin neyse onu en iyi manada yerine getirebilmektir.” (Ö9)

“Vatanseverlik bana göre geçmişine, dinine, bayrağına, şehitlerine, Atatürk'üne sahip çıkmaktır. Türkçeye sahip çıkmaktır.” (Ö13)

“Benim için vatanseverlik, vatanını ve milletini sevmek, içinde bulunduğumuz bizim kültürümüz olan kültürü benimsemek, ona bağlı olmak ve onu sürdürebilecek bilince sahip olmaktır.” (Ö19)

“En basitinden yola çıkarsak doğduğu, yaşadığı vatani sevmekten başlar en başta. Daha bilimsel olarak ifade edersem vatana ölesiye bağlılık ve onun uğruna her türlü fedakârlığı yapabilmesidir. İster öğrenci olsun, ister öğretmen olsun almış olduğu vazifeleri tam manasıyla yapabilmesidir. Toplumun her kesiminde her işte işini layıkıyla yapabilmektir vatanseverlik.” (Ö20)

Ö5, Ö7, Ö9, Ö13, Ö19 ve Ö20 kodlu Sosyal Bilgiler öğretmenleri vatanseverlik değerine ilişkin görüşlerini farklı şekillerde ifade ettikleri görülmektedir.

Araştırmanın birinci alt probleminin yedinci sorusu “*Sosyal Bilgiler öğretmeni olarak öğrencilere vatanseverlik değerinin kazandırılmasına yönelik başka çalışmalar yapıyor musunuz?*” şeklindedir. Öğretmenler bu soruya “*Evet*” ya da “*Hayır*” şeklinde cevap vermişlerdir. Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin bu soruya verdikleri cevaplar Tablo 4.10’da yer almaktadır.

Tablo 4.10. *Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin vatanseverlik değerinin kazandırılmasına yönelik yaptıkları çalışmalara ait görüşlerinin istatistiksel verileri*

“Evet” Cevabı Verenler	Görüşler	f	%	%
Ödevler veriyorum	Tarihi olaylar ile ilgili araştırmalar	2	4,76	14,28
	Resim, grafik, broşür ve pano çalışmaları	3	7,14	
	Kitap okuma	1	2,38	
	Tarihi olayları	6	14,2	
	Güncel olayları sınıf ortamına taşıma	3	7,14	
	İstiklal Marşı ve Gençliğe Hitabe’nin mesajını tartışma	3	7,14	
Vatanseverliği anlatıyorum	Doğal ve tarihi değerleri korumanın önemi	3	7,14	61,90
	Yaşadığımız mekânı tanıtmaya	2	4,76	
	Vatanseverlik değerine farkındalık oluşturma	2	4,76	
	Kahramanların hayat hikâyeleri	2	4,76	
	Karşılaştırmalar yapma	2	4,76	
	Sorumluluğun önemi	1	2,38	
	Aileni ve milletini sevmenin önemi	1	2,38	
	Eşyaları benimsemenin önemi	1	2,38	
Geziler düzenliyorum	Yaşadığımız ülkeyi tanıtmaya	3	7,14	11,90
	Doğal ve tarihi değerleri tanıtmaya	2	4,76	
Proje ödevleri veriyorum	Kitap okutur sunum yaptırma	1	2,38	4,76
	Türk büyüklerinden oluşan albüm hazırlatma	1	2,38	
	Okul içinde çevreyi temiz tutma etkinliği	1	2,38	
Etkinlikler yapıyorum	Ailelerin konuyla ilgili farklı etkinliklere katılmasını teşvik etme	1	2,38	7,14
	Belirli gün ve haftalar programlarına katılmalarını teşvik etme	1	2,38	
TOPLAM		42	100	100
“Hayır” Cevabı Verenler	Görüşler	f	%	%
Yapacak fırsatımız yok	Sınav sisteminin varlığı	1	14,28	100
	Zamanın kısıtlı olması	4	57,14	
	İçeriğin yoğun olması	1	14,28	
	Kendisini yeterli bulmamak	1	14,28	
TOPLAM		7	100	100

Tablo 4.10'a göre, araştırma problemine "Evet" cevabını veren Sosyal Bilgiler öğretmenleri vatanseverlik değerini kazandırırken yaptıkları çalışmaları "ödevler vermek, vatanseverlik değerini anlatmak, geziler düzenlemek, proje ödevleri vermek, etkinlikler yapmak" olarak cevaplarını vermişlerdir. Bunlar arasında Sosyal Bilgiler öğretmenleri en fazla (%61,90) oranında "Vatanseverliği anlatarak" cevabını vermişlerdir. Vatanseverliği anlatıyorum diyen Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin (%7,14)'ü "Güncel olayları sınıf ortamına taşıma", "İstiklal Marşı ve Gençliğe Hitabe'nin mesajını tartışma" ve "Doğal ve tarihi değerleri korumanın önemi" olarak ifade etmişlerdir. Sosyal Bilgiler öğretmenleri (%14,28) oranında "Ödevler vererek" diye cevap vermişlerdir. Buna göre, Sosyal Bilgiler öğretmenleri (%7,14) oranında "Resim, grafik, broşür ve pano çalışmaları" nı ödev olarak verdiklerini belirtmişlerdir. (%11,90) oranında "Geziler düzenliyorum" diyen Sosyal Bilgiler öğretmenleri (%7,14) oranında hem "Yaşadığımız ülkeyi tanıtmaya" hem de (%4,76) oranında "Doğal ve tarihi değerleri tanıtmaya" olarak görüşlerini bildirmişlerdir. (%4,76) oranında "Proje ödevleri veriyorum" cevabını veren Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin (%2,38)'i hem "Kitap okutup sunum yaptırma" hem de "Türk büyüklerinden oluşan albüm hazırlatma" şeklinde görüşlerini belirtmişlerdir. (%7,14) oranında "Etkinlikler yapıyorum" şeklinde cevap veren Sosyal Bilgiler öğretmenleri (%2,38) oranında hem "Okul içinde çevreyi temiz tutma etkinliği" hem de "Ailelerin komuyla ilgili farklı etkinliklere katılmasını teşvik etme" olarak kendilerini ifade etmişlerdir.

Araştırmaya katılan Sosyal Bilgiler öğretmenlerinden bazıları bu durumu aşağıdaki şekilde ifade etmişlerdir:

"Mesela okulumuzda bir şey başlattık. Doğal varlıkları koruma projesi. Antalya'da Düden Şelalesi'nin çöplerle kaplı olması veya başka başka yerlerin. Bunları korumak bizim vatandaş olarak görevimiz. Biz de en yakın okul bahçemizden başladık. Yarın ikinci teneffüs herkes çöp poşetleriyle gelip bahçeyi temizleyeceğiz. Su damlasını düşünecek olursak en kısa zamanda etkisinin her yere yayılıp, insanlara örnek olacağını düşünüyorum. En yakından başlayarak kartopu gibi yuvarlanarak büyür daha sonra. Yani vatani sevmek bahçeden başlıyor gibi bir şey olacak ama doğal varlıklarımızı korumak zorundayız. Çünkü bizim doğaya

ihtiyacımız var, doğanın bize yok. Savaşlar vatanseverlik için her şey bittiğinde yapılabilecek şeydir.” (Ö2)

“120 filmini izlettim. Çok duygusal bir filmdi gerçekten. Çocukların etkilenebileceği duygusal filmlerden, videolardan yararlanıyorum. Özel günlerde Çanakkale Şehitlerini Anma Haftası gibi zamanlarda programlar hazırlıyorum.” (Ö12)

“Derslerimde ilk başta çocuklara sorduğum soru “Milli marşı biliyor musunuz?” sorusudur. Bilmiyorlarsa İstiklal Marşı’nı ezberletmek, yine aynı şekilde Gençliğe Hitabeyi de. Aslında sadece ezberletmek değil amacım verdiği mesajları kavratılmaktır. Daha sonra yaşadıkları bölgeyi öğrencilerime tanıtırım. Ülkesini tanımak, geçmişini tanımak bu dersin amaçları arasındadır. Düşünebilme ve sonuç çıkartabilme becerisini kazandırabilmek için gündemi takip etme ve bizim ülkemiz üzerinde yorumlayabilmelerini istiyorum. Bizim ülkemiz dünya üzerinde nerede? Ve ülkemizin bu bulunduğu yerden kaynaklanan avantajların çocuk bilincinde mi? Düşmanları kim? Ülkesi üzerinde hangi oyunlar oynanıyor? Artık eskisi topla tüfekte değil savaşlar, farklı yöntemler var. Bunları yorumlayabilme becerisi kazandırmaya çalışıyorum. Farkındalık oluşturuyorum.” (Ö15)

“Ödevler veriyorum ben vatanseverlik konusunda. Benim okulumda Sosyal bilgiler sınıfım var. Türk büyüklerini anlatan resimlerle sınıfımı süsletiyorum.” (Ö17)

“Vatanseverlik değerinin kazandırılması noktasında öğrencilerime nerede nasıl davranmaları gerektiğini, okul eşyalarına sahip çıkmaları gerektiğini, evdeki eşyalarını nasıl sahipleniyorlarsa okuldaki eşyalarını da bu derece sahiplenmeleri gerektiğini bilinci yerleştirmeye çalışıyorum.” (Ö20)

“Güncel olayların sınıfa taşınmasını sağlıyorum. Suriye’deki insan ve çocuk haklarını işliyorum. Ülkemize gelen mültecilerin durumundan hareketle vatanseverliğin önemini anlatıyorum. Mesela en son öğrencilerime Suriyeli çocukların bayramına özel resim, broşür, karikatür çalışmaları yaptırдыm.” (Ö22)

“Ekstra hiçbir çalışma yapamıyorum zaman kısıtlılığından dolayı.” (Ö23)

“Milli Eğitim Bakanlığı bu değerleri öğrenme alanlarının içine koymuş. Bunların verilmesi gerekir. Yalnız eğitim sisteminde şöyle bir şey var “yarış”. Sınava yönelik davranış kazandırma yarışı var. Bence vatanseverlik değerinde olduğu gibi diğer değerler de bunların gerisine düşmektedir. Biz sürekli konuları öğretilim çabasıdayken maalesef değerler noktasında geride kalıyoruz. Bu da tamamen eğitim sisteminden kaynaklanan bir sorun. Ama fırsat buldukça tarihteki olayları günümüze taşıyarak, bunları sorgulatarak, ödevler vererek yapmaya çalışıyorum.”

(Ö25)

Ö2, Ö12, Ö15, Ö17, Ö20, Ö22 ve Ö23 kodlu Sosyal Bilgiler öğretmenleri araştırmanın bu sorusunu okul içinde ve okul dışında yapılabilecek çeşitli etkinlikler olarak belirtmişlerdir. Bu etkinlikleri hangi durumlarda kullandıklarını ifade etmişlerdir.

Araştırmanın birinci alt probleminin sekizinci sorusu *“Sosyal Bilgiler öğretmeni olarak öğrencilere vatanseverlik değerinin kazandırılması önemli midir? Nedenleri nelerdir?”* sorulmuştur. Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin tamamı (%100) öğrencilere vatanseverlik değerinin kazandırılmasını önemli bulmaktadırlar. Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin vatanseverlik değerinin kazandırılmasının önemine dair görüşlerinin istatistiksel verileri Tablo 4.11’de verilmiştir.

Tablo 4.11. Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin öğrencilere vatanseverlik değerinin kazandırılmasının önemine ait görüşlerinin istatistiksel verileri

Vatanseverliğin Kazandırılmasının Önemi	Görüşler	f	%	%
Toplumsal düzeni ve devamlığı sağlamak	Toplumsal bütünlüğün devamını sağlamak	4	5	32,50
	Milli ruhun devamlılığını sağlamak	6	7,50	
	Vatanını ve milletini sevmek, korumak	10	12,50	
	Vatanına ve milletine dair aidiyet duygusunun geliştirilmesi	1	1,25	
	Ülkemizin değerlerinin korunmasını sağlamak	3	3,75	
	Daha güvenli bir ülke oluşturmak	1	1,25	
	Türk kültürünün devamını sağlamak	1	1,25	
Bilinçli Bireyler Yetiştirmek	Vatansever bir toplum oluşturmak	8	10	33,75
	Dürüst ve çalışkan bireyler yetiştirmek	4	5	
	Ülkemizin önemini bilen bireyler yetiştirmek	5	6,25	
	Sorumluluk sahibi bireyler yetiştirmek	4	5	
	Düzenli bir ahlak oluşturmak	2	2,5	
	Kamil insan yetiştirmek	2	2,5	
Ülkemizin Gelişmesini Sağlamak	Devletimizin gelişmesi için çabalamak	17	21,25	36,25
	İşini düzenli yapan bireyler yetiştirmek	8	10	
	Çalışıp bir şeyler üreten bireyler yetiştirmek	3	3,75	
	Ülkemizin kaynaklarını doğru kullanmak	1	1,25	
TOPLAM		80	100	100

Tablo 4.11'e bakıldığında Sosyal Bilgiler öğretmenleri vatanseverlik değerinin önemini "Toplumsal düzeni ve devamlığı sağlamak", "Bilinçli Bireyler Yetiştirmek" ve "Ülkemizin Gelişmesini Sağlamak" olarak ifade etmişlerdir. Öğretmenlerin (%36,25)'i "Ülkemizin Gelişmesini Sağlamak", (%32,50)'si "Toplumsal düzeni ve devamlığı sağlamak" ve (%33,75)'i "Bilinçli Bireyler Yetiştirmek" olarak görüşlerini bildirmişlerdir. Vatanseverlik değerinin kazandırılmasının ülkemizin gelişmesini sağlamak olduğunu belirten Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin (%21,25)'i "Devletimizin gelişmesi için çabalamak", (%10)'u da "İşini düzenli yapan bireyler yetiştirmek" açısından önemli olduğunu vurgulamışlardır. Vatanseverlik değerinin kazandırılmasının toplumsal düzeni ve devamlılığını sağlamak olduğunu belirten Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin (%12,50)'si "Vatanını ve milletini sevmek, korumak", (%7,50)'si "Milli ruhun devamlılığını sağlamak" ve (%5)'i de "Toplumsal bütünlüğün devamını sağlamak" olduğunu belirtmişlerdir. Vatanseverlik değerinin kazandırılmasının bilinçli bireyler yetiştirmek olduğunu belirten Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin (%10)'u "Vatansever bir toplum oluşturmak", (%6,25)'i "Ülkemizin önemini bilen bireyler yetiştirmek" (%5)'i de "Dürüst ve çalışkan

bireyler yetiştirmek” ve “Sorumluluk sahibi bireyler yetiştirmek” olduğunu belirtmişlerdir.

Araştırmaya katılan Sosyal Bilgiler öğretmenlerinden bazıları bu durumu aşağıdaki şekilde açıklamışlardır:

“Amaç düzgün bir ahlak oluşturmaktır bence. Bu ahlakın içerisinde insanları sadece bilgiyle donatmak yetmiyor. Çünkü bu millete en çok zarar verenler çok bilgilidir. Fakat ahlaki yönleri zayıf olduğu için problemlidirler. Bu nedenle bu değerlerden yoksun insanlar çok tehlikeli olabiliyorlar. Maalesef eğitim sistemimizin aksak yönlerinden birisi de bu. Vatanseverliğin kazandırılmasındaki temel amaç bence kâmil insan yetiştirmektir.” (Ö2)

“Öncelikle vatani için, üreten ve hizmet eden bireyler yetiştirmek. Birbirlerine saygı, sevgi ve hoşgörü gösteren bireyler yetiştirmek. Bireyleri ortak değerlerle donatarak huzurlu ve mutlu bir toplum oluşturmak. Vatanseverlik değeri ve duygusundan yoksun olarak yetişecek bireyler devlet, millet ve vatan için potansiyel tehlike oluşturacaklardır.” (Ö4)

“Vatana bağlı insanlar ülkede ne kadar çok olursa ülke o kadar çabuk kalkınır. Ben Çanakkale’ye ilk gittiğimde şöyle bir tabela karşıladı. “Vatanını en çok seven mesleğini en iyi yapan insandır.” Bu cümle beni çok etkiledi. Ben de öğrencilerime bunu kazandırmak istiyorum. Öğrenci vatanını ne kadar çok severse o çocuklar büyüdüleri zaman yaptıkları her işi en iyi şekilde yapmaya çalışırlar. Zaten bir ülkenin vatandaşları görevlerini en iyi şekilde yapıyorlarsa o ülke sonsuza kadar yaşayacaktır.” (Ö14)

“Öğrencilerimiz bu vatanın bir evladı. Kalkınmanın ya da ileri gitmenin çalışarak olduğunu öğretmek gerekir. Çalışıp bir şeyler üretilip topluma faydalı birer eleman olabilmek lazım. Bir doktor, avukat, mühendis işini iyi yaptığı ölçüde vatanseverdir. Bu vicdani bir şeydir.” (Ö16)

“Yaşadığı coğrafyanın önemini kavramak ve bu konudaki farkındalığının olması bakımından önemli buluyorum.” (Ö24)

“Çocukların vatanlarına ve milletlerine aidiyet duygusu geliştirebilmeleri için önemli buluyorum.” (Ö26)

Araştırmaya katılan Sosyal Bilgiler öğretmenlerinden Ö2, Ö4, Ö14, Ö16, Ö24 ve Ö26 kodlu öğretmenleri Sosyal Bilgiler dersinde vatanseverlik değerinin kazandırılmasının önemi ile ilgili görüş belirtmişlerdir. Öğretmenler araştırmanın bu sorusunu toplumsal düzeni ve devamlılığı sağlamak, bilinçli bireyler yetiştirmek ve ülkemizin gelişmesini sağlamak şeklinde farklı görüşlerle ifade etmişlerdir.

Araştırmanın birinci alt probleminin dokuzuncu sorusu “Öğrencilerdeki vatanseverlik anlayışı ile sizin kazandırmak istediğiniz vatanseverlik anlayışı arasındaki benzerlikler ve farklılıklar nelerdir? Benzerliklerin ve farklılıkların nedenleri nelerdir?” şeklindedir. Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin araştırmanın bu sorusuna yönelik görüşleri Tablo 4.12 ve Tablo 4.13’de yer almaktadır.

Tablo 4.12. Sosyal Bilgiler öğretmenleri ile öğrencilerin vatanseverlik kavramına yönelik bakış açılarının benzerlikleri ve farklılıklarına ait istatistiksel verileri

	Görüşler	f	%	%
BENZERLİKLER	Vatanseverlik algısının var olması	13	22,03	62,71
	Vatandaşlık görev ve sorumlulukları bilincine sahip olmaları	6	10,16	
	Öğrencilerin çalışkan olması	7	11,86	
	Öğrencilerin ailesini ve milletini sevmesi	2	3,38	
	Öğrencilerin vatanı için fedakârlık yapabilmesi	5	8,47	
	Gerektiğinde vatan için savaşabilmek	3	5,08	
	İstiklal Marşı ve bayrağa saygı duymaları	1	1,69	
	Vatanseverlik kavramını davranışa dönüştürmede problemlerin olması	6	10,16	
	Vatanseverliği anlama noktasında problemlerin olması	7	11,86	
	Vatanseverlik değerine karşı öğrencilerde duyarsızlığın olması	5	8,47	
Vatanseverliğin milliyetçilik duygusuyla karıştırılması	2	3,38		
Öğrencilerde millilik duygusunun olmaması	1	1,69		
Öğrencilerin ilgi alanlarındaki değişim	1	1,69		
TOPLAM		59	100	100

Tablo 4.12 incelendiğinde Sosyal Bilgiler öğretmenleri ile öğrencilerin vatanseverlik kavramına yönelik bakış açılarına öğretmenlerin (%62,71)'i benzerlikler olduğunu belirtmiştir. (%37,28)'i de farklılıklar olduğu yönünde düşüncelerini ifade etmiştir. Sosyal Bilgiler öğretmenlerinden düşüncelerinin öğrencilerle benzerlikler olduğunu belirtenlerin (%22,03)'ü “*Vatanseverlik algısının var olması*”, (%10,16)'sı “*Öğrencilerin çalışkan olması*”, (%10,16)'sı “*Vatandaşlık görev ve sorumlulukları bilinci*”, (%8,47)'si “*Öğrencilerin vatani için fedakârlık yapabilmesi*” ve (%5,08)'i “*Gerektiğinde vatan için savaşabilmek*” olarak görüşlerini belirtmişlerdir. Sosyal Bilgiler öğretmenlerinden düşüncelerinin öğrencilerle farklılıklar olduğunu belirtenlerin (%10,16)'sı “*Vatanseverlik kavramını davranışa dönüştürmede problemlerin olması*” ve “*Vatanseverliği anlama noktasında problemlerin olması*”, (%8,47)'si “*Vatanseverlik değerine karşı öğrencilerde duyarsızlığın olması*” şeklinde ifade etmişleridir.

Araştırmaya katılan Sosyal Bilgiler öğretmenlerden bazıları bu duruma aşağıdaki şekilde cevap vermişlerdir:

“Vatan sevgisi şöyle var: Vatan sevgisi dediğimiz zaman öğrencilerimiz de bir algı var. Vatani sevmek, kültürüne sahip çıkmak. Bu noktada tamam ama davranış biçimine geldiğimiz zaman arada farklılıklar oluşuyor. Yoksa öğrenciler vatansever. Bütün mesele bunu davranış biçimine dönüştürebilmesi.” (Ö7)

“Benzerlik teori olarak aynı. Fark olarak pratikte vatanseverliği uygulama noktasında eksikliklerin olması. Örneğin büyüdüğünde askere gitmek istememe ya da okulun malzemelerine zarar verme gibi vb.” (Ö12)

“Benzerlikler şöyle: Bütün çocuklar vatanını sevmek gerektiğini biliyorlar. Vatani sevmek, ülkesini tanımak gerektiğini biliyor. Geçmişini tanıması gerektiğini biliyor. İstiklal Marşı'na, bayrağa saygı duyması gerektiğini biliyor. Bunlar benzerlikler arasında. Farklılıklar çocuğun bu sorumlulukları yerine getirip getirmesiyle ölçülüyor. O zaman bu çocuk da vatan sevgisi çok fazla değil olarak algılıyorum.” (Ö13)

“Öğrenciler vatanseverliği savaşmak olarak düşünüyorlar. Vatanseverlik deyince elinde silahla nöbet tutan asker canlanıyor gözünde. Düşmanları yok eden, yurttan kovan askerler olarak algılanıyor. Öğretmenler öyle algılamıyor. Benim gözlemlerim bunlar.” (Ö22)

“Bu anlamda çok fazla amacımıza ulaştığımızı düşünmüyorum. Yani o kadar uç noktalarda hareket edenler var ki bu bilinç gerçekten zayıf.” (Ö24)

Sosyal Bilgiler öğretmenlerinden bazıları öğrencilerin vatanseverlik kavramına yönelik bakış açılarını benzerlikler ve farklılıklar olarak ifade etmişlerdir. Benzer durumlar aslında öğretmenlerin öğrencilere kazandırmayı başardıkları ifadeler; farklı durumlar ise hem kazandırmayı istemedikleri durumlar hem de istedikleri durumlar olarak yorumlanabilir.

Tablo 4.13. Sosyal Bilgiler öğretmenleri ile öğrencilerin vatanseverlik kavramına yönelik bakış açılarındaki benzerlikler ve farklılıklar oluşmasındaki nedenlerine ait istatistiksel verileri

Nedenleri	GÖRÜŞLER	f	%	%
Aile	Ailenin yaşadığı ortam	6	10,71	28,57
	Ailenin eğitim durumu	2	3,57	
	Ailenin ekonomik durumu	2	3,57	
	Ailenin vatanseverliğe bakışı	6	10,71	
Eğitim Sistemi	Öğretmenin vatanseverliğe bakışı	4	7,14	21,42
	Öğretmenin vatanseverlik değerini	4	7,14	
	kazandırabilme başarısı			
	Okul ortamı	1	1,78	
	Sosyal bilgiler programının kazanımları	2	3,57	
	İlkokul öğretmeni	1	1,78	
Öğrencinin Özellikleri	Yaş düzeyi	7	12,5	26,78
	Olgunlaşma	4	7,14	
	Kişiliği	1	1,78	
	Okuduğu kitapların etkisi	3	5,35	
Toplumsal Olaylar	Moda	1	1,78	8,92
	Terör problemi	1	1,78	
	Kültür Emperyalizmi	2	3,57	
	Hızlı değişimler	1	1,78	
İletişim Araçları	Televizyon programları	1	1,78	8,92
	Basılı Yayınlar (gazete, dergi vb)	1	1,78	
	İnternet	3	5,35	
Diğer	Vatanseverliğin soyut bir kavram olması	2	3,57	5,35
	Ülkemizin bulunduğu konum	1	1,78	
TOPLAM		56	100	100

Sosyal Bilgiler öğretmenleri ile öğrencilerin vatanseverlik kavramına yönelik bakış açılarında benzerlikler ve farklılıklar oluşmasındaki nedenleri aile, eğitim sistemi, öğrencinin özellikleri, toplumsal olaylar ve iletişim araçlarının etkilediğini düşünmektedirler. “Aile” (%28,57), “eğitim sistemi” (%21,42), “öğrencinin özellikleri” (%22,78), “toplumsal olaylar” (%8,92), “iletişim araçları” (%8,92) ve “diğer özellikler” ise (%5,35) oranında etkilediğini düşünmektedirler. Aile görüşünü ileri süren Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin (%10,71)’i “Ailenin vatanseverliğe bakışı” ve “Ailenin yaşadığı ortam”ın etkisi üzerinde durmuşlardır. Öğrencilerde vatanseverlik anlayışının benzerlikleri ve farklılıklarına Sosyal Bilgiler öğretmenlerinden eğitim sistemi görüşünü belirtenlerin (%7,14)’ü hem “Öğretmenin vatanseverliğe bakışı” hem de “Öğretmenin vatanseverlik değerini kazandırabilme başarısı” ile ilişkili olduğunu düşünmektedirler. Öğrencilerde vatanseverlik anlayışının benzerlikleri ve farklılıklarına Sosyal Bilgiler öğretmenlerinden öğrencinin özellikleri yönünde görüş bildirenlerden (%12,5)’i “Yaş düzeyi”, (%7,14)’ünün de “Olgunlaşma” olarak görmekteyiz. Öğrencilerde vatanseverlik anlayışının benzerlikleri ve farklılıklarına Sosyal Bilgiler öğretmenlerinden toplumsal olaylar yönünde görüş belirtenlerin (%3,57) “Kültür emperyalizmi” olduğunu ifade ederken (%1,78)’si “Moda”, “Terör problemi” ve “Hızlı değişimler” olarak görmekteyiz. Öğrencilerde vatanseverlik anlayışının benzerlikleri ve farklılıklarına Sosyal Bilgiler öğretmenlerinden iletişim araçları görüşünü belirtenlerin (%5,35)’i “İnternet”, (%1,78) oranında da hem “Televizyon programları” hem de “Basılı Yayınlar (gazete, dergi vb)” şeklinde düşüncelerini ifade etmişlerdir.

Sosyal bilgiler öğretmenlerinden bazıları bu duruma şu şekilde cevap vermişlerdir:

“Önceden insanları etkileyen faktörler çok azdı. Mesela insanları çevresi etkilerdi, okuduğu okul etkilerdi ya da kitaplarından kendisine bir dünya kurardı. Fakat günümüzde böyle değil artık. Artık dünya cebimize kadar indiği için davranış biçimine etki eden faktörler çok çeşitlendi. Özellikle çağın getirmiş olduğu türlü türlü hastalıklar var. Bunun için bu öğrenciden düzgün davranış, sorumluluk beklemek güç oluyor. Teknolojik gelişim, dünyadaki hızlı değişimler, sosyo- kültürel değişimler

öğrenci üzerinde muhakkak etkisi vardır. Moda vs öğrencinin daha çok ilgisini çekiyor. Değerler geri planda kalıyor maalesef.” (Ö1)

“Aile. Biz öğretiyoruz ama bunun yansımaları evde de olmalı. Evde de sahip çıkılmalı. Evde de sahip çıkılmadığı zaman hayata geçirilemiyor.” (Ö2)

“Yaş, ilgi – tabii ki çocukların ilgisi – neye göre değişmektedir. Çocuklar belli bir yaştan sonra daha çok belki vatanseverlik konusunda bilinçli hale gelmeye başlıyorlar. Daha çok yaşla ve ilgiyle alakalıdır.” (Ö12)

“Ailenin vatanseverliğe bakış açısı önemli. Ailenin eğitim durumu önemli. Ailenin ekonomik durumu önemli. Ekonomik sıkıntısı çok fazla olan ailelere baktığımızda aile çocuğun eğitimine çok fazla önem vermeyebiliyor. Aynı zaman da öğretmenin de bakış açısı önemli. Mesela her öğretmen için İstiklal Marşı'nı bilmek ya da bilmemek çok da önemli olmayabilir.” (Ö15)

“Küresel olarak insanlardaki vatanseverlik değerinin azaltıldığını düşünüyorum. Medya, yayınlar, internet. Buralarda oynanan oyunlarda bile aslında vatan kurgusu olabilir. Ama oyunlar hep tüketim üzerinde kurgulanmış. Yayınların, internetteki oyunların, hatta eğitim sistemimizdeki kazanımların bile yeterli olmadığını düşünüyorum.” (Ö20)

“Vatanseverlik değeri soyut bir kavram olduğu için biz bunu çocukların tam olarak algılamasını beklemiyoruz. Yaşın dışında, kırılma noktası olgunlaşmayla alakalı.” (Ö23)

“Ben Sosyal Bilgiler dersi adına müfredat programında eksiklerin olduğunu düşünüyorum. Çocuklar önceki dönemlere göre daha eksik geliyorlar. Bunda aile faktörü olduğu kadar ilköğretim müfredat programının boş olmasının da etkisi olduğunu düşünüyorum.”

“Toplumsal olaylar, yetişme şartları, ülkenin gündemi, ülkenin problemler- mesela terör problemi, ülkemizin bulunduğu jeopolitik konum bunda etkilidir.” (Ö25)

Ö1, Ö2, Ö12, Ö15, Ö20, Ö23 ve Ö25 kodlu Sosyal Bilgiler öğretmenleri benzerliklerin ve farklılıkların oluşmasını değişik nedenlerle ifade etmişlerdir. Öğretmenlerin bu nedenlerin farkında olmaları çözüm önerileri üretebilmeleri için önem taşımaktadır.

Araştırmanın birinci alt probleminin onuncu sorusu “*Sosyal Bilgiler dersi alan bir öğrencinin vatanseverlik değerini derste kazanıp kazanmadığına dair sonuçları nasıl elde edersiniz?*” sorusudur. Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin araştırmanın bu sorusuna dair görüşleri Tablo 4.14’de yer almaktadır.

Tablo 4.14. *Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin öğrencilerin vatanseverlik değerini kazanma durumlarını değerlendirmeye ait görüşlerinin istatistiksel verileri*

Sonuçları Elde Etme Yolları	GÖRÜŞLER	f	%	%
Öğrencilerin Davranışlarını Gözlemleyerek	Okul-araç ve gereçlerini kullanma durumları	8	11,42	90,01
	Sorumluluklarını yerine getirebilme özellikleri	8	11,42	
	Çevreye karşı tutumları	7	10	
	Söylemleri	7	10	
	Vatan ve millet kavramları konusunda farkındalığı/duyarlılığı	5	7,14	
	Elektrik, su vb. kaynakları kullanma durumları	3	4,28	
	Türk kültürünün diğer değerlerini taşıyıp taşımamaları	3	4,28	
	Ahlaki özellikleri	2	2,85	
	Dinledikleri müzikler	2	2,85	
	Okudukları kitaplar	2	2,85	
	Sosyal medyadaki (facebook, twitter vb) paylaşımları	2	2,85	
	Akademik başarısı	3	4,28	
	Eşyalarını sahiplenmesi	2	2,85	
	İstiklal Marşı ve bayrağa saygısı	1	1,42	
	Tarihini bilmesi	1	1,42	
	Yaşadığı coğrafyayı tanınması	1	1,42	
	Kendisi için planladığı gelecek	1	1,42	
	Arkadaşları ile ilişkileri	2	2,85	
	Öğretmenleri ile ilişkileri	2	2,85	
	Ailesi ile ilişkileri	1	1,42	
Soru- Cevap Yapararak	Vatanseverlik kavramının geçtiği konularda sorular sorarak	5	7,14	7,14
Kompozisyon Yazdırarak	Kompozisyonlarındaki ifadeleri	2	2,85	2,85
TOPLAM		70	100	100

Tablo 4.14'e bakıldığında Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin (%90,01)'i "*Öğrencilerin Davranışlarını Gözlemleyerek*", (%7,14)'ü "*Soru-Cevap Yaparak*", (%2,85)'i "*Kompozisyon Yazdırarak*" öğrencilerin vatanseverlik değerini kazanıp kazanmadıklarını değerlendirdiklerini belirtmişlerdir. Öğrencilerin davranışlarını gözlemleyerek vatanseverlik değerini kazanıp kazanmadıklarını değerlendirdiklerini ifade eden Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin (%11,42)'si hem "*Okul-araç ve gereçlerini kullanma durumları*" hem de "*Sorumluluklarını yerine getirebilme özellikleri*", (%10)'u "*Çevreye karşı tutumları*", "*Söylemleri*" ve (%7,1)'i "*Vatan ve millet kavramları konusunda farkındalığı/duyarlılığı*" durumlarını gözlemlediklerini belirtmişlerdir. Öğrencilerin davranışlarını soru- cevap yaparak değerlendirdiğini ifade eden Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin (%7,14)'ü "*Vatanseverlik kavramının geçtiği konularda sorular sorarak*" şeklinde düşüncelerini belirtmişlerdir. Öğrencilere kompozisyon yazdırarak vatanseverlik değerini kazanıp kazanmadığını değerlendirdiğini ifade eden Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin (%2,85)'i "*Kompozisyondaki ifadeleri*" şeklinde cevap vermişlerdir.

Sosyal Bilgiler öğretmenlerinden bazıları bu durumu aşağıdaki şekilde ifade etmişlerdir:

"Ders içerisinde ya da dışarıda teneffüste veya okul içerisinde öğrencilerle ve öğretmenleriyle ilişkileri önemlidir benim için. Nasıl davranıyor? Sorumluluğunu yerine getiriyor mu? Okulda çıkarken ya da teneffüse çıkarken akşam elektrikleri kapatıyor mu? Yani öğrencilerin küçük davranışlarını gözlemliyorum. Bu küçük davranışlar ileride daha büyük, daha farklı bir kimliğe bürünebilir. Sorumluluk duygusuna bakıyorum. Söylemlerine bakıyorum. Bunlar bu değerle ne kadar örtüşüyor? Buna bakarak öğrenciyi değerlendiriyorum." (Ö1)

"Sorumluk sahibi olmuş mu? Vatanseverlik değerini kazanmış mı? En basitinden bir çöp gördüğünde o çöpün üzerine basarak mı geçiyor? Yoksa o çöpü alıp çöp kutusuna atıyor mu? Bunları gözlemliyorum. Çocuk bu görevi yerine getiriyorsa bu değeri kazanmıştır. Ama getirmiyorsa eksikliklerimiz var demektir. Bunun üzerinde çalışmamız gerekir." (Ö5)

“Mezun olduktan sonra anlayabiliyorum. Veya derslerde sorular sorduğumuzda cevaplayıp cevaplayamadığına göre değerlendiriyorum. Sosyal medyadan arkadaş olarak ekliyorlar beni arkadaş olarak. Mesela facebooktan. Ben çocukların oradaki paylaşımlarına bakarak kazanıp kazanmadıklarını anlayabiliyorum.” (Ö13)

“Davranışlarıyla, hareketleriyle, saygısıyla, okul eşyalarına, araç-gereçlerine zarar verip vermemesine, ödevlerini yerine getirip getirmemesine, sınavlardaki başarılarına, katıldıkları sportif etkinliklerdeki başarısıyla, sosyal etkinliklerdeki başarılarla değerlendiriyorum.” (Ö17)

“Vatan- millet kavramı konusunda duyarlı olması ve bunu ifade edebilmesi, dinlediği müzikler, takip ettiği kitaplara bakıyorum.” (Ö19)

“Görev ve sorumluluklarını çocuğun yerine getirip getirmediğinden anlaşılıyor. Çok vatansever geçinip işini gücünü yapmayan adamlar var. Çocuk çevreyi, okul araç-gereçlerini nasıl tutuyor? Okul araç- gereçlerini çizen bir çocukla çizmeyen bir çocuğun vatanseverlik duyguları farklıdır. Lavabonun kapısını veya okulun kapısını tekmeleyerek giren bir öğrenci vatanseverlik değerini kazanmamış demektir. Demek istediğim iyi vatandaş görevini yerine getiren bireylerdir.” (Ö23)

Ö1, Ö5, Ö13, Ö17, Ö19 ve Ö23 kodlu Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin ifadelerinden vatanseverlik değerini kazanıp kazanmadıklarını kendilerine özgü şekilde değerlendirdikleri söylenebilir.

Araştırmanın birinci alt probleminin son sorusu *“Vatanseverlik değeri kazanmış bir öğrenciden beklentileriniz nelerdir?”* şeklindedir. Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin bu soruya yönelik görüşleri Tablo 4.15’de verilmiştir.

Tablo 4.15. Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin vatanseverlik değeri kazanmış öğrencilerden beklentilerine ait görüşlerinin istatistiksel verileri

Beklentiler	GÖRÜŞLER	f	%	%		
Ülkemizin Kalkınması	Görev ve sorumluluklarını yerine getirmeli	7	8,33	36,89		
	Su, elektrik vb. kaynakları doğru kullanılmalı	6	7,14			
	Meleğini en iyi şekilde yapmalı	5	5,95			
	Öğrenci ise derslerine çalışmalı	5	5,95			
	Okul araç ve gereçlerini korumalı	3	3,57			
	Toplum için bir şeyler üretebilmeli	2	2,38			
	Çalışkan olmalı	2	2,38			
	Eşyalarını korumalı ve sahiplenmeli	1	1,19			
	Vatanını ve milletini sevmeli, sahiplenmeli	11	13,09			
	Toplumsal ve aile değerlerini benimsemeli	5	5,95			
Toplumsal Devamlılığın Sağlanması	Ülkesi için fedakârlık yapabilmeli	4	4,76	42,84		
	İstiklal Marşı ve bayrağına saygı duymalı	3	3,57			
	Tarihine, diline ve Türk kültürüne sahip çıkmalı	4	4,76			
	Türk büyüklerine saygılı olmalı	3	3,57			
	Kültürel değerleri nesilden nesile taşıyabilmeli	2	2,38			
	Vatanseverlik değerini uygulama noktasında duyarlı olması	2	2,38			
	Atatürk ilke ve inkılâplarına bağlı olmalı	1	1,19			
	Topluma uyumlu davranışlar sergilemeli	1	1,19			
	Hukuk Kurallarına Uyulması	Başkalarına karşı saygılı olmalı	6		7,14	10,71
		Okul kurallarına uymalı	2		2,38	
Hukuk kurallarına saygılı olmalı		1	1,19			
Çevreye ve Hayvanlara Karşı Tutumu	Doğayı sevmeli ve korumalı	3	3,57	4,76		
	Hayvanları sevmeli ve korumalı	1	1,19			
Diğer	Akademik başarısı yüksek olmalı	2	2,38	4,76		
	Etkili problem çözebilen birey olması	1	1,19			
	Sporcu kimliği olmalı	1	1,19			
TOPLAM		84	100	100		

Tablo 4.15 incelendiğinde Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin vatanseverlik değeri kazanmış öğrencilerden beklentilerini (%36,89) oranında “Ülkemizin kalkınması”, (%42,84) oranında “Toplumsal devamlılığın sağlanması”, (%10,71) oranında “Hukuk kurallarına uyulması”, (%4,76) oranında “Çevreye ve hayvanlara karşı tutumları” yönünde belirtmişlerdir. Öğrencilerden beklentileri ülkenin kalkınması yönünde olan Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin (%8,33)’ü “Görev ve sorumluluklarını yerine getirmeli”, (%7,14)’ü de “Su, elektrik vb. kaynakları doğru kullanılmalı” şeklinde görüş ileri sürmüşlerdir. Öğrencilerden beklentileri toplumsal devamlılığın sağlanması yönünde olan Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin (%13,09)’ü “Vatanını ve

milletini sevmeli, sahiplenmeli” ve (%5,95)’i de “*Toplumsal ve aile değerlerini benimsemeli*” yönünde görüş belirtmişlerdir. Öğrencilerden beklentileri hukuk kurallarına uyulması yönünde olan Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin (%7,14) “*Başkalarına karşı saygılı olmalı*” şeklinde düşüncelerini ifade etmiştir. Öğrencilerden çevreye ve hayvanlara karşı tutumlarına yönelik beklentileri olan Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin (%3,57)’si “*Doğayı sevmeli ve korumalı*”, (%1,19)’u da “*Hayvanları sevmeli ve korumalı*” şeklinde kendilerini ifade etmişlerdir.

Araştırmaya katılan Sosyal Bilgiler öğretmenlerinden bazıları bu durumu şu şekilde ifade etmişlerdir:

“Okul araç-gereçlerini korumalı, lüzumsuz yanan lambaları söndürmeli, suları gereksiz yere akıtmamalı, açık kalan muslukları kapatmalı ve derslerine gereken önemi vermeli.” (Ö7)

“Vatanını- milletini seven, bağlı, değerlerine saygılı, tarihine, diline, kültürüne sahip çıkan iyi bir vatandaş olması.” (Ö10)

“Vatanseverlik değerini kazanmış bir öğrenci çalışkan olur. Yavuzların, Selimlerin, Fatihlerin ölmeyeceği, Mustafa Kemallerin tükenmeyeceği bilincinde olur diye düşünüyorum.” (Ö11)

“Vatanını ve milletini sevmesi ilk başta. Hangi ortamda çalışırsa çalışsın işini en iyi yapabilmesi. Ülkenin kalkınması için mücadele vermesi, korumak adına mücadele vermesi ve bunu öğrencilerimizin yetişkin olduğu dönemlerde gelecek kuşaklara aktarabilmesi, bu duyguları bizim gibi verebilmesini bekliyoruz.” (Ö12)

“Vatanına- milletine bağlı, bayrağını seven, Atatürk ilke ve inkılâplarına bağlı olmalı, büyüklerini saymalı, küçüklerini sevmeli, doğayı sevmeli, çevreyi temiz tutmalı, devlet araç- gereçlerine zarar vermemeli, devletimizin-milletimizin kaynaklarını verimli kullanmalı, elektriği boşa harcamamalı, kâğıdını boşa harcamamalı. Televizyonlarda görüyoruz bazı eylemlerde banka camları kırılıyor, otobüs duraklarına zarar veriliyor, otobüsler yakılıyor. Bunları gördüğümüzde içimiz acıyor. Yani vatanını seven bir insan bunları yapmamalı.” (Ö16)

“Öncelikle tabii ki vatanını ve milletini sevmeli. Kültürüne bağlı olması çok önemli. Ailesini sevmesi, misafirperver olması, Türk kültürüne sahip çıkması.” (Ö20)

“Sorumluluklarını bilen, görevlerini aksatmayan, çevresine karşı duyarlı, toplum içerisinde uyumlu davranışlar sergileyen birey, öğrenci olmasını bekleriz.” (Ö25) şeklinde kendilerini ifade etmişlerdir.

Ö7, Ö10, Ö11, Ö12, Ö16 ve Ö20 kodlu Sosyal Bilgiler öğretmenleri vatansever bir öğrenciden beklentilerini iyi bir vatandaş olma şeklinde açıkladığı görülmektedir.

Aşağıda yer alan Tablo 4.16’da Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin vatanseverlik değerini diğer değerlerle ilişkilendirmelerine yönelik bulgularına yer verilmiştir.

Tablo 4.16. Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin vatanseverlik değerini diğer değerler ile ilişkilendirmelerine ait istatistiksel verileri

DEĞERLER	f	%
Çalışkanlık	18	20,68
Sorumluluk	13	14,94
Fedakârlık	9	10,34
Bayrağa ve İstiklal Marşı’na Saygı	8	9,19
Doğa sevgisi	8	9,19
Doğal ve Kültürel Mirasa Duyarlılık	6	6,89
Sevgi	7	8,04
Dürüstlük	6	6,89
Türk büyüklerine saygı	3	3,44
Saygı	4	4,59
Bağımsızlık	1	1,14
Misafirperverlik	1	1,14
Yardımseverlik	1	1,14
Dayanışma	1	1,14
Hoşgörü	1	1,14
TOPLAM	87	100

Tablo 4.16’ya göre, Sosyal Bilgiler öğretmenleri vatanseverlik değerini en fazla (%20,68) “çalışkanlık” değeri ile ilişkilendirmişlerdir. Bunu (%14,94) oranla “sorumluluk” ve (%10,34) oranla da “fedakârlık” değeri takip etmektedir. “Bayrağa ve İstiklal Marşı’na saygı” ve “doğa sevgisi” değerlerine Sosyal Bilgiler öğretmenleri (%9,19) oranında görüş belirtmişlerdir. Sosyal Bilgiler öğretmenleri (%8,04) oranında “sevgi” değeri ile ilişkilendirmişlerdir. Aynı şekilde “doğal ve

kültürel mirasa duyarlılık” ve *“dürüstlük”* değerlerine de (%6,89) oranında görüş belirtmişlerdir. Öğretmenlerin vatanseverlik değerini diğer değerlerle ilişkilendirerek açıklamaları aslında değerlerin birbirinden bağımsız bir şekilde kazandırılmayacağını göstermesi bakımından önemlidir. Vatanseverlik değeri, yine öğretmenler tarafından Sosyal Bilgiler programının değerleriyle ilişkilendirilmiştir. Ayrıca, Sosyal Bilgiler programında yer almayan *“fedakârlık”* değerinin de vatanseverlik değeriyle ifade edilmesi dikkat çekmektedir.

Araştırmaya katılan Sosyal Bilgiler öğretmenleri bu durumu:

“Kendisine düşen görevi ve sorumluluğu doğru bir şekilde doğru yapabilmektir.”
(Ö2)

“Devletin malını yememek, devlet için çalışmaktır.” (Ö6)

“Vatanseverlik, kişinin vatani için her türlü fedakârlığı yapabilmesidir.” (Ö9)

“Milli varlıklarımızın değerini biliyorsa ya da bu vatan üzerinde aldığı nefesin değerini biliyorsa vatansever olur.” (Ö12)

“Dürüst, kendi çıkarlarından önce ülke çıkarlarını düşünen dürüst insanlar yetiştirmek.” (Ö16)

“Vatanseverlik, o toprak için yapabileceğimiz her şeydir.”

“Vatana ölesiye bağlılık ve onun için her türlü fedakârlığı yapabilmektir.” (Ö18)

“Vatanseverlik değerini kazandıramadığımızda vatanını-milletini sevmeyen, bayrağına ve İstiklal Marşı'na değer vermeyen birey olacağını düşünüyorum.”
(Ö20)

“Doğayı sevmeli, hayvanları sevmeli, çevreyi temiz tutmalı.” (Ö22)

“Derslerine çalışması, örnek bir öğrenci olması, büyüdüğünde bir işe başladığında işini en iyi yapması.” (Ö23)

“Sorumluluklarını bilen, görevlerini aksatmayan, çevresine karşı duyarlı, toplum içerisinde uyumlu davranışlar sergileyen birey olmasını bekleriz.” (Ö26) şeklinde görüşlerini belirtmişlerdir.

Araştırmaya katılan Sosyal Bilgiler öğretmenlerinden Ö2, Ö6, Ö9, Ö12, Ö16, Ö18, Ö20, Ö22, Ö23 ve Ö26 kodlu öğretmenlerin ifadeleri vatanseverlik değerinin diğer hangi değerler ile ilişkilendirildiğinin örneği olarak yorumlanabilir. Diğer değerler ile ilişkilendirmek vatanseverlik değerinin daha iyi kazanılması açısından önemli olarak görülmelidir.

4.2. II. Alt Probleme Ait Bulgular

Araştırmanın ikinci alt problemi olan *“Öğrencilerin vatanseverlik değerine yönelik görüşleri nelerdir?”* sorusunu cevabını almak için 7.sınıf öğrencilerine vatanseverlik değerine yönelik kompozisyon yazdırılıp, resim, karikatür vb. çizimleri istenmiştir. Bu nedenle seçilmiş olan 7.sınıf öğrencilerinin görüşlerine yönelik bulgulara aşağıda yer verilmektedir.

4.2.1. A Okulu Öğrencilerine Ait Bulgular

Aşağıdaki tabloda A okulunun öğrencilerinin vatanseverlik değerine ilişkin görüşlerine ait istatistiksel verilere ve çizilen resim ve karikatürlere yer verilmektedir.

Tablo 4.17. Öğrencilerin vatanseverlik değerine dair görüşlerine ait istatistiksel verileri

Öğrencilerin Vatanseverlik Anlayışı	Görüşler	f	%
Vatanını ve milletini sevmek	Yaşadığın toprakları sevmek	18	14,28
	Vatanını korumak	15	11,90
	İşini iyi yapmak	12	9,52
	Vatan için ölmek/şehit olmak	11	8,73
	Vatan için çalışmak	9	7,14
	Atatürk'ü sevmek ve ona saygı duymak	9	7,14
	Askere gitmek	7	5,55
	Milletini sevmek	6	4,76
	İstiklal Marşı'na ve bayrağa saygı duymak	6	4,76
	Vatan için savaşmak	5	3,96
	Vatan için fedakârlık yapmak	5	3,96
	Milli değerlerimizi korumak	4	3,17
	Vatan için hayırlı evlat yetiştirmek	4	3,17
	Sorumluluklarımızı yerine getirmek	3	2,38
	Bağımsız yaşamak	3	2,38
	Vatanımızın önemini bilmek	3	2,38
	Vatanına ihanet etmemek, zarar vermemek	3	2,38
	Dürüst olmak	1	0,79
	Doğayı korumak	1	0,79
Şehitlerimize sahip çıkmak	1	0,79	
TOPLAM		126	100

Tablo 4.17 incelendiğinde vatanseverlik değerine yönelik görüşlerini 7. sınıf öğrencileri “*Vatanını ve milletini sevmek.*” olarak ifade etmişlerdir. Öğrencilere göre vatanını ve milletini sevmek, en fazla (%14,28) ile “*Yaşadığın toprakları sevmek.*” şeklindedir. Daha sonra (%11,90) ile “*Vatanını korumak.*”, (%9,52) ile “*İşini iyi yapmak.*”, (%8,73) ile “*Vatan için ölmek/şehit olmak*” ifadeleri gelmektedir. Öğrenciler, (%7,14) oranında da “*Vatan için çalışmak*” ve “*Atatürk'ü sevmek ve ona saygı duymak*” şeklinde kendilerini ifade etmişlerdir. Öğrenciler vatanseverlik değerine yönelik görüşlerini en az oranda (%0,79) ile “*Dürüst olmak.*”, “*Doğayı korumak.*” ve “*Şehitlerimize sahip çıkmak.*” olarak belirtmişlerdir.

A okulunda araştırmaya katılan 7.sınıf öğrencilerinden bazılarının bu durum ile ilgili yorumlarına aşağıda yer verilmektedir:

“Vatan sevmek, sadece ben vatanımı seviyorum demekle olmaz. Vatanını seven insan, ne pahasına olursa olsun, vatani için gözünü bile kırpmadan kendini ateşe

atabilmeli. İşte gerçek vatan sevgisi de budur. Kendi canını bile düşünmeden vatani için uğraşmak, çabalamaktır. İnsanların vatanına karşı sorumlulukları vardır. Bu sorumluluk da askere gitmektir.” (AÖ1)

“Vatanseverlik bence en güzel şekilde işimizi yaparak devletimize hayırlı olmaktır. İnsan ailesine saygılı, işleri en doğru şekilde yapan, kadınsa çocuklarını hayırlı bir şekilde yetiştiren kişi vatanını seven kişilerdir.” (AÖ6)

“Vatanseverlik deyince aklıma şehitlerimiz, bayrağımız ve savaşlar geliyor. Bu vatan çok zor kazanıldı. Şehitlerimiz bu vatan için canlarını verdiler. Ve bizim de bu vatani sevip korumamız gerek. Geçmişte yaşanan savaşları ve Atatürk’ün yaptıklarını unutmamalıyız. Vatanımızı sevip, korumalıyız.” (AÖ7)

“Sadece vatanımızı sevmekle kalmayı, bu vatani korumalıyız. Milletimize, vatanımıza yararlı olacak şeyler yapmalıyız. Bunun için de çokça çalışmalıyız. Vatan demek yaşadığımız öldüğümüz yerdir. Biz yıllarca asırlarca bu toprakta yaşadık. Bu topraklardan ne insanlar geldi geçti. Atatürk gibi. Atatürk zamanında binlerce askerimiz savaşmış ve milletimiz neyi varsa vatanımız için vermiştir. Zaten onlar olmasaydı vatanımız diyebileceğimiz bir yer olmazdı. Biz de hür olarak bu sıralarda oturamazdık.” (AÖ9)

“Vatanseverlik bence en güzel şekilde işimizi yaparak devletimize hayırlı olmaktır. İnsan ailesine saygılı, işleri en doğru şekilde yapan, kadınsa çocuklarını hayırlı bir şekilde yetiştiren kişi vatanını seven kişilerdir.” (AÖ11)

“Vatanseverlik sadece savaşmakla, mücadele etmekle olmuyor. Yani biz öğrencilerin çok çalışarak ülkesine, yurduna faydalı işler yapması lazım. Eğer vatani seviyorsan çalışmalı, öğrenmeli, çabalamalısınız.” (AÖ12)

“Bence en iyi vatansever işini en iyi yapandır. Mesela mimarsa eserleri en iyi yapmalıdır. Çöpçüye mahalleyi en iyi temizlemelidir. Askere gidecekse mahalleyi en iyi şekilde temizlemelidir. Sadece ben vatanımı seviyorum diye geçinerek olmaz bu işler.” (AÖ15)

“Herkes vatanımı seviyorum dese bile, görevlerini yerine getirmiyorlarsa sadece kendilerini avuturlar. Oysaki vatanseverlik kendimizi avutmak değil, sorumluluklarımızı yerine getirmektir. Vatan sevgisi demek, vatan için kendini feda etmektir.” (AÖ18)

“Bir insan düşünelim askere gitmeyi çok isteyen, namazını kılan, hayırlı evlat yetiştiren, doğadaki hiçbir şeye zarar vermeyen, insanları küçümsemeyen yani bencilik etmeyen bir insan. Başka insan düşünelim askerden kaçan. Tek korktukları şey ölmektir. Ama bazı insanlar şehit olmayı ceza değil ödül olarak görürler.” (AÖ19)

“Vatanımız bizim için önemlidir. Üzerinde yaşarız. Hastanelerinden, okullarından, yollarından faydalanırız. Bunun için de vatanımızı korumalıyız. Koruma duygusunun uyanması için de sevgi olması lazım, sevdiğimiz şeyleri koruruz.” (AÖ20)

“Vatanımıza asla ihanet etmeyiz, severiz ve onunla gurur duyarız. Vatanımızı yok etmek isteyenlere şiddetle karşılık veririz.” (AÖ25)

“Vatanımızı canımızdan çok severek vatansever oluruz. Milli değerlerimizi korursak vatansever oluruz. Vatanını sev, onu koru, ona ihanet etme.” (AÖ26)

Araştırmaya katılan 7. sınıf AÖ1, AÖ6, AÖ7, AÖ9, AÖ11, AÖ12, AÖ15, AÖ18, AÖ19, AÖ20, AÖ25 ve AÖ26 kodlu öğrenciler vatanseverlik değerini ilişkin görüşlerini ifade etmişlerdir Öğrencilerin vatanseverliği çeşitli açılardan değerlendirdikleri görülmektedir.

7.sınıf öğrencileri vatanseverlik değerini kazanmanın nedenlerine dair görüşlerinin istatistiksel verileri Tablo 4.18’de ifade edilmiştir.

Tablo 4.18. Öğrencilere göre vatansever olmanın nedenlerine ait istatistiksel verileri

Görüşler	f	%
Atalarımızın emanetine layık olmak	20	35,71
Barış içinde yaşamak	11	19,64
Güvenli, huzurlu ve rahat bir hayat yaşamak	6	10,71
Çocuklarımıza güzel bir vatan bırakmak	5	8,92
Vatanımızda olumsuz şeylerin yaşanmasına imkan vermemek (savaş, terör, kaos vb)	5	8,92
Yeni nesillere örnek olmak	4	7,14
Toplumsal devamlılığı sağlamak	3	5,35
Başarılı olmak	2	3,57
TOPLAM	56	100

Tablo 4.18'e göre öğrenciler vatansever olmanın nedenlerini (%35,71) oranında "Atalarımızın emanetine layık olmak" olarak belirtmişlerdir. (%19,64)'ü "Barış içinde yaşamak", (10,71)'i "Güvenli, huzurlu ve rahat bir hayat yaşamak", (%8,92) oranında da hem "Çocuklarımıza güzel bir vatan bırakmak" hem de "Vatanımızda olumsuz şeylerin yaşanmasına imkân vermemek" olarak görüşlerini belirtmişlerdir.

Araştırmaya katılan 7.sınıf öğrencileri bu durumu aşağıdaki gibi ifade etmişlerdir:

"Bizler askerlerimizin önemini bilmiyoruz. Ama askerlerimiz, bizlerin rahatça uyuduğu ve eğlendiği toprakları korur." (AÖ5)

"Ülkemizde herkes işini düzgün yaparsa hiçbir sorun yaşamayız. Ancak bir meslekte hata veya haksızlık olursa bütün düzen bozulur. Yani anlatmak istediğim herkes işini düzgün yaparsa hiçbir sorun olmaz." (AÖ9)

"Dedelerimiz bu toprakları vatanımızı düşmanlara vermemek için kendi canlarını feda ettiler. Onlar bizim için savaştılar. Biz de okuyup büyüyüp dedelerimiz gibi savaşmalıyız. Yani vatanımızı sevmeliyiz. Ve kendi çocuklarımızı da okutup bu vatani korumaları için büyütmeliyiz. Vatansever olmaları için çabalamalıyız." (AÖ14)

"Eğer şehitlerimiz de vatansever olmasalardı şu an bu vatanda özgürce yaşıyor olamazdık. Vatanseverlik bu yüzden önemlidir." (AÖ19)

“Atatürk bu vatani, milleti, her şeyi bize emanet etti. Biz de onun istediği gibi bu vatani korumalı ve kollamalıyız.” (AÖ24)

“Şimdilerde vatanımızı korumak yerine Allah korusun bölme durumuna geldik. Şimdilerde teknoloji odaklı bir kitle var. Bu da bizi zaman geçtikçe sabitleştiriyor. Bir tek görme açısı bırakıyor. Biz bunların aksine tek yürek, tek bilek olup her gelene her olaya başımızı eğip de, yabancılara karşı her denilene olur demeyeceğiz. Eğer her gelene tamam olur gibi kelimeler kurarsak bu vatan sorundan çıkılmayacak bir hal alır. Bunun olmaması için vatanımızı kalpten ve gerçekten sevmeliyiz.” (AÖ30)

“Savaşa katılan insanlar canından çok sevdikleri annelerini, babalarını bırakıp savaşa katılmışlardır. Sırf ailesi rahat yaşasın diye bunu göze almışlardır.”

“Vatanımızı sevmeliyiz. Sevdiğimiz kadar da korumalıyız. Eğer çocuklarımızın, torunlarımızın da bu sıralarda oturmasını istiyorsak tabi. Atatürk bu vatani bize emanet etmiştir. Vatanını, milletini sev ve koru.” (AÖ39)

AÖ5, AÖ9, AÖ14, AÖ19, AÖ24, AÖ30, AÖ39 kodlu 7. sınıf öğrencileri vatansever olmanın gerekçelerini ifade etmişlerdir. Öğrenciler vatansever olmanın nedenlerini farklı bakış açılarıyla belirtmişlerdir.

Öğrenciler vatanseverlik değerine yönelik duygu ve düşüncelerini ifade ederlerken bu değeri, başka değerler ile ilişkilendirme yaparak da açıklamışlardır. Tablo 26’da öğrencilerin vatanseverlik değerini diğer değerlerle ilişkilendirmelerine yönelik istatistiksel veriler yer almaktadır.

Tablo 4.19. Öğrencilerin vatanseverlik değerini diğer değerlerle ilişkilendirmelerine ilişkin istatistiksel verileri

DEĞERLER	f	%
Fedakârlık	15	38,46
Çalışkanlık	12	30,76
Sorumluluk	4	10,25
Bayrağa ve İstiklal Marşı’na saygı	2	5,12
Doğal ve kültürel mirası korumak	2	5,12
Dürüstlük	2	5,12
Yardımseverlik	1	2,56
Saygı	1	2,56
TOPLAM	39	100

Tablo 4.19 incelendiğinde öğrenciler en fazla (%38,46) ile fedakârlık değeri ile ilişkilendirmişlerdir. Bu değeri (%30,76) ile çalışkanlık ve (%10,25) ile sorumluluk değeri izlemektedir. (%5,12) oranında Bayrağa ve İstiklal Marşı'na saygı, doğal ve kültürel mirası korumak ve dürüstlük değerleri gelmektedir. Öğrencilerin vatanseverlik değerini en az ilişkilendirdikleri değerler ise (%2,56) oranında yardımseverlik ve saygı değerleridir.

Bu duruma yönelik öğrencilerin ifadeleri şu şekildedir:

“Vatanseverlik kendimizi avutmak değil, sorumluluklarımızı yerine getirmemizdir.”
(AÖ1)

“Bir insan düşünelim askere gitmeyi çok isteyen, namazını kılan, hayırlı evlat yetiştiren, doğadaki hiçbir şeye zarar vermeyen, insanları küçümsemeyen yani bencillik etmeyen bir insan.” (AÖ5)

“Onlar vatani için kendi canlarını dahi hiçe saymışlardı. Askerlerimiz bu fedakârlığı gösterirken biz neden çalışmıyoruz ki?” (AÖ8)

“Vatanseverlik denince aklıma ilk olarak Kurtuluş Savaşı'nda bu vatan için canlarını feda eden şehitlerimiz geliyor.” (AÖ11)

“Vatanımıza minnettar olmamız, onu korumamız ve dalgalanan bayrağımıza saygı duymamız gerekiyor.” (AÖ19)

“Biz bayrağı, İstiklal Marşı'nı ve Atatürk'ü sınıflarımızda bile en üst yerde tutarız.”
(AÖ25)

“Vatana saygısı, sevgisi olan kişi dürüst bir kişidir, vatana sevgisi olmayan kişi saygısız olandır.” (AÖ26)

“Vatanseverlik sadece savaşmakla mücadele etmekle olmuyor. Biz öğrencilerin çok çalışarak ülkesine, yurduna faydalı işler yapması lazım.” (AÖ37)

AÖ1, AÖ5, AÖ8, AÖ11, AÖ19, AÖ25, AÖ26, AÖ37 kodlu 7.sınıf öğrencileri vatanseverlik değerini farklı diğer değerler ile ilişkilendirmiştir. Bu durum öğrencilerin vatanseverlik değerini kazanırken dolaylı olarak kazandıkları diğer değerleri göstermeleri bakımından önemlidir.

4.2.2. B Okulu Öğrencilerine Ait Bulgular

Aşağıdaki tablolarda (27, 28, 29) B okulundaki öğrencilerin vatanseverlik değerine ilişkin istatistiksel verilere ve çizilen resim ve karikatürlere yer verilmektedir.

Tablo 4.20. Öğrencilerin vatanseverlik değerine dair görüşlerine ait istatistiksel verileri

Öğrencilerin Vatanseverlik Anlayışı	Görüşler	f	%
Vatanını ve milletini sevmek	Vatanı korumak	23	18,69
	Vatan için ölmek	22	17,78
	Vatan için savaşmak	13	10,56
	Atalarımızın emanetine sahip çıkmak	11	8,94
	Bayrağını sevmek	8	6,50
	Bağımsız yaşamak	8	6,50
	Vatanı için çalışmak	7	5,69
	Vatanına saygı duymak	5	4,06
	Milletini sevmek	4	3,25
	Vatanın bölünmesini engellemek	3	2,43
	İyi vatandaş olmak	3	2,43
	Vatanınla gurur duymak	3	2,43
	Barış içinde yaşamak	3	2,43
	Ülkemizin gelişmesi için çabalamak	2	1,62
	Yaşlılara ve yoksullara yardım etmek	2	1,62
	Atatürk ilke ve inkılâplarına sahip çıkmak	1	0,81
	Tarihine sahip çıkmak	1	0,81
	Eşit bir şekilde yaşamak	1	0,81
	Yaşlılara saygılı olmak	1	0,81
	Görev ve sorumluluklarımızı yerine getirmek	1	0,81
Dürüst olmak	1	0,81	
TOPLAM		123	100

Tablo 4.20'ye göre öğrencilerin (%18,69)'u vatanseverliği "Vatanı korumak", (%17,78)'i "Vatan için ölmek", (%10,56)'sı "Vatan için savaşmak" ve (%8,94)'ü de "Atalarımızın emanetine sahip çıkmak" olarak düşüncelerini belirtmişlerdir. Bu ifadeleri (%6,50) oranında hem "Bayrağını sevmek" hem de "Bağımsız yaşamak"

ifadeleri takip etmektedir. (%5,69) oranında “*Vatan için çalışmak*”, (%4,06) “*Vatana saygı duymak*” şeklinde görüşlerini ifade etmişlerdir. Öğrenciler en az (%0,81) “*Atatürk ilke ve inkılâplarına sahip çıkmak*”, “*Tarihine sahip çıkmak*”, “*Eşit bir şekilde yaşamak*”, “*Yaşlılara saygılı olmak*” ve “*Görev ve sorumluluklarımızı yerine getirmek*” olarak vatanseverlik anlayışları ortaya koymuşlardır.

Öğrencilerden bazılarının vatanseverliğe yönelik ifadeleri şu şekildedir:

“Vatan sevgisi üzerinde doğup büyüdüğü ve hayatını geçirdiği bu topraklar için gerektiğinde hayatını feda edebilme, tüm sosyal ve ekonomik haklarından feragat edebilme duygusunu vatan sevgisi olarak tanımlayabiliriz.” (BÖ2)

“Vatanımız olmasaydı biz şu anda yaşamıyor olabilirdik. Vatanımız bizler için savaşa girdi. Bazılarını kazanamamış olsak bile bu savaşı sonunda kazandık. Yani bu yüzden vatanımıza ne gerekiyorsa biz de onu yapmalıyız.” (BÖ12)

“Vatan demek bir milletin yurdu demektir. Vatanımızı korumalıyız. Eğer korumazsak başka devletler gelir alır elimizden.” (BÖ13)

“Vatan bizim ana yurdumuz, topraklarımız Atatürk’ün bize emanet ettiği bu vatani elimizden geldiğince çalışıp korumalıyız.” (BÖ15)

“Türk milleti muhteşem bir vatan sevgisi sayesinde bu milleti korumuştur, uğruna can vermiştir. Eminim ki Türk milletinin içinde vatan sevgisi olmasaydı şu an biz ne Türkiye’deydik ne de özgürdük.” (BÖ18)

“Vatan sevgisi kardeş sevgisine benzer. Kardeşimiz nasıl bizim canımızsa vatanımız da böyledir. Kardeşimizi kaybedersek çok üzülürüz canımızdan can kaybederiz. İşte vatanımızı da kaybettiğimizde canımızdan can kaybederiz.” (BÖ20)

“Üzerinde yaşadığımız topraklar kolay kazanılmamıştır. Atalarımız bu vatan için birçok bedeller ödemiştir. Ailelerinden, evlatların, evlerinde hatta canlarından geçmişlerdir.” (BÖ22)

“Vatanseverlik Atatürk’ün bize emanet ettiği bu güzel yurdu, vatani korumaktır.”
(BÖ27)

“Vatan demek hürriyet demek. Vatan demek özgürlük demek.” (BÖ31)

“Şereftir seni sevmek

Uğrunda ölüme yürümek

Tek cumhuriyetim, tek vatanım

Yaşasın tek varlığım.” (BÖ40)

Araştırmaya katılan 7. sınıf öğrencilerinden BÖ2, BÖ12, BÖ13, BÖ15, BÖ18, BÖ20, BÖ22, BÖ27, BÖ40 kodlu öğrenciler vatanseverlik ile ilgili düşüncelerini belirtmişlerdir. Öğrencilerin vatanseverlik değerine farklı anlamlar yükledikleri görülmektedir.

Öğrencilere göre vatansever olmanın nedenlerine dair ifadelerin yer aldığı istatistiksel veriler Tablo 4.21’de sunulmuştur.

Tablo 4.21. Öğrencilere göre vatansever olmanın nedenlerine ait istatistiksel verileri

Görüşler	f	%
Atalarımızın emanetine layık olmak	17	34,69
Özgür/ Bağımsız yaşamak	8	16,32
Bayrağımızın dalgalanmaya devam etmesi	6	12,24
Rahat ve güvenli bir yaşam sürmek	5	10,20
Vatanının kutsal olması	4	8,16
Kültür birliği sağlamak	2	4,08
Bu toprakların kolay kazanılmamış olması	2	4,08
Dünyada barış içinde yaşamak	2	4,08
Birlik-beraberlik içinde yaşamak	1	2,04
Yabancılara özenmemek	1	2,04
Düşmanların yurdumuza zarar vermesini engellemek	1	2,04
TOPLAM	49	100

Tablo 4.21 incelendiğinde öğrencilerin (%34,69)'u “Atalarımızın emanetine layık olmak”, (%16,32)'si “Özgür/ Bağımsız yaşamak”, (12,24)'ü “Bayrağımızın dalgalanmaya devam etmesi”, (%10,20)'si “Rahat ve güvenli bir yaşam sürmek” ve (%8,16)'sı da “Vatanının kutsal olması” şeklinde vatansever olmanın nedenlerini belirtmişlerdir. Öğrenciler en az oranda (%2,04) “Birlik-beraberlik içinde yaşamak”, “Yabancılara özenmemek” ve “Düşmanların yurdumuza zarar vermesini engellemek” şeklinde görüşlerini belirtmişlerdir.

Öğrenciler vatansever olmanın nedenleri şu şekilde ifade etmişlerdir:

“Bu vatani bize teslim eden atamızı, askerlerimizi, şehitlerimizi, dedelerimizi, ninelerimizi saygıyla anıyoruz ve bize vatani kurtardıkları için onlara minnettarız. Ve biz bu vatani koruyarak o bayrağı dalgalandırarak ve o bayrağı asla yere indirmeyeceğiz.” (BÖ3)

“Aynı millete mensup insanlar birlik ve beraberlik içerisinde yaşadıkları zaman o ülkede huzur ve güven ortamı tesis edilir.” (BÖ6)

“Bu vatan bize emanettir. Atalarımızın bir hediyesidir. Bu hediye bizler de gelecek nesillerde korumalıdır.” (BÖ14)

“Hiçbir Türk insanı hiçbir halkın emrinin altına girmek istemez ya da köle olmak istemez. Bu yüzden vatanımıza kol kanat germeliyiz.” (BÖ19)

“Eğer bir kişi vatanını sevmiyorsa o kişi vatanına layık değildir. Herkes vatanını sevmeli. Bu vatani bize teslim eden şehitlerdir, Atatürk'tür, dedelerimizdir, ninelerimizdir. Vatanımızı her zaman çok sevelim.” (BÖ21)

“Vatan her zaman kutsal kabul edilmiştir. Vatan uğrunda çok kan dökülmüş, çok savaş yapılmış ve birçok can feda edilmiştir.” (BÖ29)

“Bu toprak parçası kolay kazanılmamıştır. Bu nedenle de kolayca almak isteyenlere çok sert karşılıklar vardır.” (BÖ32)

“Atatürk bu vatani savaşarak kazandıysa biz de savaşarak bu vatani geri vermeyeceğiz.” (BÖ36)

BÖ3, BÖ6, BÖ14, BÖ19, BÖ21, BÖ29, BÖ32 ve BÖ36 kodlu öğrenciler vatansever olmanın nedenleri farklı görüşler bildirerek ifade etmişlerdir. Bu durum öğrencilerin vatansever olmayı birçok nedenle ilişkilendirdiğini göstermesi bakımından önemlidir.

Tablo 4.1. Öğrencilerin vatanseverlik değerini diğer değerlerle ilişkilendirmelerine ilişkin istatistiksel verileri

DEĞERLER	f	%
Fedakârlık	10	24,43
Bayrağa ve İstiklal Marşı'na saygı	8	19,51
Çalışkanlık	6	14,63
Türk büyüklerine saygı	3	7,31
Bağımsızlık/Özgürlük	3	7,31
Dürüstlük	2	4,87
Duyarlılık	2	4,87
Hoşgörü	1	2,43
Cömertlik	1	2,43
Misafirperverlik	1	2,43
Barış	1	2,43
Doğal ve kültürel mirasa duyarlılık	1	2,43
Yardımseverlik	1	2,43
Sorumluluk	1	2,43
TOPLAM	41	100

Tablo 4.22'ye bakıldığında öğrencilerin vatanseverlik değerini en fazla (%24,43) oranında “fedakârlık” değeri ile ilişkilendirdikleri görülmektedir. Bu değeri (%19,51) ile “Bayrağa ve İstiklal Marşı'na saygı” değeriyle ilişkilendirmişlerdir. (%7,31) oranında da “Türk büyüklerine saygı” ve “Bağımsızlık/Özgürlük” olarak belirtmişlerdir.

Öğrenciler bu durumu şu şekilde ifade etmişlerdir:

“Bir insan vatanseverse hep öyle gider bu. Yani ilk baştan çalışan emek veren öğrenci ileride doktor olursa vatana millete hayırlı bir sağlık sever olur. İşte vatanseverlik duygusu budur.” (BÖ6)

“Vatanına yardım etmek istiyorsan yaşlılara yardım etmek, onlara saygılı olmak gerekir. Vatanseverlik sadece yaşlılara yardım etmekle kalmamalı. Yoksullara yardım etmek, çaresizlere çare bulmaktır.” (BÖ10)

“Vatan sevgisi vatani için canını feda edebilecek bir milletin sevgisidir.” (BÖ12)

“İyi vatandaş şöyle tarif edilebilir. Sorumluluk sahibi olmalı.” (BÖ16)

“Vatanımıza saygılı olalım. Herkesi mutlu edelim.” (BÖ20)

“Bence vatan sevgisi sevgilerin en temiz en karşılıksızdır. O öyle bir sevgidir ki insanlar onun için her şeyi feda edebilirler.” (BÖ21)

“Bir elinde vicdan bir elinde cüzdan,

Savaşıp kendini bulacaksın.

Bir elinde silah bir elinde bayrak,

Gerektiğinde vatan için öleceksin.

Sevdan da ayla yıldız olmazsa,

Kendinden utanacaksın.

Vatan için varsın sen,

Bunu asla unutmayacaksın.” (BÖ24)

“Ecdadımızın bu vatan topraklarını bizlere nasıl emanet ettiği bilinci içerisindeyiz. Vatan, uğruna her fedakârlığı göstereceğimiz en değerli varlığımızdır.” (BÖ30)

“Vatanında özgürce ve bağımsızca yaşayan her ulusun sahip olduğu bayrak bence o ulusun, o milletin vatan sevgisiyle dalgalanır.” (BÖ38) şeklinde ifade etmişlerdir.

BÖ6, BÖ10, BÖ16, BÖ20, BÖ21, BÖ24, BÖ30 ve BÖ38 kodlu öğrenciler vatanseverlik değerini birçok farklı değer ile ilişkilendirmişlerdir. Bu durum öğrencilerin vatanseverlik değeri ile birlikte bu değerlere yönelik bir farkındalık taşıdıklarını göstermeleri bakımından önemli görülebilir.

4.2.3. C Okulu Öğrencilerine Ait Bulgular

Aşağıdaki tablolarda (4.23, 4.24, 4.25) C okulundaki öğrencilerin vatanseverlik değerine yönelik görüşlerine ilişkin istatistiksel verilere ve çizilen resim ve karikatürlere yer verilmektedir.

Tablo 4.23. Öğrencilerin vatanseverlik değerine dair görüşlerine ait istatistiksel verileri

Öğrencilerin Vatanseverlik Anlayışı	Görüşler	f	%
Vatanını ve milletini sevmek	Vatan için ölmek	24	14,28
	Vatanı korumak	23	13,69
	Yaşadığın toprakları sevmek	15	8,92
	Vatan için çalışmak	15	8,92
	Atalarımızın emanetine sahip çıkmak	15	8,92
	Vatan için savaşmak	14	8,33
	Milletini sevmek	11	6,54
	Askerlik yapmak	10	5,95
	Fedakârlık yapmak	9	5,35
	İşini iyi yamak	6	3,57
	Hayırlı evlat yetiştirmek	5	2,97
	Bayrağını sevmek	5	2,97
	Birlik ve beraberlik içinde yaşamak	4	2,38
	Ülkemize zarar vermemek	4	2,38
	Sorumluluklarımızı yerine getirmek	3	1,78
	Barış içinde yaşamak	2	1,78
	Atatürk'ü sevmek	1	0,59
	Vatanı satmamak	1	0,59
Dürüst olmak	1	0,59	
TOPLAM		168	100

Tablo 4.23 incelendiğinde C okulundaki 7.sınıf öğrencilerinin (%14,28)'i vatanseverliği "Vatan için ölmek" ve (%13,69)'u "Vatanı korumak" olarak ifade etmektedirler. Öğrencilerin (%8,92)'si "Yaşadığın toprakları sevmek", "Vatan için çalışmak", "Atalarımızın emanetine sahip çıkmak" olarak görüşlerini belirtmişlerdir. (%8,3)'ü "Vatan için savaşmak", (%6,54)'ü "Milletini sevmek", (%5,95)'i "Askerlik

yapmak” ve (%5,35)’i “Fedakârlık yapmak” olarak düşünmektedirler. Öğrencilerin en az görüş belirttikleri ifadeler (%0,59) ile “Atatürk’ü sevmek”, “Vatanı satmamak” ve “Dürüst olmak” şeklindedir.

C okulundaki 7. sınıf öğrencilerinden bazıları bu durumu aşağıdaki gibi ifade etmiştir:

“Kişinin doğduğu ve büyüdüğü topraklara, orada yaşayan insanlara duyduğu sevgi ve saygı dolayısıyla ortaya çıkan duyguya vatanseverlik denir.” (CÖ2)

“Bu yurttaki bütün erkek vatandaşları askerlik yapıp bu vatani severek, saygı duyarak koruyorlar.” (CÖ9)

“Vatanseverlik insanın vatanını korumak, ülkesine zarar vermemek için çabalaması ve her ne olursa olsun ülkesini sevmesidir. Çanakkale Savaşı’nda vatanını korumak ve özgürce yaşayabilmek için şehit olan binlerce Türk, vatanını koruyabilmek için gözünü bile kırpmadan can veren insanlar...”(CÖ18)

“Vatan sevgisi insan için çok önemli. İnsan vatani uğruna savaşabilmeli, onun için canını verebilmeli.” (CÖ20)

“Vatanseverlik, vatanını ve milletini gerçekten sevmek, vatani yararına işler yapmaktır. Vatansever insanlar vatanını ve milletini seven ve milletini koruyan bireyler yetiştirmelidir.” (CÖ24)

“İnsanın doğup büyüdüğü toprakları koruma altına alması, onun için fedakârlıklar yapması hatta canından bile vazgeçmesi vatanseverliktir.” (CÖ29)

“Vatanını seven insan her işini en iyi şekilde yapar. Vatani için hayırlı insan olur. Aynı şekilde kendisi gibi evlatlarını da öyle yetiştirir. Tüm zorluklara katlanır.” (CÖ33)

“Bir insan vatanını seviyorsa vatani için çalışır. Bizler sırf gezi için bile vatanımızdan ayrıldığımızda hasret çekmekteyiz. Hiç vatani olmayan birinin durumu ise çok daha kötüdür.” (CÖ41)

Araştırmaya katılan 7. sınıf öğrencilerinden CÖ2, CÖ9, CÖ18, CÖ20, CÖ24, CÖ29, CÖ33 ve CÖ41 kodlu öğrenciler vatanseverliğe ilişkin görüşlerini belirtmişlerdir. Öğrencilerin vatanseverliği farklı bakış açılarıyla değerlendirdikleri görülmektedir.

Tablo 4.24. Öğrencilere göre vatansever olmanın nedenlerine ait istatistiksel verileri

İFADELER	f	%
Atalarımıza layık olmak	18	30,50
Rahat ve güvenli bir yaşam sürmek	10	16,94
Düşmanların ülkemize zarar vermesini engellemek	7	11,86
Özgür/Bağımsız yaşamak	6	10,16
Ülkemizin devamlılığını sağlamak	6	10,16
Vatanın kolay kazanılmamış olması	6	10,16
Ülkemizin gelişmesini sağlamak	3	5,08
Gelecek nesillere bırakmak	2	3,38
Vatana olan borcumuzu ödemek	1	1,69
TOPLAM	59	100

Tablo 4.24’e göre öğrenciler vatansever olmanın nedenlerini yönelik olarak en fazla (%30,50) oranında “Atalarımıza layık olmak” şeklinde ifade etmişlerdir. (%16,94) oranında “Rahat ve güvenli bir yaşam sürmek” ve (%11,86) oranında “Düşmanların ülkemize zarar vermesini engellemek” olarak belirtmişlerdir. (%10,16) oranında da “Özgür/Bağımsız yaşamak”, “Ülkemizin devamlılığını sağlamak” ve “Ülkemizin gelişmesini sağlamak” olarak görüşlerini ifade etmişlerdir.

Öğrenciler bu durumu aşağıdaki şekillerde ifade etmişlerdir:

“Vatan denilince akla uğruna can verilecek kadar kutsal olan topraklar gelir. Vatanın bağımsızlığı ve dokunulmazlığı için elinden geleni yapar.” (CÖ1)

“Atatürk’tür bizi yaşatan. Düşmanlarla yılmadan savaşan. Atatürk’e canım feda. Onun sayesinde ayaktayız.” (CÖ7)

“Eskiden Mehmetçikler Türkiye’imizi nasıl korudular sanıyorsunuz? Çantasında bir somun ekmek ve bir matara su. O şekilde savaşmışlar. Tek askerlik değil bütün meslekler önemlidir. İşte bu nedenle Türkiye’imizin seviyesini yükseltelim ve vatana-millete hayırlı evlat olalım.” (CÖ10)

“Bu vatan çok zor kazanıldı. Şehitlerimiz bu vatan için canlarını verdiler. Geçmişte yaşanan savaşları ve Atatürk’ün yaptıklarını unutmamalıyız.” (CÖ11)

“Eskiden genci yaşlısı çocuğu hepsi ülkesi için gözünü kırpmadan savaşıyordu. Şu an o al bayrak göklerde dalgalanıyorsa bunu onlara borçluyuz. Askere geride eşini dostunu daha yeni doğmuş bebeğini bırakarak giden Mehmetçikler sadece vatani için mücadele eder.” (CÖ16)

“Atalarımız savaşa girmeseydi askerler, subaylar hiçbiri savaşa girmeseydi bunu bilin biz de olmazdık. Bu vatana hepimiz sahip çıkalım. Bize bu vatani şartsız koşulsuz hediye etmişler. Ama tabi ki de sahip çıkıp korumalıyız. Gelecek nesillere hediye etmek için.” (CÖ22)

“Biz böyle bir milletin evlatları, torunlarıyız vatansever bir millette büyüdük. Vatanseverliği bizden daha iyi bilen yoktur. Bu yüzden vatanımızı hep sevelim, koruyalım. Gerekirse canımızı feda edelim ama yabancı ellere vermeyelim.” (CÖ24)

“Vatani işgal edilmekten kurtarmak, bağımsız ve hür bir yaşam adına pek çok askerimiz şehit olmuştur. Bunlar bugün bizim bu topraklarda refah içinde yaşamamız için yapılmıştır.” (CÖ27)

“Aynı millete mensup insanlar birlik ve beraberlik içerisinde yaşadıkları zaman o ülkede huzur ve güven ortamı tesis edilmiş olur.” (CÖ31)

“Vatan bir milletin yuvası olduğu sürece üzerinde o milletin bayrağı dalgalanır. Dalgalanan her bayrak o vatanın sahibi olduğumuzu gösterir.” (CÖ34)

CÖ1, CÖ7, CÖ10, CÖ11, CÖ16, CÖ22, CÖ24, CÖ27, CÖ31 ve CÖ34 kodlu öğrenciler vatansever olmanın nedenlerini açıklamışlardır. Öğrencilerin vatansever olmayı çeşitli nedenlere dayandırdığı görülmektedir.

Tablo 4.25. Öğrencilerin vatanseverlik değerini diğer değerlerle ilişkilendirmelerine ilişkin istatistiksel verileri

İfadeler	f	%
Fedakârlık	14	28,57
Çalışkanlık	7	14,28
Bayrağa ve İstiklal Marşı'na Saygı	6	12,24
Türk büyüklerine saygı	6	12,24
Barış	5	10,20
Dayanışma	4	8,16
Sorumluluk	3	6,12
Dürüstlük	1	2,04
Hoşgörü	1	2,04
Yardımseverlik	1	2,04
Duyarlılık	1	2,04
TOPLAM	49	100

Tablo 4.25 incelendiğinde öğrencilerin vatanseverlik değerini en çok (%28,57) oranında “*Fedakârlık*” değeri ile ilişkilendirmişlerdir. Öğrencilerin vatanseverlik değerini en çok ilişkilendirdiği diğer değerler ise (%14,28) ile “*Çalışkanlık*”, (%12,24) ile “*Bayrağa ve İstiklal Marşı'na Saygı*” ve “*Türk büyüklerine saygı*” ve (%10,20) ile “*Barış*” değeridir.

Öğrencilerin vatanseverlik değerini diğer değerler ile ilişkilendirmelerine yönelik ifadeleri aşağıda verilmiştir:

“*Bir ortam içinde birlik ve beraberlik olursa eğer yaşadıkları zaman o ortamda huzur ve güven ortamı tesis edilmiş olur.*” (CÖ9)

“*Bir ülkede vatanını sevmeyen insanlar yaşıyorsa hiçbiri ülkesini korumaz ve ona ihanet ederler. Bu yüzden bir ülke ayakta durmak istiyorsa vatandaşları fedakâr olmalıdır.*” (CÖ14)

“*Şehitlerimiz sayesinde bugün bizler rahat bir şekilde hayatımızı devam ettirebiliyoruz. Bizler böyle insanların torunlarıyız. Dolayısıyla onlara layık bir birey*

olarak yaşamalı ve onlar kadar biz de vatanseverlik duygularını yüreğimizde samimi bir şekilde hissetmeliyiz.” (CÖ20)

“İnsanların vatanına karşı sorumlulukları vardır. Bu sorumluluk da askere gitmektir.”

“Biliyorsunuz erkekler askere gider ve canı pahasına milletini, bayrağını korur. Kadınlar ise yaralıları bakar. Onlara su, yemek gibi yardımlar yapar ve o da milletine yardımcı olur. Bu yüzden ölsen de vatanının bayrağını yere indirtme, göğe yükselt.” (CÖ25)

“Her Türk’ün vazifelerini yerine getirmesi gerektiğini düşünüyorum. Atatürk önderliğinde kazandığımız savaşlar sayesinde biz şuan Türkiye Cumhuriyeti toprakları içinde yaşıyoruz. Atatürk olmasaydı biz şu an bir köleydik.” (CÖ32)

“Vatanseverlik dürüst, doğru yolda giden, hayatını seven ve namusuyla çalışan, vatani koruyandır.” (CÖ38)

“Geçmişten günümüze yüz binlerce polis, asker ve memur şehitlik mertebesine ulaşarak vatanımız uğruna hayatlarını ortaya koymuş, ülkenin daha iyi yerlere gelmesi ve düşmanlar tarafından işgal edilmemesi uğruna şehit olmuşlardır. Bu yüce makama ulaşan şehitlerimiz sayesinde bugün bizler rahat bir şekilde hayatımızı devam ettiriyoruz. Nedeni içinde vatanseverlik olan şehitlerimiz sayesinde çok rahatız. Ve onlara çok teşekkür ederiz.” (CÖ42)

Araştırmaya katılan CÖ9, CÖ14, CÖ20, CÖ25, CÖ32, CÖ38 ve CÖ42 kodlu öğrencilerin vatanseverlik değerini çeşitli diğer değerler ile ilişkilendirdikleri görülmektedir. Bu durum öğrencilerin bu değerlere ilişkin bir farkındalıkları olduğunu yansıtmaları bakımından önem taşımaktadır.

4.2.4. Öğrencilerin Vatanseverlik Değeri İle İlgili Çizdikleri Resimlere İlişkin Bulgular

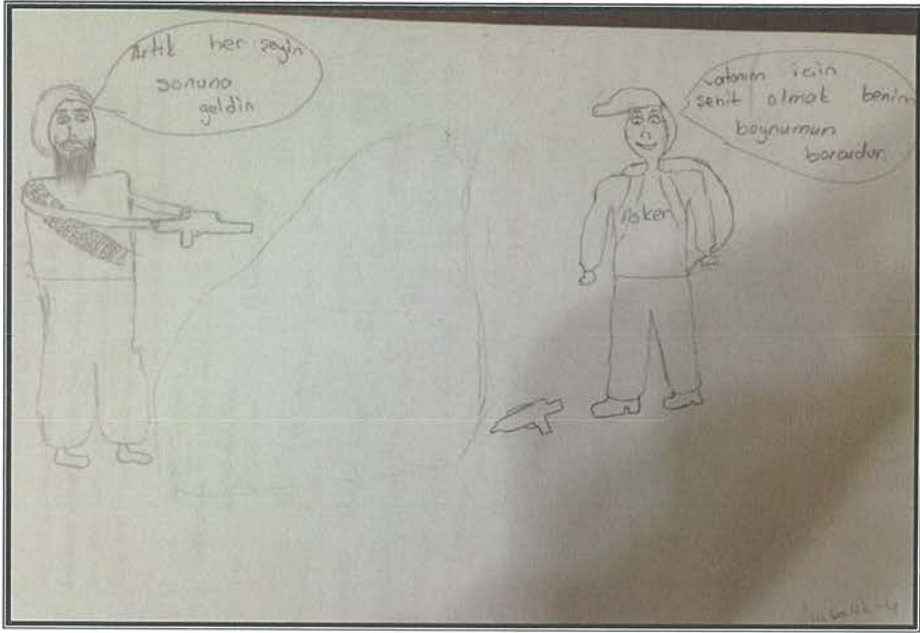
Öğrencilerin çizmiş oldukları resimler ve karikatürler incelendiğinde tamamının Yapıcı- Demokratik- İlmli- Aktif Vatanseverlik tutumuna sahip oldukları söylenebilir. Öğrenciler resim ve karikatürlerinde bayrak sevgisi, vatan sevgisi, vatan için savaşmak, vatan için ölmek, fedakârlık yapmak, işini iyi yapmak, iyi evlat yetiştirmek, askerlik yapmak, ülkesine karşı özel bir sevgi beslemek, farklılıklara saygı göstermek, Atatürk ve diğer Türk büyüklerini sevmek ve saygı göstermek gibi konuları resim ve karikatür olarak çizmeyi tercih etmişlerdir. Öğrencilerin resim ve karikatürlerinde kendi milletini üstün görmek, kendi ülke ve milletine karşı eleştiriye kapalı olmak, farklılıkları tehlike olarak görmek, liderlere koşulsuz bağlılık, ya sev ya terk et, ülkenin politikalarını koşulsuz şartsız kabul etmek gibi konuları resim ve karikatürlerinde yansıtmadıkları görülmektedir. Dolayısıyla öğrencilerin Tutucu- Otoriter- Aşırı- Kör/Müspet Vatanseverlik tutumlarına sahip olmadıkları söylenebilir.

Öğrencilerin çizmiş oldukları resimler ve karikatürler çizmiş oldukları konuların zenginliği açısından değerlendirildiğinde A okuluna ait öğrencilerin B ve C okuluna ait öğrencilere göre Yapıcı- Demokratik- İlmli- Aktif Vatanseverlik tutumuna ait daha fazla konuda resim ve karikatür çizdikleri görülmektedir. A okulunu C okuluna ait öğrenciler takip etmektedir. En son sıra B okuluna ait öğrencilerin çizdikleri resimler ve karikatürlerin konu zenginlikleri gelmektedir.

A okuluna ait öğrencilerin çizmiş oldukları resimler ve karikatürler konularına göre temalara ayrılmıştır. Bu temalar ölüm, fedakârlık, savaş, kendi ülkesine karşı özel bir sevgi besleme, barış, bayrak sevgisi, özgürlük/bağımsızlık, çevreye karşı duyarlılık, ülke politikalarına eleştirel bakabilme, vatani korumak, işini iyi yapmak olarak belirlenmiştir. A okuluna ait öğrencilerden ölüm temasını (3 kişi), fedakârlık temasını (3 kişi), savaş temasını (6 kişi), kendi ülkesine karşı özel bir sevgi besleme temasını (6 kişi), bayrak sevgisi temasını (7 kişi), özgürlük/bağımsızlık temasını (10 kişi), vatani korumak temasını (1 kişi), işini iyi yapmak temasını (4 kişi) çizdikleri görülmektedir. Bu okula ait öğrencilerin daha çok sırasıyla özgürlük/bağımsızlık (10

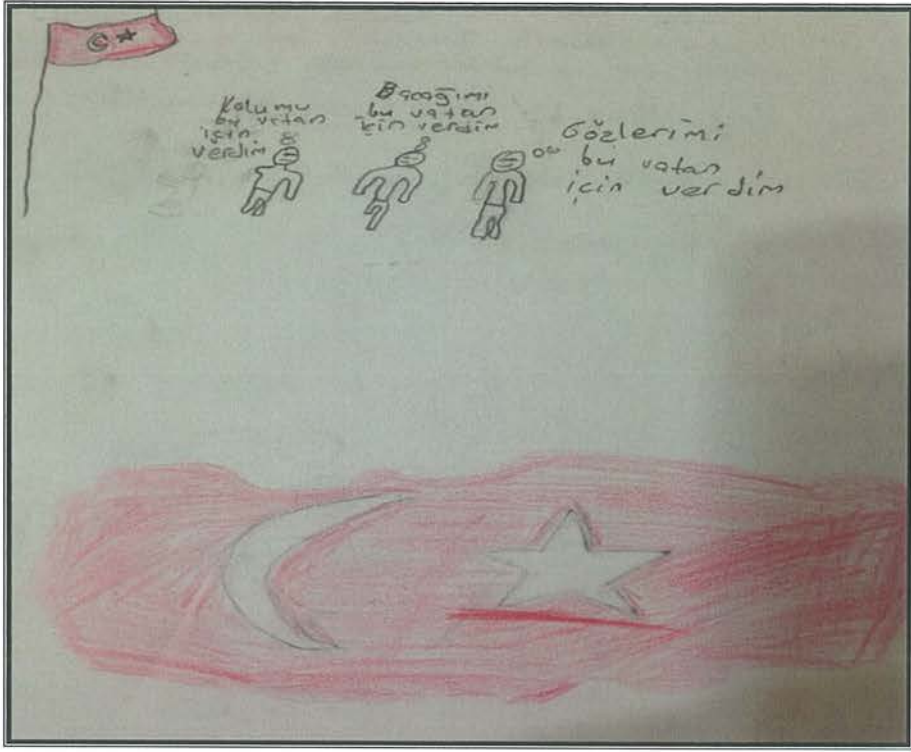
kişi), bayrak sevgisi (7 kişi), savaş (6 kişi) ve kendi ülkesine karşı özel bir sevgi besleme (6 kişi) temalarında yoğunlaştıkları söylenebilir. Ayrıca öğrencilerin barış, çevreye karşı duyarlılık ve ülke politikalarına eleştirel bakabilme temalarıyla ilgili çizim yapmadıkları görülmektedir.

A okulundaki öğrencilerden bazılarının vatanseverlik değeri ile ilgili çizmiş oldukları resim ve karikatür örnekleri:

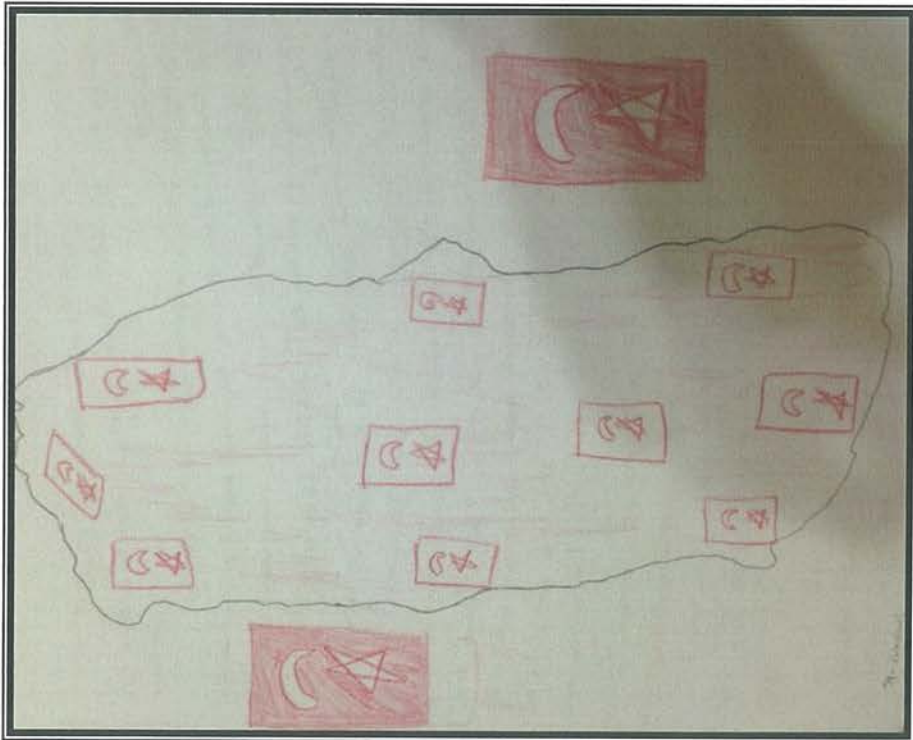

Şekil 4.1. A34 Kodlu Öğrencinin Çizimi (Ölüm Kategorisi)

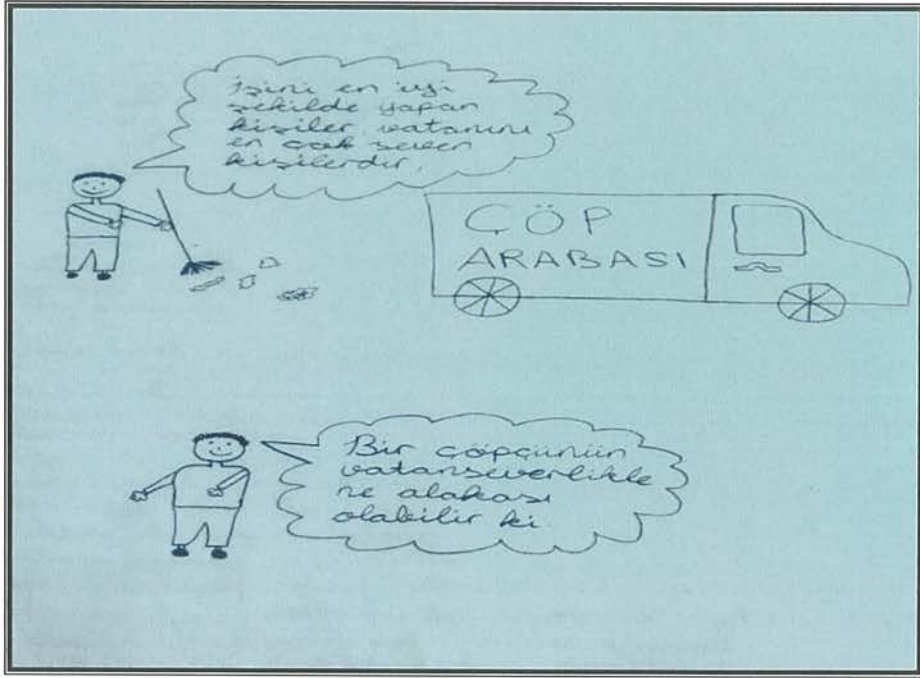

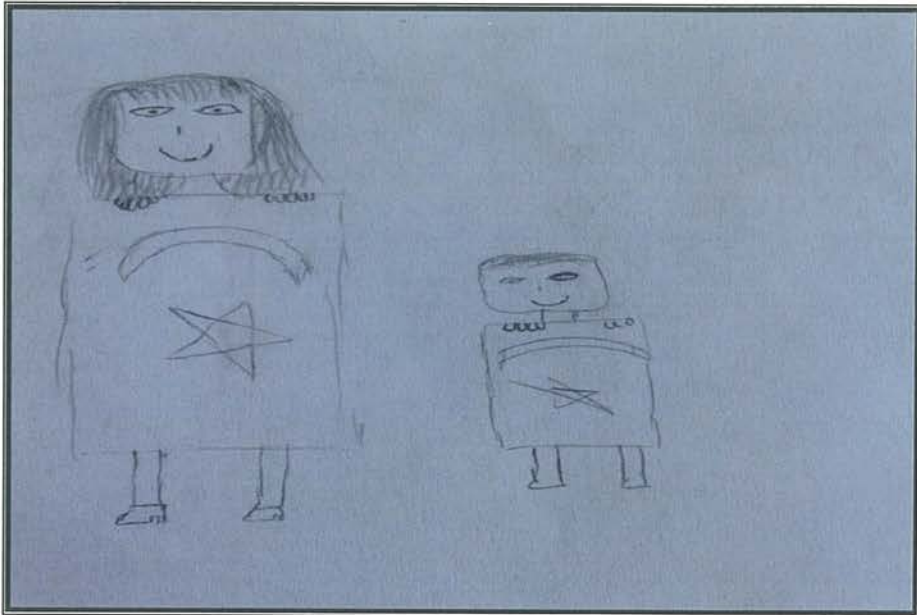
Şekil 4.2. A29 Kodlu Öğrencinin Çizimi (Fedakârlık Kategorisi)

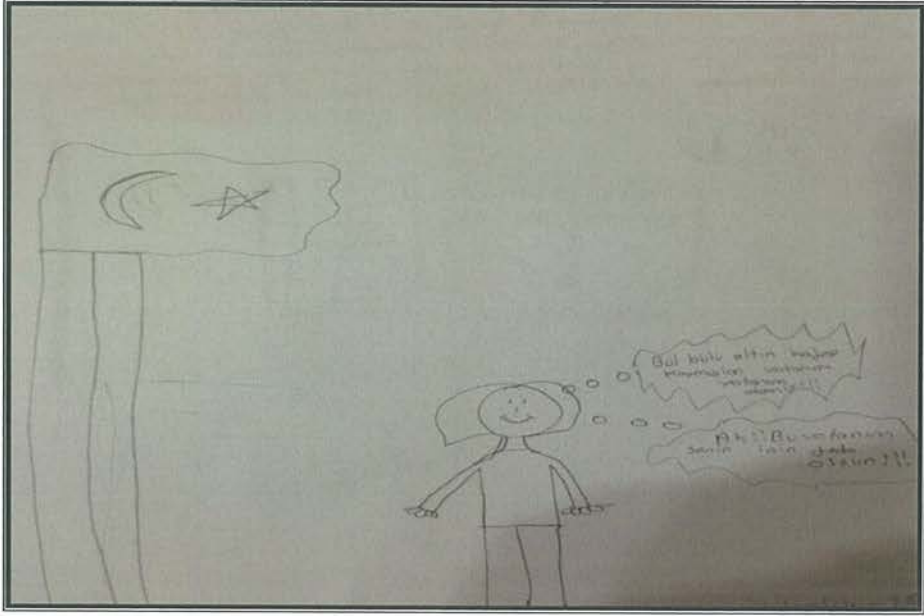
Şekil 4.3. A23 Kodlu Öğrencinin Çizimi (Özgürlük/Bağımsızlık Kategorisi)

Şekil 4.4. A6 Kodlu Öğrencinin Çizimi (İşini İyi Yapmak Kategorisi)

Şekil 4.5. A13 Kodlu Öğrencinin Çizimi (Bayrak Sevgisi Kategorisi)

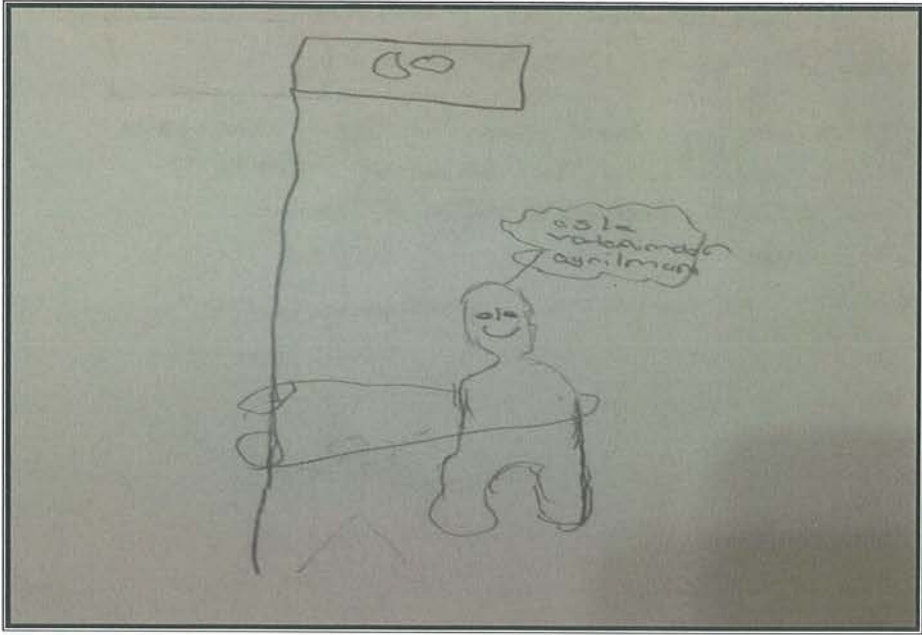
Şekil 4.6. A11 Kodlu Öğrencinin Çizimi (Kendi Ülkesine Karşı Özel Bir Sevgi Besleme Kategorisi)

Öğrencilerin çizmiş oldukları resimler ve karikatürler konularına göre temalara ayrılmıştır. B okuluna ait öğrencilerden ölüm temasını (5 kişi), fedakârlık temasını (2 kişi), savaş temasını (4 kişi), kendi ülkesine karşı özel bir sevgi besleme temasını (4 kişi), barış temasını (1 kişi), bayrak sevgisi temasını (8 kişi), özgürlük/bağımsızlık temasını (8 kişi), çevreye karşı duyarlı olmak temasını (1 kişi), ülke politikalarına eleştirel bakabilme (2 kişi), vatani korumak temasını (3 kişi) çizdikleri görülmektedir. Bu okula ait öğrencilerin daha çok sırasıyla özgürlük/bağımsızlık (8 kişi), bayrak sevgisi (8 kişi) ve ölüm (5 kişi) temalarında yoğunlaştıkları söylenebilir. Ayrıca öğrencilerin işini iyi yapmak temasıyla ilgili çizim yapmadıkları görülmektedir.

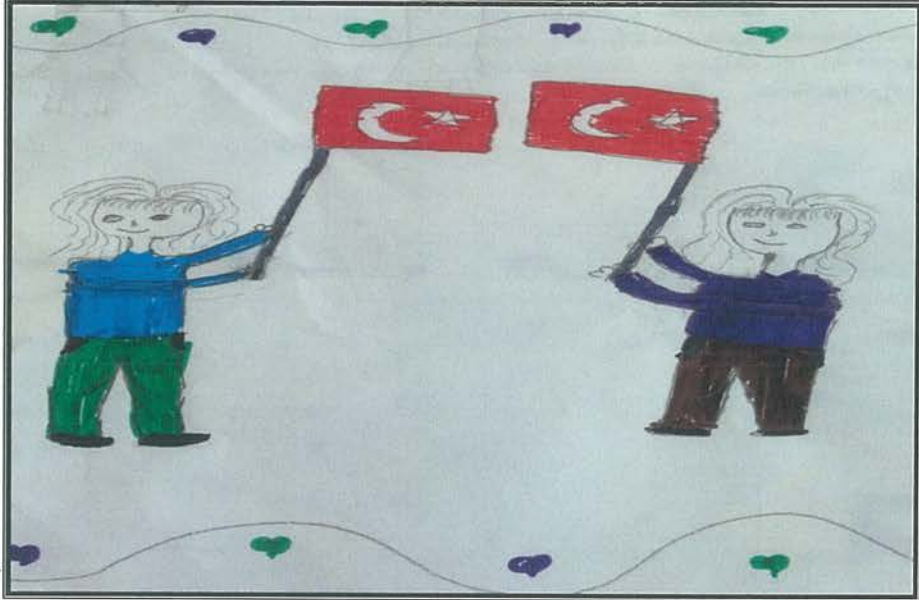
Öğrencilerden bazılarının vatanseverliğe yönelik resim ve karikatür örnekleri:

Şekil 4.9. B9 Kodlu Öğrencinin Çizimi (Kendi Ülkesine Karşı Özel Bir Sevgi Besleme Kategorisi)

Şekil 4.10. B25 Kodlu Öğrencinin Çizimi (Bayrak Sevgisi Kategorisi)

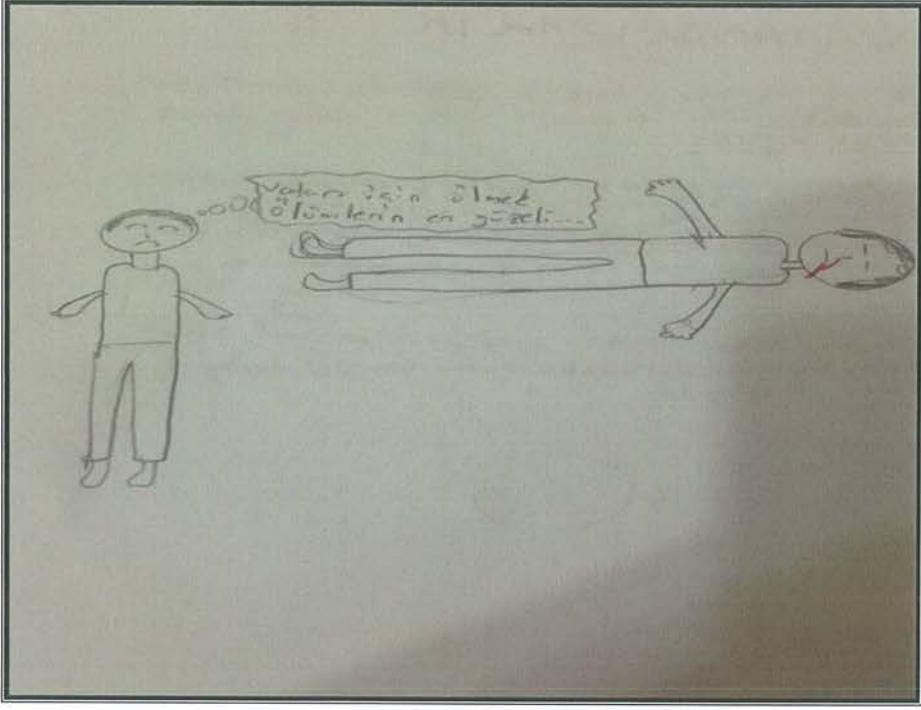

Şekil 4.11. A30 Kodlu Öğrencinin Çizimi (Vatanı Korumak Kategorisi)

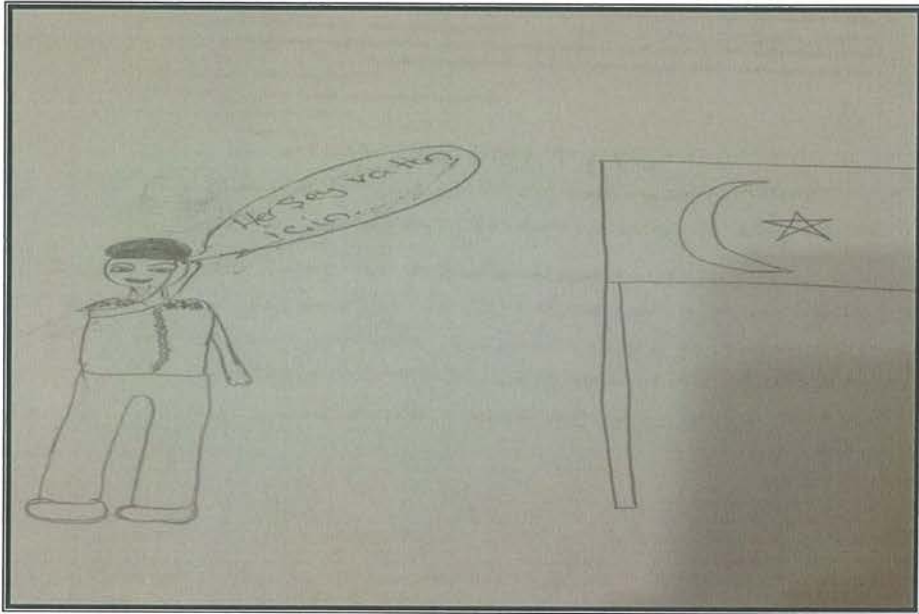
Öğrencilerin çizmiş oldukları resimler ve karikatürler konularına göre temalara ayrılmıştır. Bu temalar ölüm, fedakârlık, savaş, kendi ülkesine karşı özel bir sevgi besleme, barış, bayrak sevgisi, özgürlük/bağımsızlık, çevreye karşı duyarlılık, ülke politikalarına eleştirel bakabilme, vatanı korumak, işini iyi yapmak olarak belirlenmiştir. C okuluna ait öğrencilerden ölüm temasını (6 kişi), fedakârlık temasını (4 kişi), savaş temasını (8 kişi), kendi ülkesine karşı özel bir sevgi besleme temasını (2 kişi), bayrak sevgisi temasını (7 kişi), özgürlük/bağımsızlık temasını (4 kişi), vatanı korumak temasını (6 kişi), işini iyi yapmak temasını (1 kişi) çizdikleri görülmektedir. Bu okula ait öğrenciler daha çok sırasıyla savaş (8 kişi), bayrak sevgisi (7 kişi) ve ölüm (6 kişi) temalarında yoğunlaştıkları söylenebilir. Ayrıca öğrencilerin barış, çevreye karşı duyarlılık ve ülke politikalarına eleştirel bakabilme temalarıyla ilgili çizim yapmadıkları görülmektedir.

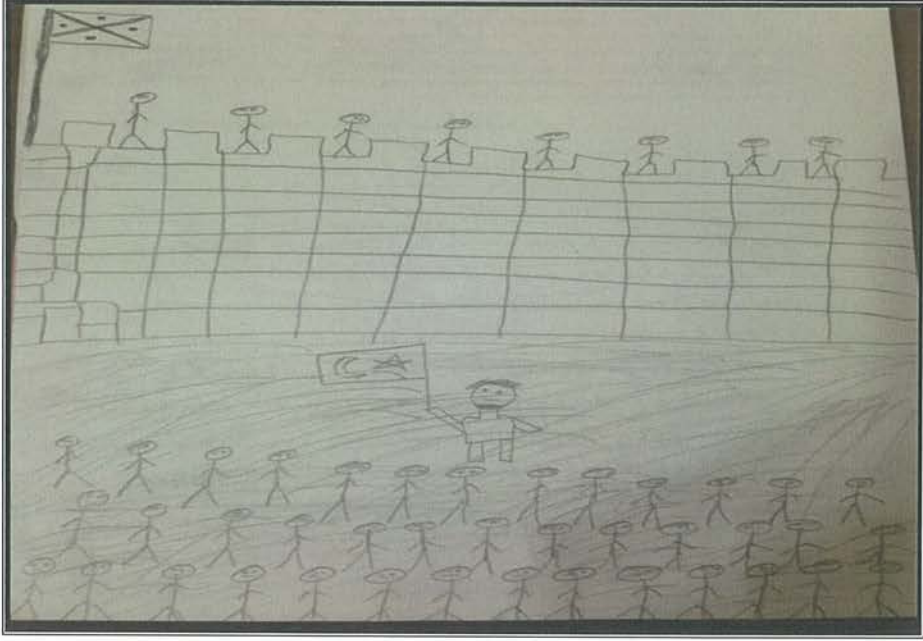
C okuluna ait alan öğrencilerin çizmiş oldukları resim ve karikatür örnekleri:

Şekil 4.12. C2 Kodlu Öğrencinin Çizimi (Ölüm Kategorisi)

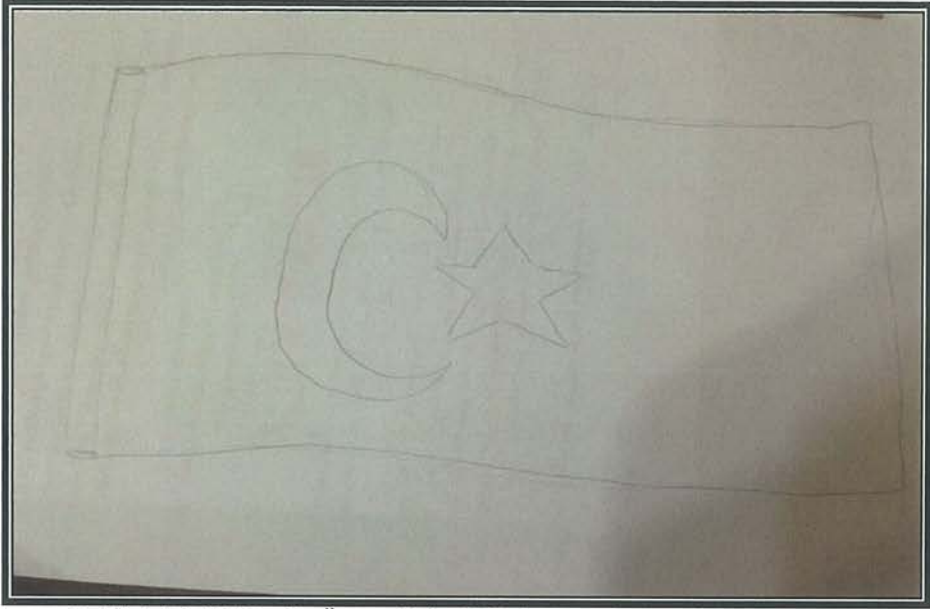
Şekil 4.13. C17 Kodlu Öğrencinin Çizimi (Fedakârlık Kategorisi)

Şekil 4.14. C27 Kodlu Öğrencinin Çizimi (Savaş Kategorisi)

Şekil 4.15. C8 Kodlu Öğrencinin Çizimi (Kendi Ülkesine Özel Bir Sevgi Kategorisi)

Şekil 4.16. C5 Kodlu Öğrencinin Çizimi (Bayrak Sevgisi Kategorisi)

Şekil 4.17. C18 Kodlu Öğrencinin Çizimi (Özgürlük/Bağımsızlık Kategorisi)

Şekil 4.18. C11 Kodlu Öğrencinin Çizimi (Vatanı Korumak Kategorisi)

Öğrencilerin çizmiş oldukları resimler ve karikatürlere ait bu bulgular, öğrencilerin okullarının (A, B, C) başarıları ve okullarının buldukları çevrenin sosyo-ekonomik durumu göz önüne alınarak değerlendirildiğinde C okuluna ait öğrencilerin B okuluna göre daha fazla farklı konuda resim ve karikatür çizmeleri okulda bulunan Sosyal Bilgiler öğretmenin vatanseverlik değerine bakış açısı ve bunları öğrencilere kazandırmadaki başarısı olarak yorumlanabilir. A okuluna ait öğrencilerin resim ve karikatür çizimlerin konularının en çok farklılık gösteren okul olması, okulun başarısı ve bulunduğu çevrenin sosyo-ekonomik durumu açısından değerlendirildiğinde ortaya çıkan bu durumun beklenen bir durum olduğu söylenebilir. B okuluna ait öğrencilerin çizmiş oldukları resimler ve karikatürler konuları açısından değerlendirildiğinde en az konu çeşitliliği gösteren okul olması okulun bulunduğu çevrenin sosyo-ekonomik durumundan ziyade okulda bulunan Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin vatanseverlik değerine bakış açısı ve bunu öğrencilere kazandırabilme özellikleri ile ilgili olduğu söylenebilir. Bu durum değerlerin kazandırılmasında öğretmenlerin değerlere bakış açısının ve bunu

öğrencilere yansıtma düzeyinin ne kadar önemli olduğunu yansıtması bakımından önemli olduğu söylenebilir.

4.2.5. Öğrencilerin Vatanseverlik Değerine İlişkin Görüşlerinin Karşılaştırılması

A okulundaki öğrenciler vatanseverlik değerine ilişkin görüşlerini en fazla (%14,28) “Yaşadığın toprakları sevmek”, (%11,90) “Vatanı korumak”, (%9,52) “İşini iyi yapmak”, (%8,73) “Vatan için ölmek/şehit olmak”, (%7,14) “Vatan için çalışmak”, (%7,14) “Atatürk’ü sevmek ve ona saygı duymak” ve (%5,5) “Askere gitmek” olarak belirtmişlerdir. B okulundaki öğrenciler vatanseverlik değerine ilişkin görüşleri en fazla (%18,69) “Vatanı korumak”, (%17,88) “Vatan için ölmek/şehit olmak”, (%10,56) “Vatan için savaşmak”, (%8,94) “Atalarımızın emanetine sahip çıkmak”, (%6,50) “Bayrağını sevmek”, (%6,50) “Bağımsız yaşamak” ve (%5,69) “Vatan için çalışmak” şeklindedir. C okulundaki öğrenciler ise vatanseverlik değerine ilişkin görüşlerini en fazla (%14,28) “Vatan için ölmek/şehit olmak”, (%13,69) “Vatanı korumak”, (%8,92) “Yaşadığın toprakları sevmek”, (%8,92) “Vatan için çalışmak”, (%8,92) “Atalarımızın emanetine sahip çıkmak”, (%6,54) “Milletini sevmek”, (%5,95) “Askerlik yapmak” ve (%5,35) “Fedakârlık yapmak” şeklinde ifade etmişlerdir. Buna göre üç okuldaki öğrencilerin görüşleri karşılaştırıldığında tüm okullardaki öğrencilerin vatanseverlik değerini “Vatan için ölmek”, “Vatanı korumak” ve “Vatan için çalışmak” olarak ifade ettikleri görülmektedir.

A ve C okullarındaki öğrenciler vatanseverlik değerini “Yaşadığın toprakları sevmek” ve “Askere gitmek” şeklinde görüş belirtirlerken B okulundaki öğrencilerin en fazla görüş bildirdikleri ifadeler arasında bu ifadeler yer almamaktadır. B ve C okulundaki öğrenciler vatanseverlik değerini “Atalarımızın emanetine sahip çıkmak” şeklinde görüş belirtirken A okulundaki öğrencilerin en fazla görüş belirttikleri ifadeler arasında bu ifade yer almamaktadır. A okulundaki öğrencilerin “İşini iyi yapmak” ve “Atatürk’ü sevmek ve ona saygı duymak” ifadeleri B ve C okullarındaki öğrencilerin en fazla görüş belirttikleri ifadeler arasında yer almamaktadır. B okulundaki öğrencilerin “Vatan için savaşmak”, “Bayrağını sevmek” ve “Bağımsız yaşamak” ifadeleri A ve C okullarındaki öğrencilerin en fazla görüş belirttikleri ifadeler arasında yer almamaktadır. C okulundaki öğrencilerin “Milletini sevmek” ve

“*Fedakârlık yapmak*” ifadeleri A ve B okulundaki öğrencilerin en fazla görüş belirttikleri ifadeler arasında yer almamaktadır.

A okuluna ait öğrenciler vatanseverlik değeri ile ilgili görüşlerini en az (%2,38) “*Sorumluluklarımızı yerine getirmek*”, (%2,38) “*Bağımsız yaşamak*”, (%2,38) “*Vatanımızın önemini bilmek*”, (%2,38) “*Vatanına ihanet etmemek, zarar vermemek*”, (%0,79) “*Dürüst olmak*”, (%0,79) “*Doğayı korumak*” ve “*Şehitlerimize sahip çıkmak*” şeklinde ifade etmişlerdir. B okulundaki öğrenciler vatanseverlik değeri ile ilgili görüşleri en az (%0,81) “*Atatürk ilke ve inkılâplarına sahip çıkmak*”, (%0,81) “*Tarihine sahip çıkmak*”, (%0,81) “*Eşit bir şekilde yaşamak*”, (%0,81) “*Yaşlılara saygılı olmak*”, (%0,81) “*Görev ve sorumluluklarımızı yerine getirmek*” ve (%0,81) “*Dürüst olmak*” şeklindedir. C okulundaki öğrenciler vatanseverlik değeri ile ilgili görüşlerini en az (%0,59) “*Atatürk’ü sevmek*”, (%0,59) “*Vatanını satmamak*”, (%0,59) “*Dürüst olmak*”, (%0,59) “*Sorumluluklarımızı yerine getirmek*” ve (%0,59) “*Barış içinde yaşamak*” şeklinde belirtmişlerdir. “*Dürüst olmak*” ve “*Sorumluluklarımızı yerine getirmek*” ifadeleri tüm okullardaki öğrencilerin vatanseverlik değeri ile ilgili olarak en az ortak görüş belirttikleri ifadelerdir. A ve C okullarındaki öğrencilerin “*Vatanına ihanet etmemek, zarar vermemek*” ve “*Vatanını satmamak*” ifadeleri de benzerlik göstermektedir. A okulundaki öğrencilerin “*Bağımsız yaşamak*”, “*Vatanımızın önemini bilmek*”, “*Doğayı korumak*” ve “*Şehitlerimize sahip çıkmamak*” ifadeleri B ve C okullarındaki öğrencilerin en az görüş belirttikleri ifadeler arasında yer almamaktadır. B okulundaki öğrencilerin “*Atatürk’ün ilke ve inkılâplarına sahip çıkmak*”, “*Tarihine sahip çıkmak*”, “*Eşit bir şekilde yaşamak*” ve “*Yaşlılara saygılı olmak*” ifadeleri A ve C okullarındaki öğrencilerin en az görüş belirttikleri ifadeler arasında yer almamaktadır.

Öğrencilerin vatanseverlik değerine ilişkin görüşlerinin okul düzeyinde karşılaştırmalı olarak incelenebilmesi için Tablo 4.26 düzenlenmiştir. A, B ve C okulu öğrencilerinin ortak görüş bildirdikleri ifadeler Tablo 4.26’da aynı renkle ifade edilmiştir. Hiçbir renkle gösterilmeyen ifadeler ise diğer okullardaki öğrenciler tarafından belirtilmeyen ifadelerdir.

Tablo 4.26. Öğrencilerin vatanseverlik değerine dair görüşlerinin karşılaştırılmasına ilişkin istatistiksel veriler

Görüşler (A Okulu)	f	%	Görüşler (B Okulu)	f	%	Görüşler (C Okulu)	f	%
Yaşadığın toprakları sevmek	18	14,28	Vatani korumak	23	18,69	Vatan için ölmek/şehit olmak	24	14,28
Vatanını korumak	15	11,90	Vatan için ölmek/şehit olmak	22	17,88	Vatani korumak	23	13,69
İşini iyi yapmak	12	9,52	Vatan için savaşmak	13	10,56	Yaşadığın toprakları sevmek	15	8,92
Vatan için ölmek/şehit olmak	11	8,73	Atalarımızın emanetine sahip çıkmak	11	8,94	Vatan için çalışmak	15	8,92
Vatan için çalışmak	9	7,14	Bayrağını sevmek	8	6,50	Atalarımızın emanetine sahip çıkmak	15	8,92
Atatürk'ü sevmek ve ona saygı duymak	9	7,14	Bağımsız yaşamak	8	6,50	Vatan için savaşmak	14	8,33
Askere gitmek	7	5,55	Vatani için çalışmak	7	5,69	Vatan için savaşmak	14	8,33
Milletini sevmek	6	4,76	Vatanına saygı duymak	5	4,06	Milletini sevmek	11	6,54
İstiklal Marşı'na ve bayrağa saygı duymak	6	4,76	Milletini sevmek	4	3,25	Askerlik yapmak	10	5,95
Vatan için savaşmak	5	3,96	Vatanın bölünmesini engellemek	3	2,43	Fedakârlık yapmak	9	5,35
Vatan için fedakârlık yapmak	5	3,96	İyi vatandaş olmak	3	2,43	İşini iyi yapmak	6	3,57
Milli değerlerimizi korumak	4	3,17	Vatanınla gurur duymak	3	2,43	Hayırlı evlat yetiştirmek	5	2,97
Vatan için hayırlı evlat yetiştirmek	4	3,17	Bağımsız yaşamak	3	2,43	Bayrağını sevmek	5	2,97
Sorumluluklarımızı yerine getirmek	3	2,38	Ülkemizin gelişmesi için çabalamak	2	2,43	Birlik ve beraberlik içinde yaşamak	4	2,38
Bağımsız yaşamak	3	2,38	Yaşlılara ve yoksullara yardım etmek	2	2,43	Ülkemize zarar vermemek	4	2,38
Vatanımızın önemini bilmek	3	2,38	Atatürk ilke ve inkılaplarına sahip çıkmak	1	0,81	Sorumluluklarımızı yerine getirmek	3	1,78
Vatana ihanet etmemek, zarar vermemek	3	2,38	Tarihine sahip çıkmak	1	0,81	Bağımsız yaşamak	2	1,78
Dürüst olmak	1	0,79	Eşit bir şekilde yaşamak	1	0,81	Atatürk'ü sevmek	1	0,59
Doğayı korumak	1	0,79	Yaşlılara saygılı olmak	1	0,81	Vatani satmamak	1	0,59
Şehitlerimize sahip çıkmak	1	0,79	Görev ve sorumluluklarımızı yerine getirmek	1	0,81	Dürüst olmak	1	0,59
TOPLAM	126	100	TOPLAM	123	100	TOPLAM	168	100

Vatanını ve milletini sevmek

A okulundaki öğrenciler vatansever olmanın gerekçelerini en fazla (%35,71) “Atalarımızın emanetine layık olmak”, (%19,64) ile “Barış içinde yaşamak”, (%10,71) “Güvenli, huzurlu ve rahat bir hayat yaşamak”, (%8,92) “Çocuklarımıza güzel bir yaşam bırakmak” ve (%8,92) “Vatanımızda olumsuz şeylerin yaşanmasına imkân vermemek” şeklinde belirtmişlerdir. B okulundaki öğrenciler vatansever olmanın gerekçelerini en fazla (%34,69) “Atalarımızın emanetine layık olmak”, (%16,32) “Özgür/Bağımsız yaşamak”, (%12,24) “Bayrağımızın dalgalanmaya devam etmesi”, (%10,20) “Rahat ve güvenli bir yaşam sürmek” ve (%8,16) “Vatanın kutsal olması” ifadeleri ile belirtmiştir. C okulundaki öğrenciler ise vatansever olmanın nedenlerini (%30,50) “Atalarımıza layık olmak”, (%16,94) “Rahat ve güvenli bir yaşam sürmek”, (%11,86) “Düşmanların ülkemize zarar vermesini engellemek”, (%10,16) “Özgür/Bağımsız yaşamak”, (%10,16) “Ülkemizin devamlılığını sağlamak”, (%10,16) “Vatanın kolay kazanılmamış olması” ifadeleri ile göstermişlerdir. “Atalarımızın emanetine layık olmak” ve “Rahat ve güvenli bir yaşam sürmek” ifadeleri her üç okulun öğrencileri tarafından da ifade edilmiştir. A okulundaki öğrencilerin “Barış içinde yaşamak”, “Çocuklarımıza güzel bir vatan bırakmak” ve “Vatanımızda olumsuz şeylerin yaşanmasına imkân vermemek” ifadeleri B ve C okullarındaki öğrencilerin en fazla görüş belirttikleri ifadeler arasında yer almamaktadır. “Özgür/Bağımsız yaşamak” ifadesi B ve C okullundaki öğrenciler tarafından en çok görüş alan ifadedir. B okulundaki öğrencilerin “Bayrağımızın dalgalanmaya devam etmesi” ve “Vatanın kutsal olması” ifadeleri A ve C okullarındaki öğrencilerin en fazla görüş belirttikleri ifadeler arasında yer almamaktadır. C okulundaki öğrencilerin “Düşmanların ülkemize zarar vermesini engellemek”, “Ülkemizin devamlılığını sağlamak” ve “Vatanın kolay kazanılmamış olması” ifadeleri A ve B okullarındaki öğrencilerin en fazla görüş belirttikleri ifadeler arasında yer almamaktadır.

Öğrencilerin vatansever olmanın nedenlerine ilişkin görüşlerinin okul düzeyinde karşılaştırmalı olarak incelenebilmesi için Tablo 4.27 düzenlenmiştir. A, B ve C okulu öğrencilerinin ortak görüş bildirdikleri ifadeler Tablo 4.27’de aynı renkle ifade edilmiştir. Hiçbir renkle gösterilmeyen ifadeler ise diğer okullardaki öğrenciler tarafından belirtilmeyen ifadelerdir.

Tablo 4.27. Öğrencilerin vatansız olmanın nedenlerine dair görüşlerinin karşılaştırılmasına ilişkin istatistiksel veriler

Görüşler (A Okulu)	f	%	Görüşler (B Okulu)	f	%	Görüşler (C Okulu)	f	%
Atalarımızın emanetine layık olmak	20	35,71	Atalarımızın emanetine layık olmak	17	34,69	Atalarımızın emanetine layık olmak	18	30,50
Barış içinde yaşamak	11	19,64	Özgür/Bağımsız yaşamak	8	16,32	Rahat ve güvenli bir yaşam sürmek	10	16,94
Güvenli, huzurlu ve rahat bir hayat yaşamak	6	10,71	Bayrağımızın dalgalanmaya devam etmesi	6	12,24	Düşmanların ülkemize zarar vermesini engellemek	7	11,86
Çocuklarımıza güzel bir vatan bırakmak	5	8,92	Rahat ve güvenli bir yaşam sürmek	5	10,20	Özgür/Bağımsız yaşamak	6	10,16
Vatanımızda olumsuz şeylerin yaşanmasına imkân vermemek (savaş, terör, kaos vb)	5	8,92	Vatanın kutsal olması	4	8,16	Ülkemizin devamlılığını sağlamak	6	10,16
Yeni nesillere örnek olmak	4	7,14	Kültür birliği sağlamak	2	4,08	Vatanın kolay kazanılmamış olması	6	10,16
Toplumsal devamlılığı sağlamak	3	5,35	Bu toprakların kolay kazanılmamış olması	2	4,08	Ülkemizin gelişmesini sağlamak	3	5,08
Başarılı olmak	2	3,57	Dünyada barış içinde yaşamak	2	4,08	Gelecek nesillere bırakmak	2	3,38
			Birlik- beraberlik içinde yaşamak	1	2,04	Vatana olan borcumuzu ödemek	1	1,69
			Yabancılara özenmemek	1	2,04			
			Düşmanların yurdumuza zarar vermesini engellemek	1	2,04			
TOPLAM	56	100	TOPLAM	49	100	TOPLAM	59	100

A okuluna ait öğrenciler vatanseverlik değeri ile ilgili nedenlerine ait görüşlerini en az (%3,57) *“Başarılı olmak”* olarak ifade etmişlerdir. B okuluna ait öğrenciler vatanseverlik değeri ile ilgili görüşlerini en az (%2,04) *“Birlik ve beraberlik içinde yaşamak”*, (%2,04) *“Yabancılara özenmemek”* ve (%2,04) *“Düşmanların yurdumuza zarar vermesini engellemek”* ifadeleri ile belirtmişlerdir. C okuluna ait öğrenciler vatanseverlik değeri ile ilgili görüşleri en az (%1,69) *“Vatana olan borcumuzu ödemek”* şeklindedir. A okulundaki öğrencilerin *“Başarılı olmak”* ifadesi B ve C okullarındaki öğrencilerin en az görüş belirttikleri ifadeler arasında yer almamaktadır. B okulundaki öğrencilerin *“Birlik ve beraberlik içinde yaşamak”*, *“Yabancılara özenmemek”* ve *“Düşmanların yurdumuza zarar vermesini engellemek”* ifadeleri A ve C okullarındaki öğrencilerin en az görüş belirttikleri ifadeler arasında yer almamaktadır. C okulundaki öğrencilerin *“Vatana olan borcumuzu ödemek”* ifadesi A ve B okullarındaki öğrencilerin en az görüş belirttikleri ifadeler arasında yer almamaktadır.

Tablo 4.28. Öğrencilerin vatanseverlik değerini diğer değerlerle ilişkilendirmelerine dair görüşlerinin karşılaştırılmasına ilişkin istatistiksel veriler

Değerler (A Okulu)	f	%	Değerler (B Okulu)	f	%	Değerler (C Okulu)	f	%
Fedakârlık	15	38,46	Fedakârlık	10	24,39	Fedakârlık	14	28,57
Çalışkanlık	12	30,76	Bayrağa ve İstiklal Marşı'na saygı	8	19,51	Çalışkanlık	7	14,28
Sorumluluk	4	10,25	Çalışkanlık	6	14,63	Bayrağa ve İstiklal Marşı'na saygı	6	12,24
Bayrağa ve İstiklal Marşı'na saygı	2	5,12	Türk büyüklerine saygı	3	7,31	Türk büyüklerine saygı	6	12,24
Doğal ve kültürel mirası korumak	2	5,12	Bağımsızlık/Özgürlük	3	7,31	Barış	5	10,20
Dürüstlük	2	5,12	Dürüstlük	2	4,87	Dayanışma	4	8,16
Yardımseverlik	1	2,56	Duyarlılık	2	4,87	Sorumluluk	3	6,12
Saygı	1	2,56	Hoşgörü	1	2,43	Dürüstlük	1	2,04
			Cömertlik	1	2,43	Hoşgörü	1	2,04
			Misafirperverlik	1	2,43	Yardımseverlik	1	2,04
			Barış	1	2,43	Duyarlılık	1	2,04
			Doğal ve kültürel mirasa duyarlılık	1	2,43			
			Yardımseverlik	1	2,43			
			Sorumluluk	1	2,43			
TOPLAM	39	100	TOPLAM	41	100	TOPLAM	49	100

Öğrencilerin vatanseverlik değerini diğer değerlerle ilişkilendirmelerine yönelik görüşlerinin okul düzeyinde karşılaştırmalı olarak incelenebilmesi için Tablo 35 düzenlenmiştir. A, B ve C okulu öğrencilerinin ortak görüş bildirdikleri ifadeler Tablo 35’te aynı renkle ifade edilmiştir. Hiçbir renkle gösterilmeyen ifadeler ise diğer okullardaki öğrenciler tarafından belirtilmeyen ifadelerdir.

A okuluna ait öğrenciler vatanseverlik değerini en fazla (%38,4) “*Fedakârlık*”, (%30,76) “*Çalışkanlık*”, (%10,25) “*Sorumluluk*”, (%5,12) “*Bayrağa ve İstiklal Marşı’na Saygı*”, (%5,12) “*Doğal ve Kültürel Mirası Korumak*” ve (%5,12) “*Dürüstlük*” değerleri ile ilişkilendirmişlerdir. B okuluna ait öğrenciler vatanseverlik değerini en fazla (%24,39) “*Fedakârlık*”, (%19,51) “*Bayrağa ve İstiklal Marşı’na Saygı*”, (14,63) “*Çalışkanlık*”, (%7,31) “*Türk Büyüklerine Saygı*” ve (%7,31) “*Bağımsızlık/Özgürlük*” değerleri ile ilişkilendirmişlerdir. C okuluna ait öğrenciler vatanseverlik değerini en fazla (%28,57) “*Fedakârlık*”, (%14,28) “*Çalışkanlık*”, (%12,24) “*Bayrağa ve İstiklal Marşı’na Saygı*”, (%12,24) “*Türk Büyüklerine Saygı*”, (%12,24) “*Barış*”, (%8,16) “*Dayanışma*” ve (%6,1) “*Sorumluluk*” değerleri ile ilişkilendirmişlerdir. “*Fedakârlık*”, “*Çalışkanlık*” ve “*Bayrağa ve İstiklal Marşı’na Saygı*” değerleri her üç okulun öğrencilerinin de ortak ilişkilendirdikleri değerlerdir. A ve B okullarındaki öğrenciler “*Saygı*” değerini vatanseverlik değeri ile ilişkilendirirken C okulundaki öğrenciler böyle bir ilişkilendirme yapmamışlardır. B ve C okullarındaki öğrenciler “*Türk Büyüklerine Saygı*” değerini vatanseverlik değeri ile ilişkilendirirken A okulundaki öğrenciler böyle bir ilişkilendirme yapmamışlardır. A okulundaki öğrenciler “*Sorumluluk*”, “*Doğal ve Kültürel Mirası Korumak*” ve “*Dürüstlük*” değerlerini vatanseverlik değeri ile ilişkilendirirken B ve C okullarındaki öğrencilerin en fazla görüş belirttikleri ifadeler arasında yer almamaktadır. B okulundaki öğrenciler “*Bağımsızlık/Özgürlük*” değerini vatanseverlik değeri ile ilişkilendirirken A ve C okullarındaki öğrencilerin en fazla görüş belirttikleri ifadeler arasında yer almamaktadır. C okulundaki öğrenciler “*Barış*” ve “*Dayanışma*” değerlerini vatanseverlik değeri ile ilişkilendirirken A ve B okullarındaki öğrencilerin en fazla görüş belirttikleri ifadeler arasında yer almamaktadır.

A okulundaki öğrenciler vatanseverlik değerini en az (%2,56) “Yardımseverlik” ve (%2,56) “Saygı” değerleri ile ilişkilendirmişlerdir. B okullarındaki öğrenciler vatanseverlik değerini en az (%2,43) “Hoşgörü”, (%2,43) “Cömertlik”, (%2,43) “Misafirperverlik”, (%2,43) “Barış”, (%2,43) “Doğal ve Kültürel Mirası Korumak”, (%2,43) “Yardımseverlik” ve (%2,43) “Sorumluluk” değerleri ile ilişkilendirmişlerdir. C okulundaki öğrenciler vatanseverlik değerini en az (%2,04) “Hoşgörü”, “Dürüstlük”, “Yardımseverlik” ve “Duyarlılık” değerleri ile ilişkilendirmişlerdir. “Yardımseverlik” değeri her üç okulun öğrencileri tarafından da vatanseverlik değeri ile en az ilişkilendirilen değerlerden biridir. B ve C okulunun öğrencilerinin “Hoşgörü” değerini vatanseverlik değeri ile en az ilişkilendirdikleri ortak değerler arasında ifade ettikleri görülmektedir. A okulundaki öğrenciler “Yardımseverlik” değerini vatanseverlik değeri ile en az ilişkilendirirken B ve C okulundaki öğrencilerin en az ilişkilendirdiği değerler arasında bulunmamaktadır. B okulundaki öğrenciler “Cömertlik”, “Misafirperverlik”, “Barış”, “Doğal ve Kültürel Mirasa Duyarlılık” ve “Sorumluluk” değerini vatanseverlik değeri ile en az ilişkilendirirken A ve C okulundaki öğrencilerin en az ilişkilendirdiği değerler arasında bulunmamaktadır. C okulundaki öğrenciler “Dürüstlük” ve “Duyarlılık” değerini vatanseverlik değeri ile en az ilişkilendirirken A ve B okulundaki öğrencilerin en az ilişkilendirdiği değerler arasında bulunmamaktadır.

Öğrencilerin vatanseverlik değerini diğer değerlerle ilişkilendirerek açıklamaları aslında değerlerin birbirinden bağımsız bir şekilde kazandırılmayacağını göstermesi bakımından önem taşımaktadır. Vatanseverlik değeri, öğrenciler tarafından Sosyal Bilgiler programının değerleriyle ilişkilendirilmiştir. Ancak üç okulunda (A, B, C) Sosyal Bilgiler programında yer almayan “fedakârlık” değerini vatanseverlik değeriyle ilişkilendirmeleri dikkat çekicidir.

Öğrencilerin çizmiş oldukları resimler ve karikatürler incelendiğinde A okulunun en fazla “özgürlük/bağımsızlık” (10 kişi), “bayrak sevgisi” (7 kişi), “kendi ülkesine özel bir sevgi besleme” (6 kişi) ve “savaş” (6 kişi) temalarında yoğunlaştığı görülmektedir. B okulu öğrencileri en fazla “özgürlük/bağımsızlık” (8 kişi), “bayrak sevgisi” (8 kişi) ve “ölüm” (5 kişi) temalarında çizim yapmışlardır. Ayrıca B okulu öğrencileri diğer iki okulun çizim yapmadıkları “ülke politikalarına eleştirel

bakabilme”, “*çevreye karşı duyarlı olmak*” ve “*barış*” temalarında da çizim yaptıkları görülmektedir. C okulu öğrencileri ise en fazla “*savaş*” (8 kişi), “*bayrak sevgisi*” (7 kişi), “*ölüm*” (6 kişi) ve “*vatanı korumak*” (6 kişi) temalarında çizim yapmışlardır. Öğrencilerin resim ve karikatür çizimlerindeki görüşlerinde kompozisyonlarında ifade ettikleri görüşler kadar zenginlik ve farklılık taşımamaktadır. Bu durum öğrencilerin düşüncelerini somutlaştıramadıkları şeklinde yorumlanabilir. Ayrıca C okulu öğrencilerinin çizimlerinde “*savaş*”, “*ölüm*”, “*askerlik*”, “*ülkeyi korumak*” çizimlerinde daha yoğunlaştıkları görülmektedir. Bu durumun okulların seçiminde belirlenen sosyo-ekonomik düzey ile ilgili olduğu söylenebilir.

4.3. Öğretmenlerin ve Öğrencilerin Vatanseverlik Değerine İlişkin Görüşlerinin Karşılaştırılması

Araştırmaya katılan Sosyal Bilgiler öğretmenleri vatanseverlik değerini yönelik görüşlerini en fazla (%38,80) “*Vatanımı ve milletini korumak*”, (%28,35) “*Bireyin vatanı ve milleti için hizmet etmesi, çalışması*” ve (%11,94) “*Doğal, tarihi ve kültürel varlıklarının değerini bilmek*” olarak belirtmişlerdir. A okulundaki öğrenciler vatanseverlik değerine ilişkin görüşlerini en fazla (%14,28) “*Yaşadığın toprakları sevmek*”, (%11,90) “*Vatanı korumak*”, (%9,52) “*İşini iyi yapmak*”, (%8,73) “*Vatan için ölmek/şehit olmak*”, (%7,14) “*Vatan için çalışmak*”, (%7,14) “*Atatürk’ü sevmek ve ona saygı duymak*” ve (%5,5) “*Askere gitmek*” olarak belirtmişlerdir. Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin ve A okulundaki öğrencilerin görüşleri karşılaştırıldığında öğretmenlerin “*Vatanımı ve milletini korumak*” ve “*Bireyin vatanı ve milleti için hizmet etmesi, çalışması*” ifadeleri ile öğrencilerin “*Vatanı korumak*” ve “*Vatan için çalışmak*” ifadeleri benzerlik gösterdiği görülmektedir. B okulundaki öğrenciler vatanseverlik değerine ilişkin görüşleri en fazla (%18,69) “*Vatanı korumak*”, (%17,88) “*Vatan için ölmek/şehit olmak*”, (%10,56) “*Vatan için savaşmak*”, (%8,94) “*Atalarımızın emanetine sahip çıkmak*”, (%6,50) “*Bayrağını sevmek*”, (%6,50) “*Bağımsız yaşamak*” ve (%5,69) “*Vatan için çalışmak*” şeklinde ifade etmişlerdir. Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin ve B okulundaki öğrencilerin görüşleri karşılaştırıldığında öğretmenlerin “*Vatanımı ve milletini korumak*” ve “*Bireyin vatanı ve milleti için hizmet etmesi, çalışması*”

ifadeleri ile öğrencilerin “*Vatanı korumak*” ve “*Vatan için çalışmak*” ifadeleri benzerlik göstermektedir. C okulundaki öğrenciler ise vatanseverlik değerine ilişkin görüşlerini en fazla (%14,28) “*Vatan için ölmek/şehit olmak*”, (%13,69) “*Vatanı korumak*”, (%8,92) “*Yaşadığın toprakları sevmek*”, (%8,92) “*Vatan için çalışmak*”, (%8,92) “*Atalarımızın emanetine sahip çıkmak*”, (%8,33) “*Vatan için savaşmak*”, (%6,54) “*Milletini sevmek*”, (%5,95) “*Askerlik yapmak*” ve (%5,35) “*Fedakârlık yapmak*” şeklinde ifade etmişlerdir. Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin ve C okulundaki öğrencilerin görüşleri karşılaştırıldığında öğretmenlerin “*Vatanını ve milletini korumak*” ve “*Bireyin vatani ve milleti için hizmet etmesi, çalışması*” ifadeleri ile öğrencilerin “*Vatanı korumak*” ve “*Vatan için çalışmak*” ifadeleri ile benzerlik taşımaktadır. Buna göre, öğretmen ve öğrencilerin vatanseverlik değerini en fazla “*Vatanı korumak*” ve “*Vatan için çalışmak*” şeklinde ifade ettikleri görülmektedir.

Araştırmaya katılan Sosyal Bilgiler öğretmenleri vatanseverlik değerini yönelik görüşlerini en az (%2,98) “*Türk kültürünü benimsemek*”, (%2,98) “*Vatanı ve milleti için fedakârlık yapmak*” ve (%1,49) “*Bireyin yaşadığı yere saygı duyması*” şeklinde belirtmişlerdir. A okuluna ait öğrenciler vatanseverlik değeri ile ilgili görüşlerini en az (%2,38) “*Sorumluluklarımızı yerine getirmek*”, (%2,38) “*Bağımsız yaşamak*”, (%2,38) “*Vatanımızın önemini bilmek*”, (%2,38) “*Vatanına ihanet etmemek, zarar vermemek*”, (%0,79) “*Dürüst olmak*”, (%0,79) “*Doğayı korumak*” ve (%0,79) “*Şehitlerimize sahip çıkmak*” şeklinde ifade etmişlerdir. Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin ve A okulundaki öğrencilerin görüşleri karşılaştırıldığında öğretmenlerin en az görüş belirttikleri ifadeler arasında herhangi bir benzer ifade görülmemektedir. B okulundaki öğrenciler vatanseverlik değeri ile ilgili görüşleri en az (%0,81) “*Atatürk ilke ve inkılâplarına sahip çıkmak*”, (%0,81) “*Tarihine sahip çıkmak*”, (%0,81) “*Eşit bir şekilde yaşamak*”, (%0,81) “*Yaşlılara saygılı olmak*”, (%0,81) “*Görev ve sorumluluklarımızı yerine getirmek*” ve (%0,81) “*Dürüst olmak*” şeklindedir. Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin ve C okulundaki öğrencilerin görüşleri karşılaştırıldığında öğretmenlerin ve B okulundaki öğrencilerin görüşleri karşılaştırıldığında öğretmenlerin ve en az görüş belirttikleri ifadeler arasında herhangi bir benzer ifade görülmemektedir. C okulundaki öğrenciler vatanseverlik değeri ile ilgili görüşlerini en az (%0,59) “*Atatürk’ü sevmek*”, (%0,59) “*Vatanını satmamak*”, (%0,59) “*Dürüst olmak*”, (%0,59) “*Sorumluluklarımızı yerine*

getirmek” ve (%0,59) “*Barış içinde yaşamak*” şeklinde belirtmişlerdir. Öğretmenlerin ve C okulundaki öğrencilerin görüşleri karşılaştırıldığında öğretmenlerin ve öğrencilerin en az görüş belirttikleri ifadeler arasında herhangi bir benzer ifade görülmemektedir. Buna göre, Sosyal Bilgiler öğretmenleri ve öğrencilerin vatanseverlik değerine yönelik çok sayıda görüşler ileri sürdükleri görülmekte fakat bu görüşlerin birbirine benzerlik taşımadığı dikkat çekmektedir.

5. TARTIŞMA

Sosyal Bilgiler öğretmenleri vatanseverlik değerinin Sosyal Bilgiler Öğretim Programında da olduğu şekliyle en çok “*İnsanlar, Yerler ve Çevreler*” öğrenme alanı 7. sınıf “*Ülkemizde Nüfus*” ünitesi ve “*Kültür ve Miras*” öğrenme alanında verildiğini belirtmişlerdir. Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin vatanseverlik değerinin kazandırıldığını düşündükleri diğer öğrenme alanları ise “*Güç, Yönetim ve Toplum*” öğrenme alanıdır. Güç, Yönetim ve Toplum öğrenme alanının 5. sınıf ünitesi “*Bir Ülke Bir Bayrak*”, Kültür ve Miras öğrenme alanının 5., 6. ve 7.sınıf üniteleri “*Adım Adım Türkiye*”, “*İpek Yolunda Türkler*”, “*Türk Tarihine Yolculuk*”, İnsanlar, Yerler ve Çevreler öğrenme alanının 5.sınıf ünitesi “*Bölgemizi Tanıyalım*” ve Üretim, Dağıtım ve Tüketim öğrenme alanının 6.sınıf ünitesi “*Ülkemizin Kaynakları*”nda vatanseverlik değerinin verildiği yönünde görüş belirtmişlerdir. Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin vatanseverlik değerinin kazandırıldığını düşündükleri öğrenme alanları ve üniteleri ifade etmelerinin nedenini “*Konuların içeriğinin vatanseverlik değeri ile ilgili olması*”, “*Bağımsızlığın önemini vurgulaması*”, “*İyi vatandaş olmayı öğretmesi*”, “*Ülkeyi tanıtması*” ve “*Doğal, tarihi ve kültürel mirası tanıtması*” şeklinde görüş belirtmişlerdir.

Öğretmenlerin vatanseverlik değerinin en çok geçtiği öğrenme alanı ve ünite olarak İnsanlar, Yerler ve Çevreler ve Ülkemizde Nüfus’u ifade etmeleri programda vatanseverlik değerinin geçtiği öğrenme alanı ve ünite ile aynı olması dikkat çekmektedir. Vatanseverlik değerinin verilebileceği öğrenme alanı olarak ikinci sırada Kültür ve Miras’ı ifade etmeleri 4. sınıf Sosyal Bilgiler Öğretim Programında yer alması dolayısıyla önemlidir. Bu durum öğretmenlerin programı iyi tanımasını ve uygulamaları ile ilgili olduğu şeklinde yorumlanabilir. Programda vatanseverlik değerinin geçtiği öğrenme alanlarının dışında öğretmenlerin en çok Güç, Yönetim ve Toplum ile Birey ve Toplum öğrenme alanlarını ve ünitelerini ifade etmeleri önem taşımaktadır.

Sosyal Bilgiler öğretmenlerin en çok Birey ve Toplum öğrenme alanı ve ünitelerini “*Tarih*” ve “*Coğrafya*”; Kültür ve Miras öğrenme alanı ve ünitelerini “*Coğrafya*”

ve “Tarih”; İnsanlar, Yerler ve Çevreler öğrenme alanını ve ünitelerini “Tarih”, “Coğrafya” ve “Vatandaşlık”; Üretim, Dağıtım ve Tüketim öğrenme alanı ve ünitelerini “Tarih” ve “Coğrafya”; Güç, Yönetim ve Toplum öğrenme alanı ve ünitelerini “Tarih”, “Coğrafya” ve “Vatandaşlık”; Küresel Bağlantılar öğrenme alanı ve üniteleri “Tarih” ve “Coğrafya” disiplinleri ile ilgili olduklarını ifade etmişlerdir. Sosyal Bilgiler öğretmenleri vatanseverlik değerinin kazandırıldığını düşündükleri bu öğrenme alanlarını ve ünitelerini Coğrafya disipliniyle ilişkilendirme nedenini “Ülkemizi tanıtır sevdirmesi”; Tarih disiplinini ilişkilendirme nedenini “Geçmişimizi öğretmesi” ve “Ülkemizi tanıtmayı”; Vatandaşlık disiplini ilişkilendirme nedenini “Atatürk’ü tanıtır sevdirmesi” ve “İyi vatandaş olmayı öğretmesi”; Sosyoloji disiplinini ilişkilendirme nedenini “Vatanseverlik kavramının sosyal bir olgu olması” ve “Toplumla ilgili bir konu olması”; Antropoloji disiplinini ilişkilendirme nedenini “Kültürünü tanıtmayı”; Ekonomi disiplinini ilişkilendirme nedenini “Ülkemizin kaynaklarını tanıtmayı” ve “Ülkemizin kaynaklarının değerini öğretmesi”; Siyaset bilimini ilişkilendirme nedenini “Ülkemizin diğer ülkelere bakış açısını tanıtmayı”; Arkeoloji disiplini ilişkilendirme nedenini “Eski Türk devletlerinin kalıntılarını incelemesi”; Din bilimini ilişkilendirme nedenini “Atalarımızın dinlerini tanıtmayı” açısından ilgili bulmaktadırlar. Bu araştırmada Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin öğrenme alanlarını en çok ilişkilendirdikleri disiplinlerden birisi coğrafyadır. İbret vd. (2015) çalışmasında öğretmen adayları vatanseverlik değerinin en çok coğrafya disipliniyle kazandırılabilceğini ifade etmişlerdir. Bu durum bu araştırmadan elde edilen bulgular ile paralellik taşımaktadır.

Sosyal Bilgiler öğretmenleri vatanseverlik değerini kazandırırken en fazla “Gösteri” yöntemini “Geçmişte yaşananları anlamaları” ve “Tarihi kahramanları tanımaları” sırasında kullandıklarını; “Örnek vermek” i “Güncel konuları” ve “Geçmişteki olayları” derslerinde örnek olarak verdiklerini; “Örnek Olay” yöntemini “Tarihi kahramanları inceleme” ve “Güncel olayları inceleme” sırasında kullandıklarını belirtmişlerdir. Akbulut (2004) çalışmasında gösteri yönteminin harita, küre, fotoğraf, belgesel, kum masası, tepedöğ, slayt, şema, diyagram ve grafik gibi araç-gereçleri kullanarak öğrenmenin kalıcılığını artıran bir yöntem olduğunu belirtmiştir. Seçkin ve Yılmaz (2014) örnek olay yönteminin gerçek yaşam sorunlarıyla

öğrencileri yüz yüze getiren bir yöntem olması yönünden önemli olduğunu ifade etmişlerdir. Nalçacı (2014) örnek olay incelemesi yöntemini değerlerin öğretiminde kullanmanın temelinde daha kalıcı ve etkili olması ve hayatın içinden seçilen örnek olaylarla ders konularının pratik hayattaki yerini öğrenciye göstermesi bakımından önemli olduğunu belirtmiştir. Bu ifadeler bu çalışmada ortaya çıkan bulguları desteklemektedir. “*Edebiyattan faydalanarak*” vatanseverlik değerini kazandırmaya çalıştığını ifade edenler “*İstiklal Marşı ve Gençliğe Hitabe ezberletip anlamını kavratma*”, “*Hikâye ve menkıbeler okutma*” şeklinde edebiyattan faydalandıklarını; “*Anlatım*” yöntemini “*Karşılaştırma yapmak için uygun olması*” ve “*Bilinmeyen bir konuya açıklık getirmek*” amacıyla kullandıklarını ifade etmişlerdir. Sosyal Bilgiler derslerinde edebi ürünler çocuklara, kendilerini farklı zaman ve mekânlarda yaşamış insanlarla karşılaştırma, empatik düşünme imkânı sunar. Kültür aktarımını sağlayarak karakter eğitimine katkıda bulunur (Öztürk vd. 2012: 35). Anlatım, öğretmenlerin en çok tercih ettikleri yöntemlerden biri olup kavramların, olguların, ilkelerin kazandırılmasına yönelik uygulanan bir yöntemdir (Tokcan ve Demirkaya, 2009: 452). Literatürdeki bu ifadelerle bu çalışmadan ortaya çıkan sonuçlar ile dolaylı olarak bağlantı kurulabilir. Çalışmada ortaya çıkan sonuçların daha çok bu çalışmaya özgü sonuçlar olduğu düşünüldüğünde literatürdeki ifadelerin daha genel olduğu söylenebilir.

Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin vatanseverlik değerini kazandırırken en az tercih ettikleri yöntem ve teknikler “*Tartışma*” ve “*Beyin Fırtınası*”dır. Bu yöntem ve tekniği öğretmenler “*Konunun farklı yönlerini görmesini sağlama*” ve “*Farklı görüşleri ortaya çıkarma*” sırasında kullandıklarını belirtmişlerdir. Öğretmenler örnekler vererek, örnek olay, gösteri, edebiyat, rol yapma, araştırma ödevleri, drama, beyin fırtınası, gezi-gözlem yöntem ve tekniklerinden faydalanma nedenlerini “*Kalıcılığı artırmak*”, “*Empati kurmayı sağlamak*”, “*Birden fazla duyu organına hitap etmek*” ve “*Öğrenmeyi kolaylaştırmak*” için tercih ettiklerini belirtmişlerdir. Yel, Taşdemir ve Yıldırım (2011), öğrenilenlerin daha anlamlı ve kalıcı olması, öğrencinin daha kolay öğrenmesi için yöntem ve tekniklerin geliştirilmesi gerektiğini belirtmektedirler. Çalışmada Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin bu kadar çok sayıda yöntem ve tekniği neden kullandıklarını belirtmesi literatürdeki bu ifadeyi destekler niteliktedir.

Sosyal Bilgilerde gezi-gözlem, öğrencilerin konu hakkında deneyim sağlaması, yaratıcı düşünceyi geliştirmesi, bilgi düzeyinden kavrama, uygulama, analiz, sentez ve değerlendirme düzeyine ulaştırması bakımından önemli bir yöntemdir (Meydan, 2009: 243). Drama, Sosyal Bilgiler derslerinde kullanıldığında dersi sıkıcı bir hal almaktan kurtarır; öğrencinin aktif olarak derse katılımını sağlar. Böylece öğrencinin çevresine ve toplumsal yaşama uyumunu kolaylaştırır (Akhan, 2009: 389). Beyin fırtınası, akıldan geçen her türlü fikrin rahatlıkla açıklanması temeline dayanan, katılımcılara, eleştiriye kapalı ve eğlenceli bir ortam sunan, bireylerin yaratıcılık yeteneklerini geliştirebilen, onlara başarı hazzını yaşatarak derse karşı olumlu tutum geliştirmelerine yardımcı olan bir tekniktir (Yaman ve Karaarslan, 2012: 545). Gezi-gözlem yöntemiyle öğrencilere yaşadıkları çevreyi tanıma imkânı sunulur. Bireylerin fikir sahibi olmadıkları şeyler sevmesi, ait hissetmesi ve korumasının beklenilmediği düşünüldüğünde bu yöntemin Sosyal Bilgiler dersinde kullanılmasının vazgeçilmez olduğu anlaşılabilir. Dramanın öğrencilerdeki duyguları harekete geçirme etkisi Sosyal Bilgiler dersinde vatanseverlik değerinin kazandırılması sırasında kullanımının önemini artırmaktadır. Beyin fırtınası ise bu değer kazandırılması sırasında öğrencilerin duygu ve düşüncelerini ortaya çıkarmaları açısından önem taşımaktadır. Bu çalışmada da vatanseverlik değerinin kazandırılması sırasında öğretmenler bu yöntem ve tekniklerden nasıl faydalandıklarını nedenleriyle birlikte belirtmişlerdir. Öğretmenlerin araştırmanın bu sorusuna bu kadar farklı yöntem ve teknik belirtmeleri Sosyal Bilgiler dersi açısından değerlendirildiğinde bu yöntem ve teknikleri tanıdıklarını göstermesi bakımından önemlidir.

Selanik Ay (2014) vatanseverlik değerini kazandırmak için milli bayramların önemli bir fırsat olduğunu belirtmiştir. Ayrıca slaytlar, tarihi film ve tarihi hikayelerle vatanseverlik değerinin aşılanaabileceği görüşündedir. İskender (2007)'in çalışmasında okul müdürlerinin ve Milli Eğitim müfettişlerinin öğrencilere milli ve manevi değerlerin kavratılması, vatan, millet, insanlık ve doğa sevgisini daha bilinçli ve kalıcı verilmesi yönünde görüş belirttikleri görülmektedir. Çelikkaya ve Kuş (2009)'un çalışmasında, Sosyal Bilgiler öğretmenleri derslerinde genel olarak tartışma, soru-cevap, beyin fırtınası, gösteri, proje, kaynak kişiden yararlanma, gezi-inceleme, anlatım ve drama gibi yöntem-teknikleri kullandıklarını ifade etmişlerdir. Bakioğlu ve Kurt (2009) çalışmasında öğretmenlerin vatanseverlik anlayışını

kazandırırken genel olarak müfredatı ve güncel olayları kullandıklarını belirtmişlerdir. Özellikle drama tekniğinin vatanseverlik eğitiminde kullanılabileceğini ifade etmişlerdir. Ayrıca geziler, bayram ve özel günlerin etkin olarak kutlanması, görsellerden yararlanma gibi yöntemlerden söz edilmiştir. Çelikkaya ve Öztürk Demirbaş (2013) çalışmasında öğretmen adaylarının vatanseverlik değerinin kazandırılmasında drama, vatanseverlik hikâyeleri, Çanakkale gezisi, video izleme, milli duyguların aşılması, şiir ve kompozisyon yarışmaları gibi yollara başvurulabileceğini ifade etmişlerdir. Kurtdede Fidan (2013) çalışmasında, öğretmenlerin Sosyal Bilgiler dersinde değerler eğitiminde en çok başvurdukları yaklaşımın telkin ve model olma olduğu görülmektedir. Bu çalışmaya katılan Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin Sosyal Bilgiler Öğretim Programı değer öğretimi yaklaşımlarını (değer telkini, değer açıklamak, ahlaki ikilem, değer analizi) ifade etmedikleri görülmektedir. Hâlbuki Kılcan (2013) değerlerin kazandırılmasında değer eğitimi yaklaşımlarının yararlılığının yadsınamaz olduğunu belirtmektedir. Burum Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin bu yaklaşımlar hakkında bilgi sahibi olmadıkları şeklinde yorumlanabilir. Literatürdeki çalışmaların sonuçları bu araştırmanın sonuçları ile karşılaştırıldığında paralellik taşıdığı anlaşılmaktadır. Milli bayramlar ve özel günler bu çalışmada Sosyal Bilgiler öğretmenleri tarafından ifade edilmemiştir. Ancak literatürdeki bu çalışmaların doğrudan vatanseverlik değerinin kazandırılmasına yönelik yapılan çalışmalar olmadığı görülmektedir.

Sosyal Bilgiler öğretmenleri Sosyal Bilgiler ve vatanseverlik arasındaki ilişkiyi *“Sosyal Bilgiler dersinin iyi insan yetiştirme amacının olması”*, *“Sosyal Bilgiler dersinin tanıtma amacının olması”* ve *“Sosyal Bilgiler dersinin içeriğinin vatanseverlik değeri ile ilgili olması”* şeklinde ifade etmişlerdir. Safran (2011) ülkemizde iyi, etkin, sorumlu, üretken, birbirine saygılı ve vatanperver bireyler yetiştirmenin yolunu iyi bir Sosyal Bilgiler eğitimi ile ilişkilendirirken, iyi bir vatandaş olma durumunu iyi bir vatanperver olmak ile ilişkilendirmektedir. Bu durum vatanseverlik değerini kazanmanın önemini açıkça ortaya koymaktadır. Sosyal Bilgiler öğretiminin üç yaklaşımı düşünüldüğünde vatandaşlık aktarımı olarak Sosyal Bilgilerin iyi insan yetiştirme amacının olduğu görülmektedir. Kılıçoğlu (2011) bu durumu öğrencilere temel toplumsal kurumlar, bilgi ve inançların kazandırılması, topluma uyum sağlamak olarak ifade etmektedir. Bir topluma uyum

sağlamanın yollarından birinin de vatanseverlik olduğu söylenebilir. Öğretmenlerin bu çalışmadaki ifadeleri de bu durumu destekler niteliktedir. Sosyal Bilgiler Programının bireylere yaşadığı çevrenin ve dünyanın coğrafi özelliklerini tanıtmaya (Md.6) amacı bulunmaktadır. Doğanay (1993) Sosyal Bilgilerin disiplinlerinden biri olan coğrafyayı vatan sevgisi duygusunun gelişip kökleşmesinde esas kaynak olarak göstermektedir. Aynı zamanda ülkemizin bir bütün olarak değerleriyle birlikte yetişmekte olan kuşaklara tanıtılması coğrafya disiplininin öğretilmesi ile mümkün görmektedir. Bu durum bu çalışmada ortaya çıkan Sosyal Bilgiler dersinin tanıtmaya amacının olduğu bulgusunu destekler niteliktedir. Sosyal Bilgilerin disiplinler arası bir ders olması geniş bir içeriğe sahip olmasını sağlar. İlkokul ve ortaokullarda okutulan dersler düşünüldüğünde vatanseverlik değerini kazandırmaya en uygun dersin Sosyal Bilgiler dersi olduğu görülmektedir.

Sosyal Bilgiler öğretmenleri Sosyal Bilgiler dersinde vatanseverlik değerinin kazandırılmasının önemini olumlu ve olumsuz görüşler ile açıklamışlardır. Buna göre, görüşlerini olumlu görüşlerle ifade edenler en fazla “*Vatanına ve milletine bağlı bireyler yetiştirmesi*”, “*Ülkesinin gelişmesine yardımcı bireyler yetiştirmesi*”, “*Bireylerin yaptığı işi düzgün yapması*” ve “*Bireylerin üretici hale gelmesi*” olarak görüş belirtmişlerdir. Vatanseverlik değerini kazanılmasının önemini olumsuz görüşlerle ifade eden Sosyal Bilgiler öğretmenleri en fazla “*Bireylerin sadece kendisi için çalışması*”, “*Bireyin vatanını ve milletini sevmemesi*”, “*Bireyin görev ve sorumluluklarını yerine getirmemesi*”, “*Bireyin üretici olmaması*” ve “*Bireyin yaşadığı toprak için tehlike oluşturması*” şeklinde görüşlerini ifade etmişlerdir. Çeşitli araştırmalarda öğretmenlerin en fazla vurgu yaptığı değer vatanseverlik olduğu belirlenmiştir (Tay, 2009; Yıldırım, 2009; Akt. Selanik Ay, 2014: 35). Kurt (2007)’un çalışmasında öğretmenler vatanseverliği vatandaşlık görevlerini yerine getirme, duyarlı olma, aktif olma, fedakârlık ve aidiyet duygularını geliştirdiği yönünde görüşlerini ifade etmişlerdir. Kurt (2007)’un bu çalışmasındaki bulgular ile bu araştırmada ortaya çıkan bulgular paralellik taşımaktadır. Özellikle vatandaşlık görevlerini yerine getirme, duyarlı olma ve aktif olma bulguları bu çalışmanın bulgularıyla doğrudan ilgilidir. Acun, Yücel, Önder ve Tarman (2013) çalışmasında öğretmenlerin en önemli gördükleri değerlerin sırasıyla vatanseverlik, sorumluluk ve adil olma değeri olduğu sonucuna ulaşmışlardır. Tay ve Yıldırım (2009)

çalışmasında Sosyal Bilgiler dersinde kazandırılması istenen vatanseverlik değerinin gerekçelerini öğrenci velileri, çocukların çalışkan olması, bilinçli olması, sorumluluk sahibi olması, özgür yaşayabilmesi, birlik ve bütünlük içinde yaşayabilmesi, milli kimliğimizi koruyabilmek gibi çeşitli gerekçelere dayandırmışlardır. Mindivanlı ve Aktaş (2011) çalışmasında Sosyal Bilgiler 6.sınıf ders kitabındaki değerleri evrensel ve milli değerler çerçevesinde incelediklerinde vatanseverlik değerini milli değerler arasında sınıflandırmışlardır. İyi bir Türk vatandaşı yetiştirmek için vatanseverlik değerinin verildiğini belirtmişlerdir. Bu durum vatanseverlik değerinin kazandırılmasının gereğini ortaya koymasından önemlidir.

Sosyal Bilgiler öğretmenleri vatanseverliği “*Vatanını ve milletini sevmek*” olarak ifade etmektedirler. Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin vatanını ve milletini sevmeyi “*Vatanını ve milletini korumak*”, “*Bireyin vatanı ve milleti için hizmet etmesi*”, “*Doğal, tarihi ve kültürel varlıkların değerini bilmek*” ve “*Bayrağına, diline, dinine, şehitlerine, Atatürk ilke ve inkılâplarına sahip çıkmak*” olarak görüşlerini ifade etmişlerdir. Elban (2015) vatanseverliği, en genel anlamda kişinin yaşadığı ülkeye karşı sevgisi; Ertürk (2006) vatan ve millet için kendini adama; Yıldırım (2006) ise bir insanın öncelikle kendisinden yola çıkarak, ailesinin, çevresinin, ülkesinin, ait olduğu milletin farkında olması ve onları anlamlı, değerli bulması, onları yüceltmek için çalışması olarak ifade etmiştir. Literatürdeki bu ifadeler yapılan bu araştırma ile paralellik taşımaya rağmen daha genel ifadeler olduğu söylenebilir. Bu çalışmada Sosyal Bilgiler öğretmenleri vatanseverliği vatanı ve milleti sevmeyi daha somut, gerçekçi, farklı ve hayata daha çok indirgeyerek ifade etmişlerdir. Can Beken (2010) vatanseverlik kavramının iyi vatandaş olmak anlamını barındırdığını ifade etmiştir. Bu araştırmada da Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin vatanseverliği ifadeleri Can Beken (2010)’in bu görüşüyle paralellik gösterdiği söylenebilir. Ortaya çıkan bulguların aynı zamanda topluma uyumlu bir vatandaşın yapması gerekenler olduğu ifade edilebilir. Ersoy ve Öztürk (2015) çalışmasında öğretmen adaylarının yurtseverliği ülkeyi sevmek ve bağlı olmak, görevleri ve sorumluluklarını yerine getirmek ve demokrasi ve insan haklarının gelişmesi için çaba harcamak biçiminde algıladıklarını belirtmişlerdir. Çelikkaya ve Öztürk Demirbaş (2013) çalışmasında öğretmen adaylarına “Vatanseverlik değeri nedir? Bu değer niçin öğretilmelidir?” sorusunu sormuşlardır. Öğretmen adaylarının verdikleri cevaplar doğrultusunda

vatanseverliğin koruma ve fedakârlık olduğu; gerekçesini ise bilinçli olma, birlik ve bütünlük olarak açıkladıkları görülmektedir. Bu sonuçların bu araştırmadan elde edilen bulgular açısından paralellik gösterdiği görülmektedir. Selanik Ay (2014) vatanseverlik değeri kazandırılırken etkin vatandaş olmanın gerekleri üzerinde durulması, vatanseverlik değerinin tam olarak anlaşılması ve hayata geçirilmesi gerektiğini ifade etmektedir. Bulgular vatanseverlik tutumlarına göre değerlendirildiğinde Elban (2011) yapıcı vatanseverliği ülke ideallerini olumlu ve tutarlı yönde yükseltmek için çaba sarf edilen anlayış olduğunu belirtmiştir. Ersoy ve Öztürk (2015) çalışmasında öğretmen adaylarının çoğunlukla yapıcı bir yurtsever algısına sahip oldukları sonucuna ulaştıkları görülmektedir. Bu araştırmadan elde edilen sonuçlar değerlendirildiğinde öğretmenlerin ifadelerinin yapıcı vatanseverlik tutumunu yansıttığı görülmektedir. Literatürdeki yapıcı vatanseverlik tutumuna ait özelliklerin yapılan bu araştırma sonuçları da yansıtmaktadır.

Sosyal Bilgiler öğretmenleri vatanseverlik değerini kazandırırken yaptıkları diğer çalışmaları “*ödevler vermek, vatanseverlik değerini anlatmak, geziler düzenlemek, proje ödevleri vermek, etkinlikler yapmak*” olarak belirtmişlerdir. “*Vatanseverliği anlatarak*” cevabını veren öğretmenler “*Güncel olayları sınıf ortamına taşıma*”, “*İstiklal Marşı ve Gençliğe Hitabe'nin mesajını tartışma*” ve “*Doğal ve tarihi değerleri korumanın önemi*” anlattıklarını; “*Ödevler vererek*” cevabını veren öğretmenler “*Resim, grafik, broşür ve pano çalışmaları*” yaptıklarını; “*Geziler düzenliyorum*” cevabını veren öğretmenler “*Yaşadığımız ülkeyi tanıtmak*” ve “*Doğal ve tarihi değerleri tanıtmak*” amacıyla bu yöntemi kullandıklarını; “*Proje ödevleri veriyorum*” cevabını veren öğretmenler “*Kitap okutup sunum yaptırma*” ve “*Türk büyüklerinden oluşan albüm hazırlama*” çalışmalarını yaptıklarını; “*Etkinlikler yapıyorum*” cevabını veren öğretmenler “*Okul içinde çevreyi temiz tutma etkinliği*” ve “*Ailelerin konuyla ilgili farklı etkinliklere katılmasını teşvik etme*” etkinlikleri yaptıkları şeklinde görüş belirtmişlerdir.

Kapıkıran ve Kıran (1999) çalışmasında ev ödevinin öğrenme üzerinde etkisi olduğunu belirtmişlerdir. Bu çalışmada öğretmenler vatanseverlik değerinin kazandırılmasına yönelik en çok ev ödevi verdiklerini ifade etmişlerdir. Bu anlamda öğretmenlerin özelde vatanseverlik değerini genelde ise değerlerin tamamını ev

ortamina taşıyarak kazandırmaya çalışması olumlu bir yönde değerlendirilebilir. Yaşar ve Gültekin (2009) planlı ve iyi düzenlenmiş anlatım etkinliğini, istenilen bilgileri kalabalık gruplara iletmede, zamanı etkili kullanmada kolay ve ekonomik bir yöntem olduğunu belirtmişlerdir. Bu çalışmada öğretmenlerin anlatım yönteminin konunun önemine dikkat çekme, vurgulama, bilinmeyen bir yönünü kavratmak amacıyla başvurdukları söylenebilir. Garipağaoğlu (2012), gezi- gözlem metodunu olayların meydana gelmiş olduğu ve bizzat devam ettiği mekânlara giderek gözlem yapmak olaylar arası korelasyonları saptamaya yardımcı olduğunu belirtmektedir. Bu çalışmada ise gezi gözlem yöntemi daha çok tanıtma amaçlı kullanıldığı ifade edilmiştir. Karasu (2012)'nin çalışmasında öğrencilerin proje çalışmalarının yaratıcılığı ve motivasyonu artırdığı, problem çözme becerilerini geliştirdiği yönünde bulgulara ulaştığı görülmektedir. Çalışmada öğretmenlerin projeleri değerlendirildiğinde uygulanabilir ve öğrenciyi etkin kılan projeler yaptıkları söylenebilir.

Sosyal Bilgiler öğretmenleri vatanseverlik değerinin önemini “*Toplumsal düzeni ve devamlığı sağlamak*”, “*Bilinçli Bireyler Yetiştirmek*” ve “*Ülkemizin Gelişmesini Sağlamak*” olarak ifade etmişlerdir. 1962 Ortaokul Coğrafya Programı'nın “Öğrencilere yurdumuzu ve yurttaşlarımızı tanıtarak, onlarda milliyet ve vatan duygularını daha bilinçli ve köklü kılmak” şeklinde hedefleri bulunmaktadır. 1968 İlkokul Sosyal Bilgiler Programı'nın “Öğrencileri ailelerine, ulusa, yurda, Türk devrimi ve ülkelerine bağlı; millet ve yurt işlerini her şeyin üstünde tutan, millet ve yurda karşı canla başla hizmet etmeyi alışkanlık ve ülkü haline getirmiş; görev ve sorumluluk alabilen; aile bütünlüğüne bağlı; topluluk halinde yaşamının önemini kavramış; kanunlara ve devlet otoritesine uyan bireyler yetiştirmek” olarak hedefleri bulunmaktadır. 1988 Ortaokul Tarih Programının “Açıklamalar” kısmında geçen “Yurdumuzu ve milletimizi geliştirmek ve gerektiğinde savunmak için çaba harcamak” ile Türk devletinin devamlılığının vurgulandığı görülmektedir. Öğretmenlerin cevapları ile programdaki bu ifadeler benzerlik göstermektedir. Bu durum Sosyal Bilgiler Öğretim Programlarının vatansever bireyler yetiştirmeyi önemseydiğini göstermesi bakımından önemli olduğu kadar Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin bu hedefleri destekleyici görüş bildirmeleri açısından dikkat çekicidir. Yazar (2014)'in insanların bir arada yaşamak zorunda olması ve buna bağlı

olarak toplumsal yaşamın düzenliliğinin sağlanmasında değerlerin öneminde bahsetmesi öğretmenlerin bu çalışmada toplumsal düzeni ve devamlılığı sağlamada vatanseverlik değerinin kazandırılması görüşünü destekler niteliktedir.

Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin vatanseverlik anlayışı ile öğrencilerin vatanseverlik anlayışı arasında benzerlikler ve farklılıklar olduğu belirtilmiştir. Benzerlikler olduğu yönünde görüş belirten öğretmenler bu durumu “*Vatanseverlik algısının var olması*”, “*Öğrencilerin çalışkan olması*”, “*Vatandaşlık görev ve sorumlulukları bilinci*”, “*Öğrencilerin vatanı için fedakârlık yapabilmesi*” ve “*Gerektiğinde vatan için savaşabilmesi*” şeklinde ifade etmişlerdir. Farklılıkların olduğu yönünde görüş belirten öğretmenler ise bu durumu “*Vatanseverlik kavramını davranışa dönüştürmede problemlerin olması*”, “*Vatanseverliği anlamı noktasında problemlerin olması*” ve “*Vatanseverlik değerine karşı öğrencilerde duyarsızlığın olması*” şeklinde görüşlerini ifade etmişleridir. Sosyal Bilgiler öğretmenleri ile öğrencilerin vatanseverlik kavramına yönelik bakış açılarında benzerlikler ve farklılıklar oluşmasındaki nedenleri öğretmenler aile, eğitim sistemi, öğrencinin özellikleri, toplumsal olaylar ve iletişim araçlarının etkilediği öğrencileri etkilediği ifade edilmektedir. Aile görüşünü belirten öğretmenler “*Ailenin vatanseverliğe bakışı*” ve “*Ailenin yaşadığı ortam*”ın etkisi olduğunu; eğitim sistemi görüşünü belirten öğretmenler “*Öğretmenin vatanseverliğe bakışı*” ve “*Öğretmenin vatanseverlik değerini kazandırabilme başarısı*” ile ilişkili olduğunu; öğrencinin özellikleri şeklinde görüş belirten öğretmenler “*Yaş düzeyi*” ve “*Olgunlaşma*” ilgili olduğunu; toplumsal olayların etkili olduğu yönünde görüş belirten öğretmenler “*Kültür emperyalizmi*”, “*Moda*”, “*Terör problemi*” ve “*Hızlı değişimler*” ile ilgili olduğunu; iletişim araçları görüşünü belirten öğretmenler “*İnternet*”, “*Televizyon programları*” “*Basılı Yayınlar (gazete, dergi vb)*” etkili olduğu şeklinde düşüncelerini ifade etmişlerdir.

Aile, çocukların davranış kazanması, değerleri tanınması ve içselleştirilmesindeki ilk toplumsal kurumdur (Yazar, 2014: 104). Özen vd. (2012) çalışmasında bireylerin nitelikli bireyler olarak toplumda var olabilmesi için değerlere gereken önemin verilmesi, bu anlamda ilk görevin ailelere düştüğünü vurgulamıştır. Ortak değerlerin oluşumunda sosyo-ekonomik düzey önemli rol oynamaktadır. Ersoy ve Öztürk

(2015) çalışmasında ailenin ve sosyal çevrenin yurtseverlik algısı, eğitim sürecinde yazılı ve görsel basında verilen yurtseverlik mesajları sosyal bilgiler öğretmen adaylarının yurtseverlik algısına yansıyan öğeler olarak belirtilmektedir. Birey, içinde bulunduğu ortam (okul, işyeri, aile) özelliklerine uygun değerler geliştirir (Rokeach, 1973; Akt.: Akbaş, 2011: 350). Kurt (2007) çalışmasında, vatanseverlik anlayışının gelişiminde okul, çevre ve ailenin birlikte hareket etmelerinin gerekliliği sonucuna ulaşılmıştır. Bu durum bu çalışmada ortaya çıkan durumun düzeltilmesi için bir çözüm yolu olarak görülebilir. Çalışkan Ülkü ve Demir (2013)'in çalışmasında ilköğretim sınıf öğretmenlerinin görüşlerine göre kitle iletişim araçlarının sınıf içi öğrenci davranışlarına etkisinin orta düzeyde olduğu belirlenmiştir. Bu çalışmada ise öğretmenler televizyon, internet ve basılı yayınların öğrencilerin vatanseverlik kavramına bakış açısını etkilediğini belirtmişlerdir.

Sosyal Bilgiler öğretmenleri öğrencilerin vatanseverlik değerini kazanıp kazanmadıklarını “*Öğrencilerin Davranışlarını Gözlemleyerek*”, “*Soru-Cevap Yaparak*”, “*Kompozisyon Yazdırarak*” değerlendirdiklerini belirtmişlerdir. Öğrencilerin davranışlarını gözlemleyerek vatanseverlik değerini kazanıp kazanmadıklarını değerlendirdiklerini ifade eden öğretmenler “*Okul-araç ve gereçlerini kullanma durumları*” “*Sorumluluklarını yerine getirebilme özellikleri*”, “*Çevreye karşı tutumları*”, “*Söylemleri*” ve “*Vatan ve millet kavramları konusunda farkındalığı/duyarlılığı*” durumlarını gözlemlediklerini; soru- cevap yaparak değerlendirdiğini ifade eden öğretmenler “*Vatanseverlik kavramının geçtiği konularda sorular sorarak*”; kompozisyon yazdırarak vatanseverlik değerini kazanıp kazanmadığını değerlendirdiğini ifade eden öğretmenler “*Kompozisyondaki ifadeleri*” şeklinde görüş belirtmişlerdir.

Öğretmenlerin, öğrencilerin değerlerin kazanıp kazanmadıklarını ölçmesi zordur. Bu anlamda öğretmenler gözlem, soru- cevap ve kompozisyon yazdırmak gibi yollarla vatanseverlik değerini kazandırıp kazandırmalarını ifade etmişlerdir. Öğretmenlerin MEB (2005) Sosyal Bilgiler ölçme değerlendirme araçlarını ifade etmedikleri görülmektedir. Bu durum öğretmenlerin Sosyal Bilgiler öğretim programındaki ölçme ve değerlendirme araçları hakkında bilgi sahibi olmadıkları şeklinde yorumlanabilir. Oysaki özellikle programdaki alternatif ölçme ve değerlendirme

araçları (performans değerlendirme, portfolyo, proje, rubric, kontrol listeleri, gözlem formları, tutum ölçekleri, akran değerlendirme, öz değerlendirme, grup değerlendirme) ile değerlerin kazandırılıp kazandırılmadığı ölçülebilir. Taşkaya ve Meydan (2012) çalışmasında eğitim sisteminin başlıca sorumluluğunun eğitimin tanımına uygun olarak bireyin gizil gücünü ortaya çıkarmak ve bunları davranışa dönüştürmek olduğunu belirtmişlerdir. Bu amaca ulaşıp ulaşılmadığının, davranış değişikliğinin meydana gelip gelmediğinin ve ne ölçüde gerçekleştiğinin belirlenmesi ise öğretim sürecinin önemli bir aşaması olan ölçme değerlendirmenin konusu olduğunu ifade etmişlerdir. Bu nedenle bu çalışmada öğretmenlerin vatanseverlik değerini çeşitli yollarla değerlendirdiklerini ifade etmeleri amaçların yerine getirilmesi bakımından önem taşıırken, programdaki ölçme ve değerlendirme araçlarını belirtmemeleri dikkat çekmektedir.

Sosyal Bilgiler öğretmenleri, vatanseverlik değeri kazanmış öğrencilerden beklentilerini “*Ülkemizin kalkınması*”, “*Toplumsal devamlılığın sağlanması*”, “*Hukuk kurallarına uyulması*” ve “*Çevreye ve hayvanlara karşı tutumları*” olarak görüş belirtmişlerdir. Öğrencilerden beklentileri ülkenin kalkınması yönünde olan öğretmenler bu durumu “*Görev ve sorumluluklarını yerine getirmeli*” ve “*Su, elektrik vb. kaynakları doğru kullanılmalı*”; öğrencilerden beklentileri toplumsal devamlılığın sağlanması yönünde olan öğretmenler “*Vatanını ve milletini sevmeli, sahiplenmeli*” ve “*Toplumsal ve aile değerlerini benimsemeli*”; öğrencilerden beklentileri hukuk kurallarına uyulması yönünde olan öğretmenler “*Başkalarına karşı saygılı olmalı*”; öğrencilerden çevreye ve hayvanlara karşı tutumlarına yönelik beklentileri olan öğretmenler “*Doğayı sevmeli ve korumalı*” ve “*Hayvanları sevmeli ve korumalı*” şeklinde görüşlerini ifade etmişlerdir.

Sosyal Bilgiler dersinde birey, içinde yaşadığı yakın ve uzak toplumsal çevresini, geçmişi, bugünü ve geleceği yakından tanıma olanağı bulur. Çocuğun toplumsal kişiliğinin oluşturulmasında ve geliştirilmesinde de Sosyal Bilgiler dersinin önemli bir işlevi vardır (Can, Yaşar ve Sözer, 1998: 11). Kültürel miras aktarılırken, öğrencilere geçmişteki bilgiler ve olgular, temel toplumsal kurumlar, değerler, inançlar kazandırılmaya çalışılır (Erden, tarihsiz: 7). Selanik Ay (2010) çalışmasında Sosyal Bilgiler dersinin en önemli amaçlarından birinin öğrencilere toplumsal kişilik

kazandırmak olduğunu; toplumsal kişiliğin en önemli özelliklerinden biri ise iyi yurttaş olmak ve buna bağlı olarak çevre bilincine sahip olmak olduğunu ifade etmiştir. Bu ifadelerin, çalışmada öğretmenlerin belirtmiş oldukları görüşler ile paralellik taşıdığı söylenebilir.

Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin vatanseverlik değerini en fazla “*çalışkanlık*”, “*sorumluluk*”, “*fedakârlık*”, “*Bayrağa ve İstiklal Marşı’na saygı*”, “*doğa sevgisi*”, “*sevgi*”, “*doğal ve kültürel mirasa duyarlılık*” ve “*dürüstlük*” değerleri ile ilişkilendirdikleri görülmektedir. Ancak belirtilen bu değerler içinde fedakârlık değerinin Sosyal Bilgiler Öğretim Programında belirtilen değerlerden birisi olmadığı görülmektedir.

Vatanseverlik değerine yönelik görüşlerini tüm okullardaki öğrenciler “*Vatanını ve milletini sevmek*” olarak ifade etmişlerdir. A okulundaki öğrencilere göre vatanını ve milletini sevmek “*Yaşadığın toprakları sevmek.*”, “*Vatanını korumak.*”, “*İşini iyi yapmak.*”, “*Vatan için ölmek/şehit olmak*”, “*Vatan için çalışmak*” ve “*Atatürk’ü sevmek ve ona saygı duymak*” şeklindedir. B okulundaki öğrencilere göre “*Vatanı korumak*”, “*Vatan için ölmek*”, “*Vatan için savaşmak*”, “*Bayrağını sevmek*”, “*Bağımsız yaşamak*”, “*Vatan için çalışmak*”, ve “*Vatana saygı duymak*” şeklinde ifade etmişlerdir. C okulundaki öğrencilere göre ise “*Vatan için ölmek*”, “*Vatanı korumak*”, “*Yaşadığın toprakları sevmek*”, “*Vatan için çalışmak*”, “*Atalarımızın emanetine sahip çıkmak*”, “*Vatan için savaşmak*”, “*Milletini sevmek*”, “*Askerlik yapmak*” ve “*Fedakârlık yapmak*” olarak belirtmişlerdir. A okuluna ait öğrenciler vatansever olmanın nedenlerini “*Atalarımızın emanetine layık olmak*”, “*Barış içinde yaşamak*”, “*Güvenli, huzurlu ve rahat bir hayat yaşamak*”, “*Çocuklarımıza güzel bir vatan bırakmak*” ve “*Vatanımızda olumsuz şeylerin yaşanmasına imkân vermemek*”; B okuluna ait öğrenciler de vatansever olmanın nedenlerini “*Atalarımızın emanetine layık olmak*”, “*Özgür/ Bağımsız yaşamak*”, “*Bayrağımızın dalgalanmaya devam etmesi*”, “*Rahat ve güvenli bir yaşam sürmek*” ve “*Vatanının kutsal olması*”; C okulunun öğrencileri ise “*Atalarımızın emanetine layık olmak*”, “*Özgür/ Bağımsız yaşamak*”, “*Bayrağımızın dalgalanmaya devam etmesi*”, “*Rahat ve güvenli bir yaşam sürmek*” ve “*Vatanının kutsal olması*” olarak görüş belirtmişlerdir.

Gömleksiz ve Cüro (2011) çalışmasında öğrencilerin vatanseverlik duygusuna karşı olumlu tutum düzeylerinin yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Bu çerçevede en olumlu tutumun ülke ve milletini sevme yönünde geliştiği belirlenmiştir. Ülkenin bağımsızlığına ve ulusal değerlere önem verme ve geçmiş tarihi ile gurur duymaya ilişkin tutumların da benimsendiği ortaya çıkmıştır. Ülke ve milletini sevme yönünde geliştirilen tutum ile bu araştırmadan elde edilen vatanını ve milletine sevmek temasıyla paralellik taşıdığı görülmektedir.

Öğrencilerin vatanseverlik değerine ilişkin görüşleri vatanseverlik tutumlarına göre değerlendirildiğinde yapıcı/demokratik/ılımlı/aktif vatanseverlik tutumunu yansıttığı görülmektedir. Yazıcı ve F. Yazıcı (2010) bu durumu, aktif ve katılımcı bir yurttaşlıkla, ülkenin başarılı ve gelişmiş bir ülke olmasını istemekle, farklılıklara saygı duymak, ülkesine karşı özel bir sevgi beslemek ile ifade etmektedir. Bu durum Kurt (2007) ve Elban (2011) çalışmalarında geçen ifadeler ile paralellik taşımaktadır.

Akdağ (2009) Sosyal Bilgiler dersinin amaçlarında yer alan vatan ve millet sevgisi, haklara saygılı olma vb. gibi konuların çocuklara öğretilmesinin bu dersin önemini bir kat daha artırdığını ifade etmiştir. Doğanay (2008) Sosyal Bilgilerin en temel amacının vatandaşlık eğitimi olduğunu belirtmiştir. Memişoğlu (2012) ise Sosyal Bilgiler yoluyla öğrencilere kültürel mirası aktarma ve iyi birer vatandaş yetiştirme amacının gerçekleştirilmeye çalışıldığını ifade etmektedir. Bu ifadeler genel anlamda öğrencilerin vatansever olmanın nedenlerine verdikleri cevapları içeriyor olsa da, öğrenciler daha çok vatansever olan kimsenin iyi vatandaş olacağı yönünde görüş belirtmişlerdir. Vatansever birey olmanın iyi vatandaş olmanın gereği olduğunu vurgulamışlardır. Coşkun (2012) çalışmasında Sosyal Bilgiler Programı'nda yer alan öğrenme alanları, beceri ve değerlerin barış eğitime yönelik olduğu sonucuna ulaşmıştır. Bu çalışmanın konusu olan değerler eğitimi olması nedeniyle barış eğitime katkı sağlayan değerler incelendiğinde Coşkun (2012)'un çalışmasında adil olma, bağımsızlık, barış, dayanışma, yardımseverlik, duyarlılık, hoşgörü, misafirperverlik, özgürlük, saygı, sevgi ve sorumluluk değerleri ilgili bulunduğu görülmektedir. Bu çalışmadan elde edilen sonuçlar literatürdeki bu araştırma ile paralellik göstermese de barış ortamının sağlanması için vatansever olma görüşünü belirtmesi yönüyle önem taşımaktadır. 1739 sayılı Milli Eğitim Temel Kanunu'na

göre Atatürk milliyetçiliğini benimseyen, Türk milletinin milli, ahlaki, insani, manevi kültürel değerlerini kabul eden, ailesini, vatanını, milletini seven, demokratik, laik ve sosyal bir kişiliğe sahip, hukuk devletinin kurallarına uyan, görev ve sorumluluklarını bilen bireylerin yetiştirilmesini amaçlaması Sosyal Bilgiler dersinin amaçları ile örtüşmesi bakımından önemlidir (Akdağ, 2009: 9).

A okulundaki öğrenciler vatanseverlik değerini en fazla “*fedakârlık*”, “*çalışkanlık*”, “*sorumluluk*”, “*bayrağa ve İstiklal Marşı’na saygı*”, “*doğal ve kültürel mirası korumak*” ve “*dürüstlük*” değerleri ile ilişkilendirmişlerdir. B okuluna ait öğrenciler vatanseverlik değerini en fazla “*fedakârlık*”, “*bayrağa ve İstiklal Marşı’na saygı*”, “*çalışkanlık*”, “*Türk büyüklerine saygı*” ve “*bağımsızlık/özgürlük*” değerleri ile ilişkilendirmişlerdir. C okulunun öğrencileri de vatanseverlik değerini en çok “*fedakârlık*”, “*çalışkanlık*”, “*bayrağa ve İstiklal Marşı’na Saygı*”, “*Türk büyüklerine saygı*” ve “*barış*” değerleri ile ilişkilendirmişlerdir. Vatanseverlik değeri ile ilişkilendirilen değerler, bu üç okulun (A, B, C) öğrencilerinin çoğunluğu tarafından “*fedakârlık, çalışkanlık ve bayrağa ve İstiklal Marşı’na saygı olarak*” değerlerinin olduğu görülmektedir. Kılcan (2013) çalışmasında sosyo-ekonomik düzey gözetilmeksizin katılımcıların vatanseverliği fedakâr olmak olarak algıladıkları görülmektedir. Alt ve orta sosyo- ekonomik düzeydeki katılımcıların vatanseverliği vazgeçilmez olan olarak algıladıkları, orta ve üst sosyo- ekonomik düzeydeki bazı katılımcıların da sorumlu olunan görev ve sembol haline gelmiş olan şekilde algıladıkları görülmektedir. Bu araştırmadan ortaya çıkan sonuçlar ile Kılcan (2013) çalışmasındaki sonuçların paralellik taşıdığı söylenebilir. Bu araştırmada öğrencilerin vatanseverlik değerini en çok fedakârlık ile ilişkilendirmesi bulgusu ve Kılcan (2013)’ın çalışmasında katılımcıların vatanseverliği fedakâr olunan şeklindeki algıları benzer sonuçların elde edildiğini göstermektedir. Ayrıca Kılcan (2013)’ın çalışmasında alt ve orta sosyo- ekonomik düzeydeki katılımcıların vatanseverliği sorumlu olunan görev olarak algılamaları bulgusu ile bu çalışmadaki üç sosyo- ekonomik düzeydeki öğrencilerin tümü tarafından vatanseverlik değeri ile ilişkilendirilen sorumluluk değeri ile benzerlik taşımaktadır.

Öğrencilerin çizmiş oldukları resimler ve karikatürler incelenildiğinde A okulunun en fazla “*özgürlük/bağımsızlık*” (10 kişi), “*bayrak sevgisi*” (7 kişi), “*kendi ülkesine*

özel bir sevgi besleme” (6 kişi) ve *“savaş”* (6 kişi) temalarında yoğunlaştığı görülmektedir. B okulu öğrencileri en fazla *“özgürlük/bağımsızlık”* (8 kişi), *“bayrak sevgisi”* (8 kişi) ve *“ölüm”* (5 kişi) temalarında çizim yapmışlardır. C okulu öğrenciler ise en fazla *“savaş”* (8 kişi), *“bayrak sevgisi”* (7 kişi), *“ölüm”* (6 kişi) ve *“vatani korumak”* (6 kişi) temalarında çizim yapmışlardır. Ayrıca B okulu öğrencileri diğer iki okulun çizim yapmadıkları *“ülke politikalarına eleştirel bakabilme”*, *“çevreye karşı duyarlı olmak”* ve *“barış”* temalarında da çizim yaptıkları görülmektedir. Erkan (2011) çalışmasında farklı sosyo-ekonomik düzeye sahip öğrencilerin okula hazır bulunuşlukları üzerinde anlamlı bir fark bulmuştur. Uzun ve Sağlam (2005) çalışmasında orta sosyo-ekonomik düzeye sahip öğrencilerin çevre bilinci ortalamasının, yüksek ve düşük seviyedekilerin ortalamalarından farklı ve orta seviye grubu lehine olduğu gözlenmiştir. Sosyo-ekonomik düzeyin çeşitli açılardan etkileri ortaya çıkmaktadır. Bu çalışmada da C okulu öğrencilerinin çizimlerinin daha çok *“çatışma”*, *“savaş”*, *“ölüm”* üzerinde yoğunlaşması sosyo-ekonomik düzey ile açıklanabilir.

Öğrencilerin ifadelerinden ve çizmiş oldukları resimler ve karikatürlerden yola çıkarak vatanseverlik tutumlarının *Yapıcı- Demokratik- Ilımlı- Aktif Vatanseverlik* yönünde olduğu görülmektedir. Üç okulun öğrencilerinin vatanseverlik ifadelerinin de *“Yapıcı- Demokratik- Ilımlı- Aktif Vatanseverlik”* olduğu yönündedir. Öğrencilerin çizmiş oldukları resimler ve karikatürlerin de *“Yapıcı- Demokratik- Ilımlı- Aktif Vatanseverlik”* tutumuna sahip oldukları görülmektedir. Bu bağlamda, öğrencilerin söylemleri ile uygulamaları arasında herhangi bir farklılık olmadığı ortadadır.

6. SONUÇLAR VE ÖNERİLER

Araştırmanın bu bölümünde, verilerin analizi sonucunda elde edilen bulgular tartışılarak elde edilen sonuçlara ve önerilere yer verilmiştir.

6.1. Öğretmenlerin Görüşleri İle İlgili Sonuçlar

Sosyal Bilgiler öğretmenleri vatanseverlik değerinin programda belirtildiği gibi en çok *“İnsanlar, Yerler ve Çevreler”* öğrenme alanı, *“Ülkemizde Nüfus”* ünitesinde verildiğini belirtmişlerdir. Bu öğrenme alanını *“Kültür ve Miras”* öğrenme alanı ile *“Güç, Yönetim ve Toplum”* öğrenme alanı izlemektedir.

Sosyal Bilgiler öğretmenleri vatanseverlik değerinin kazandırıldığını düşündükleri öğrenme alanları ve üniteleri ifade etmelerinin nedenini konuların içeriğinin vatanseverlik değeri ile ilgili olması, bağımsızlığın önemini vurgulaması, iyi vatandaş olmayı öğretmesi, ülkeyi tanıtmayı ve doğal, tarihi ve kültürel mirası tanıtmayı şeklinde açıklamışlardır.

Sosyal Bilgiler öğretmenleri *“Birey ve Toplum”* öğrenme alanı ve ünitelerini Tarih ve Coğrafya; *“Kültür ve Miras”* öğrenme alanı ve ünitelerini Coğrafya ve Tarih; *“İnsanlar, Yerler ve Çevreler”* öğrenme alanını ve ünitelerini Tarih, Coğrafya ve Vatandaşlık; *“Üretim, Dağıtım ve Tüketim”* öğrenme alanı ve ünitelerini Tarih ve Coğrafya; *“Güç, Yönetim ve Toplum”* öğrenme alanı ve ünitelerini Tarih, Coğrafya ve Vatandaşlık; *“Küresel Bağlantılar”* öğrenme alanı ve üniteleri Tarih ve Coğrafya disiplinleri ile ilgili olduklarını belirtmişlerdir.

Sosyal Bilgiler öğretmenleri bu öğrenme alanlarını ve ünitelerini Coğrafya disipliniyle ilişkilendirme nedenini ülkemizi tanıtır ve sevdirmesi; Tarih disipliniyle ilişkilendirme nedenini geçmişimizi öğretmesi ve ülkemizi tanıtmayı; Vatandaşlık disipliniyle ilişkilendirme nedenini Atatürk’ü tanıtır ve sevdirmesi ve iyi vatandaş olmayı öğretmesi; Sosyoloji disipliniyle ilişkilendirme nedenini vatanseverlik kavramının sosyal bir olgu olması ve toplumla ilgili bir konu olması olarak ifade etmişlerdir.

Sosyal Bilgiler öğretmenleri vatanseverlik değerini kazandırırken en fazla gösteri yöntemini geçmişte yaşananları anlamaları ve tarihi kahramanları tanımaları sırasında kullandıklarını; örnek vermeyi güncel konuları ve geçmişteki olayları derslerinde örnek vermek için kullandıklarını; örnek olay yöntemini tarihi kahramanları inceleme ve güncel olayları inceleme sırasında kullandıklarını belirtmişlerdir.

Sosyal Bilgiler öğretmenleri Sosyal Bilgiler ve vatanseverlik arasındaki ilişkiyi Sosyal Bilgiler dersinin iyi insan yetiştirme amacının olması, Sosyal Bilgiler dersinin tanıtma amacının olması ve Sosyal Bilgiler dersinin içeriğinin vatanseverlik değeri ile ilgili olması şeklinde ifade etmişlerdir.

Sosyal Bilgiler öğretmenleri Sosyal Bilgiler dersinde vatanseverlik değerinin kazandırılmasının önemini olumlu görüşler ile açıklayanlar vatanına ve milletine bağlı bireyler yetiştirmesi, ülkesinin gelişmesine yardımcı bireyler yetiştirmesi, bireylerin yaptığı işi düzgün yapması ve bireylerin üretici hale gelmesi olarak; olumsuz görüşlerle ifade eden Sosyal Bilgiler öğretmenleri ise bireylerin sadece kendisi için çalışması, bireyin vatanını ve milletini sevmemesi, bireyin görev ve sorumluklarını yerine getirmemesi olarak ifade etmektedir.

Sosyal Bilgiler öğretmenleri vatanseverliği vatanını ve milletini sevmek olarak ifade etmektedir. Vatanını ve milletini sevmeyi vatanını ve milletini korumak, bireyin vatanı ve milleti için hizmet etmesi, doğal, tarihi ve kültürel varlıkların değerini bilmek ve bayrağına, diline, dinine, şehitlerine, Atatürk ilke ve inkılaplarına sahip çıkmak olarak açıklamışlardır.

Sosyal Bilgiler öğretmenleri vatanseverlik değerini kazandırırken yaptıkları diğer çalışmaları ödevler vermek, vatanseverlik değerini anlatmak, geziler düzenlemek, proje ödevleri vermek, etkinlikler yapmak olarak belirtmişlerdir.

Sosyal Bilgiler öğretmenleri vatanseverlik değerinin önemini toplumsal düzeni ve devamlığı sağlamak, bilinçli bireyler yetiştirmek ve ülkemizin gelişmesini sağlamak olarak ifade etmişlerdir.

Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin vatanseverlik anlayışı ile öğrencilerin vatanseverlik anlayışı arasında benzerlikler olduğu yönünde görüş belirten öğretmenler bu durumu vatanseverlik algısının var olması, öğrencilerin çalışkan olması, vatandaşlık görev ve sorumlulukları bilinci, öğrencilerin vatani için fedakârlık yapabilmesi ve gerektiğinde vatan için savaşabilmesi şeklinde ifade etmişlerdir. Farklılıkların olduğu yönünde görüş belirten öğretmenler bu durumu vatanseverlik kavramını davranışa dönüştürmede problemlerin olması, vatanseverliği anlamı noktasında problemlerin olması ve vatanseverlik değerine karşı öğrencilerde duyarsızlığın olması şeklinde görüşlerini ifade etmişlerdir.

Sosyal Bilgiler öğretmenleri öğrenciler ile vatanseverlik kavramına yönelik bakış açılarında benzerlikler ve farklılıklar oluşmasındaki nedenlerini aile, eğitim sistemi, öğrencinin özellikleri, toplumsal olaylar ve iletişim araçlarının öğrencileri etkilediği şeklinde görüşlerini belirtmişlerdir.

Sosyal Bilgiler öğretmenleri öğrencilerin vatanseverlik değerini kazanıp kazanmadıklarını öğrencilerin davranışlarını gözlemleyerek, soru-cevap yaparak, kompozisyon yazdırarak değerlendirdiklerini belirtmişlerdir.

Sosyal Bilgiler öğretmenleri vatanseverlik değerini en fazla çalışkanlık, sorumluluk, fedakârlık, Bayrağa ve İstiklal Marşı'na saygı, doğa sevgisi, sevgi, doğal ve kültürel mirasa duyarlılık ve dürüstlük değerleri ile ilişkilendirmişlerdir.

6.2. Öğrencilerin Görüşleri İle İlgili Sonuçlar

Vatanseverlik değerine yönelik görüşlerini tüm okullardaki öğrenciler vatanını ve milletini sevmek olarak ifade etmişlerdir. A okulundaki öğrencilere göre vatanını ve milletini sevmek yaşadığın toprakları sevmek, vatanını korumak, işini iyi yapmak; B okulundaki öğrencilere göre vatani korumak, vatan için ölmek, vatan için savaşmak; C okulundaki öğrencilere göre vatan için ölmek, vatani korumak, yaşadığın toprakları sevmek olarak belirtilmiştir.

A okuluna ait öğrenciler vatansever olmanın nedenlerini atalarımızın emanetine layık olmak, barış içinde yaşamak, güvenli, huzurlu ve rahat bir hayat yaşamak; B okuluna

ait öğrenciler atalarımızın emanetine layık olmak, özgür/ bağımsız yaşamak, bayrağımızın dalgalanmaya devam etmesi; C okulunun öğrencileri atalarımızın emanetine layık olmak, özgür/ bağımsız yaşamak olarak ifade etmişlerdir. Öğrencilerin vatanseverlik değerine ilişkin görüşleri vatanseverlik tutumlarına göre değerlendirildiğinde yapıcı/demokratik/ılımlı/aktif vatanseverlik tutumunu yansıttığı görülmektedir.

A okulundaki öğrenciler vatanseverlik değerini en fazla *fedakârlık, çalışkanlık, sorumluluk*; B okuluna ait öğrenciler vatanseverlik değerini en fazla *fedakârlık, bayrağa ve İstiklal Marşı'na saygı, çalışkanlık*; C okulunun öğrencileri vatanseverlik değerini en çok *fedakârlık, çalışkanlık, bayrağa ve İstiklal Marşı'na saygı* değerleri ile ilişkilendirmişlerdir.

Öğrencilerin çizmiş oldukları resimler ve karikatürler incelendiğinde A okulunun en fazla özgürlük/bağımsızlık, bayrak sevgisi, kendi ülkesine özel bir sevgi besleme ve savaş kategorisinde; B okulu öğrencileri en fazla özgürlük/bağımsızlık, bayrak sevgisi ve ölüm kategorisinde; C okulu öğrenciler en fazla savaş, bayrak sevgisi, ölüm ve vatani korumak kategorisinde dir.

6.3. Öneriler

Sosyal Bilgiler öğretmenleri vatanseverlik değerini daha somutlaştırarak kazandırmalıdır.

Sosyal Bilgiler öğretmenleri Sosyal Bilgiler derslerinde vatanseverlik değerini okul içinde ve ders sırasında uygulama fırsatları sunabilmelidir.

Sosyal Bilgiler dersinin disiplinler arası bir ders olduğu düşünüldüğünde vatanseverlik değerinin sadece programda belirtilen öğrenme alanları ve ünitelerle sınırlandırılmamalı; ilgili görülen öğrenme alanları ve ünitelerle de tekrar edilmelidir.

Sosyal Bilgiler öğretmenleri değerler öğretimi yaparken ilgili değer ile Sosyal Bilgiler dersi arasında ilişkiyi öğrencilere açıklamalıdır.

Sosyal Bilgiler öğretmenleri öğrencilere vatanseverlik değerini “*Yapıcı- Demokratik- İlimli- Aktif Vatanseverlik*” tutumunu benimsetmelidirler. Vatansever olmanın sadece askerlik yapmak, savaşmak, şehit olmak gibi tutumlardan ibaret olmadığını vatan için hizmet etmenin/çalışmanın, sorumluluklarını yerine getirmenin, dürüst olmanın, Atatürk’ü sevmenin, doğal ve kültürel mirası korumanın vb. gibi tutumların da vatansever olmanın özellikleri olduğunu öğrencilere kazandırmalıdır.

Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin değerler öğretimi sırasında Sosyal Bilgiler Öğretim Programında yer alan değer öğretimi modellerinden (değer telkini, değer açıklama, ahlaki muhakeme, değer analizi) yararlanmadıkları görülmektedir. Değer öğretimi sırasında kullandıklarını ifade ettikleri yöntem ve tekniklerle birlikte programda yer alan bu modeller birlikte kullanılabilir.

Sosyal Bilgiler öğretmenleri değerlerin öğretiminde okulun bulunduğu çevreyi ve sosyal hayatı göz önünde bulundurarak çevrenin yapısı ve sosyal hayatına uygun değerler daha fazla vurgulanabilir.

Sosyal Bilgiler öğretmenleri öğrencilere vatanseverlik değerini kazanmanın birey ve toplum açısından önemi belirtmelidir.

Sosyal Bilgiler öğretmenleri öğrencilerin vatanseverlik değerini kazanıp kazanmadıklarını gözlemlemelidir. Gerekliğinde vatanseverlik değerinin tekrar öğretimi yapılmalıdır.

Sosyal Bilgiler öğretmenleri vatanseverlik değerini kazandırırken bu değerle ilgili olan diğer değerlerle de ilişkilendirmeler yapabilir. Bu durum, hem ilgili değerini daha iyi kazandırılmasına hem de diğer değerlerin dolaylı da olsa kazanımını sağlayabilir.

Öğretmen ve öğrencilerin vatanseverlik değeri ile ilişkilendirdikleri fedakârlık değeri Sosyal Bilgiler Öğretim Programında yer almamaktadır. Bu anlamda yapılan bilimsel çalışmalar temel alınarak Sosyal Bilgiler Öğretim Programında verilen değerler gözden geçirilmelidir. Fedakârlık gibi değerler programa dâhil edilmelidir.

Öğretmenlerin güncel çalışmaları takip edebilmeleri için değerler eğitimi ile ilgili yapılan sempozyumlar ve kongrelere öğretmenlerin katılımı teşvik edilmelidir.

Ülkemizde öğretmen yetiştiren kurumlar olan eğitim fakültelerinin tüm derslerine değerler eğitimi sindirilmelidir. Akademisyenler hangi derse girerlerse girsinler verdikleri dersi mutlaka değerlerle ilişkilendirerek vermelidir. Çünkü değerler eğitimi sadece bir ders ya da belirli branşlarla sınırlanmayacak kadar önemlidir. Eğitimin genel amaçlarından olan toplumsal devamlılığın sağlanması yeni nesillere değerleri ne ölçüde ve nasıl kazandırdığımız ile de alakalıdır. Üniversitelerde iyi bir değerler eğitimi almış öğretmenlerin yetiştireceği neslin niteliği de artacaktır.

KAYNAKÇA

- Acun, İ., Akengin, H., Ata, B., Baysal, N., Demircioğlu, H., Doğanay, A., Gültekin, M., Kabapınar, Y., Karadağ, G., Tekindal, S., Yanpar, T., Yaşar, Ş. & Yel, S. (2006). Sosyal bilgiler: Kavram, içerik ve program. Cemil Öztürk (Ed.) içinde. *Hayat bilgisi ve sosyal bilgiler öğretimi (s. 1-10)*. Ankara: Pegem Yayıncılık.
- Acun, İ., Yücel, C., Önder, A. & Tarman, B. (2013). Değerler: Kim ne kadar değer veriyor?. *Uşak Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 6/1, 191- 206.
- Akbaş, O. (2008). Değer eğitimi akımlarına genel bir bakış. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 6 (16), 9-27.
- Akbaş, O. (2011). Sosyal bilgilerde değerler ve öğretimi. B. Tay ve A. Öcal (Ed.) içinde. *Özel öğretim yöntemleriyle sosyal bilgiler öğretimi (s. 343-370)*. Ankara: Pegem Akademi Yayınları.
- Akbaş, O. (2013). Sosyal bilgilerde değerler ve öğretimi. Bayram Tay ve Adem Öcal (Ed.), *Sosyal Bilgiler Öğretimi (s.344- 367)*, Ankara: Pegem Akademi.
- Akbulut, G. (2004). Coğrafya ve aktif öğretim yöntemleri. *Erzincan Eğitim Fakültesi Dergisi*, 6 (1), 65- 77.
- Akdağ, H. (2009). Sosyal bilgilerin tanımı, amacı, önemi ve türkiye'deki yeri. Refik Turan, Ali Murat Sünbül ve Hakan Akdağ (Ed.), *Sosyal bilgiler öğretiminde yeni yaklaşımlar-I (s.1-24)*. Ankara: Pegem Akademi.
- Akhan, N. E. (2009).Yaratıcı dramının sosyal bilgiler öğretiminde kullanılması. Refik Turan, Ali Murat Sünbül ve Hakan Akdağ (Ed.), *Sosyal bilgiler öğretiminde yeni yaklaşımlar-I (s.360- 384)*. Ankara: Pegem Akademi.
- Akpınar, M. & Kaymakçı, S. (2012). Ülkemizde sosyal bilgiler öğretiminin genel amaçlarına karşılaştırmalı bir bakış. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 20 (2), 605-626.
- Aktan, S. & Saylan, N. (2013). Bir öğretim alanının doğuşu: ABD'de sosyal bilgilerin gelişimi (1893-1916). *Sosyal Bilgiler Eğitimi Araştırmaları Dergisi*, 4 (2), 55-78.
- Aktepe, V. & Yel, S. (2009). İlköğretim öğretmenlerinin değer yargılarının betimlenmesi: kırşehir ili örneği. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 7 (3), 607-622.

- Aktürk, F. G. (2012). *Çocukta Değerler eğitimi açısından Üzeyir Gündüz'ün eserleri*. Yüksek lisans tezi. Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Afyon.
- Akyol, Ş. (2010). *İlköğretim 6.sınıf Türkçe ders kitaplarında yer alan sevgi temasının değerler eğitimi açısından incelenmesi*. Yüksek lisans tezi. Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Çanakkale.
- Aladağ, S. (2009). *İlköğretim sosyal bilgiler öğretiminde değer eğitimi yaklaşımlarının öğrencilerin sorumluluk değerini kazanma düzeyine etkisi*. Doktora tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Aslan, M. (2009). *Değerler eğitiminde kahramanlardan yararlanma*. Yüksek lisans tezi Gaziosmanpaşa Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Tokat.
- Arslan Parlak, E. (2011). *Ortaöğretim din kültürü ve ahlak bilgisi ders müfredatında ahlak ve değerler eğitimi*. Yüksek lisans tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. İstanbul.
- Ata, B. (2009). Sosyal bilgiler öğretim programı. Cemil Öztürk (Ed.) içinde, *Sosyal Bilgiler Öğretimi (s.34- 47)*. Ankara: Pegem Akademi.
- Atmaca, G. (2011). *Çocuklara mahsus gazetede değerler eğitimi (1-100 Sayılar)*. Yüksek lisans tezi. Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. İstanbul.
- Avcıoğlu, G. Ş. (2011). Küresel bilgi teknolojilerinin değerler üzerindeki etkisi. *Edebiyat Fakültesi Dergisi*, 28 (1), 1-20.
- Bağcı, E. (2013). *Çocuk edebiyatı ürünleriyle çocuklar için yazılmış eserlerin değerler eğitimi bağlamında karşılaştırılması*. Yüksek lisans tezi, Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Manisa.
- Bakır Arabacı, İ. & Akgül, T. (2013). Elazığ ilinde uygulanan etkinlik temelli değer eğitimi uygulamalarının değerlendirilmesi. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 11 (25), 7-31.
- Bakioğlu, A. & Kurt, T. (2009). Öğretmenlerin demokrasi vatandaşlık ve vatanseverlik algılarının nitel olarak incelenmesi. *M.Ü. Atatürk Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi*, 29, 19- 39.
- Balcı, A. (2011). *Sosyal bilimlerde araştırma*. (9. Baskı). Ankara: Pegem Akademi.

- Barr, R.D., Barth, L. & Shermis, S. (1977). *Defining the social studies*. Washington: Bulletin.
- Başçı, Z. (2012). *Beşinci sınıf sosyal bilgiler dersinde değer eğitiminin öğretmen görüşlerine göre incelenmesi*. Doktora tezi, Atatürk Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Erzurum.
- Bayraktutar, M. (2011). *Suç önlemede dini ve ahlaki değerlerin rolü*. Suç Önleme Sempozyum'nda sunulmuş bildiri, Bursa.
- Baysal, N. (2013). *Ortaokul sosyal bilgiler derslerinde değerler eğitimi uygulamalarının öğretmenler yönüyle değerlendirilmesi*. Yüksek lisans tezi. Niğde Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü. Niğde.
- Bilgili, A. S. (2012). Geçmişten günümüze sosyal bilimler ve sosyal bilgiler. Ali Sinan Bilgili (Ed.) içinde, *Sosyal bilgilerin temelleri (s. 2- 35)*, Ankara: Pegem Akademi.
- Blum, D. W. (2006). Official patriotism in Russia, its essence and implications. *ponars policy memo*, 420, 1- 5.
- Bryan, L. (2005). Once upon a time: A grimm approach to character education. *Journal of Social Studies Research*, 29 (1), 3- 6.
- Bulut, S. (2011). *Atasözlerinin değerler eğitimindeki yeri*. Yüksek lisans tezi. Karadeniz Teknik Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü. Trabzon.
- Büyükalın Filiz, S. (2009). Soru cevap yöntemi eğitiminin öğretmenlerin soru sorma bilgisi ve soru sorma tekniklerine etkisi. *Kafkas Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 3, 167-195.
- Büyükbıngöl Yağcı, A. (2012). *Değerler eğitimi bağlamında Yusuf ile Züleyha kıssası*. Yüksek lisans tezi. Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. İstanbul.
- Can Aran, Ö. & Demirel, Ö. (2013). Dördüncü ve beşinci sınıf öğretmenlerinin sosyal bilgiler dersinde değerler eğitimi uygulamalarına yönelik görüşleri. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 12 (46), 151-168. 27.01. 2014 tarihinde www.esosder.org sayfasından erişilmiştir.
- Can Beken, D. (2010). *Türkiye'de ulus devletin inşasında üniversite mezunlarının vatanseverlik olgularına katkıları*. Yüksek lisans tezi. Muğla Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Muğla.

- Can, Ö. (2008). *Dördüncü ve beşinci sınıf öğretmenlerinin sosyal bilgiler dersinde değer eğitimi uygulamalarına ilişkin görüşleri*. Yüksek lisans tezi. Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Ankara.
- Can. G., Yaşar, Ş. & Sözer, E. (1998). *Sosyal bilgiler öğretimi*. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Açıköğretim Fakültesi Yayınları.
- Canatan, A. (2008). Toplumsal değerler ve yaşlılar. *Yaşlı Sorunları Araştırma Dergisi, 1*, 62- 71.
- Coşkun, Y. (2012). *İlköğretim programlarında barış eğitimi ve barış eğitimine ilişkin öğretmen görüşleri*. Yüksek lisans tezi. Gaziosmanpaşa Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü. Tokat.
- Çakıroğlu, A. E. (2013). *Değerler eğitiminde korku kültürünün etkisi*. Yüksek lisans tezi. Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü. Bolu.
- Çalışkan Ülkü, E. & Demir, M. K. (2013). Kitle iletişim araçlarının öğrencilerin sınıf içi davranışlarına etkisi. *The Journal of Academic Social Science Studies, 6*(1), 587- 608.
- Çalışkur, A., Demirhan, A. & Bozkurt, S. (2012). Değerlerin belirli meslek alanları ve belirli değişkenlere göre incelenmesi. *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, 17* (1), 219- 236.
- Çelikkaya, T. & Kuş, Z. (2009). Sosyal bilgiler öğretmenlerinin kullandıkları yöntem ve teknikler. *Uludağ Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, XXII* (2), 741– 758.
- Çelikkaya, T. Fioloğlu, S. & Öktem, N. S. (2013). Sosyal bilgiler dersinde değerler eğitimi uygulamalarının öğretmenler tarafından uygulanma düzeyleri. *Sosyal Bilgiler Eğitimi Araştırmaları Dergisi, 4* (1), 121- 147.
- Çelikkaya, T. & Öztürk Demirbaş, Ç. (2013). Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının sosyal bilgiler öğretim programındaki değerlere ilişkin görüşleri. *The Journal of Academic Social Science Studies, 6* (5), 527- 556.
- Çelikkaya, T. (2013). Ortaokulda doğrudan kazandırılacak değerlerin vatandaşlık ve demokrasi eğitimi kitabına yansımaları. *Turkish Studies, 8* (8), 1715- 1731.
- Çengelci, T. (2010). *İlköğretim beşinci sınıf sosyal bilgiler dersinde değerler eğitiminin gerçekleştirilmesine ilişkin bir durum çalışması*. Doktora tezi, Anadolu Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü. Eskişehir.

- Çengelci, H., Hancı, B. & Karaduman, H. (2013). Okul ortamında değerler eğitimi konusunda öğretmen ve öğrenci görüşleri. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 11 (25), 33–56.
- Çepni, S. Bacanak, A. & Küçük, M. (2003). Fen eğitiminin amaçlarında değişen değerler: Fen-teknoloji-toplum. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 1 (4), 7–29.
- Çuhadar, A. (2005). *Edebiyata sosyal bilgiler penceresinden bakmak*. Çukurova Üniversitesi. Eğitim Fakültesi. 1–19. 27.06.2014 tarihinde <http://egitim.cukurova.edu.tr/> adresinden erişilmiştir.
- Dağ, N. (2012). Vatandaşlığın niteliksel dönüşümü ve vatandaşlık eğitimi üzerine bir betimleme çalışması. *Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 13 (1), 105–118.
- Davey, L. (2009). Durum çalışması değerlendirmelerinin uygulaması (Çev. Tuba Gökçek). *İlköğretim Online*, 8 (2), 1–3.
- Demir, T. & Özdemir, B. (2013). Türkçe eğitiminde karagöz/gölge oyunları ile değer öğretimi. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 11(25), 57–99.
- Demircioğlu, İ. H. & Tokdemir, M. A. (2008). Değerlerin oluşturulma sürecinde tarih eğitimi: Amaç, işlev ve içerik. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 6 (15), 69- 88.
- Demirtaş, A. & Barth, J. L. (1997). *İlköğretim sosyal bilgiler öğretimi*. Ankara: YÖK Dünya Bankası Milli Eğitimi Geliştirme Projesi Hizmet Öncesi Öğretmen Eğitimi.
- Deveci, H. & Selanik Ay, T. (2009). İlköğretim öğrencilerinin günlüklerine göre günlük yaşamda değerler. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 2 (6), 167–181.
- Deveci, H., Belet, D. & Türe, H. (2013). Dede Korkut hikâyelerinde yer alan değerler. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 12 (46), 294–321. 27.01. 2014 tarihinde www.esosder.org adresinden erişilmiştir.
- Dilmaç, B. (1999). *İlköğretim öğrencilerine insani değerler eğitimi ve ahlaki olgunluk ölçeği ile eğitimin sınanması*. Yüksek lisans tezi, Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Dilmaç, B. (2007). *Bir grup fen lisesi öğrencisine verilen insani değerler eğitiminin insani değerler ölçeği ile sınanması*. Doktora tezi, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.

- Dilmaç, B. (2010). Değerler eğitimi uluslararası konferansı. *İş Ahlakı Dergisi*. İstanbul.
- Doğanay, H. (1993). *Coğrafya'da metodoloji*. İstanbul: Mili Eğitim Bakanlığı Yayınları.
- Doğanay, A. (2003). Sosyal bilgiler öğretimi. Cemil Öztürk ve Dursun Dilek (Ed.) içinde, *Hayat bilgisi ve sosyal bilgiler öğretimi*. (2.Baskı). Ankara: Pegem Yayıncılık, Ankara.
- Doğanay, A. (2008). Çağdaş sosyal bilgiler anlayışı ışığında yeni sosyal bilgiler programının değerlendirilmesi. *Ç.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 17 (2), 77-96.
- Doğanay, A. (2009). Değerler eğitimi. Cemil Öztürk (Ed.) içinde, *Sosyal bilgiler öğretimi* (s.225- 256). Ankara: Pegem Akademi.
- Doğanay, A., Seggie, F. N. & Caner, H. A. (2012). Değerler eğitiminde örnek bir proje: avrupa değerler eğitimi projesi. *Uluslararası Eğitim Programları ve Öğretim Çalışmaları Dergisi*, 2 (3), 73-86.
- Duman, B. & İkiel, C. (2002). Yapıcı öğrenme kuramına göre sosyal bilgiler öğretimi. *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 12 (2), 245-262.
- Ekiz, D. (2013). *Bilimsel araştırma yöntemleri*. (Geliştirilmiş 3. Baskı). Ankara: Anı Yayıncılık.
- Elban, M. (2011). *Ortaöğretim 11. sınıf öğrencilerinin tarih dersine yönelik tutumları ile vatanseverlik tutumları arasındaki ilişkilerin incelenmesi*. Yüksek lisans tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Elban, M. (2015). Ortaöğretim öğrencilerinin vatanseverlik tutumları: Ankara ili kazan ilçesi örneği. *The Journal of Academics Social Science Studies*, 35, 451-462.
- Elbir, B. & Bağcı, C. (2013). Değerler eğitimi üzerine yapılmış lisansüstü düzeyindeki çalışmaların değerlendirilmesi. *Turkish Studies - International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, 8/1, 1321-1333.
- Engle, S.H. & Ochoa, A. (1988). *Education for democratic citizenship: decision making in the social studies*. Newyork.
- Erden, M. (tarihsiz). *Sosyal bilgiler öğretimi*. İstanbul: Alkım Yayınevi.

- Ergün, S. (2013). *Ergenlere verilen değer eğitiminin öz düzenleme stratejileri üzerindeki etkisinin sınanması*. Yüksek lisans tezi, Konya Necmettin Erbakan Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Konya.
- Erkan, S. (2011). Farklı sosyoekonomik düzeydeki ilköğretim birinci sınıf öğrencilerinin okula hazır bulunuşluklarının incelenmesi. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 40, 186- 197.
- Ersoy, A. F. & Öztürk, F. (2015). Bir vatandaşlık değeri olarak yurtseverlik: sosyal bilgiler öğretmen adaylarının algısı. *İlköğretim Online*, 14 (3), 974- 992. 19.09.2015 tarihinde <http://ilkogretim-online.org.tr> adresinden erişilmiştir.
- Ertürk, E. (2006). *Ders kitaplarında toplum, yurttaşlık, vatanseverlik ve ekonomi anlayışının dönüşümü: 1997 ve 2004 ilköğretim sosyal bilgiler ders kitapları üzerine bir içerik analizi*. Yüksek lisans tezi, Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Garipağaoğlu, N. (2001). Gezi- gözlem metodunun coğrafya eğitimi ve öğretimindeki yeri. *Marmara Coğrafya Dergisi*, 2 (3), 13–30.
- Girmen, P. (2013). Türkçe eğitiminde atasözleri ve değer eğitimi. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 11 (25), 117–142.
- Glesne, C., (2013). *Nitel araştırmaya giriş*. Ali Ersoy-Pelin Yalçınoğlu (Çev. Ed.), (2. Baskı), Ankara: Anı Yayıncılık.
- Gömlüksiz, M. N. & Cüro, E. (2011). Sosyal bilgiler dersi öğretim programında yer alan değerlere ilişkin öğrenci tutumlarının değerlendirilmesi. *Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi*, 8 (1).
- Gries, P. H., Zhang, Q., Crowson, H. M. & Cai, H. (2011). Patriotism, nationalism and China's US policy: Structures and consequences of Chinese national identity. *The China Quarterly*, 205, pp 1 – 17.
- Gül, R. (2013). *Bir değer eğitimi olarak ilköğretim döneminde doğruluk eğitimi*. Yüksek lisans tezi, T.C. Hitit Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Çorum.
- Gümüş, Ö. D. (2009). *Kültür, değerler, kişilik ve siyasal ideoloji arasındaki ilişkiler: kültürlerarası bir karşılaştırma (Türkiye- ABD)*. Doktora tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Izgar, G. (2013). *İlköğretim okulu 8. sınıf öğrencilerine uygulanan değerler eğitimi programının demokratik tutum ve davranışlarına etkisi*. Doktora tezi, Konya Necmettin Erbakan Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Konya.

- İskender, P. (2007). İlköğretim okullarında sosyal bilgiler öğretiminin öncelikleri ve sosyal bilgiler öğretmeni yetiştirmeye yönelik çıkarımlar. *Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi*, 8 (1), 21–29.
- İbret, B. Ü., Karatekin, K. & Avcı, E. (2015). Sosyal bilgiler dersinde coğrafya öğretiminin değerler eğitimi açısından önemi. *Milli Eğitim Dergisi*, 207, 5-23.
- Kahne, J. & E. Middaugh. (2006). Is patriotism good for democracy? A study of high school seniors' patriotic commitments. 15.12.2014 tarihinde <http://www.civicsurvey.org/Patriotism.pdf> adresinden alınmıştır.
- Kamber, T., Acun, İ. & Akar, C. (2011). İlköğretim birinci kademe sosyal bilgiler öğretim programının uygulanabilirliği. *Uşak Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 4/2, 195–218.
- Kan, Ç. (2009). Değişen değerler ve küresel vatandaşlık eğitimi. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 17 (3), 895–904.
- Kan, Ç. (2010). Sosyal bilgiler dersi ve değerler eğitimi. *Milli Eğitim Dergisi*, 187.
- Kapıkıran, Ş. & Kıran, H. (1999). Ev ödevinin öğrencinin akademik başarısına etkisi. *Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 5, 54- 60.
- Karaköse, T. & Altınkurt, Y. (2009). Okul yöneticilerinin ve il milli eğitim müdürlüğü çalışanlarının değerlere göre yönetim ile ilgili görüşlerinin incelenmesi (Kütahya İli Örneği). *Değerler Eğitimi Dergisi*, 4 (17), 49–67.
- Karasu, E. (2012). *İlköğretim 6. ve 7. sınıf sosyal bilgiler derslerinde yapılan proje çalışmalarının öğretmen ve öğrenci görüşlerine göre değerlendirilmesi*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi. Kastamonu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Kastamonu.
- Karataş, Z. (2015). Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri. *Manevi Temelli Sosyal Hizmet Araştırma Dergisi*, 1 (1), 62- 80.
- Karatekin, K., Gençtürk, E. & Kılıçoğlu, G. (2013). Öğrenci, sosyal bilgiler öğretmen adayı ve öğretmenlerin değer hiyerarşisi. *Adıyaman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 6 (14) (Sosyal Bilgiler Öğretimi Özel Sayısı), 411–459.
- Kaymakcan, R. & Meydan, H. (2011). Din kültürü ve ahlak bilgisi programları ve öğretmenlerine göre değerler eğitimi. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 9 (21), 29-55.

- Kaymakçı, S. & Ata, B. (2012). Sosyal bilgiler öğretmenlerinin sosyal bilgilerin doğasıyla ilgili görüşleri. *Sosyal Bilgiler Eğitimi Araştırmaları Dergisi*, 3 (1), 35-64.
- Kaynak, L. (2012). *Değerler eğitimi bağlamında Sevinç Çokum'un hikâyelerinin analizi*. Yüksek lisans tezi. Akdeniz Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Antalya.
- Keskin, Y. (2008). *Türkiye'de sosyal bilgiler öğretim programlarında değerler eğitimi: Tarihsel gelişim, 1998 ve 2004 programlarının etkililiğinin araştırılması*. Doktora tezi, Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Keskin, Y. (2010). Sosyal bilgiler derslerinde değerler eğitiminin yeri ve önemi. *Eğitim Bir-Sen*, 6.
- Keskinoğlu, Ş. (2008). *İlköğretim beşinci sınıf öğrencilerine uygulanan mesnevi temelli değerler eğitimi programının ahlaki olgunluğa ve saldırganlık eğilimine etkisi*. Yüksek lisans tezi, Yeditepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Kılcan, B. (2013). *Sosyal bilgiler öğretim programında yer alan değerlere ilişkin öğrenci algılarının incelenmesi*. Doktora tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Kılcan, B. (2013). Sosyal bilgiler ders kitaplarında değer öğretimi. Bülent Akbaba (Ed.) içinde, *Konu Alanı Ders Kitabı İnceleme Kılavuzu Sosyal Bilgiler (s.311- 322)*. Ankara: Pegem Akademi.
- Kılıçoğlu, G. (2009). Sosyal bilgiler programı ve öğretmen yeterlilikleri. Mustafa Safran (Ed.) içinde, *Sosyal bilgiler öğretimi (s.3- 16)*. Ankara: Pegem Akademi.
- Kumbasar, E. (2011). *Muzaffer İzgü'nün romanlarının değer eğitimi açısından incelenmesi*. Yüksek lisans tezi, Karadeniz Teknik Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Türkçe Eğitimi Anabilim Dalı. Trabzon.
- Kunduroğlu, T. (2010). *4. sınıf Fen ve Teknoloji dersi öğretim programıyla bütünleştirilmiş "değerler eğitimi" programının etkililiğinin incelenmesi*. Yüksek lisans tezi. Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü. Ankara.
- Kurt, T. (2007). *Öğretmenlerin demokrasi, vatandaşlık ve vatanseverlik algılarının nitel olarak incelenmesi*. Yüksek lisans tezi. Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü. İstanbul.

- Kurtdede-Fidan, N. (2013). Sosyal bilgiler dersinde değerler eğitimi: Nitel bir araştırma. *The Journal of Academic Social Science Studies*, 6(3), 361–388.
- Kuş, E. (2012). *Nitel- nicel araştırma teknikleri*. (4. Baskı). Ankara: Anı Yayıncılık.
- Kuş, Z., Merey, Z., & Karatekin, K. (2013). İlköğretim 4. ve 5. sınıf sosyal bilgiler ders kitaplarında yer alan değerler. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 11(25), 183–214.
- Lactheva, R. (2010). Nationalism versus patriotism, or the floating border? national identification and ethnic exclusion in post-communist bulgaria. *Journal of Comparative Research in Antropology and Sociology*, 1 (2), 187- 215.
- Lewis, E., Mansfield, C. & Baudains, C. (2008). Getting down and dirty: Values in education for sustainability. *Issues in Educational Research*, 18(2), 138- 155.
- Li, Q. & Brewer, M. B. (2004). What does it mean to be an American? Patriotism, nationalism, and american identity after 9/11. *Political Psychology*, 25 (5), 727- 739.
- Lovat, T. (2009). *Values education and quality teaching: two sides of the learning coin*. T. Lovat and R. Toomey (Ed.). Australia: Newcastle University.
- Mazman Budak, F. (2012). *Sosyal bilgiler dersinde (7.sınıf) doğal ve kültürel varlıklar aracılığı ile estetik değer eğitimi*, Yayımlanmamış doktora tezi. Atatürk Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Erzurum.
- MEB, (1962). Ortaokul programı, Milli Eğitim Basımevi, İstanbul.
- MEB, (1968). İlkokul programı, Milli Eğitim Basımevi, İstanbul.
- MEB, (1988). Ortaokul programı, Milli Eğitim Basımevi, Ankara.
- MEB, (2005). *İlköğretim sosyal bilgiler dersi 4.sınıf öğretim programı*. Ankara: Milli Eğitim Bakanlığı Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı Devlet Kitapları Müdürlüğü. 04.02.2014 tarihinde <http://ttkb.meb.gov.tr> adresinden erişilmiştir.
- MEB, (2005). *İlköğretim sosyal bilgiler dersi 6–7.sınıflar öğretim programı ve kılavuzu (taslak basım)*. Ankara: Milli Eğitim Bakanlığı Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı, Devlet Kitapları Müdürlüğü.

- MEB, (2009). *Sosyal bilgiler dersi (4-5. sınıflar) öğretim programı ve kılavuzu*. T.T.K.B. Öğretmenler Portalı. 06.02.2014 tarihinde <http://ttkb.meb.gov.tr/ogretmen/modules/php?name> adresinden erişilmiştir.
- MEB, (2010). *Sosyal bilgiler dersi (4-5, 6-7. sınıflar) öğretim programı ve kılavuzu*. 27.01.2014 tarihinde <http://ttkb.meb.gov.tr>. adresinden erişilmiştir.
- MEB, (2011). *Coğrafya dersi öğretim programı (9, 10, 11 ve 12. sınıflar) öğretim programı*. 22.08.2015 tarihinde <http://ttkb.meb.gov.tr>. adresinden erişilmiştir.
- Memişoğlu, H. (2012). İlköğretim 4-5 sosyal bilgiler ders programının öğretmen görüşlerine göre değerlendirilmesi. *Eğitim ve Öğretim Araştırmaları Dergisi*, 1(2), 66- 81.
- Memişoğlu, H. & Öner, G. (2013). Sosyal bilgiler derslerinde öğrenci ve öğretmen görüşlerine göre coğrafya konularının öğretimi. *Eğitim ve Öğretim Araştırmaları Dergisi*, 2 (3), 347- 366.
- Merey, Z., Kuş, Z. & Karatekin, K. (2012). Türkiye ve ABD ilköğretim sosyal bilgiler öğretim programlarının değerler eğitimi açısından karşılaştırılması. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri*, 12 (2), 1613- 1632.
- Meydan, A. (2009). Sosyal bilgiler öğretiminde gezi-gözlem ve doğa eğitimi. Refik Turan, Ali Murat Sünbül ve Hakan Akdağ (Ed.) içinde, *Sosyal bilgiler öğretiminde yeni yaklaşımlar-I* (s. 242- 260), Ankara: Pegem Akademi.
- Meydan, A. (2011). Sosyal bilgilerde coğrafyanın yeri ve önemi. Refik Turan ve Kadir Ulusoy (Ed.) içinde, *Sosyal bilgilerin temelleri* (s. 63- 80). Ankara: Pegem Akademi.
- Michaelis J. & Garcia, J. (1996). *Social studies for children a guide to basic instruction*. (Eleventh Edition). Allyn and Bacon.
- Mindes, G. (2006). *Teaching young children social studies*. USA: Greenwood Publishing Group.
- Mindivanlı, E. & Aktaş, E. (2011). Sosyal bilgiler 6. sınıf müfredatında yer alan milli ve evrensel değerler. *Bayburt Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 6 (I-II), 72- 77.
- Nalçacı, A. (2014). Değer kazandırmada örnek olay yöntemi. Refik Turan ve Kadir Ulusoy (Ed.) içinde, *Farklı yönleriyle değerler eğitimi*. Ankara: Pegem Akademi.

- Nathanson, S. (1993). *Patriotism, morality and peace*. USA: Rowman ve Littlefield Publishers.
- NCSS, (1993). *The social studies professional*. Washington: DC: National Council for the Social Studies.
- Öğretici, B. (2011). *İlköğretim 6. sınıf sosyal bilgiler derslerinde değerler eğitimiine yönelik uygulamaların etkililiğinin araştırılması*. Yüksek lisans tezi, Sakarya Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü. Sakarya.
- Oktay, H. T. (2011). *Televizyon dizilerinin toplumun milli ve manevi değerleri açısından değerlendirilmesi: Aşk-ı Memnu dizisi örneği*. Uzmanlık tezi. T.C. Radyo ve Televizyon Üst Kurulu. Ankara.
- Oran, G. (2015). *Yalvaç Ural'ın çocuk kitaplarında değer eğitimi ve bu eserlerin türkçe öğretimine katkısı*, Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Uşak Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Uşak.
- Özalp Kaplan, N. (2014). *İlkokullarda değer eğitiminin öğretmen görüşlerine göre değerlendirilmesi*, Yüksek lisans tezi, Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Isparta.
- Özdaş, F. (2013). *Ortaokullarda değerler eğitimi ve istenmeyen öğrenci davranışlarına ilişkin öğretmen görüşlerinin değerlendirilmesi*, Doktora tezi, Fırat Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü. Elazığ.
- Özen, Y., Güler yüz, K. & Bulut Özen, H. (2012). İlköğretim 1–3 sınıf hayat bilgisi, 4–5 sınıf sosyal bilgiler dersindeki değerler ve değerler eğitiminin incelenmesi. *Eğitim ve Öğretim Araştırmaları Dergisi*, 1(4), 277- 286.
- Özensel, E. (2003). Sosyolojik bir olgu olarak değerler. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 1(3).
- Özgün, Y. & Sözen, S. (2012). *Yurttaşlık ve çevre bilgisi*. B. A. Ertekin, (Ed.). Eskişehir: T.C. Anadolu Üniversitesi Yayını: 2470-Açıköğretim Fakültesi Yayını: 1441.
- Özkan, R. (2011). Toplumsal yapı, değerler ve eğitim ilişkisi. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 19 (1), 333–344.
- Öztürk, C., Coşkun Keskin, S. & Otluoğlu, R. (2012). *Sosyal bilgiler öğretiminde edebi ürünler ve yazılı materyaller*. (5.Baskı). Ankara: Pegem Akademi.
- Öztürk, C. (2009). Sosyal bilgiler: Toplumsal yaşama disiplinlerarası bir bakış. Cemil Öztürk (Ed.) içinde, *Sosyal bilgiler eğitimi*, Ankara: Pegem Akademi.

- Öztürk Samur, A. (2011). *Değerler eğitimi programının 6 yaş çocuklarının sosyal ve duygusal gelişimlerine etkisi*. Doktora tezi, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Konya.
- Parker, C. S. (2009). Symbolic versus blind patriotism. *Political Research Quarterly Online First*, 20 (10), 1- 18.
- Safran, M. (2011). Sosyal bilgiler öğretimine bakış. Bayram Tay, Adem Öcal (Ed.) içinde, *Sosyal bilgiler eğitimi (s.2- 16)*. Ankara: Pegem Akademi.
- Seçkin, M. & Yılmaz, S. (2014). Örnek olay yönteminin öğretmen adaylarının kimya laboratuvarı dersine karşı endişelerine etkisi. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 29 (2), 215- 227.
- Selanik Ay, T. (2010). Sosyal bilgiler dersinde çevre bilinci kazandırmada medya ürünlerinden yararlanmaya ilişkin öğrenci görüşleri. *Uluslar arası Avrasya Sosyal Bilimler Dergisi*, 1 (1), 76- 93.
- Selanik Ay, T. (2014). Okulda değerler eğitimi. Refik Turan, Kadir Ulusoy (Ed.) içinde, *Farklı yönleriyle değerler eğitimi (18- 39)*. Ankara: Pegem Akademi.
- Sönmez, V. (2010). *İlköğretimde sosyal bilgiler, sosyal bilgiler öğretimi ve öğretmen kılavuzu*. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Sönmez, H. (2011). *Reşat Ekrem Koçu'nun çocuklar için yazdığı eserlerde değer eğitimi ve türkçe*. Yüksek lisans tezi, İnönü Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Malatya.
- Şahin, M. (2013). *Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının değerler eğitimi öz-yeterliliklerinin incelenmesi*. Yüksek lisans tezi, Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü. İstanbul.
- Schatz, R. T., Staus, E. & Lavine, H. (1999). On the varieties of national attachment: Blind versus constructive patriotism. *Political Psychology*, 20 (1), 151- 174.
- Şimşek, A., Aydınöz, D. & İbret, B. Ü. (2009). Yeni ilköğretim sosyal bilgiler programı hakkında müfettiş tutumları. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 17(2), 513– 524.
- Tahiroğlu, M. (2011). *İlköğretim 4. sınıf sosyal bilgiler dersinde doğa sevgisi, temizlik ve sağlıklı olma değerlerinin öğretimi ve değerlere ilişkin öğrenci tutumlarının belirlenmesi*. Doktora tezi. Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü. Ankara.

- Taşdemir, M. (2009). İlköğretimde değerler eğitimi ve bu değerlerin Alevi-Bektaşî değerleri ile ilişkililiği. *Türk Kültürü ve Hacı Bektaşî Veli Araştırma Dergisi*, 51, 295–326.
- Taşkaya, S. M. & Meydan, A. (2012). Sınıf öğretmenliği anabilim dalında kullanılan ölçme araçları üzerine bir inceleme. *DPUJSS, II (32)*, 23- 34.
- Tay, B. & Yıldırım, K. (2009). Sosyal bilgiler dersinde kazandırılması amaçlanan değerlere ilişkin veli görüşleri. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri*, 9 (3), 1499- 1542.
- Tay, B. (2011). Sosyal bilgiler öğretiminin dünü bugünü ve yarını. Refik Turan ve Kadir Ulusoy (Ed.) içinde, *Sosyal Bilgilerin Temelleri (s. 3- 20)*. (2. Baskı). Ankara: Pegem Akademi.
- Tekşan, K. (2012). Türkçe dersi değerler eğitiminde Kutadgu Bilig'in kullanımı. *Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi*, 13 (3,) 1–17.
- Thomson, G. V. (2006). Report on values education in new zealand schools. *Values Education In New Zealand Schools*, New Zealand: Wellington.
- Tokcan, H. & Demirkaya, H. (2009). Sosyal bilgilerde yaklaşım ve yöntemler. Mustafa Safran (Ed.) içinde. *Sosyal bilgiler öğretimi (s. 435- 469)*. Ankara: Pegem Akademi.
- Türk, İ. (2009). *Değerler eğitiminde saygı*. Yüksek lisans tezi, Gaziosmanpaşa Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Tokat.
- Türk Dil Kurumu, (2005). *Türkçe Sözlük*. Ankara: Akşam Sanat Okulu Matbaası.
- Türnüklü, A. (2000). Eğitimbilim araştırmalarında etkin olarak kullanılabilen nitel bir araştırma tekniği: Görüşme, kuram ve uygulamada eğitim yönetimi. 24. 22.01.2014 tarihinde <http://www.pegem.net/> adresinden erişilmiştir.
- Uzun, N. & Sağlam, N. (2005). Sosyo-ekonomik durumun çevre bilinci ve çevre akademik başarısı üzerindeki etkisi. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 29, 194- 202.
- Yalar, T. (2010). *İlköğretim sosyal bilgiler programında değerler eğitiminin mevcut durumunun belirlenmesi ve öğretmenlere yönelik bir program modülü geliştirme*. Doktora tezi, Mersin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Mersin.

- Yalar, T. & Yanpar Yelken, T. (2011). Değerler eğitiminin iyileştirilmesi ile ilgili öğretmen görüşlerinin belirlenmesi ve bir program modül örneğinin geliştirilmesi. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 10(38), 79–98.
- Yaman, H. Taflan, S. & Çolak, S. (2009). İlköğretim ikinci kademe türkçe ders kitaplarında yer alan değerler. *Değerler Eğitimi Dergisi*, Cilt 7 (18), 107–120.
- Yaman, H. & Karaarslan, F. (2012). Konuşma becerisinin geliştirilmesinde beyin fırtınası tekniğinin etkisi: bir eylem araştırması. *Turkish Studies International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, 7/4, 545- 563.
- Yanpar, T. Ş. (1994). İlkokul 4. sınıf sosyal bilgiler dersinde akademik benlik kavramı, ders içi öğrenme ve ders dışı çalışma yolları ile başarı ilişkisi. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 10, 43–48.
- Yanpar, Yelken T. (2010). Sosyal bilgiler disiplninde eğitimin yeri ve önemi, Refik Turan ve Kadir Ulusoy (Ed.) içinde. *Sosyal bilgilerin temelleri (s.175- 188)*. Ankara: Maya Akademi Yayınları.
- Yaşar, Ş. & Gültekin, M. (2009). Anlamlı öğrenme için etkili öğretim stratejileri. Ed.: Cemil Öztürk (Ed.) içinde, *Sosyal bilgiler öğretimi (s.307- 342)*. Ankara: Pegem Akademi.
- Yaşaroğlu, C. (2013). Hayat bilgisi dersi kazanımlarının değerler eğitimi açısından incelenmesi. *Turkish Studies International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, 8/7, 849–858.
- Yaşaroğlu, C. (2013). Türkiye'deki Hayat bilgisi ile Singapur'daki vatandaşlık ve ahlak eğitimi derslerinin değerler eğitimi bağlamında karşılaştırılması. *Turkish Studies - International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, 8/8, 1453–1461.
- Yazar, T. (2014). Toplumsal yaşam ve değerler. Refik Turan ve Kadir Ulusoy (Ed.) içinde, *Farklı yönleriyle değerler eğitimi (s.95- 114)*. Ankara: Pegem Akademi.
- Yazıcı, F. (2009). *Yurtseverlik eğitimi: Sosyal bilgiler ve tarih öğretmenlerinin tutum ve algılarına yönelik bir çalışma (Tokat ili örneği)*. Yüksek lisans tezi, Gaziosmanpaşa Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Tokat.
- Yazıcı, S. & Yazıcı, F. (2010). Yurtseverlik eğitimi: Tarih ve sosyal bilgiler öğretmenlerinin algı, tutum ve eğitimsel uygulamalarına yönelik bir araştırma. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 3/10, 649- 660.

- Yazıcı, H. & Koca, M.K. (2011). Sosyal bilgiler öğretimi programı. Bayram TAY ve Adem ÖCAL (Ed.) içinde, *Özel öğretim yöntemleriyle sosyal bilgiler öğretimi*. Ankara: Pegem Akademi.
- Yel, S. & Aladağ, S. (2009). Sosyal bilgilerde değerlerin öğretimi. Mustafa Safran (Ed.) içinde, *Sosyal bilgiler öğretimi*. Ankara: Pegem Akademi.
- Yel, S., Taşdemir, A. & Yıldırım, K. (2011). Sosyal bilgilerde öğretim strateji, yöntem ve teknikleri. Bayram Tay ve Adem Öcal (Ed.) içinde, *Sosyal bilgiler öğretimi (s.41-98)*. Ankara: Pegem Akademi.
- Yeşil, R. & Aydın, D. (2007). Demokratik değerlerin eğitiminde yöntem ve zamanlama. *TSA, 11(2)*, 65–84.
- Yeşilbursa, C. C. (2008). Sosyal bilgiler öğretiminde tarihi yerlerin kullanımı. *Türklük Bilimi Araştırmaları Dergisi, 23*, 209- 222.
- Yiğittir, S. & Öcal, A. (2010). İlköğretim 6. sınıf öğrencilerinin değer yönelimleri. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 24*, 407- 416.
- Yiğittir, S. (2010). İlköğretim öğrenci velilerinin okullarda kazandırılmasını arzuladığı değerler. *Değerler Eğitimi Dergisi, 8 (19)* 207–223.
- Yiğittir, S. & Öcal, A. (2010). İlköğretim 6. sınıf öğrencilerinin değer yönelimleri. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 24*, 407- 416.
- Yiğittir, S. & Öcal, A. (2011). Lise tarih öğretmenlerinin değerler ve değerler eğitimi konusundaki görüşleri. *KMÜ Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi 13 (20)*, 117–124,
- Yıldırım, S. (2006). *TSK vatandaşlık bilinci ve vatan sevgisi eğitiminin analizi*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Yüzüncü Yıl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Van.
- Yıldırım, A. & Şimşek, H. (2008). *Nitel araştırma yöntemleri*. (7. Baskı). Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Yılmaz, E. (2009). Öğretmenlerin değer tercihlerinin bazı değişkenler açısından incelenmesi, *Değerler Eğitimi Dergisi, 7 (17)*, 109–128.
- Yuvacı, Z. (2013). *Okulöncesi değer eğitimi uygulayan okullardan seçilen değerlerin ve etkinliklerin incelenmesi*. Yüksek lisans tezi, Dumlupınar Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü. Kütahya.

Zamir, S. & Horowitz, T. (2013). The manifestation of the value of patriotism among Israeli trainee teachers - natives and immigrants: How will they educate their pupils in the light of this value?. *Journal for Critical Education Policy Studies, Journal For Critical Education Policy Studies*, 11(4), 202- 223.

EKLER

Ek- 1: Araştırmada Kullanılan Görüşme Formu (Öğretmen ve Öğrenci)

VATANSEVERLİK DEĞERİNE YÖNELİK GÖRÜŞ DEĞERLENDİRME FORMU (Öğretmen Formu)

Değerli Öğretmenim,

Bu görüşme formu ortaokul Sosyal Bilgiler öğretmenlerine vatanseverlik değerine yönelik görüşlerini belirlemek amacıyla hazırlanmıştır. Formdaki sorulara vereceğiniz samimi cevaplar bu çalışmaya ve eğitimimize önemli katkılar sağlayacaktır. Vermiş olduğunuz cevaplar sadece araştırmanın amacına yönelik kullanılacaktır. Katkılarınızdan dolayı teşekkür ederim.

I. BÖLÜM

1. Cinsiyetiniz: (...) Bay   (...) Bayan
2. Eğitim Durumunuz: (...) Lisans   (...) Yüksek Lisans   (...)Doktora
3. Branşınız: (...) Sosyal Bilgiler Öğretmenliği
                  (...) Tarih Öğretmenliği
                  (...) Coğrafya Öğretmenliği
                  (...) Diğer
4. Mesleki Kıdeminiz: (...) 0–5 yıl   (...) 6–10 yıl
                                  (...) 11–15 yıl   (...) 16 yıl ve üstü
5. Bulduğunuz Okulda Göreviniz: (...) İdareci   (...) Öğretmen

Görüşme Formu Soruları
(Öğretmen)

1. Vatanseverlik değerinin sizce Sosyal Bilgiler dersinde hangi öğrenme alanları ve ünitelerde verildiğini düşünüyorsunuz? Nedenini açıklar mısınız?
2. Bu öğrenme alanı ve üniteler Sosyal Bilgiler dersinin hangi disiplini ile ilgilidir? Nedenini açıklar mısınız?
3. Sosyal Bilgiler dersinde öğrencilere vatanseverlik değerini kazandırırken hangi yöntem ve tekniklerden faydalanıyorsunuz? Nedenini açıklar mısınız?
4. Sosyal Bilgiler dersi ve vatanseverlik değeri arasında sizce bir ilişki var mıdır? Nedenini açıklar mısınız?
5. Sosyal Bilgiler dersinde vatanseverlik değerinin kazandırılması sizce önemli midir? Nedenini açıklar mısınız?
6. Vatanseverlik kavramı sizin için ne ifade etmektedir? Açıklar mısınız?
7. Sosyal Bilgiler öğretmeni olarak öğrencilere vatanseverlik değerinin kazandırılmasına yönelik başka çalışmalar yapıyor musunuz?
8. Sosyal Bilgiler öğretmeni olarak öğrencilere vatanseverlik değerinin kazandırılması önemli midir? Nedenleri nelerdir?
9. Öğrencilerdeki vatanseverlik anlayışı ile sizin kazandırmak istediğiniz vatanseverlik anlayışı arasındaki benzerlikler ve farklılıklar nelerdir? Benzerliklerin ve farklılıkların nedenleri nelerdir?
10. Sosyal Bilgiler dersi alan bir öğrencinin vatanseverlik değerini derste kazanıp kazanmadığına dair sonuçları nasıl elde edersiniz?
11. Vatanseverlik değeri kazanmış bir öğrenciden beklentileriniz nelerdir?

**VATANSEVERLİK DEĞERİNE YÖNELİK GÖRÜŞ
DEĞERLENDİRME FORMU
(Öğrenci Formu)**

Değerli Öğrencim,

Bu görüşme formu ortaokul 7. sınıf öğrencilerinin vatanseverlik değerine yönelik görüşlerini belirlemek amacıyla hazırlanmıştır. Formdaki soru/sorulara vereceğiniz samimi cevaplar bu çalışmaya ve eğitimimize önemli katkılar sağlayacaktır. Vermiş olduğunuz cevaplar sadece araştırmanın amacına yönelik kullanılacaktır. Katkılarınızdan dolayı teşekkür ederim.

Görüşme Formu Sorusu

Sizce vatanseverlik nedir? Duygu ve düşüncelerini kompozisyon halinde yazarak vatanseverlik kavramının zihninizde uyandırdıklarını şekil, karikatür, resim olarak ifade ediniz.

.....

Ek- 2: Yemin Belgesi**YEMİN BELGESİ****KASTAMONU ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜ'NE**

Kastamonu Üniversitesi Lisansüstü Eğitim- Öğretim ve sınav Yönetmeliğine göre hazırlamış olduğum “Sosyal Bilgiler Dersinde Vatanseverlik Değerinin Kazandırılmasına Yönelik Öğretmen ve Öğrenci Görüşleri” adlı yüksek lisans tezinin içerdiği yenilik ve sonuçları başka bir yerden almadığımı ve bu tezi Kastamonu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsünden başka bir bilim kuruluna akademik gaye ve unvan almak amacıyla vermediğimi beyan ederim.

16/09/2015

Ahmet Ali AVCI

Ek-3: Görüşme Formu Uygulama İzni

T.C.
KASTAMONU VALİLİĞİ
İl Millî Eğitim Müdürlüğü

Sayı : 75048956/44/2731339
Konu: Anket

12/03/2015

VALİLİK MAKAMINA

- İlgi : a) Millî Eğitim Bakanlığı Yenilik ve Eğitim Teknolojileri Genel Müdürlüğünün 07/03/2012 tarihli ve 3616 (Genelge No:2012/13) sayılı emirleri.
b) Kastamonu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğünün 27/02/2015 tarih ve 26350463.044/83 sayılı yazısı.

Kastamonu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğünün ilgi (b) yazılarında İlköğretim Anabilim Dalı/Sosyal Bilgiler Öğretmenliği Tezli Yüksek Lisans Programı öğrencisi Ahmet Ali AVCI'nın "Sosyal Bilimler Dersinde Vatandaşlık Değerinin Kazandırılmasına Yönelik Öğretmen ve Öğrenci Görüşleri" konulu anketi yapmak istediği belirtilmekte olup, söz konusu anket çalışması ile ilgili Araştırma Değerlendirme Formu ilişikte sunulmuştur.

Sosyal Bilimler Enstitüsü İlköğretim Anabilim Dalı/Sosyal Bilgiler Öğretmenliği Tezli Yüksek Lisans Programı öğrencisi Ahmet Ali AVCI'nın "Sosyal Bilimler Dersinde Vatandaşlık Değerinin Kazandırılmasına Yönelik Öğretmen ve Öğrenci Görüşleri" konulu anketi 2014-2015 Eğitim-Öğretim Yılında ilimiz Merkezindeki Müdürlüğümüzde bağlı ortaokullar gönüllülük esasına göre eğitim öğretim faaliyetlerini aksatmadan uygulanması ve sonuçlarının değerlendirilmesi Müdürlüğümüzce uygun görülmektedir.

Makamlarınızca da uygun görüldüğü takdirde olurlarınıza arz ederim.

Cengiz BAHÇACIOĞLU
İl Millî Eğitim Müdürü

OLUR
12/03/2015

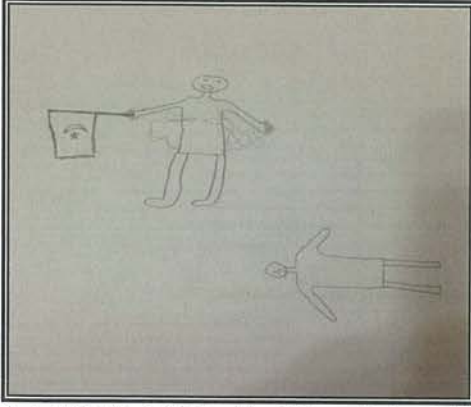
Hasan ERKAL
Vali a.
Vali Yardımcısı

Sarıçarlar Mah. Bayındır Sok. No:8 37100 KASTAMONU Bilgi için: Önder ÇOĞALAN Ahmet ŞİRİN
Telefon No: (0366) 214 10 01-21415 17 Faks No: (0366)214 64 94 VHKİ Şube Müdürü
e-Posta :bilgisayar37@meb.gov.tr İnternet Adresi :ww.w.kastamonu.meb.gov.tr Dahili : (121) (218)

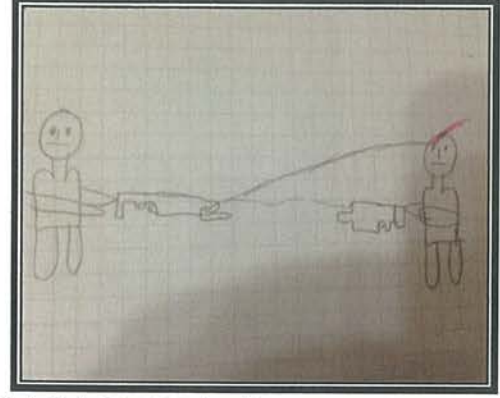

Ek-4: Öğrencilerin Çizmiş Oldukları Resim ve Karikatürler

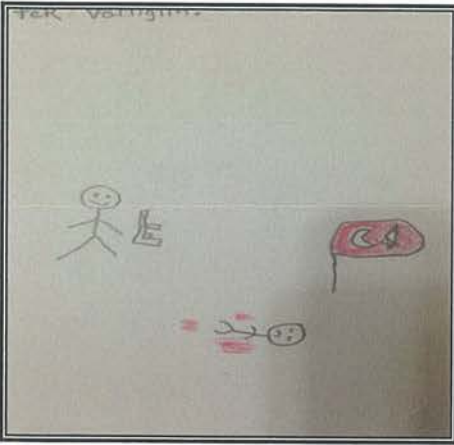
Ölüm kategorisi ile ilgili çizimler:

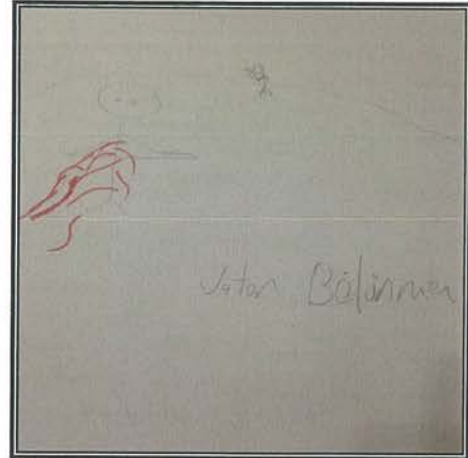
Şekil 4.19. C31 kodlu öğrencinin çizimi

Şekil 4.20. C25 kodlu öğrencinin çizimi

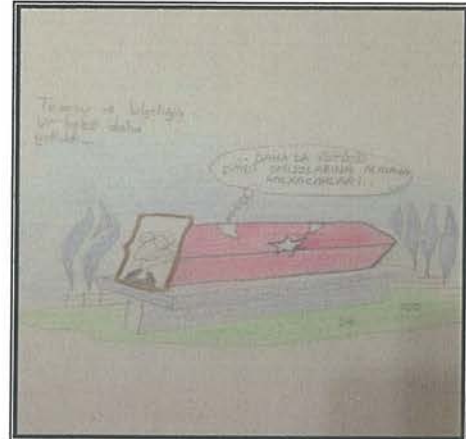
Şekil 4.21. B21 kodlu öğrencinin çizimi

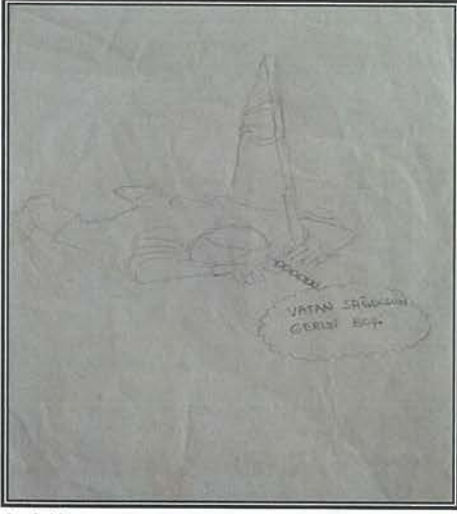
Şekil 4.22. B3 kodlu öğrencinin çizimi

Şekil 4.23. A27 kodlu öğrencinin çizimi

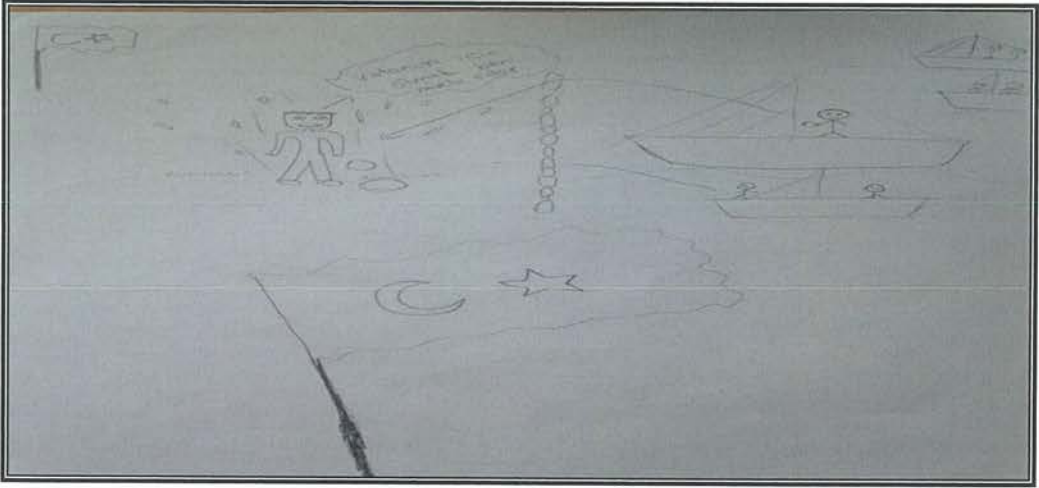
Şekil 4.24. B6 kodlu öğrencinin çizimi

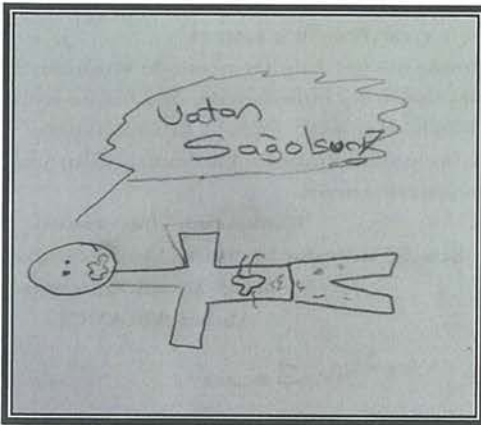
Şekil 4.25. B20 kodlu öğrencinin çizimi

Şekil 4. 26. C4 kodlu öğrencinin çizimi

Şekil 4.27. C7 kodlu öğrencinin çizimi

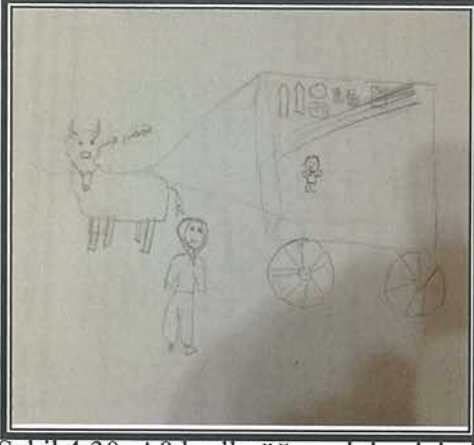

Şekil 4.28. C16 kodlu öğrencinin çizimi

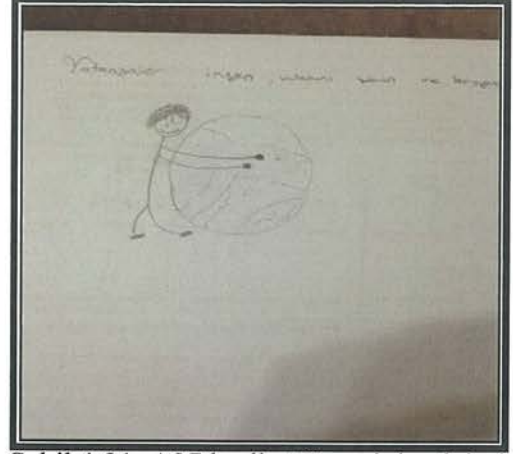

Şekil 4.29. A15 kodlu öğrencinin çizimi

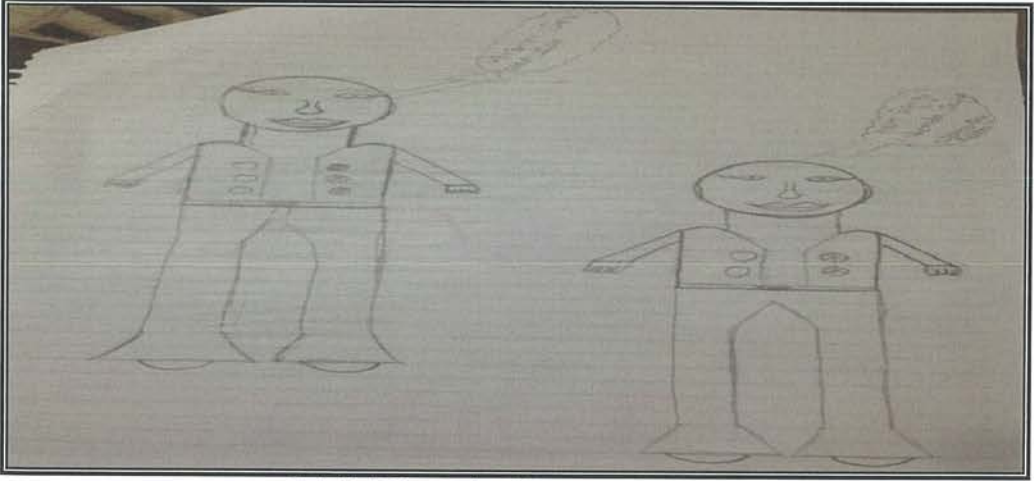
Fedakârlık kategorisi ile ilgili çizimler:

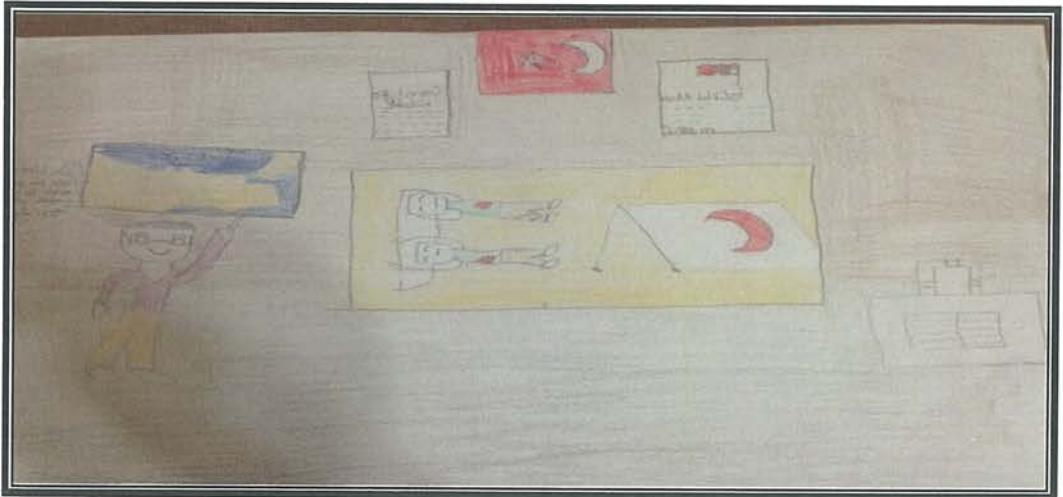
Şekil 4.30. A8 kodlu öğrencinin çizimi

Şekil 4.31. A37 kodlu öğrencinin çizimi

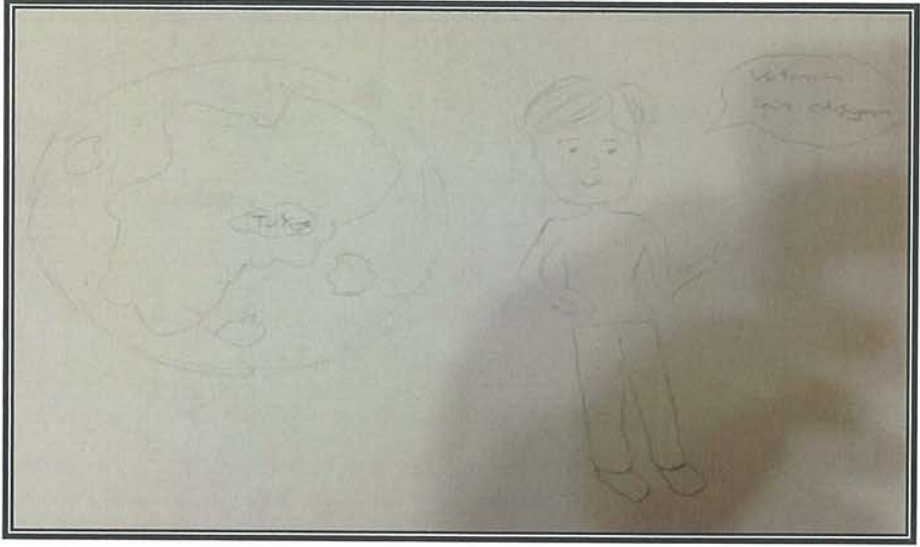

Şekil 4.32. B1 kodlu öğrencinin çizimi

Şekil 4.33. C37 kodlu öğrencinin çizimi

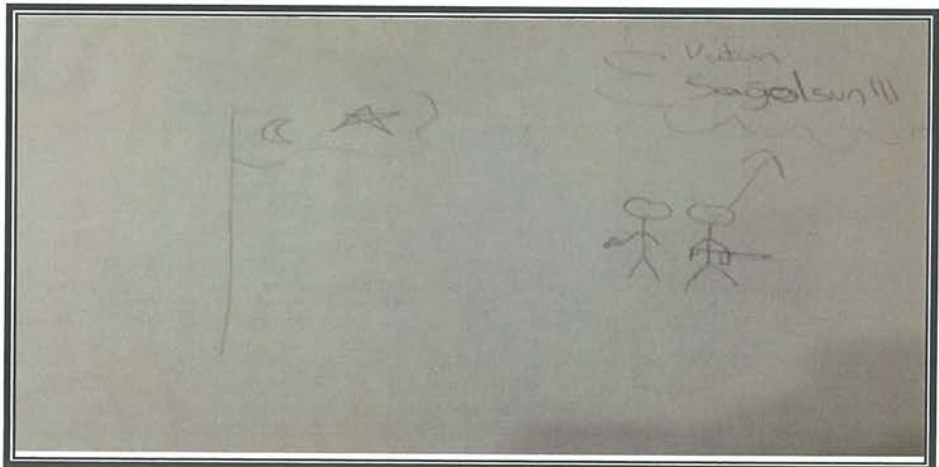

Şekil 4.34. C26 kodlu öğrencinin çizimi

Şekil 4.35. C9 kodlu öğrencinin çizimi

Şekil 4.36. B11 kodlu öğrencinin çizimi

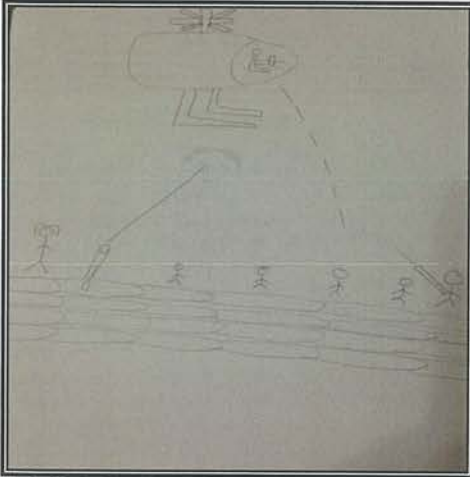
Savaş kategorisi ile ilgili çizimler:

Şekil 4.37. C24 kodlu öğrencinin çizimi

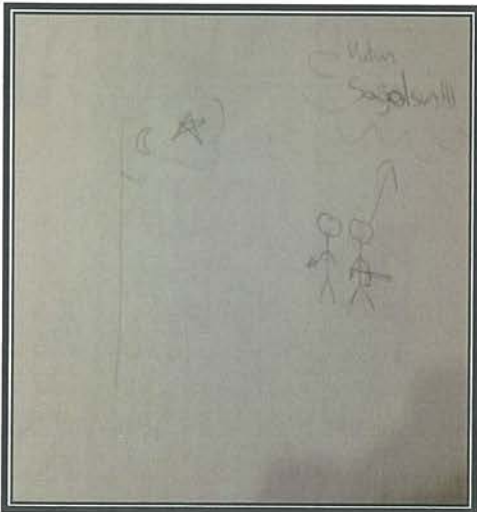
Şekil 4.38. C19 kodlu öğrencinin çizimi

Şekil 4.39. C23 kodlu öğrencinin çizimi

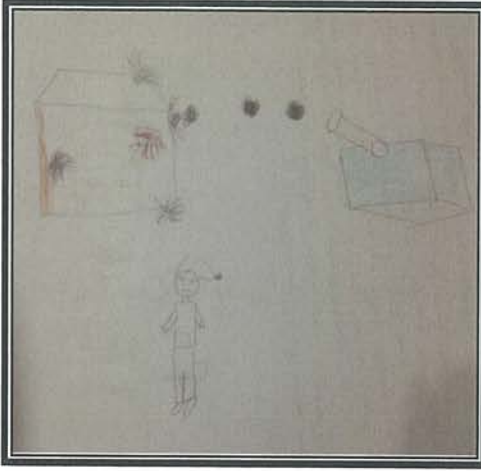
Şekil 4.40. C15 kodlu öğrencinin çizimi

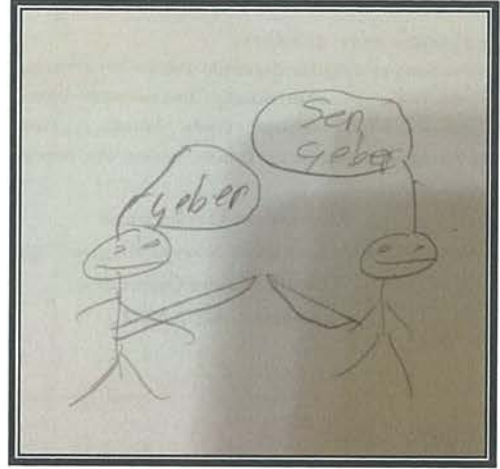
Şekil 4.41. B10 kodlu öğrencinin çizimi

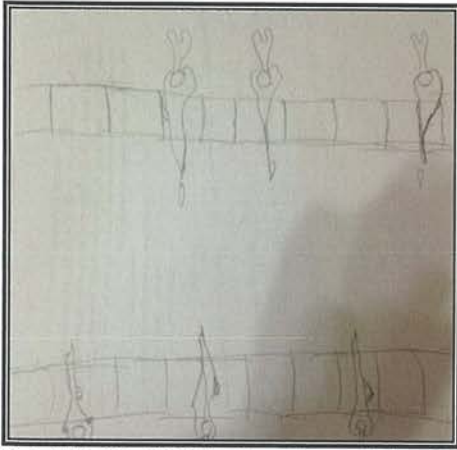
Şekil 4.42. B32 kodlu öğrencinin çizimi

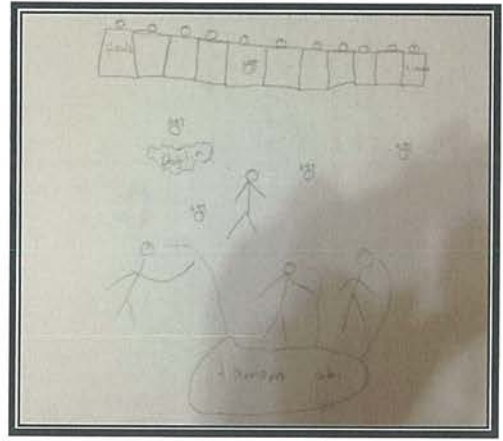
Şekil 4.43. B7 kodlu öğrencinin çizimi

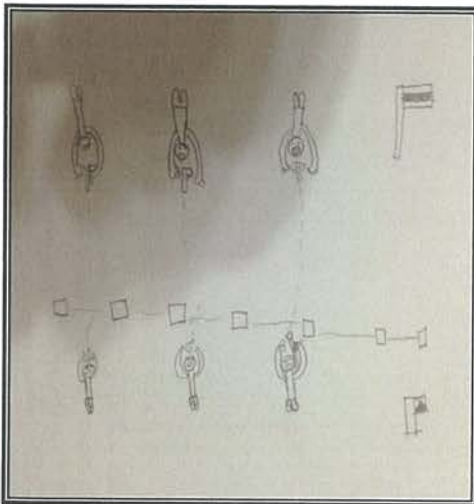
Şekil 4.44. A33 kodlu öğrencinin çizimi

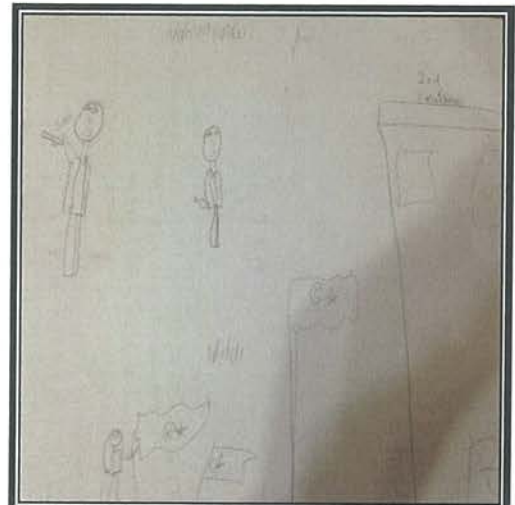
Şekil 4.45. A35 kodlu öğrencinin çizimi

Şekil 4.46. A32 kodlu öğrencinin çizimi

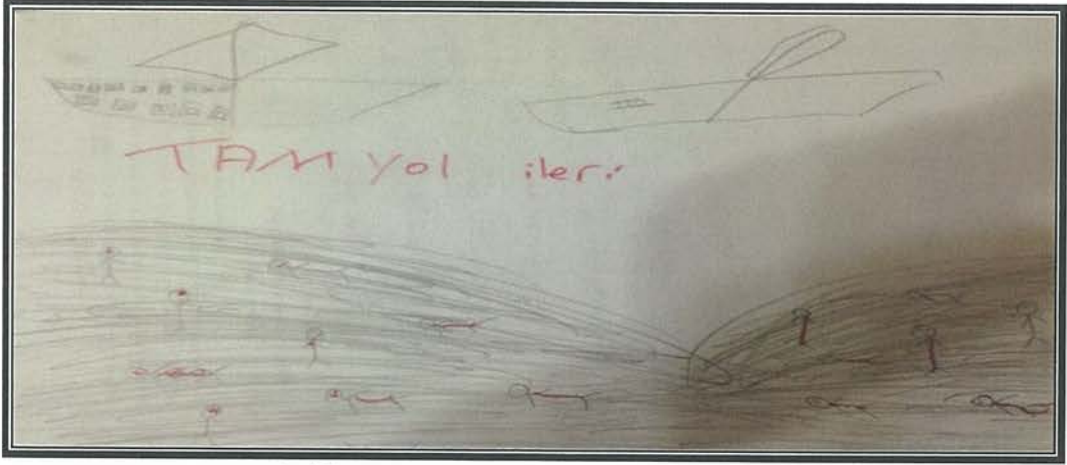

Şekil 4.47. A17 kodlu öğrencinin çizimi

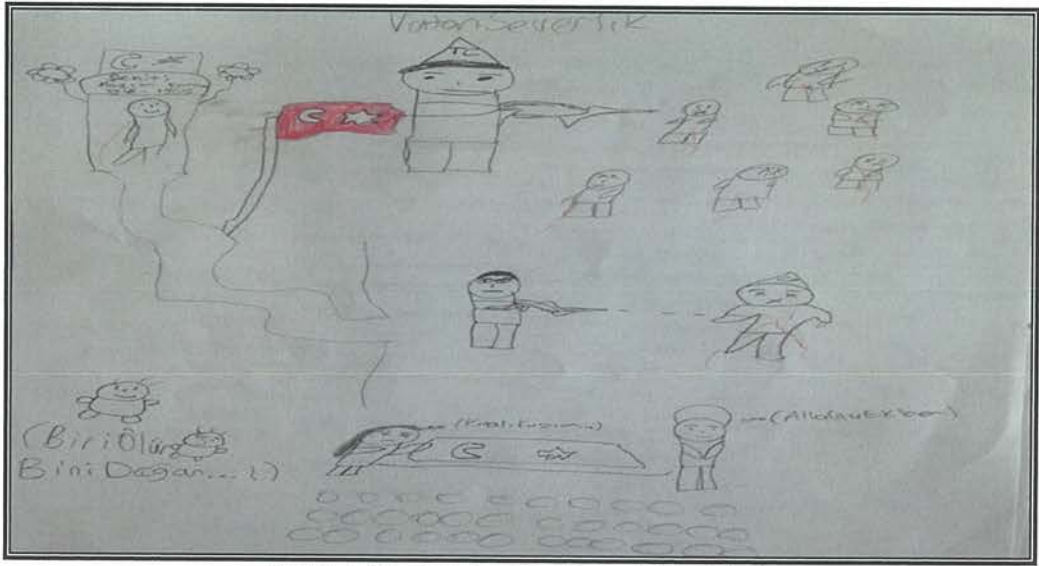

Şekil 4.48. A22 kodlu öğrencinin çizimi

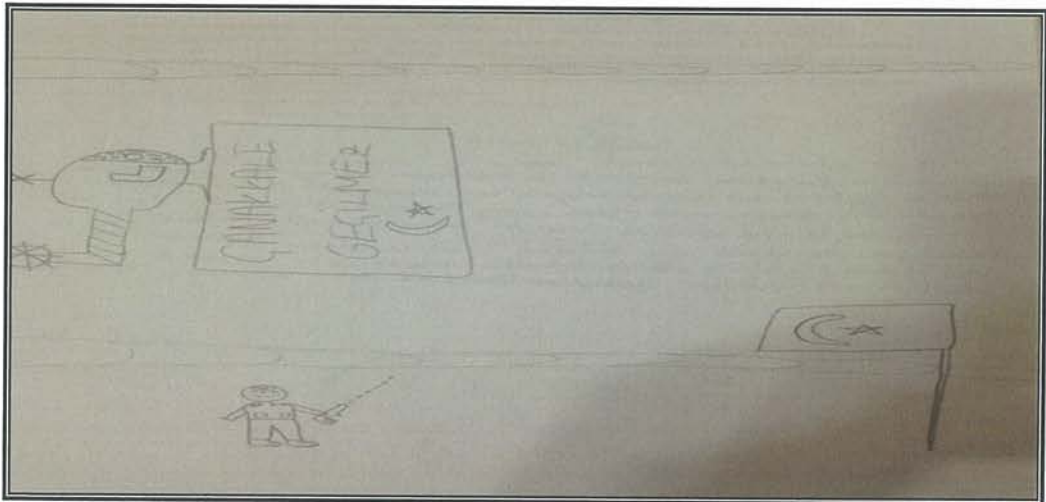

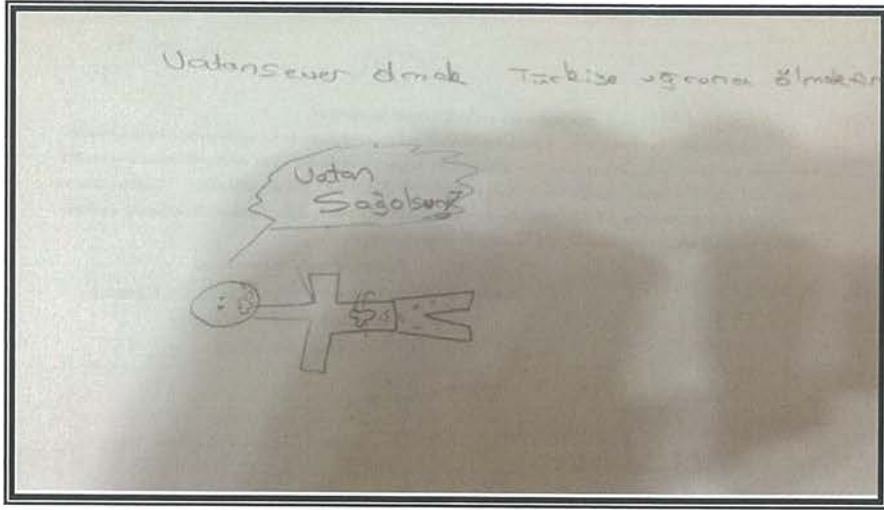
Şekil 4.49. A15 kodlu öğrencinin çizimi

Şekil 4.50. C21 kodlu öğrencinin çizimi

Şekil 4.51. C20 kodlu öğrencinin çizimi

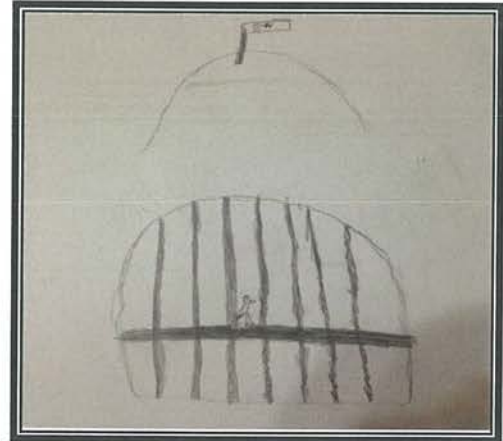

Şekil 4.52. C14 kodlu öğrencinin çizimi

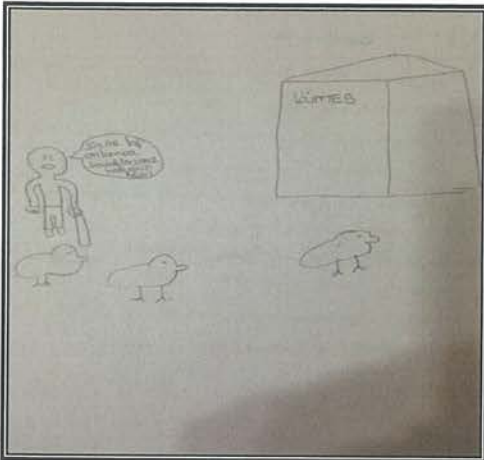
Kendi ülkesine karşı özel bir sevgi besleme kategorisi ile ilgili çizimler:

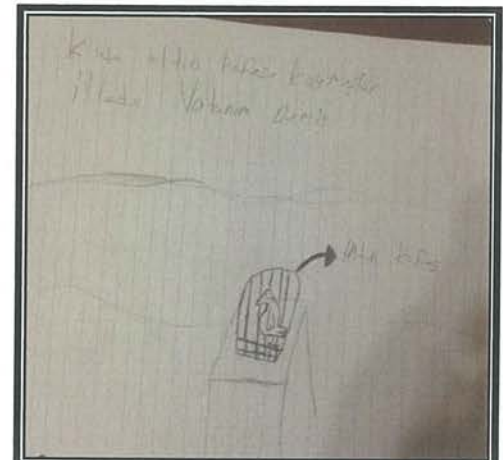
Şekil 4.53. A1 kodlu öğrencinin çizimi

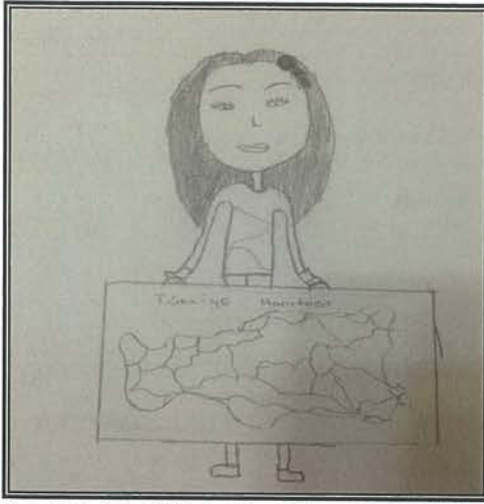
Şekil 4.54. A4 kodlu öğrencinin çizimi

Şekil 4.55. A7 kodlu öğrencinin çizimi

Şekil 4.56. B13 kodlu öğrencinin çizimi

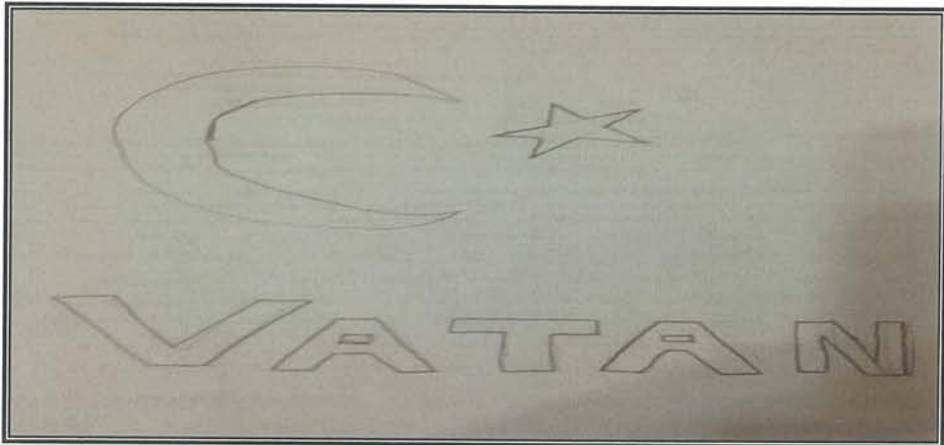
Şekil 4.57. B22 kodlu öğrencinin çizimi

Şekil 4.58. A40 kodlu öğrencinin çizimi

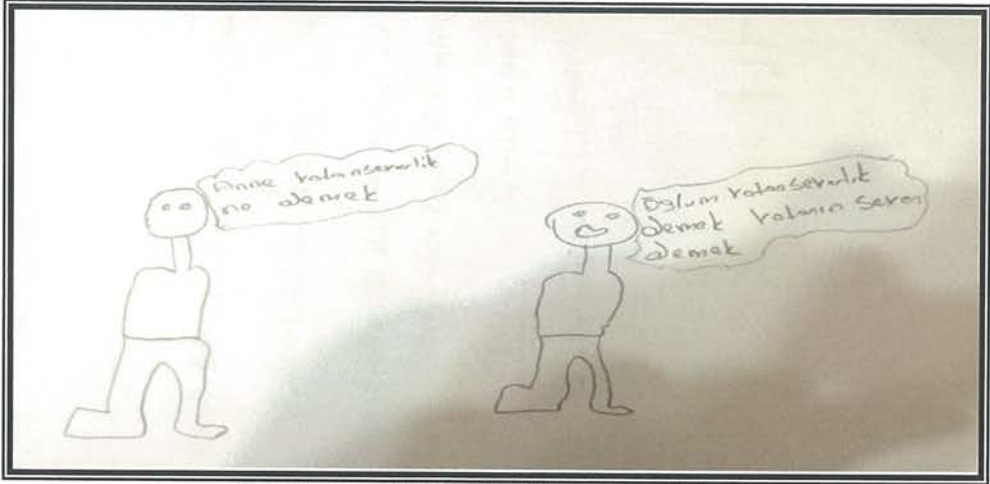

Şekil 4.59. B27 kodlu öğrencinin çizimi

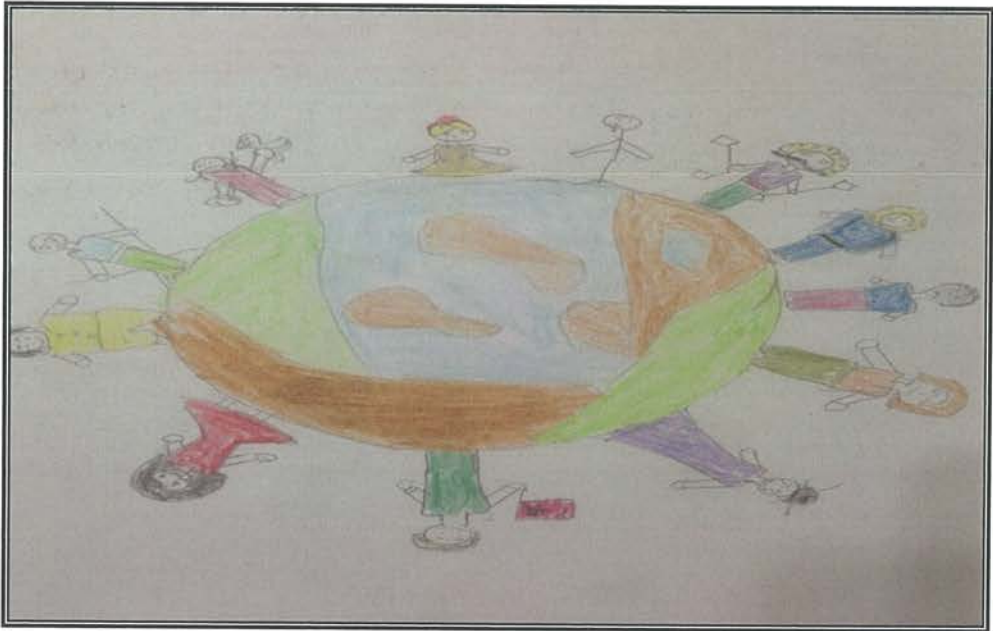
Şekil 4.60. C6 kodlu öğrencinin çizimi

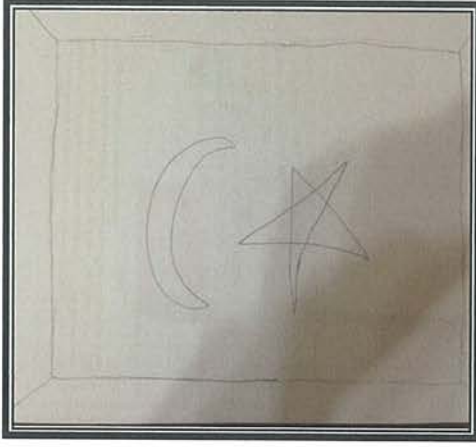
Şekil 4.61. A41 kodlu öğrencinin çizimi

Barış kategorisi ile ilgili çizimler:

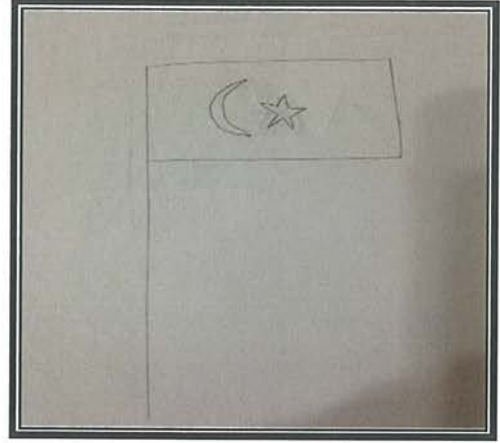

Şekil 4.62. B31 kodlu öğrencinin çizimi

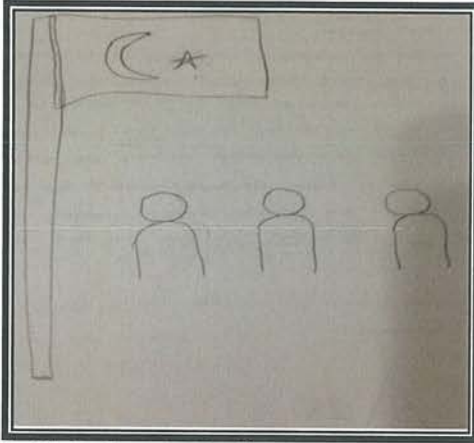
Bayrak sevgisi kategorisi ile ilgili çizimler:

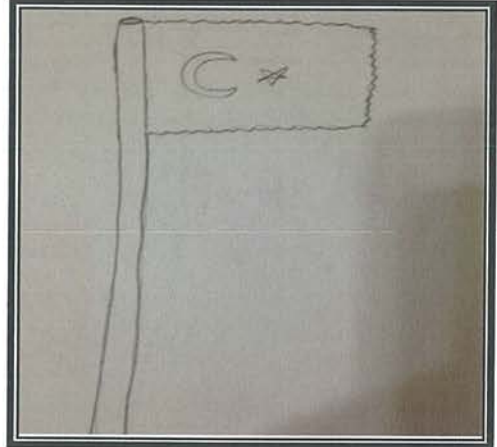
Şekil 4.63. A19 kodlu öğrencinin çizimi

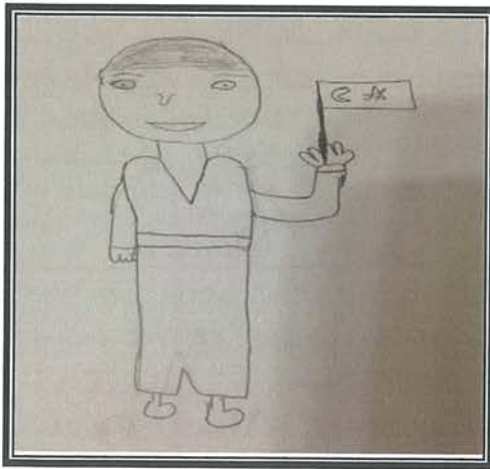
Şekil 4.64. A16 kodlu öğrencinin çizimi

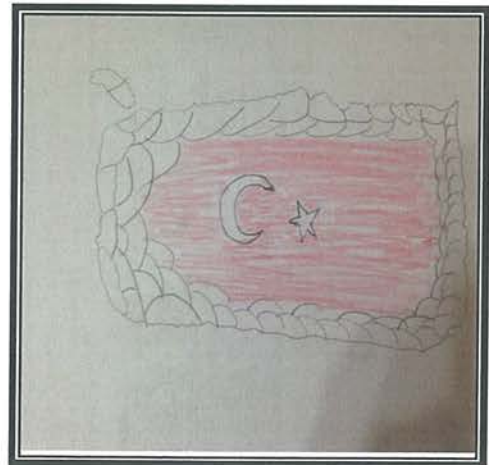
Şekil 4.65. A18 kodlu öğrencinin çizimi

Şekil 4.66. A24 kodlu öğrencinin çizimi

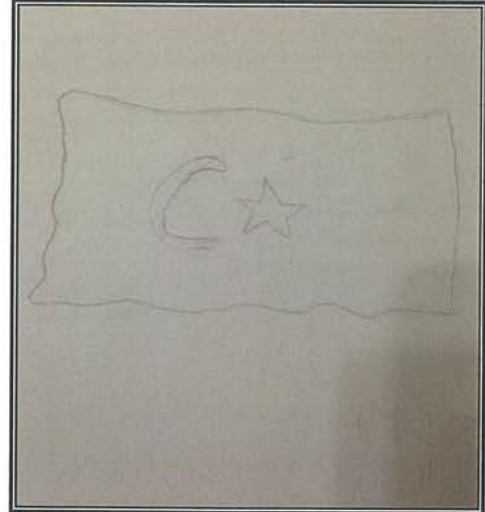
Şekil 4.67. A25 kodlu öğrencinin çizimi

Şekil 4.68. A9 kodlu öğrencinin çizimi

Şekil 4.69. B12 kodlu öğrencinin çizimi

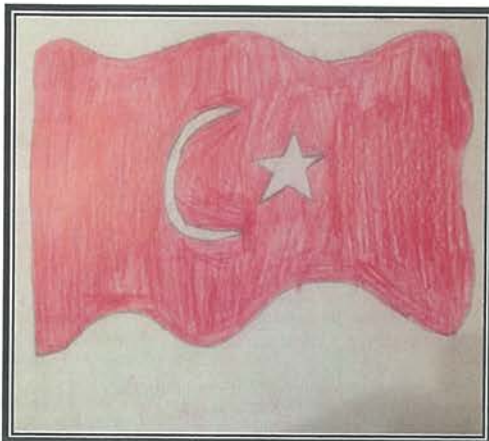
Şekil 4.70. B17 kodlu öğrencinin çizimi

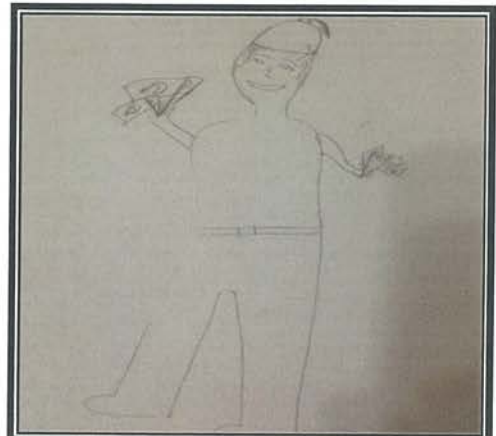
Şekil 4.71. B24 kodlu öğrencinin çizimi

Şekil 4.72. B28 kodlu öğrencinin çizimi

Şekil 4.73. B29 kodlu öğrencinin çizimi

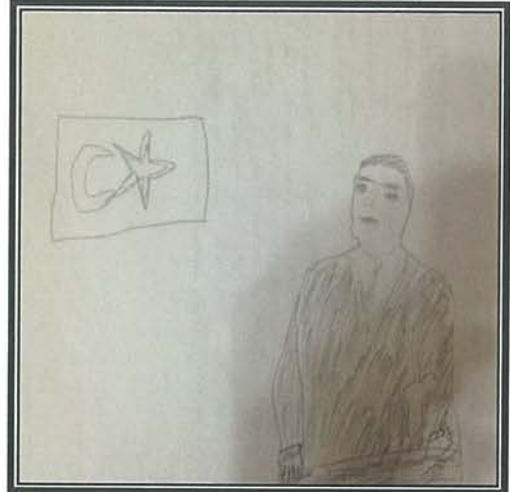

Şekil 4.74. C12 kodlu öğrencinin çizimi

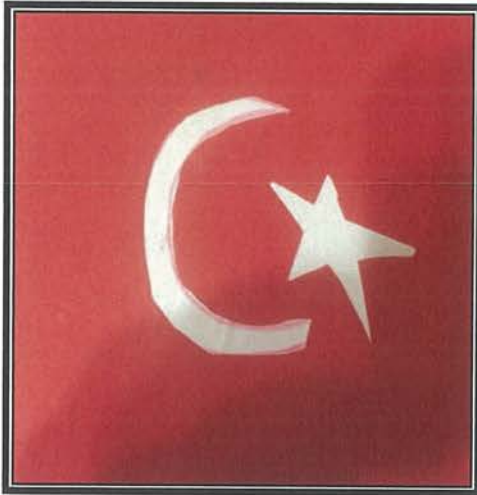

Şekil 4.75. C22 kodlu öğrencinin çizimi

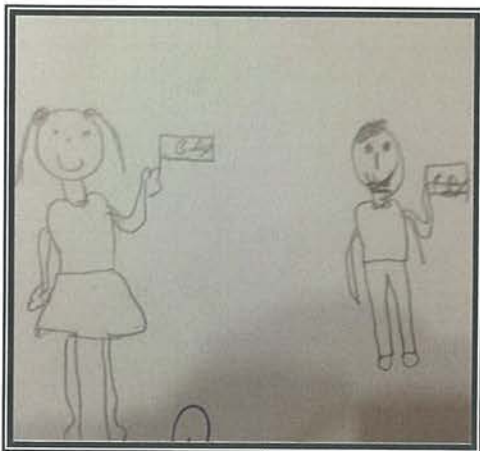
Şekil 4.76. C29 kodlu öğrencinin çizimi

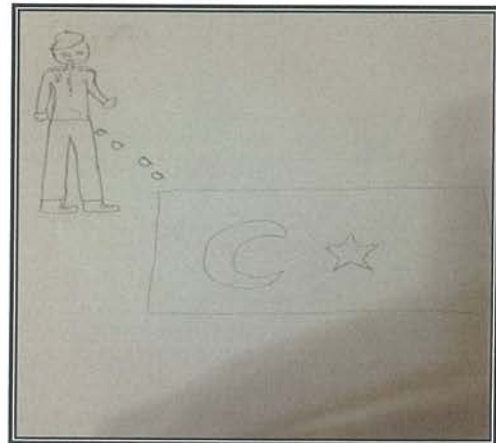
Şekil 4.77. C33 kodlu öğrencinin çizimi

Şekil 4.78. B14 kodlu öğrencinin çizimi

Şekil 4.79. B38 kodlu öğrencinin çizimi

Şekil 4.80. C1 kodlu öğrencinin çizimi

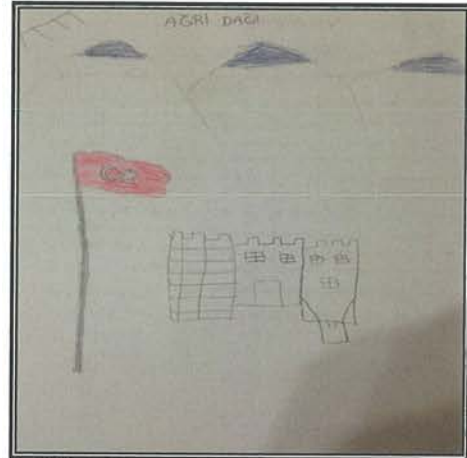

Şekil 4.81. C10 kodlu öğrencinin çizimi

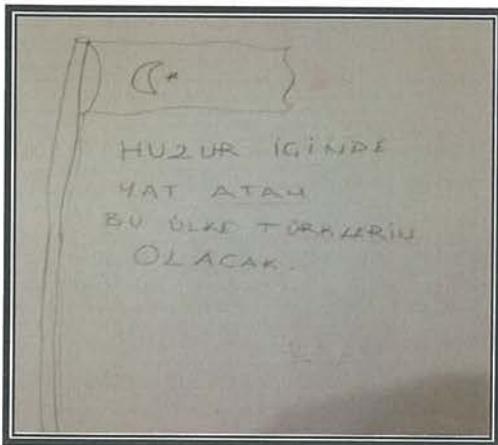
Özgürlük/Bağımsızlık kategorisi ile ilgili çizimler:

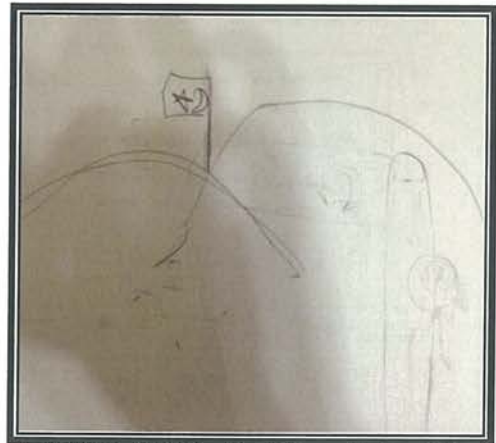
Şekil 4.82. A2 kodlu öğrencinin çizimi

Şekil 4.83. A10 kodlu öğrencinin çizimi

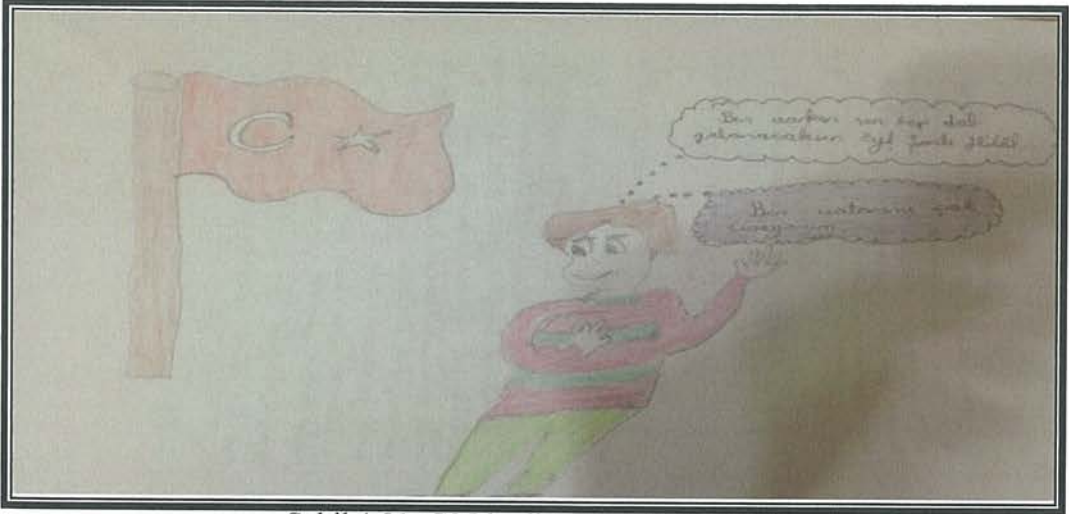
Şekil 4.84. A20 kodlu öğrencinin çizimi

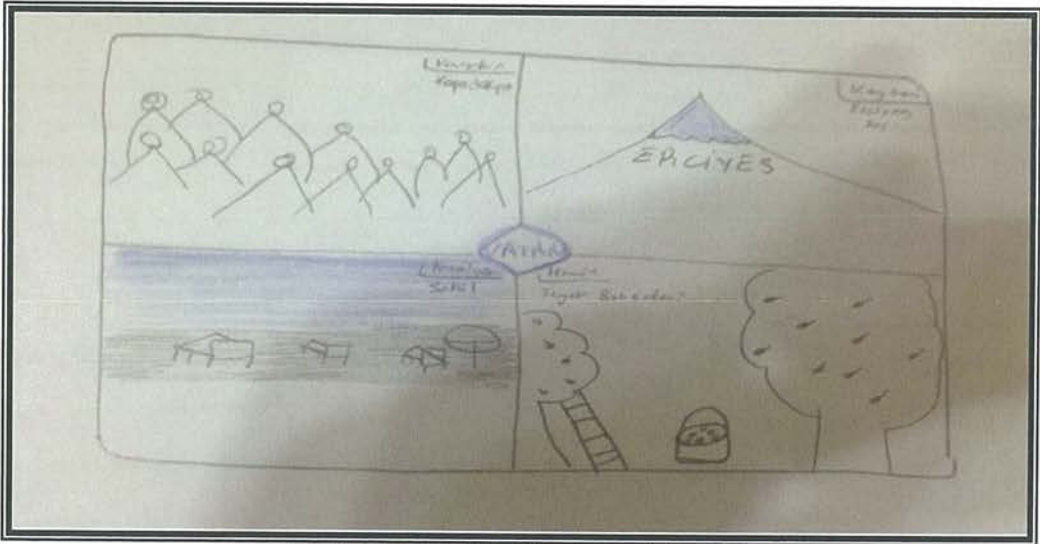
Şekil 4.85. A21 kodlu öğrencinin çizimi

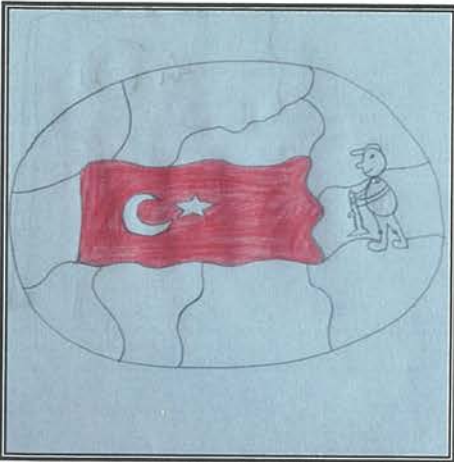

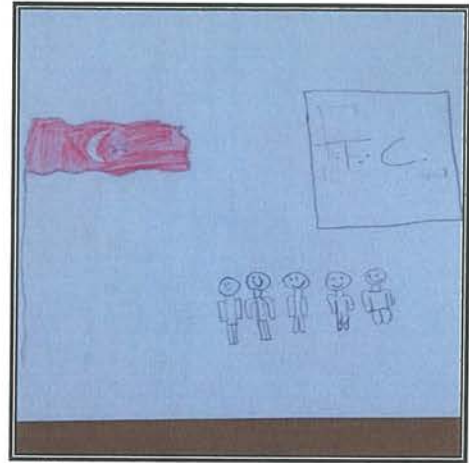
Şekil 4.91. C35 kodlu öğrencinin çizimi

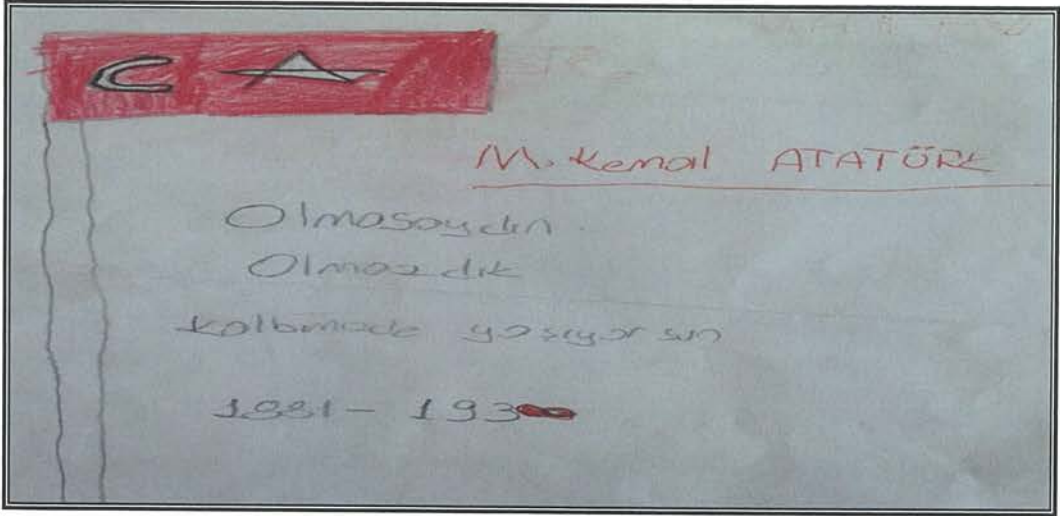
Şekil 4.92. C36 kodlu öğrencinin çizimi

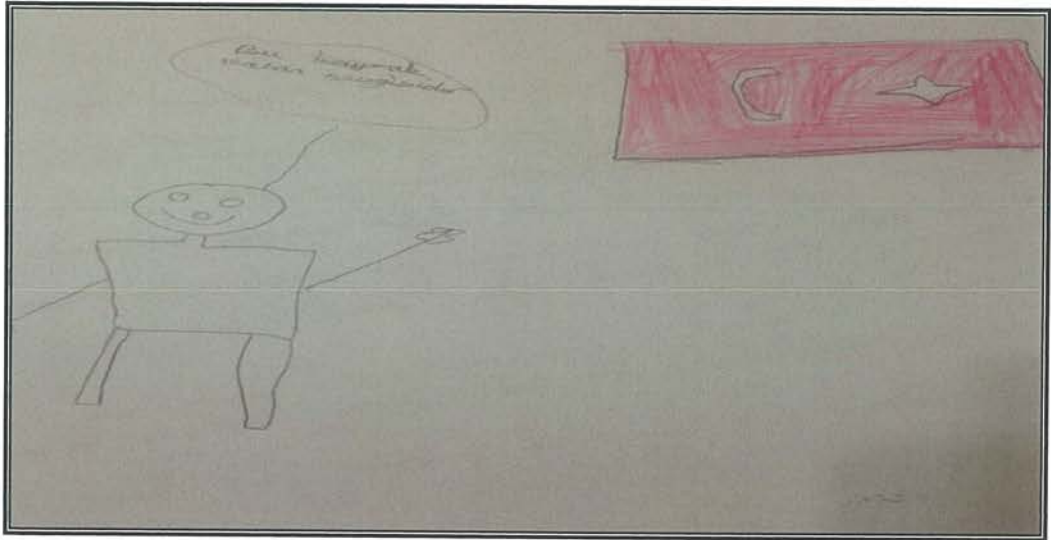
Şekil 4.93. A14 kodlu öğrencinin çizimi

Şekil 4.94. A28 kodlu öğrencinin çizimi

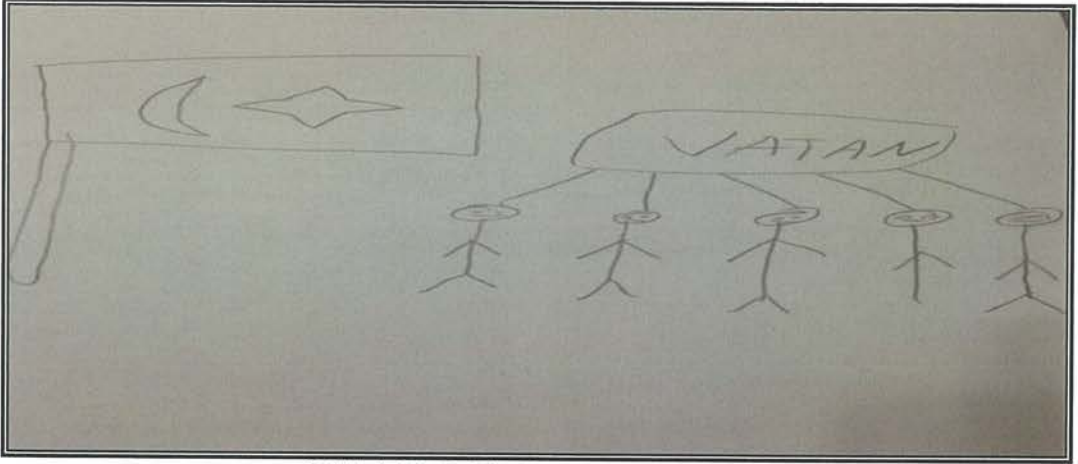
Şekil 4.95. B23 kodlu öğrencinin çizimi

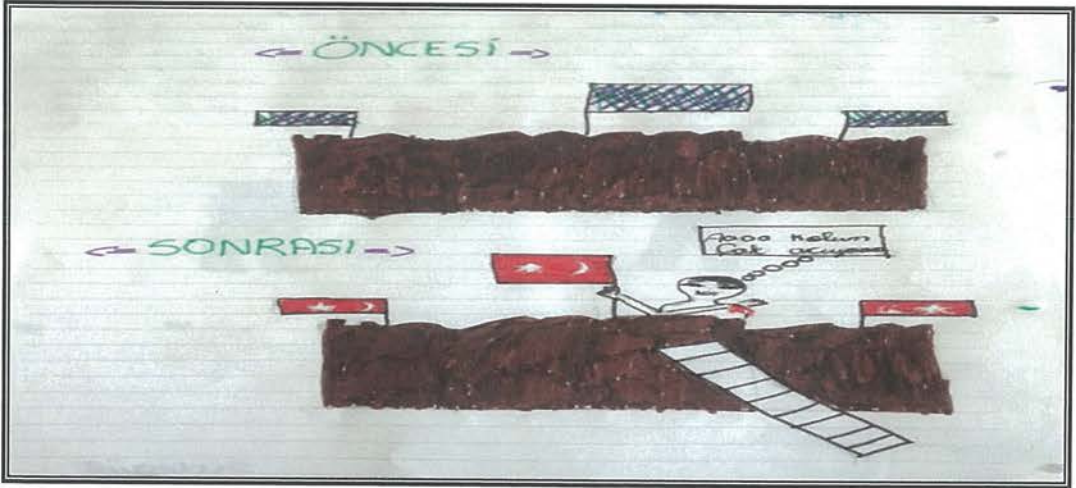
Şekil 4.96. B2 kodlu öğrencinin çizimi

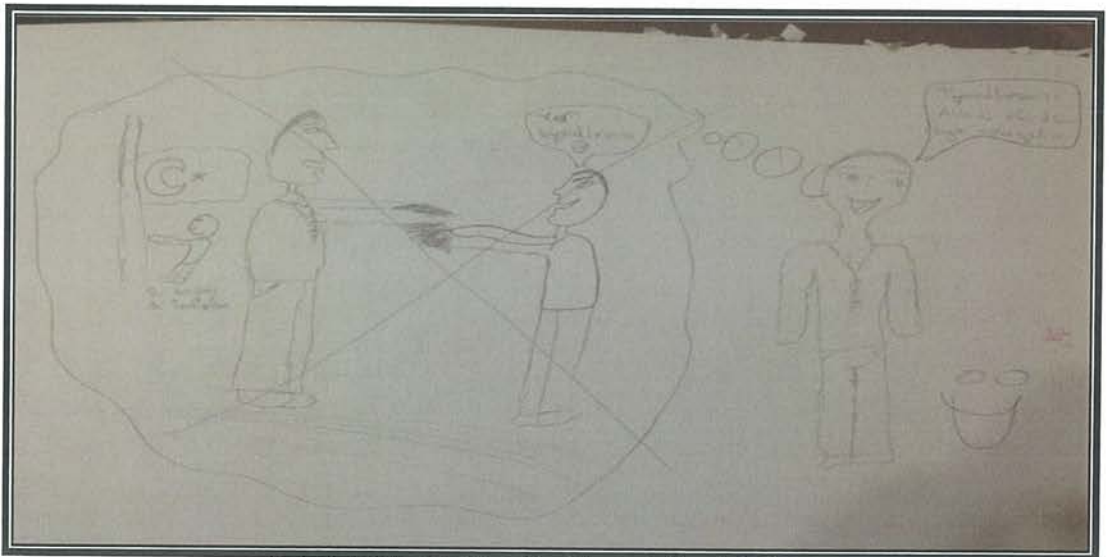
Şekil 4.97. B30 kodlu öğrencinin çizimi

Şekil 4.98. B5 kodlu öğrencinin çizimi

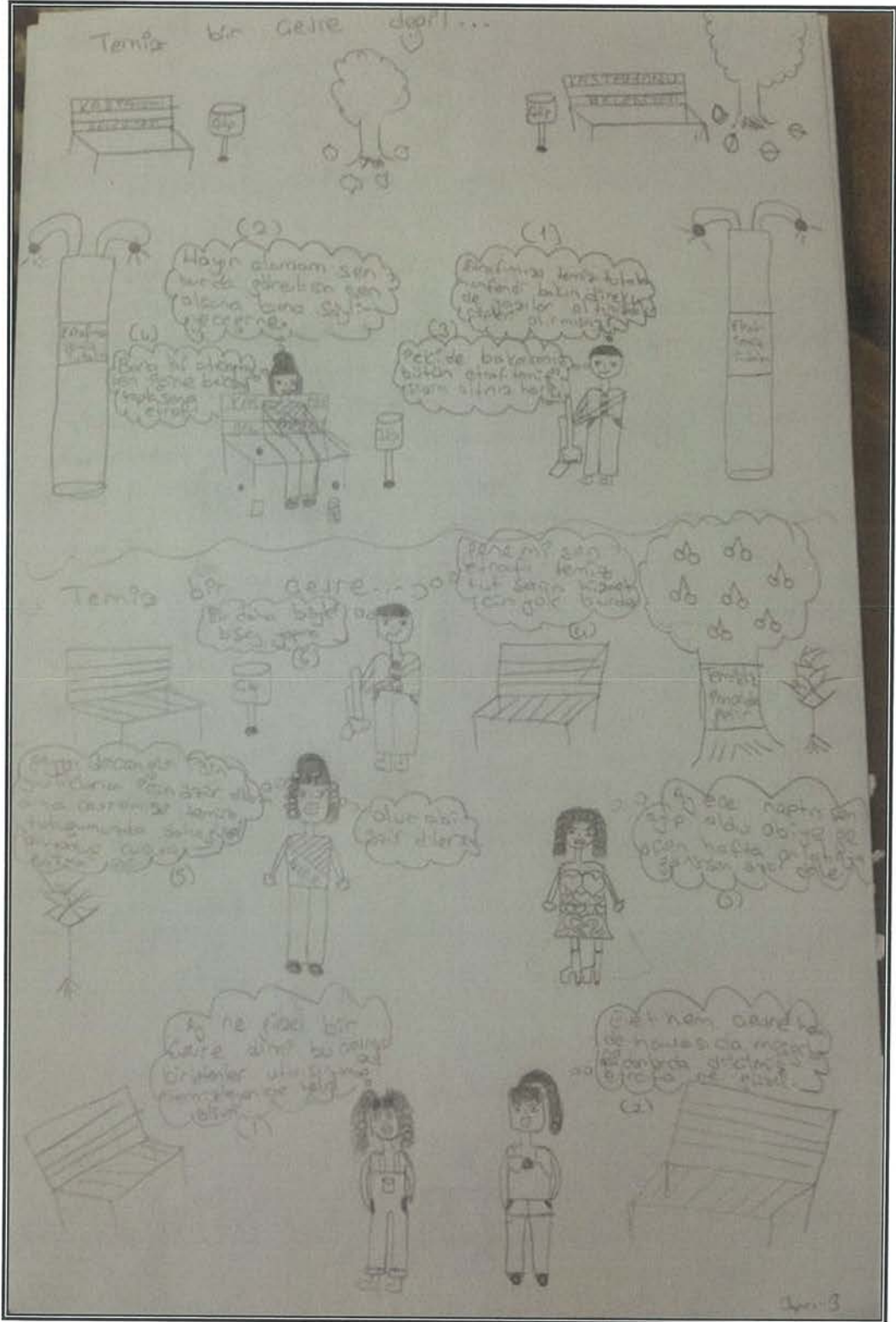
Şekil 4.99. B26 kodlu öğrencinin çizimi

Şekil 4.100. B33 kodlu öğrencinin çizimi

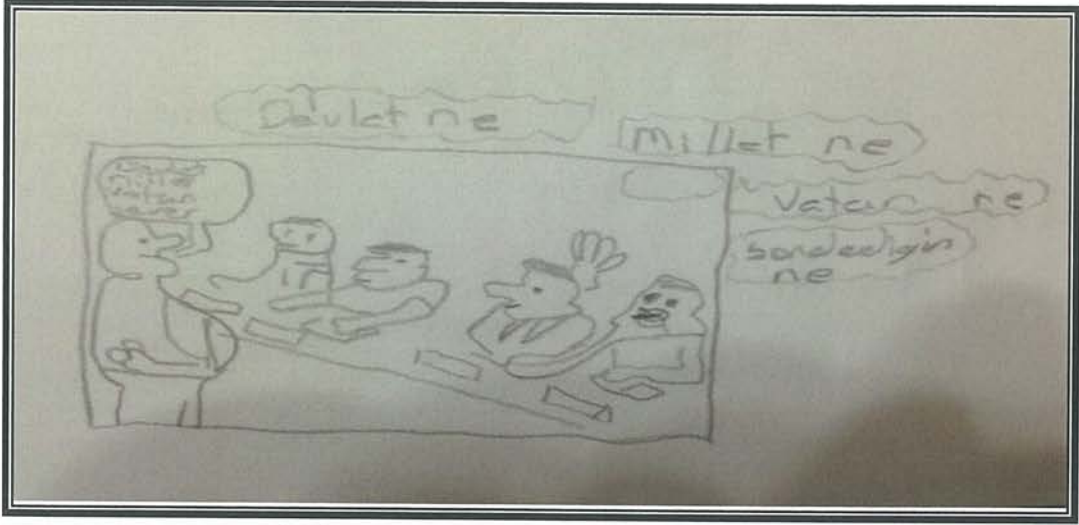

Çevreye karşı duyarlı olmak kategorisi ile ilgili çizimler:

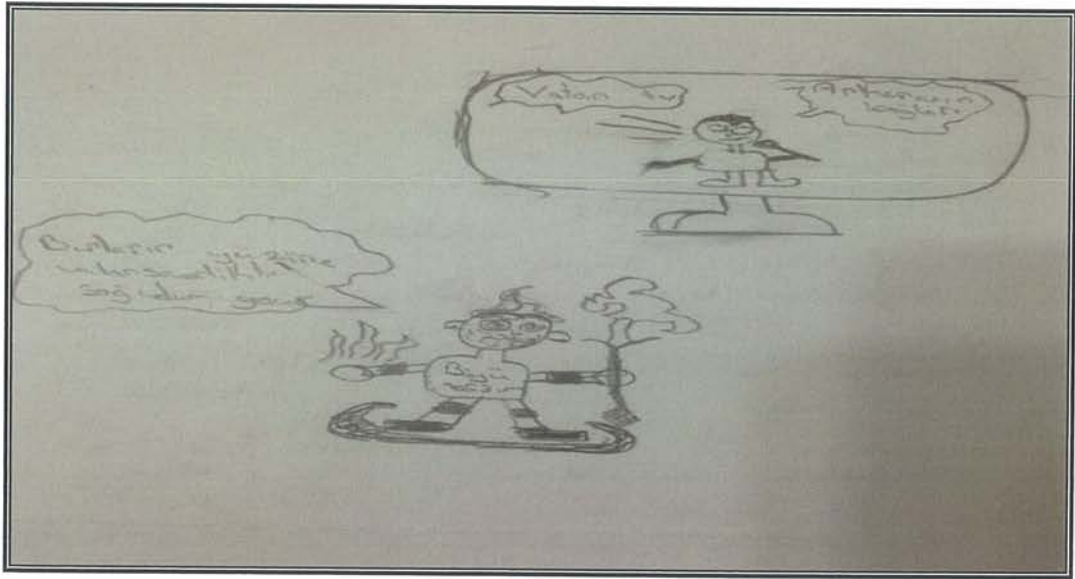

Şekil 4.101. B36 kodlu öğrencinin çizimi

Ülke politikalarına eleştirel bakabilme kategorisi ile ilgili çizimler:

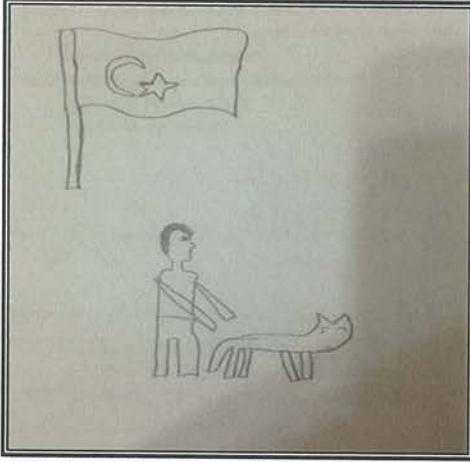

Şekil 4.102. B35 kodlu öğrencinin çizimi

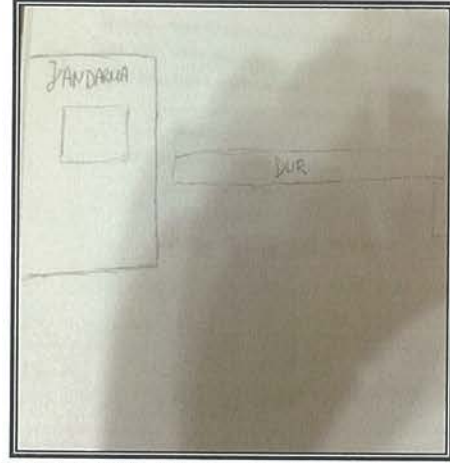

Şekil 4.103. B37 kodlu öğrencinin çizimi

Vatani korumak kategorisi ile ilgili çizimler:

Şekil 4.104. C3 kodlu öğrencinin çizimi

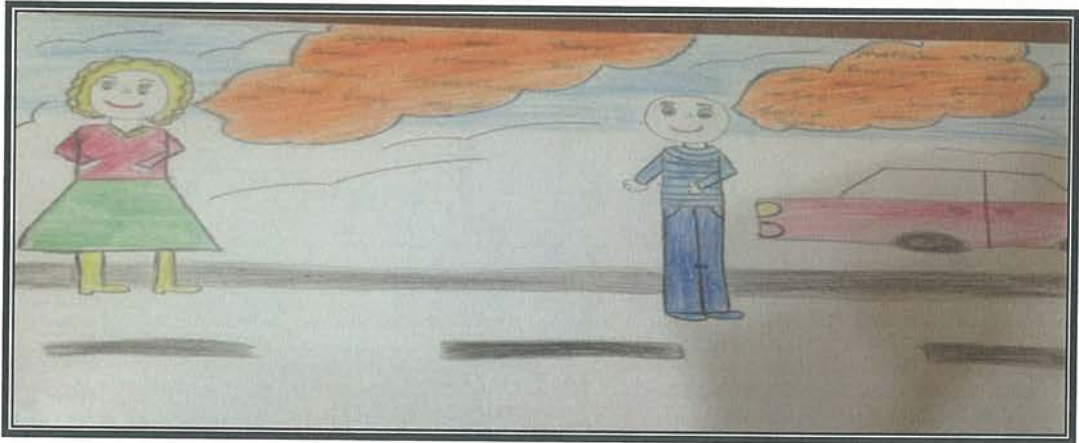
Şekil 4.105. C13 kodlu öğrencinin çizimi

Şekil 4.106. B34 kodlu öğrencinin çizimi

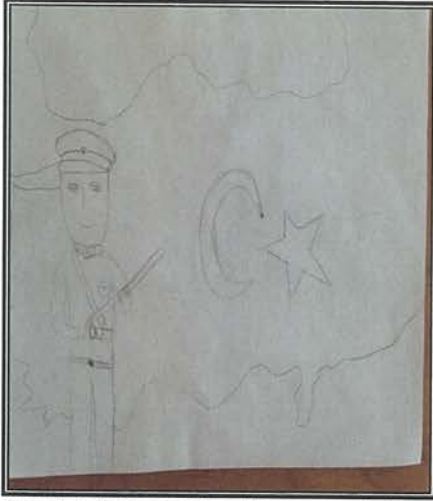

Şekil 4.107. C34 kodlu öğrencinin çizimi

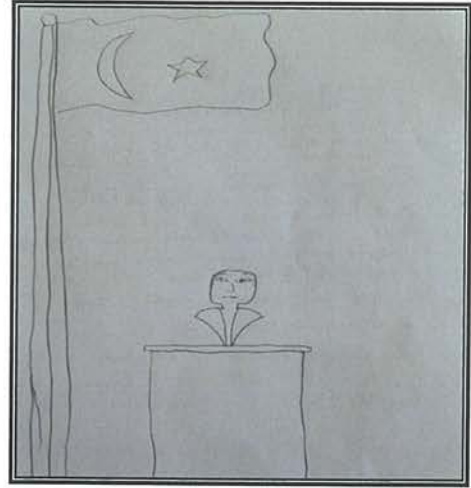

Şekil 4.108. C38 kodlu öğrencinin çizimi

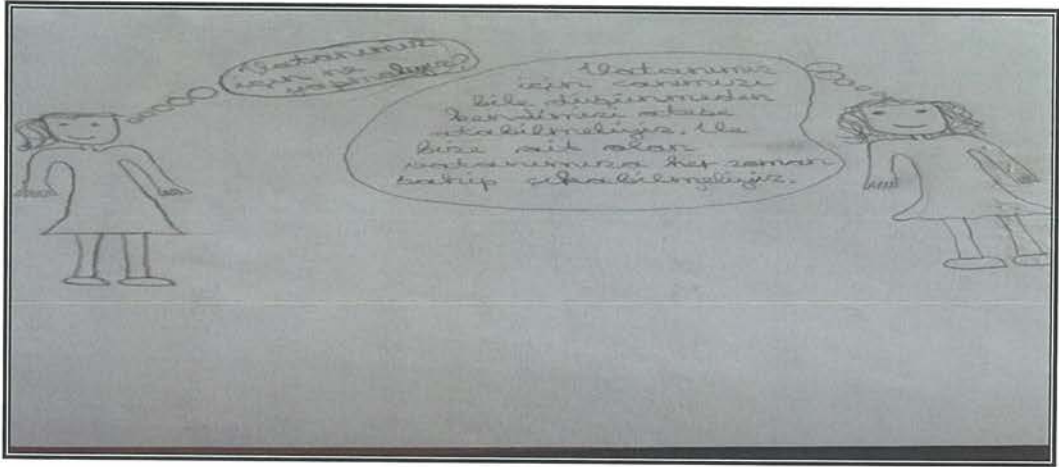

Şekil 4.109. B8 kodlu öğrencinin çizimi

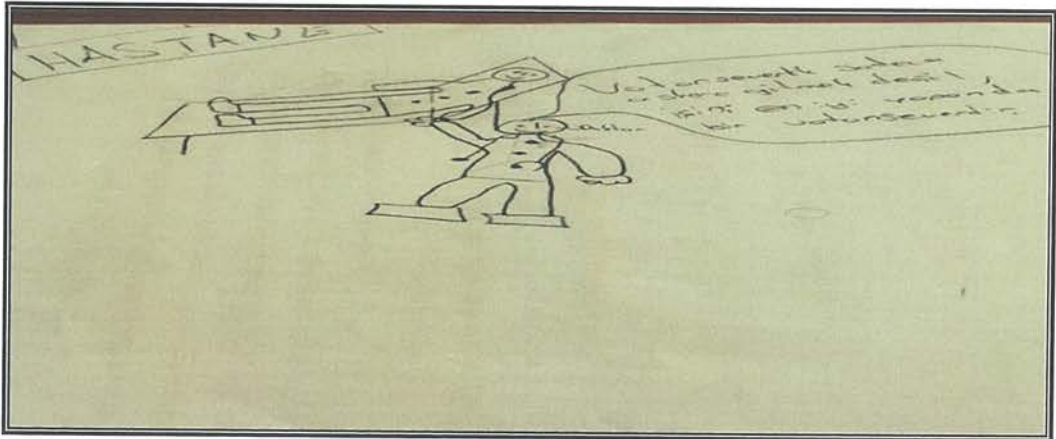

Şekil 4.110. B16 kodlu öğrencinin çizimi

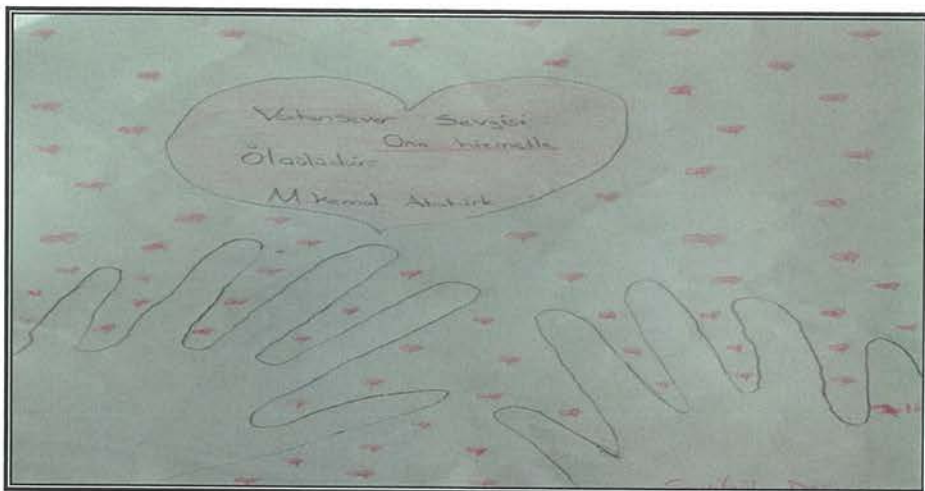

Şekil 111. C32 kodlu öğrencinin çizimi

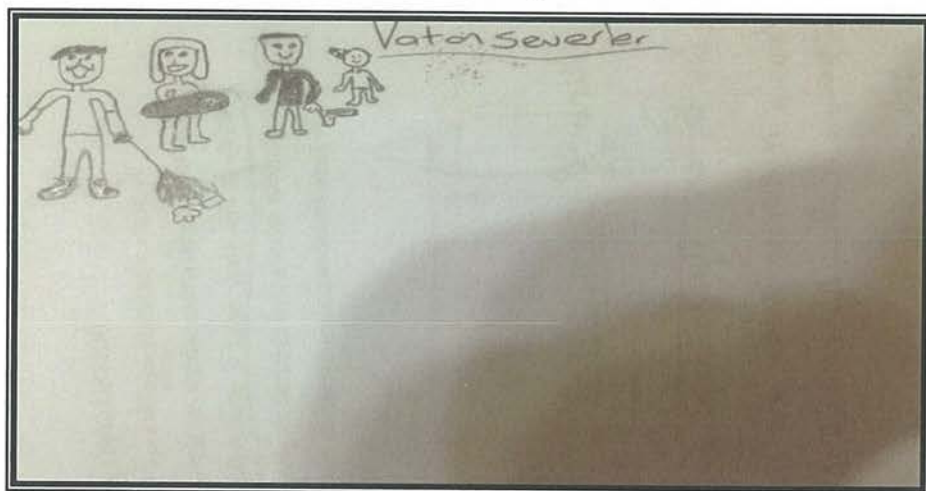
İşini iyi yapmak kategorisi ile ilgili çizimler:

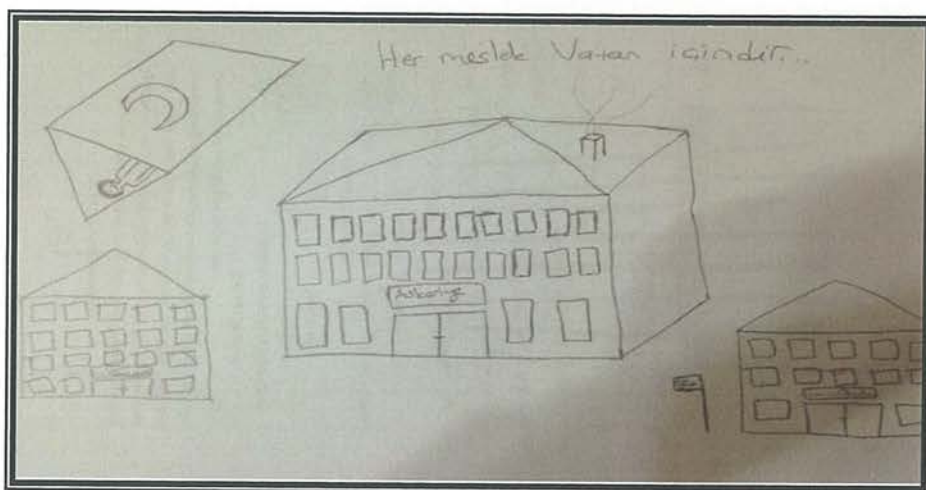
Şekil 4.112. A12 kodlu öğrencinin çizimi

Şekil 4.113. C28 kodlu öğrencinin çizimi

Şekil 4.114. A38 kodlu öğrencinin çizimi

Şekil 4.115. A39 kodlu öğrencinin çizimi

ÖZGEÇMİŞ

Adı-Soyadı : Ahmet Ali AVCI
 Doğum Yeri ve Yılı : Bünyan-KAYSERİ/ 1986
 Medeni Durumu : Evli
 Yabancı Dili : İngilizce
 E-posta : ahmetaliavci@outlook.com

Eğitim Durumu

Lise : Şehit Piyade Teğmen Bekir Öztürk Çok Programlı Lise, Bünyan-KAYSERİ.

Lisans : Kastamonu Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, İlköğretim Anabilim Dalı, Sosyal Bilgiler Öğretmenliği, Kastamonu.

Yüksek Lisans: Kastamonu Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İlköğretim Anabilim Dalı, Sosyal Bilgiler Eğitimi Bilim Dalı, Kastamonu.

Mesleki Deneyim

MEB	2010–2011
Yargı Akademi (İdareci)	2011–2014
Yargı Akademi (Coğrafya Öğretmeni)	2015 (halen)